

— ASPAZIJAS —

ZILA DEBESS

IZDEVIS A. JESSENS RĪGĀ

A.K.

Rozenbergs, Elza

Grāmatas skolai un mājai № 44.

L A
2640

44.1.101

Aspazijas

Zila debess

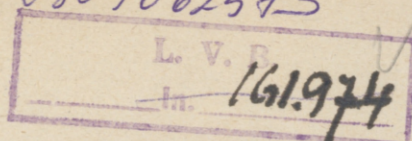
Autobiografija

Izdevis A. Jessens,
Rīgā, Kurmanova ielā. 18

810-9

1953

0309062573

LA 350 (28)

Paradizes zariņš.

Visskaistāko, ko var iedomāties, dēvē par paradizi.

Bet es vēl nekā nevarēju iedomāties.

Man nebija ne vēlējumu, ne iespaidu, ne nojautas par gai-smu un ēnu, par daļu un nedaili.

Nebija arī vēl pašas fantazijas, tā dusēja dzīves rīta miegu, un tikai plakstiņi vien paraustījās uz drīzu atmošanas.

No manis pašas bija tikai tik daudz, kā viens mazs cilvēka gabaliņš:

Es biju taisni gadu veca.

Ne lielāka par mani bija mana varēšana un zināšana.

Runāt es jau esot runājusi, tikai kājas vien vēl neklausī-jušas. Tās gājušas tupu un rāpu, celšus un velšus, kā pagir-niecei no leļļu krodziņa.

Mans pasaules plašums bija tās četras sienas, starp kuŗām es mitu ieslēgta kā kodoliņš rieksta čaumalā.

Man nebija ne jausmas, ka tur ārpusē ir cita pasaule: vējš un saule un brīvs gaiss.

Lai gan jau liela biju, tomēr mani ne reizi nebija iznesuši ārā, bīdamies, ka vienīgā meitiņa nesusaldētos un nenomirtu.

Caur logu es gan biju redzējusi, ka koki tā savādi ligojās, bet kalpones arī ligojās, kad tās vērpa vai vilnu plucināja. Tā tad kokiem nāca miedziņš.

Viņi gan bija lieli snauduļi, jo tie ligojās vienmēr.

Kādā dienā gadījās, ka māte bija izbraukusi, kuŗa mani nekad neizlaida iz acīm un vecmāte arī, kuŗa mani neizlaida iz rokām.

Laikam tās būs bijušas aizbraukušas baznīcā., es biju no-dota kalpoņu uzraudībā, kuŗām bija piekordināts, no manis ne acu nenolaist, ne nost atkustēties.

Bij taisni svētku diena, zaļā ceturtdiena. Visiem bij svētku drēbes, svētku sajūta.

Ārā agra, skaista pavasara.

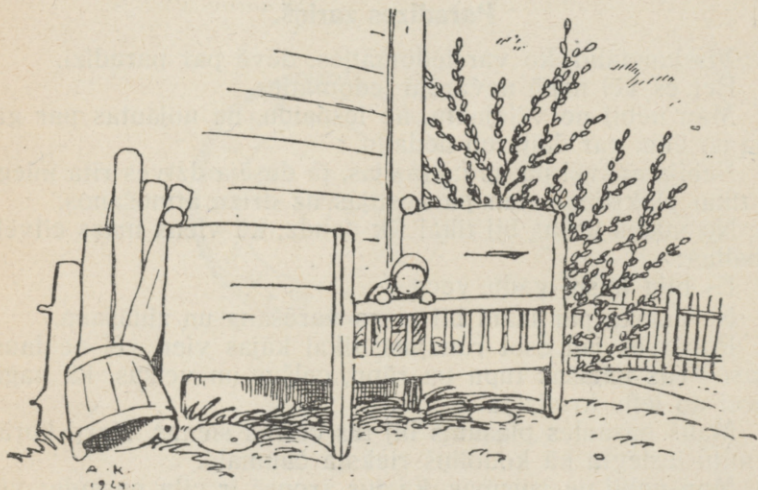
Citas meitas skraidīja ārpusē pa zaļo mauriņu un rotaļājās. kā lai nu mana aukle viena pati būtu sēdējusi istabā, kā piesieta pie bērna.

Bet bērnu vienu atstāt tā ari nedrīkstēja. Padoms bij aši pie rokas: mani apģērbt un līdzī nest laukā. Gan jau šo nedarbu kautkā apslēps.

Tas nu bij mans pirmais piedzīvojums, kuram neviens cits manā vēlākā dzīvē nelīdzinājās.

To, ko es jutu, var tikai sajust, kad no viena dzīves elementa tiek pārstādīts gluži citā, kurš nelīdzinājās iepriekšējam.

Es pēkšņi dabūju juteklus, kādi manī vēl nebij bijuši. Es redzēju, dzirdēju un nojautu citādi kā līdz šim.

Itin skaidri es vēl tagad redzu, ka māju priekšgalā bij nolikta kāda vecmodīga, tukša gulta ar skādiriņiem gar vienu malu un ar otru malu pieslieta pie sienas.

Tanī gultā mani ielika, lai es neizkristu, kamēr mana auklētāja aizgāja ar citām meitenēm skraidīt pa mauriņu.

Vispirmais iespaids man bij vērš: «Kas tā par lielu, stipru dvašu, kas man pūta virsū? Kur bij pats pūtējs, ka es viņu nemaz neredzēju?»

Bet tālāk es ari nejautāju, un sāku tikai priecāties un gailēt, ka pūtējs tā pūta, ka man visi matiņi juka ap galvu.

Par sauli es neko nebrīnējos, jo vērš, kas man patika daudz labāk, bij aizņēmis visas manas jūtas.

Skatījos gan ari uz augšu, kas tā tur par spožu zelta ripu, bet actiņas apžilba, ka riņķīši vien metās priekšā un es vairs turp nelūkojos.

Tad es savu ievēribu sāku piegriezt vecajai gultai. Gultai gali bij izgrieznoti ar savādiem vecmodes zīmējumiem.

Tur bij tādi svešādi putni ar gaļiem kakliem un gaļiem spārniem.

Es vilku ar pirkstiņu pakal pa slaidajiem lokumiem, itkā es pati tiem putniem līdzī laistos.

Nemaz es ari nebrīnējos, kaut gan tādus ērma putnus nekad nebiju redzējusi.

Zīmējums bij trejās krāsās: indigo zilums, terakotas sarkanums un tāds iepelēks, nodilis baltums.

Kad es tagad, pēc ilgiem gadiem, redzēju gleznotāja Tomasa pazīstamo gleznu ar līdzīgiem putniem, tad man tūlīt bij jādama pie vecmodīgajiem putniem uz gultas galiem.

Tagad es ari zinu, ka toreiz redzētie, ir bijuši brīnuma putni.

Kamēr es vēl ar savu mazo pirkstiņu braucu pa putnu ceļiem, jautrās rotaļnieces, ar sevi vien nodarbodamies, bij aizmirsušas, ka bērns ari atrodas laukā. Beidzot, mani atminēdama, pieskrēja meitene. Viņa bij nolauzusi no ērkšķu ogu krūmiņa mazu zariņu un iedeva man to rokā.

Zariņš bij tikko aizplaucis ar maigām, dzeltēnām lapiņām. Tam nebij ne rožu, ne vijolišu smaršas, bij tikai dvesma no pirmā pavasaras zaļuma, bet es to odu un atkal odu. Nezinu, vai es pirmo reizi dzīvu zaļumu turēju rokā jeb vai pirmo reizi tik mani jūteklī bij atvērušies?

Tas laikam bij paradizes zariņš, jo vēlāk man neviena puķe nav tik skaisti smaršojusi.

Turēdama zaļo zariņu cieši saspiedusi pirkstos, es ieraudzīju, ka man pa roku lokās uz leju sīks, sarkans strautiņš, kuŗa avotiņš bij tumša asiņu pilīte mana pirksta galā.

Paradizes zariņam bij klāt bijis ērkšķis.

Gūģiņa.

No tā laika, kamēr es biju bijusi paradizes dārziņā, bija pagājuši kādi pāra gadu. Man nav nevienas atmiņas par to laiku.

Liekās, itkā tiltiņš aiz manis būtu tūdaļ noīris un ka nebūtu vairs nekādas pārejas no zemes uz paradīzi.

Paradizē jau ari drīkst tikai vienreiz būt.

Tagad es biju zemes dārzā. Tas bij tas pats mūsu dārzs kā toreiz, tikai mana sajūta bij cita. Bet ari tā bij skaista.

Bij taisni lieldienu sestdiena. Māte ar dienestniecēm naski rikojās, cepdamas raušus un pīragus priekš svētkiem.

Mani izlaida dārzā, lai es nebūtu lielajiem pa kājām.

Tikai Gūgiņa, atsēdusies saulītē pie ogu krūmiņa ar adikli rokā, mani uzraudzīja.

Gūgiņa — tā es savā bērna valodā biju iesaukusi tēva māti, kuŗu māte sauca par Grosiņu. Viņa bij tāda sakupusi vecenīte, mugurā tai brūngans kažociņš, kā rieksta čauma-liņa.

Viņa mani esot ļoti mīlējusi un pirkusi man skaistas drē-bītes un citas lietiņas un mani pat vairāk lutinājusi, nekā māte.

Pie krūma sēdot Gūgiņa man paklusi uzsauca, lai tik tāļi neskrejot projām, bet drīz viņa nekā neteica, un es tik skrēju ka skrēju pa mīksto, zaļo zālīti.

Iztālēm es allaž paskatījos, kā Gūgiņa sēd galvu drusciņ noliekusi; adamās adatas krustiski saliektas spoži spīd saulītē kā sacelti spāru spārni.

Gūgiņa allaž mēdza iesnausties, kad tai vajadzēja mani uzlūkot.

Es noplūcu puķītes un nesu tās viņai.

Gūgiņa ne ņēma, ne nepēma; rokas tikai nekustējās.

Es uzliku puķes viņai uz rokām. Lai pati zinās, kā pa-ņem.

Puķes palika Gūgiņai uz rokām; nebija vēja, kas tās pro-jām nestu; varbūt arī tas bij piemidzis.

Nu es atnesu saplūktas zāles.

Gūgiņa ļāva tās likt sev klēpī un neteica: „Met nost, tās ir tikai zāles!”

Es biju priecīga devēja un piegrābusi priekšautiņu ar smiltīm, bērū visas Gūgiņai klēpī.

Ari tās viņa neatraidīja, sacīdama: „Ber zemē smiltis! Notaisīsi priekšautiņu!”

Pēc smiltīm sāku stiept klāt sīkas oliņas.

Visu, ko nesu, Gūgiņa ņēma pretī, visu ļāva kraut klēpī, ne rokas nepakustinādama.

Vaj viņa zināja, cik viss ir brīnumskaists un ka tā nebij ne zāle, ne smiltis, ne akmentiņi, bet pavisam kautkas cits un citādāks, nekā lieli cilvēki to redz?

Ari Gūgiņa šoreiz bij citāda. —

Un es tik nesu, ka nesu, gan zāles, gan puķes, gan akmentiņus un katrreiz savu mantu pamezdama, skaļi gavilēju: „Gūgiņ! Gūgiņ! Gūgiņ!”

Tikai apbalvotā neko ne atbildēja, ne ari pakustējās. Kā likās, bij dziļi aizmigusi.

Kad pēc kāda laika māte iznāca dārzā, viņa Gūgiņai uzsauca:

„Ko nu, Grosiņ, tā esat appuškojušies!”

Ari mātei Gūgiņa nekā neatbildēja.

Māte pie Gūgiņas noliekusies skatījās:

„Kas tas nu par dziļu miegu! Lūk, ļāvuši, lai acis pielien pilnas ar mušām!”

Es ari skatijos: acuplakstieni zilganbāli un virsū raibin raibs, kā melnas krelles sēd mušas.

Māte viņai piedūrās klāt un sabijusies iekliedzās...

Viņa sāka raudāt un sauca meitas.

Es stāvēju un nezināju, kas notiek, un sāku ari raudāt.

Meitas iznāca un ari sāka vaimanāt, tad visas saķērās Gūgiņai klāt un to ienesa istabā. Manas puķes un akmentiņi nobīra zemē. Es paliku viena un neviens nelikās gar mani zinis.

Kad es pēc kāda laiciņa iegāju iekšā, Gūgiņa gulēja istabas vidū, nolikta uz gariem soliem un aplāta ar baltu palagu.

Blakām bij svecēs iedegtas un māte ar meitām bij nosēdušās un dziedāja no dziesmu grāmatas tāpat kā pātaros.

Kad tās bij aplusušas, es nobailojusies pieskrēju gulētājai klāt un raustīju aiz palaga.

Mani apsauca un teica, lai stāvot mierīgi, vecmāmiņa esot nomirusi.

Kas tas bij — nomirusi?

Ko visi izskatījās tādi savādi? Kā bargi, kā nobēdājušies?

Ko tie tā staigāja un rīkojās?

Kādēļ neviens nelikās gar mani zinot un raidīja mani tik pie malas un lika stāvēt klusu?

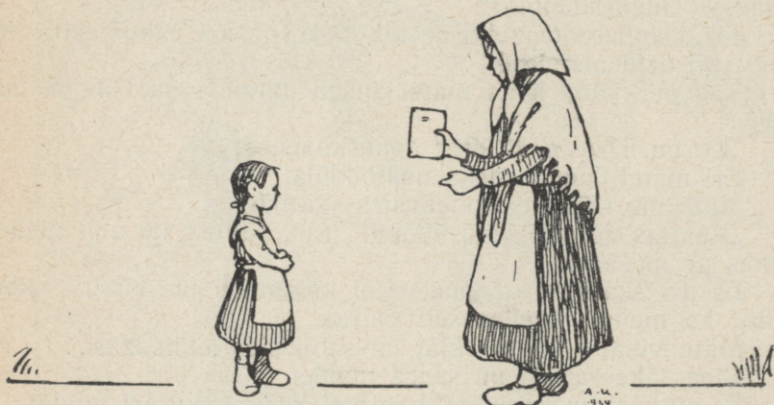
Man metās tik bail, ka es pat raudāt nedrīkstēju. Es ielīdu kaktiņā un neatminu ko domāju.

Bērnu prieks. Sapņu zeme.

Pēc šī notikuma bija pagājuši pāris gadu. Te kādā dienā māte pārveda mazu grāmatiņu ar virsrakstu „Bērnu prieks“ un teica, ka man jāmacoties burtot.

Es kļuva ziņkārīga un reizē līgsma.

Grāmatiņa bija ar gaiši dzeltēnu vāku un dvesa man pretī kā pirmā maija puķīte.

Kad paskatījos grāmatiņā iekšā, tad man izlikās, ka katrs vārdiņš par sevi būtu puķīte, un rindiņas, kuras sekoja cita citai, kā savītas puķu virknītes.

Māte nodrāza arī smailu kociņu un teica, ka tas jāliekot katram vārdam klāt un jāburtojot.

Ar kociņu?! ak, kā es smējos. Varbūt, ka mani smieklī izteica to, ko es pati nepratu: kā lai es eju uz kruķa atspiedusies, kad man ir spārni ko laisties.

Pēc nedaudzām dienām es jau biju tiktāl, ka varēju burtus lasīt kopā.

Es jau varēju lasīt veselus gabaliņus:

„Grieta vērpj mīkstus linus, modere baro treknus teļus, Sīmanis maļ smalkus miltus.“

Bet nu nāca priekš manis vislielākais brīnums: pasaules pārdalīšanās, izšķirība starp sapņu pasauli un īstenību.

Tur L.: Grieta vērpj mīkstus linus. Bet no mūsu kalpo-

nēm nevienu nesauca Grietu un patlaban viņas nemaz nevērpa linus, bet vilnu?

Un kur ir modere ar trekniem teļiem? Es itkā redzēju, kā viņi izskatījās, gan brūni, gan raibi.

Un tādu Sīmani es arī nemaz nepazīstu, kas smalkus miltus maļ, tikai samaltus tos biju klēti redzējusi.

Tomēr es šīs vēl nekad dzīvē neredzētās dzirnas redzēju, kā tās griezās un rūca, un kā milti putēja.

Kad es vēlāk redzēju istās dzirnas, tad atmiņu veidols man stājās priekš acīm un es tās abas salīdzināju.

Protams, ka istās dzirnas ar iedomātām nesaskanēja.

Arī sapņotā Grieta ar gaļiem, smalkiem līniem izskatījās daudz skaistāka par mūsu kalponēm.

Nu es biju kautko atradusi: es varēju visu citādi iedomāties, nekā īstenībā ir, un grāmatiņa vēl man piepalīdzēja.

Drīz vien es sāku iedomāties nevien to kas citāds ir, bet arī to, kā nemaz nav.

Manas lelles man jau nekad nebij patikušas, tādēļ ka tās nekustējās, krita gar zemi un palika arvien vienādas.

Es sāku iedomāties pavisam citādas lelles, ar gaļiem mikstiem zelta matiem. Tās staigāja kā cilvēki un runāja.

Mana sapņu jaunā zeme nu bij atrasta.

Kad mani neviens nepamanīja, es ielīdu guļamistabā, kur bija arvien aiztaisīti slēgi. Es vēl uzvilku lakatu uz galvu, lai nekā nedzirdētu un neredzētu un sapņoju visu, kas tik vien man patika.

Māte gan mani reiz bij uzgājusi un teica, ka ērmoti esot tā kaktiņā tupēt ar apsegtu galvu. Viņa nodomāja, ka man miegs nāk un tādēļ atstāja mani mierā.

Ak, cik daudz man nāca tāda miega!

Trakais brauciens.

Māte bij aizbraukusi ciemā.

Mani tā nebij nēmusi līdzī: bērni esot tik par pinekļiem; maisoties lielajiem pa kājām!

Bet es to ļaunā neņēmu, es ļoti labi nojautu to robežas līniju, kas bij novilkta starp lielo cilvēku pasauli un starp mazajiem: tā bij barga, augsta un nepārkāpjama.

Kas maza, tam bij tik ilgi jācieš, kamēr izaug.

Ak, kādēļ es tik lēni augu!

Man priekš acīm izauga puķes un kociņi un lopiņi kūti, kas nupat vēl bij mazi bijuši, tik es pati nemanīju un neredzēju sevi augam, kaut gan allaž sevi mēroju.

Bet pag, pag! — Kad es nu taču izaugšu liela, tad es jo biežāk braukšu uz ciemu!

Taisni tāpat kā mātei man puiši iejūgs zirgu. Es cerēšos viena pati ratos un turēšu grožus un pratišu braukt un zināšu visus ceļus.

Taisni par spīti es nebraukšu ar lēno zirgu, ar kuŗu māte mēdza braukt, bet ar melno, trako ērzeli, kuŗu ne puiši nevarēja valdīt un kuŗu tādēļ gribēja pārdot.

Es gan pati nobijos par savām iedomām, bet sapņot taču varēju? Sapņos braukt ar melno, trako ērzeli bij tik jauki!

Sapņot mani neviens nevarēja aprāt, ne man ko aizliegt, es biju visspēcīga, viss bij mans un visu es drīkstēju.

Pa sapņiem es arī nekad maza nebiju, es jau biju vienmēr liela izaugusi un stipra un droša. Nekad es vairs neraudāju, bet gāju skaļi smiedamās, galvu atmetusi un atriebos par visu, kas bij kam pāri darīts.

Tagad es pa sapņiem atriebos mātei, kad liku aizjūgt, melno, trako ērzeli.

Es redzēju, kā viņa bārās un draudēja:

„Vai traka esi! Nu tu nositisies!”

Lai es esmu traka! Lai es nosītos! Prieks man bij nebēdāt ne par māti, ne pašai par sevi.

Bet kad māte sāka izmisusi raudāt. „Ak tu mana mīļā, zelta meitiņa, es tevi vairs neredzēšu! Es to nepārcietīšu.”

Bet arī tas bij velti.

Zelta meitiņa sarāva grožus, uzšāva vēl ar pātagu melnajam ērzelim, kuŗš bij saslējies gaisā un aizdrāzās projām.

Es braucu garām, gar nikno kaimiņmāju, Bleķu, suni, kuŗš aiz niknuma nevarēja pariet un tikai aiz ķēdes raustījās.

Māte arvien mēdza teikt, kad citkārt istenībā bijām tur garām braukušas:

„Kad tas tiktu vaļā, tad tas mūs uz vietas saplēstu, kā toreiz paunu židu.”

Es arvien tad biju galvu baglīgi zem ratu ādas segas pabāzusi, lai suņa nikno raustīšanos neredzētu.

Tagad es pacēlos ratos stāvu un cirtu suņam ar pātagu, kā atmaksu par nabaga židiņu, kuŗš toreiz, kā māte teica, ar 25 rubliem esot ticis samaksāts.

Cik tur taisnības šai notikumā, nezinu, bet cilvēku materiāls jau toreiz bij pārāk lēts.

Tad es braucu pāri par dziļo grāvu, kuŗa pat vasaras laikā neizžuva un tad tālāk no kalna lejā pa Jēkabmuižas tiltu.

Ceļš gāja lēnāk, bet nu nāca šausmīga „kaķa vieta” ap Kugrēnu mājām, kuŗas pēdējo notikumu vēl māte jaunībā bij līdz piedzīvojusi un par kuŗu stāstīšu atsevišķi.

Bet nu jau mans ērzelis sāka iet lēnāk, viņš bij gluži putās sabraukts, un man tapa tik baigi, tik nelabi ap sirdi.

Tad nāca pats bīstamais Gudēnu tilts, pār kuŗu bij pāri jābrauc pie pašām Gudēnu mājām.

Bīstams viņš bij tādēļ, ka bij vecs, ar caurumiem un bez malām abās pusēs.

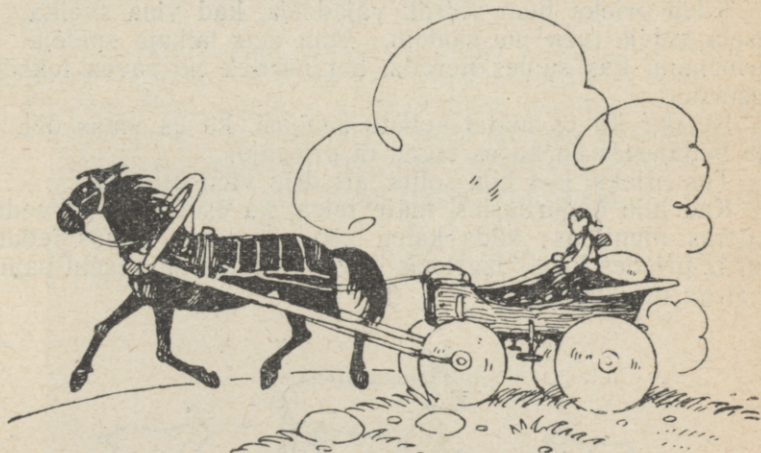
Māte arvien bij bēdājusies, ka reiz jau gan kāds ielūzīšot un galu dabūšot.

Es biju tilta vidū un — notika lūzums — —

Lūzums tomēr nenotika tiltā, bet manā dvēselē.

Nupat jau māte īstenībā brauca pa šo tiltu. Nupat tā pati varēja būt ielūzusi, jo bij pavasars un lieli plūdi.

Es redzēju, ka plūdi bij tiltu pavisam nocēlušī un māti ar visiem ratiem kā riekstu čaumaliņu nesa projām. —

Ari pašus plūdus es redzēju: citādus, lielākus un briesmīgākus, nekā patiesībā.

Šnācoši tie vēlās pāri par visu blāķnumu.

Visu to ar valējām acīm sapņojot es gulēju tāpat uz grīdas, rokas izpletusi, uz muguras. Tāda man bij arvien paraža gulēt, kad es biju uztraukta.

Pulkstens sita pusnaktī, un kalpones mani ne par ko nevarēja iedabūt gultā.

Es jau redzēju, ka zirgs ar ratiem peldēja savrūp, un vilņu mutuļi bij māti sagrābuši un rāva dibenā — —

Aizspraugotā un aizžņaugtā mīlestība nez kur kādu šķirbiņu dabūjusi, ar varu lauzās iz sirds laukā:

„Mīlā, mīlā, zelta māmiņa! Es tevi vairs nekad neredzēšu — — —”

Nu bij asarām kļuvis brīvs ceļš. Es nezinu, cik ilgi es tā elsodama biju sagulējusi, kamēr kā bez samaņas aizmigu.

Tad kalpone mani bij ielikusi gultā.

Lielas lietas.

Māte tiešām caur plūdiem bij tik vēli aizkavēta tikusi un tikai pēc pusnakts pārbraukusi, kad es jau gulēju dziļā letarģiskā miegā, jo citādi man kā bērnam bij ļoti maz miega, un bieži es pa naktīm nemaz negulēju. Katra pakustēšanās mani būtu uzmodinājusi.

No rīta vēl gultā atrodoties māte sacīja, ka mani sagaidot kāds prieks.

Kāda prieka man vairāk vajadzēja, kad viņa sveika un vesela gulēja man pie sāniem. Man acis laikam spīdēja kā kurmēnam, kas saules neredz, bet pārtiek no savas iekšējās gaismas.

Ne par ko es mātei nebūtu sacījusi, ka es viņas dēļ tā biju bēdājusies un ka es tagad tā priecājos.

Tas prieks, kas bija solīts, arī drīz vien atklājās.

Kad biju apģērbusies, māte teica, ka esot man pārvedusi skaistas mantiņas; kāds kalpa zēns Gudēnos ganos iedams esot iz priedes krijas izgriezis govis un aitas un veselu pajūgu ar zirgu priekšā.

Visas tās man māte izkrāva uz galda priekšā, un tiešām tik skaisti un smalki izgrieztas rotaļiņas es vēl līdz šim nesmu redzējusi, jo tās man pārāk labi atmiņā uzglabājušās.

Šos daiciņus krāvādama māte teica: „Ja tas nebūtu nabaga kalpa zēniņš, kas viņus izstrādājis, tad no viņa dienās iznāktu lielas lietas.”

Es gan papēmu rotiņas un par tām ļoti priecājos, bet man neizgāja no atmiņas mātes teiciens:

„Kad tas nebūtu nabaga kalpa zēniņš, tad no viņa dienās iznāktu lielas lietas!”

Kas tas bij par mistisku vārdu „lielas lietas?”

Prasīt es nevienam to nevarēju, jo tad mani būtu apsmējuši un atbildes es arī nebūtu dabūjusi.

Lielie nedod tādas atbildes, kādu mazie grib.

Un kādēļ nabaga kalpa zēniņš nekad nevarēja pie tā tikt?

Kas tā atkal par nepārkāpjamu sienu?

Es sāku domāt, kā zēnam palīdzēt:

Lūgt, lai māte viņu ņem pie sevis?

Bet es zināju, ka gani noligti uz veselu gadu, un ka tas ir nepārkāpjams likums.

Un tad vēl māte bij teikusi, ka tādēļ vien no viņa nekas nevar iznākt, ka viņš ir kalps.

Ak, kaut es būtu tik liela bijusi, kā māte, tad es ne par ko nebūtu bēdājusī un zēnu uzņēmusī pie sevis, lai no viņa iznāk lielas lietas.

Es atkal slepeni par zēnu raudāju, kuŗu es nemaz nepazinu.

Bet vēl uznira kāds jautājums manā dvēselē, no kuŗa es tā nobijos, ka sākot es to nemaz nemācēju vārdos tērpt.

Es visu dienu rotaļājos ar skaistajām mantiņām, bet neizteiktais jautājums vai vēlēšanās tomēr kā siks kukainītis knībinājās pie ziedu lapiņas — pie manas mazās dvēseles.

Beidzot, vakarā, tanī pašā dienā, es zināju, ko es biju vēlējusies:

„Ak, kaut jel arī tā mazu, mazu drusciņ no manis arī reiz iznāktu „lielas lietas” — —.”

Feju saimniecība.

Agri no rīta es jau biju nomodā.

Tūdaļ man bij prātā mantiņas, kuŗas vakar vakarā māte bij pārvedusi.

Brūnās, no krijas izgrieztās govīs un brūnie zirgi ar baltām linu astēm un visu brašo pajūgu man jau naktī pa sapņiem bij skraidījuši priekšā un traucējuši manu miegu.

Pārāk bērns es vēl biju ar saviem sešiem gadiem, lai padotos tiem smagajiem iespaidiem, kas pār manu jauno dzīvību bij pāri gājuši. Plūstošā dzīve atnesa svaigas strāvas un kaut tā arī smagumu nespēja aizskalot pavisam projām, tā, mazākais, to nobīdīja dibenā un pārklāja līmeņa virspusi ar saviem sudraba pārļotiem vilņiem.

Nu tik aši visus iepakātos lopus no saņiem laukā! Nu tik būvēt stallus un kūtis! Nu tik rīkoj ganības un visu saimniecību!

Lielaļiem būtu vajadzējis daudz laika tādu saimniecību

ierīkot, to es zināju, un daudz kā cita vēl klāt, un tie būtu sprieduši un stenējuši un pūtuši un beidzot atmetuši ar roku.

Bet man tas bij viens mirklis: reizā domāts un darīts!

Te notika viss kā caur burvību, bet tā jau arī bija feju saimniecība, ne tāda, kā tur laukā, šķūnī un laidarā.

Un citādi arī nemaz nevarēja notikt. Ja jau tas puika, kas rotaļu lietišas bij tik smalki izgatavojis, bij tāds meistars, tad man bij arī jāprot ar tām rīkoties, man bij jācenšas kaut kādā ziņā kļūt viņam līdzīgai.

Mātes mistiskais izteiciens man arvien vēl bij prātā: „No tā puikas varētu iznākt dienās „lielas lietas“, ja viņš nebūtu tikai nabaga kalpa bērns.“ Un es taču biju saimnieka bērns, es tagad biju — feju saimniece.

Man bij ceļi vaļā un līdzekļi pie rokas:

Stallī tika izgatavoti no tukšām cigaru kastēm un siles un aizgaldas no vikses podiņiem un sērkokociņu bundžinām.

Ari priekš ganību aploka netrūka padoma: spožas adikļa adata, kuŗas izvilku no mātes adikļa un iespraudu grīdas šķirbā, noderēja par sētas mietiem un aploks pats tika apstiepts no izārdīta adikļa dzijas.

Tad sadzinu govīs iekšā, jo patlaban bij pusdienas laiks un tās bij jāslauc.

Bet kur ņemt slaucējas? Es, pati feju saimniece, to nevarēju darīt, jo tas būtu kaitējis manai cienībai.

Iegādājos savas senās lelles, kuŗas nomestas kaut kur gulēja.

Ja viņas citur nekur nederēja un vairāk neko neprata, kā mūžīgi klusēt un mulķīgi smaidīt, tad te bij viņām vieta un darbs.

Iedevu tām rokā sērkokociņu bundžas kā slaucenes un nosēdināju govīm blakām, lai slauc.

Es tagad piegriežos citām lietām, kas man patika daudz vairāk.

Tas bija lepnaiss pajūgs karietes veidā ar brašajiem, brūnajiem zirgiem priekšā, kuŗi gari izstiepušies likās pilnos auļos skrejam — kaut gan īstenībā nekustējās no vietas.

Bet kur ir īstenība un kas tā nav? Tas lai izšķiras vēlāk, daudz vēlāk, pa gadiem, pa laikiem. Tagad priekš manis šīs abas dzīves puses bij viens. Un ja vispār par vienas puses pārsvaru var būt runa, tad tas piederēja neīstenībai, kuŗa ir visas dzīves dzenošais pirmspēks.

Spārni dzimst pirmie, tad tikai pats putns, citādi putna nebūtu.

Un vai dvēsele pati nav tikai pasaka? Katrs sākums ir pasakā un katra dzīve beidzas kā pasakā un pāri paliek tikai — „reiz bij“.

Un tā arī es pārdzīvoju, ka mani neīstie zirgi tapa īsti un dzīvi un vēl vairāk nekā dzīvi.

Viena atdarītāja fantāzija jau dzīva zirga veidolu bij pārvērtusi mākslā un nu es šo darbu vedu tālāk un mākslu pārvērtu dzīvē.

Zirgi cēlās man priekš gara acīm, tiem izauga lieli mirdzoši spārni, tie pacēlās ar visu pajūgu gaisā līdz ar mani, kas tur sēdēja iekšā un šalcot tie mani aiznesa tālu, tālu, tur, kur pazūd putni un kur aizpeld zilzaļi sārtie mākoņi, kas vairs atpakaļ nenāk, kur gan citur, kā uz neredzēto, noslēpumaino brīnumzemi.

Tas neredzamais motors, kas zirgus līdz ar pajūgu nesa pa gaisu, biju es pati; es lokā joņoju pa istabu, tos šporītē sev pakal vilkdamā.

Un šis brauciens man šķita daudz bīstamāks par trako braucienu ar mūsu melno ērzeli, kuŗu jau reiz biju fantāzijā pārdzīvojusi.

Visādi biedēkli metās man pretī un suņi rēja tagad daudz briesmīgāk nekā senāk, kad niknais ķēžu suns bij valā pakļuvīš; bet tie jau arī bij pasaku suņi.

Protams, kā arī niknā suņa lomu izpildīju es pati, tā kā māte no blakus istabas, durvis pavērusi, nobrīnījās, kur es uzreiz tik neganti rupju rīkli ņēmusi.

Bet es nelikos traucēties: es biju reizē brašie zirgi un niknie suņi un skālie pulksteņi un šalcot un skanot un spraušlojot un rejojot drāzās tikai uz priekšu pa simtām un tūkstošām jūdžēm.

Nezin cik tāli es būtu aizbraukusi, ja nebūtu radies kāds nejauks trauceklis.

Zirgiem, kā jau feju zirgiem, bij visi iejūga rīki, kā vērzeles, sedulka, dzenaukstis, apauši un pat žeboklis mutē, kā arī

groži un ilksis darināti no ļoti smalkiem dziedziņiem, kuri bij skriešanā savijušies krustiem un šķērsu apgāzās un riteņi vairs neritēja tālāk.

Gaviles un pulkstenīši aplusa, es lūkoju dziedziņus atrisināt un raustīju tos šurp un turp, bet tie savilkās tikai vēl ciešākos mezglos.

Es sāku jau aiz nepacietības un dusmām šņukstēt: „Kur nu ņemt palīgu?“

Visā mājā nebija neviena, kas tādus sīciņus mezglīņus prastu atraisīt: ne māte, ne aukle, vecā Lavize, ne kalpones, itin neviena!

Beidzot es tomēr atcerējos glābēja — tas bija kuprainais Ansis, viņš iespēja to, ko cits neviens.

Ar kādu pacietību viņš dziedziņu pēc dziedziņa, mezglīņu pēc mezglīņa raisīdams, atšķetināja visus šos smalkos zirnekļa audus!

Es stāvēju blakam, aiz nepacietības mīdīdamās un biju gatava katru brīdi visu lupatās saraut, bet Ansis paceļ acis, un viens skatiens no šīm lielajām, zilajām acīm, pilns lēnas laipnības pārklāja manas dusmas kā saules smaids vētras savilņoto ezeru: „Pacieties, pacieties!“

Un es no kuprainā Anša mācījos sava mūža rūgtāko mācību, pacietību, kaut arī tikai pirmajā ābecē.

Bet kur bija kuprainais Ansis? Kāds šis pacietības mācītājs un saules nesējs izskatījās pats, ka viņam bija tāda vara par mani, mazo, nepacietīgo, izlutināto meiteni?

Ansis diemžēl bij mazās feju saimniecības drūmākais loceklis: Viņš bij ap 16 gadu vecs puika ar lielu kupri mugurā, kuŗu tas bij ieguvis pašā mazotnē no nelaimīga kritiena.

Viņa atbaidošo ārienu pavairoja vēl viņa garie, dzeltenie zobi un skrandainais netīrais apģērbs.

Un tomēr šim nabaga puikam piemita kāda burvība, kas pie viņa saistīt saistīja, tas bija neizsakami laipnais smaids, kas karājās pie viņa lūpām kā novītusi puķe un viņa lielo zilo acu gandrīz apskaidrotais mirdzums; varēja pat sacīt, ka no viņa būtnes izplūda neredzama gaisma.

Šis Ansis iederēja tanī pašā aplokā iekšā kā mistiskais puika, kas bij manas smalkās rotaļu lietīņas darinājis, abi tie ietilpa manas dvēseles tapšanas procesā kā veidotāji: mākslinieks un ētiķis.

Ansis ikdienas dzīvē bij saviem vecākiem par nastu. Māte, kildīgas dabas sieva, viņu bieži lamāja un sita pat pa kupri un viņa tēvs katra vārda galā vēlējās: „kaut jel Dievs drīzāk tādu pie sevis ņemtu!“

Bet Ansis pacieta visu pārestību ar klusu, žēlu smaidu un tikai kāda reta, smaga asara karājās pie viņa garajām skrop-

stām. Viņš darija visu, ko vien tam lika: cirta žagarus, sijāja pelavas, mazgāja traukus un vērpa pat dziju.

Es allaž pie viņa piegāju un prasīju: „Ansi, kāpēc tu vērpi? vai tu esi meita?”

Ansis tad smaidīja vēl laipnāki: es tam biju palīdzējusi viņa sāpju mezgliņus atraisīt tāpat kā viņš manus dziedziņus.

Aizkrāsnes lakstīgalas.

Pārāk bieži es tomēr nedrīkstēju Ansi apciemot, tāpat arī viņš mani, mūs šķīra robeža, sliegsnis starp saimnieka un kalpu istabas galu.

Pirmais bij daudz tīrāks un glītāks. Grīdas spodri izberztas, gultas ar baltiem pārsegumiem, logi daudz gaišāki, puķes un pie sienām raibā rindā nelielas gleznas.

Tie bija tēlojumi pa lielākai daļai no svētiem rakstiem. Vienā gleznā skaists puika ar cirtainu galvu glaudīja, apkampis, jēru. Otrā bij redzama saviļņota jūra zem negaisa mākoņiem, bet Pestītājs staigāja mierīgi bangām pa virsu, kamēr Pēteris nāves izbailēs grimdams, bij viņa svārkus satvēris, bet Pestītājs to mierināja: „Ak, tu mazticīgais, kādēļ tu šaubies!”

Uz citas gleznas gulēja gultā slima, bāla meitiņa ar aizdarītām, dziļi iegrimušām acīm. Ap gultu stāvēja ļaudis un meitiņas vecāki un raudāja, bet pie galvgala bij piegājis atkal Pestītājs un uzlīcis meitiņai roku uz pieres — un sastingušas aciņas sāka lēni vērties vaļā.

Es jau zināju: tā bij Jairus meitiņa un Pestītājs to uzmodina no miroņiem.

Bet starp svētajām gleznām bij arī citas, gluži pretēja rakstura, pat vēl nesvētas, sevišķi viena, par kuru māmiņa bij šaubījusies, vai to neņemt pavisam projām? Vai tādu turēt blakam svētajām bildēm nav par apgrēcību? Žēl tikai glītā rāmīša un stikla!

Šinī gleznā norisinājās neganta kauja: zobeni lidoja pa gaisu, zirgi bij priekškājas gaisā saslējuši, jātnieki vēlās zemē, viņiem blakam vāļājās atcirstie miesas gabali, kājas un rokas asiņu paltēs, kopā ar noslīdējušām cepurēm un salauztiem zobeniem. Tiem pa virsu mīdīja zirgi un līdzīgi nogāzdamies sakrita ar cilvēkiem vienā gubā.

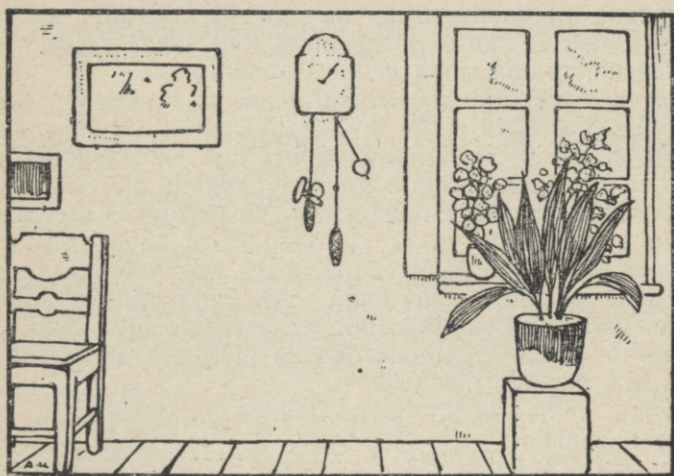
Briesmīgs bij šis skats, tāds pat kā negaiss uz jūras, nē, vēl daudz briesmīgāks! Bet par negaisu valdīja Pestītājs, kas bij tik lēns un mīlīgs, un te visām briesmām vidū stāvēja kāds vīrs uz pakalniņa un noraudzījās uz visu gluži mierīgi ar sakrustotām rokām. Ari viņš likās ar savu skatu vien visu valdam, bet tas nebūt nebij mīlīgs, tas bij drīzāk baismains savā ledainā mierībā, baismaini lepns un drūmi skaists.

Zila debess.

Kas gan šis vīrs bij? Ari māte man to nezināja pateikt, zem gleznas bij tikai paraksts: Kauja pie Vaterloas.

Lai šausmu gleznas iespaidu mazinātu, tai bij nolikts par kaimiņu kāds cits, pavecs vīrs, kas izskatījās kā pati iemiesota miermīlība un omulība, tas bij Mārtiņš Luters; māte to bij dabūjusi kā pielikumu pie „Latviešu Avīzēm”.

Man no katras gleznās bij savs iespāids. Puika ar cirtaino galvu, kas turēja jēru apkampis, man nepatika tādēļ, ka tas izskatījās kā meitene, slimo, bālo meitiņu turpretim un Pestītāju, kas to uzmodina no miroņiem, un savalda trokojošo jūru, es biju ļoti iemīļojusi; es to pazinu jau no bībeles.

Bet par lepno vīru negantā kaujā, es nevarēju nodibināt nekāda sprieduma, tikai es uz to ilgāk lūkojos, nekā uz citām gleznām un pat uz pašu Pestītāju.

„Tas nebij nevienam līdzīgs! Tas arī nebūtu vētru savaldījis, bet drīzāk to sacēlis. Viņš arī nebūtu ar lēnu pacietību diedziņus un mezgļiņus atrisinājis kā Ansis, bet tos visus sarāvis,” tā es galu galā nodomāju un piegriežos tad Luteram.

Ari to es aplūkoju no visām pusēm un beidzot sāku mātei noprast:

„Mamiņ, kāpēc Luteram tik resns ģimīs?”

„Kam tev jāprasa, nerātne,” māte mani aprāja, „vai tu neredzi, ka tas ir svēts vīrs?”

Es vairāk neko neiebildu, bet paliku pie sava rezultata: man Luters nepatika.

Bez visām šīm gleznām bij istabā vēl kāds cits mājas greznums: liels, vecmodīgs sienas pulkstens.

Šim mājas greznumam bij arī savi sīki trūkumi, kas viņa lielā vecuma dēļ bij saprotami un piedodami.

Pārāk arī viņš nekad nesteidzās, bet kādēļ laiku dzīt uz priekšu, kas pats no sevis pārāk arī dzīvē steigšus projām!

Trūka arī vēl kāds cits nieks, mazais stundu rādītājs; tas bija nolūzis tik īss, ka nesniedza vairs rādāmo stundu ciparu, bet nebūtu jau ar to nekas panākts, ja viņš to kaut kā būtu aizsniedzis, trūka arī pašu ciparu; tie vienā pusē bija gluži izdrupuši, un ko gan rādītājs tukšumā būtu rādījis!

Un ja arī nevarēja lāgā sazināt laika mēru, vai tādēļ ne-
ausa rīts un neatnāca vakars un neaizgāja diena?

Šie sīkumi tomēr vēl nebija vienīgie: pulkstens arī nesita pareizi: drīz tas sita par maz un dažreiz pat pa vienam vien sitienam, bet ja kādreiz bij saņēmies, tad sita tikdaudz, ka nebij nemaz apstādams un tad iznāca itkā diena būtu 40—50 stundu gara.

Bet to varēja vēl paciest, grūtāk gāja vēl, kad pulkstens galīgi apstājās un nemaz vairs nebij uz priekšu padzenams, kā vecs, aizkūsis žīda zirdziņš, kas vairs neklausā pātagas sitieniem un pakrīt pār ilksi.

Māmiņa tādās reizēs mēģināja viņa dzīvības gaitu atkal ierosināt no jauna: Viņai šķita, ka bumbu svars laikam par vieglu ticis un tādēļ tā kāra smago bumbu galos vēl visādus daiktus kā — vecas pakavas, miezerus, ķieģeļus un beidzot vēl savu velas gludekli.

Ak, cik laimīgi mēs tad visi bijām, kad vecā metala sirds sāka atkal no jauna pukstēt!

Tiešām, pie šīs vienmērīgās tikšķēšanas saistījās visa mūsu klusās dzīves harmonija, ja šī iemidzinošā skaņa apstājās, tad apstājās pēkšņi arī paminas laika austuvās, kuŗas dziedīņu pa dziedīņam stiepdamas, ieauda mūsu klusu lauku kaktīņu pasaciņu plīvuros, ārpasaules prombūtībā.

Laiks šē pagāja citādos apmēros, turēdamies vairāk pēc vecā pulksteņa pareizības nekā pēc saules un mēneša.

Bez šī vecā zimbola mums bija arī vēl kāds cits laika no-
teicējs, tikpat vienmērīgs kā vecais tikšķis, tikai klusāks un skaistāks.

Tā bija mēnešroze podā uz loga.

Neizsīkstošu dzīvības sulu bagāta, tā katra mēneša sākumā ziedēja pilna tumšisārtu ziedu, tādēļ jau viņai bija arī vārds: mēnešroze. Un lai ārā būtu arī diezin cik stipra ziema un sala, roze mūsu valstībā atnesa arvienu jaunu pavasari.

Arī saimniecībā viņa māmiņai noderēja par laika rādītāju.

Kad bija kādi jauni darbi jāiesāk, māmiņa skatījās, vai rozei nav jau aizmetušies jauni pumpuri. Pat sivēnus priekš

barošanas viņa nebūtu aizgaldā metusi, ne vistas perēt likusi, ja viņa šādu pumpuru nebūtu pamanījusi.

Tādās reizēs arī papiņš turējās progresa virzienā: apcirpa sev matus, nogrieza nagus un iztīrīja savu pīpja mēneša krājumu.

Pīpja sulu viņš tad no savas puses kā upura balvu līdz ar visiem tabakas pelniem gribēja kratīt rozei virsū, bet atdūrās pret māmiņas asu protestu, kuŗa tādu racionelu barošanu negribēja atzīt. Viņa pati zināja labāk, kas rozei der un kur tas nemams, un bagātīgi arī viņa savu mīluli ar to apgādāja, par ko roze tai arī ar saviem kuplajiem ziediem kvītēja.

Varbūt, ka šo mūžam ziedošo pavasaru paveicināja arī savu daļu mūsu istabas pārmērīgais karstums, kuŗš līdzinājās gandrīz tropiskai temperatūrai un uzbūra illuziju, itkā mūsu apkārtnē atrastos citā zemes joslā, netāļi no ekvatora, tā bij istā sapņu siltumnīcas temperatūra.

Šī lielā siltuma radītājs bija mans papiņš, kuŗam lielākais prieks un itkā dzīves uzdevums bij kurināt krāsni.

Ar lielu sparību viņš jau no agra rīta stiepa iekšā lielus klēpjus skaistas bērza malkas ar baltām, atplaisājušām tāsīm. Krāsnī iemestas, tās gaišās liesmās čokurojās, malka sprakstēja un smarvoja, itkā tā būtu no dārga zandēlu koka.

Toreiz tādu izšķiedīgu krāsnes kurināšanu varēja dažs labs sev atļauties, tad Kurzemes meži vēl nebij izlaupīti un izcirsti.

Istabas lielais siltums bija pievilcis arī vēl citus iedzīvotājus, lielu daudzumu circeņu; tie savas teltis bij uzcēluši aizkrāsnē un skaitā vienmēr pieņēmas.

Māmiņa gan tiem ļēja virsū vārošu ūdeni un papiņš lietoja savu univerzallīdzekli — pīpja sulu, bet tas viņu ražībai neko nekaitēja. Pa dienu tie arī izturējās gluži klusu un nebija nekur redzami, ne atrodamī, bet tikko metās tumsa, tad sākās viņu valdība.

Kad nakts ietina savā melnā segā istabas kaktus un rozes sartos ziedus un aizbīdīja vecā pulksteņa tikšķēšanu tālāk projām, tad, itkā iz pašiem tumsas dziļumiem izkāpa šis noslēpumainais koris un sāka savu tūkstošbalsīgo dziesmu.

Dziesmu par jaunību, par dzimteni, par laimi pašu, kuŗa mēneša gaismā sudrabiņus kaisidama tik tuvi, tik tveŗami lidoja apkārt pa istabu.

Un dziesma atskanēja arvien skaļāk, arvien žēlāk, itkā tas, par ko tā dziedāja, nebūtu turams un aizlaistos projām arvien tālāk un tālāk laika bezgalībā izplūzdams atmiņu zilā miglā.

Ari māmiņa, kas citādi nebija circeņu draudzene, vakaros, kad tie sāka dziedāt, ieteicās: „Nu jau dzied aizkrāsnē tīri kā lakstīgalas!”

Ja, tas bija īstais vārds. Es no tās reizes circeņus citādi nesaucu, kā par „aizkrāšnes lakstīgalām”.

Vakaros, kad es savus teiksmainos zirgus un feju pajūgu biju izjūgusi, un govis sadzinusi papīra stallos, es apsēdos tumšā kaktiņā uz mazā soliņa un, rokas salikusi, noklausījos šinī brīnišķīgajā korī, savā jaunības muzikā.

Pat nakti pusmiegā es galvu pacēlusi klausījos, kā dzied — aizkrāšnes lakstīgalas.

Brīnumpuķes un zelta žagariņi. Lielais un mazais vēveris.

Pie saimnieka kambara cieši pieslēdzās kalpu istaba, un kaut arī pēdējo no pirmās atdalīja tikai viens sliegsnis un vienas durvis, tā tomēr bij cita pasaule, ar gluži pretēju raksturu.

Kamēr saimnieku kambarī valdīja tropisks karstums un uz logu bēģelēm ziedēja skaistas puķes un aizkrāsnē dziedāja lakstīgalas, tamēr te viss bij auksts un sastindzis, bez dziesmu, bez zaļuma, tā kā varēja iedomāties pēkšņu pārcelšanos no ekvatora uz ziemeļpolu.

Aukstums cēlās no tā, ka logiem trūka priekšlogu un arī patī istaba bij stipri plaša, samērā ar iedzīvotāju skaitu, kurš patlaban viņā ietilpa.

Istabas vienā pusē divas kalpones vērpa pie ratiņiem dziju un otrā vēveris pie loga auda lielās austuvēs; trešajā istabas kaktā kalpa sieva mācīja savu puiku, Anša jaunāko brāli ābecē. Tikai nesen atpakaļ istabas iedzīvotāju skaitu bija pavairojis kāds iegātnis, mazs pelēks ezītis. Laudis to bij kādā ceļmalā atraduši un mazo dzīvībiņu pārnēsuši mājā. Viņam bij ierādīts par mitekli kluss kaktiņš sienā groziņā un viņš arī ļoti ātri ar to bij apmierinājies un ar visiem mājas ļaudīm iedraudzējies.

Pa dienām, kad bija auksts, viņš saritinājies gulēja kā pelēks kamoliņš savā groziņā, kaut gan viņam bij savs adatu kažociņš. Vakaros istabā kurināja plīti un tad ļaužu saradās daudz vairāk, jo puīši bij pārbraukuši no meža, kur pa dienu bij malku cirtuši. Viņu bij četri un kuprainais Ansis piektais, kurš allaž tika līdzi ņemts par palīgu pie zaru lasīšanas un vezumu kraušanas.

Istaba bij brangi iesilusi, uz galda kūpēja vakariņas un apkārt raisījās jautras valodas; katrs stāstīja par saviem dienas piedzīvumiem.

Tad arī ezītis izlīda no savas mājošanas un pukšķinādams tekalēja pa istabu. Tagad varēja viņam visas kājiņas redzēt un snukīti un divas spožas, gudras actiņas. Viņš nebūt nebaidījās no laudim un kāpa pat uz galda pie ēdiena, nevarēdams savas vakariņas sagaidīt.

Kad bij paēdis, viņš negribēja vairs iet savā kaktā atpakaļ un uzmeklēja kur meitām sietiņš ar sakārstu vilnu un tur notinās tādā ciešā kamolā ar visu vilnu, ka meitas no rīta, kad gāja pie vērpšanas, nobijās, uzķērušas aso kamolu un pukojās par savelto vilnu, jo tā bij jākārš no jauna.

Dažreiz viņš arī pakārās līnu vai pakulu vērkuļi un uzmeklēja vispār, kur vien kas mīksts un silts, vai nu vīru bārdās vai sieviešu matos.

Viņu par to nevarēja ne iepērt ne kautkā nosodīt, viņš savā adatu kamolā ārējām varām bij nepieejams, ja, viņš rukšķināja pat vēl pretī, jo viņš zināja arī, ka atrodas zem manas apsardzības.

Bet pirms ko es vēl tuvāk pakavējos pie šīs vakara idiles, man jāatgriežas pie rīta gaitas un jāatstāsta mans ceļojums pa kalpu galu, kurš bij pilns dažādu brīnumu un atradumu.

Tikko uzcēlusies un apģērbusies, es tūdaļ devos kalpu istabā. Te mans pirmais darbs bij pabarot šo pašu ezīti; tas manu balsi izdzirdis, nāca pakšķinādams man pretī. No sākuma es viņu biju ēdinājusi kopā ar savu kambarkungu, agrāk aprakstīto pelēko, lielo runci, bet viņi nebij satikuši. Ezis bij viens pats izplēties pār visu piena blodiņu un nelaidis otro klāt, un kad runcis bij lūkojis viņu atsist, tas pret viņa adatām neko nebij paspējis. Tā cits nekas neatlika, kā ierīkot šķirtas saimniecības.

Paēdinājusi ezīti, es tagad meklēju ko citu darīt.

Manu uzmanību dzīvi saistīja logos kalpu puķes.

Un tiešām, tās arī bija pavisam savādas puķes, izaugušas dabas brīnumdārzā: Ak, kādi tie bija lieli ziedu cekuli! Kādi kopā saauguši čumuri! Kādas smalkas stīgu stīdziņas, kādas izlocītas, izrobotas, izkrustotas lapiņas! Un kāda brīnišķīga, sudrabota, caurspīdīga krāsa! Bet brīnums un skaistums tapa vēl lielāks, kad saule lēca: tad visi caurspīdīgie zari un ziedi

sāka rožaini blāzmoties un kā varavīksnā visās krāsās zaigo-
ties; tās patiesi bija brīnumpukes!

Tomēr — visām šīm puķēm, cik burvīgi skaistas tās ari
nebija — trūka kautkā, viņām trūka dzīvības.

Tās bija ledus puķes, iesalušas logu rūtīs.

Es braukāju ar pirkstiņu pa puķu izlokiem un gribēju izdi-
bināt viņu rakstu, bet kalpones smiedamās mani mudināja, lai
labāk liekot mēlīti klāt un labu brītiņu paturot un tad ar joni
raujot nost.

Es prasīju „kas tad būs?“ un viņas man atteica, ka es tad
dabūšot redzēt Rīgu.

Rīgu! Tas bija tāds burvju vārds, kas tūlīt dabūja krasu
un skaņu tikko to pieminēja vien. Man tēlojās priekš acīm
caur tālu, zilu miglu kaut kāds plašums un skaistums, bez tēla,
bez konturām, tikai spoži torņi stiepās uz augšu līdz pašām
debesīm.

Rīgu kādreiz redzēt, uz Rīgu braukt un — ak! — Rīgā
dzīvot, cik laimīgs, kas to sasniedzis! Bet es to nekad ne-
panāksu, to jau es nomanīju. Vai tad kalpones mani bieži ne-
izsmēja: „Ar muti Rīgā, Jelgavā, ar sēdekli pelnos!“

Ka ar mēles piesaldēšanu pie loga varētu Rīgu ieraudzīt
kaut arī tikai kā parādību, tam es neticēju.

Drīzāk būtu jāatrod vai jāizdomā kādi spārni, bet tas tik
aši nevarēja notikt, bij jāgaida, vēlāk, daudz vēlāk, tad gan
visādā ziņā es gribētu turpu nokļūt.

Šimbrīžam vēl tepat manā apkārtnē bij daudz brīnumu un
skaistumu.

Vislielākais istabas brīnums bij austavas jeb stelles, kurās
stiepās dažādi audumi ar krāsām un raibumiem. Vēveris tur
darbojās paminas mīdams augšup un lejup, atspole šaudījās
šurp un turp kā zibens un sistavas ik uz sitiena, ko tas piesita,
nodimdēja ar lielu troksni.

Es noskatījos, kā audums zem viņa rokām auga un tapa
un no nieka dzījiņām izvījās liels, skaists musturs un ka viss
tas notika ar šņākoni un dūkoni un man izlikās tas kā liels ra-
dīšanas darbs līdzīgs pašai pasaules radīšanai, par kuŗu man
māmiņa bija tik dzīvi stāstījusi, itkā pati tur būtu bijusi klāt,
Dieviņam par rokas meitu.

Es stādījos sev priekšā pasaulesvēveri, tikai tas bija daudz,
daudz lielāks nekā mūsu māju vēveris un strādāja ari daudz
ātrāk.

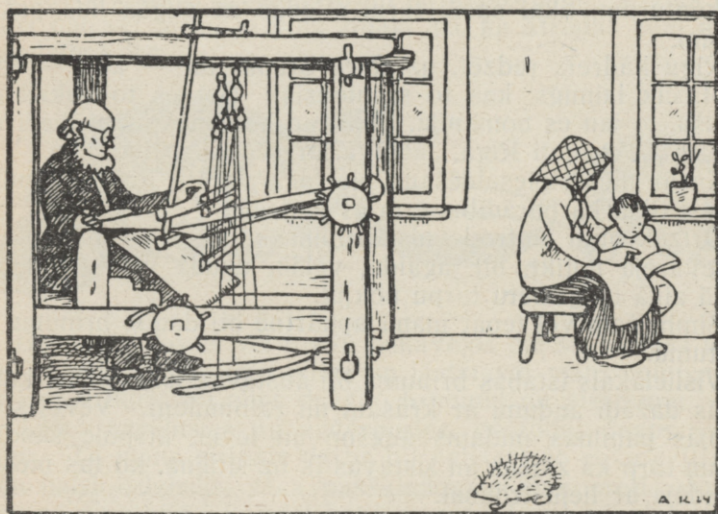
Mazais vēveris bieži auda veselām nedēļām, ka gaidīt ap-
nika, kamēr iznāca raibais uzmetums, un Dieviņš taču vienā
pašā dienā bij noaudis visu plato zilo debess audumu ar tik-
daudzām zvaigznēm.

„Ak, kas tā tur gan bija par lielu aušanu,“ es nodomāju,

„kad pasaule tika radīta! Kādi briesmīgi pārkoņi tur rūca, kad Dievs paminas mina, un kādi zibeņi laistījās, kad viņš atspoli svieda! Un kā viņš beidzot tumsu un gaismu atšķīra kā divus lielus auduma gabalus!

Cik tur gan nebij darba, noaust kažokus visiem putniem un zvēriem! Cik krāsu tur nevajadzēja krāsot visus pumpurus un ziedus un lapas! Kā tur eņģeļi skraidīja klupdami krizdami ar zelta spaiņiem rokā un maisīja krāsas un locīja vara-vīksnai dzīparus!

Vai Dieviņš vēl vienmēr auž, kad pārkons rūc?“ es sev prasīju tālāk; „vai pasaule vēl nav gatava un klūs vienmēr skaistāka un lielāka?“

„Citādi jau ar nemaz nevar būt,“ bij mans slēdziens, „jo Dievs taču nestāvēs dīkā!“

Un cik skaistām gan nevajadzēja būt debesīm, kuŗas taču jau bija gatavas!

Kādas izskatās debesu istabas, to jau varēja noredzēt no mākoņiem, kuŗi vakaros, kad es allaž mēdzu skatīties pa logu, tur augšā pret baltajiem sniega laukiem lejā un lielo sastingušo vienmuļību, atspīdēja visādās krāsās: gan lillā, gan zafran-dzeltēni, gan bāli zaļi un zeltā un rožainā sārtumā. Bieži, kad saule zemu laidās, viss sniegs pie logiem atspīdēja sarkans, tad gan laikam pavērās debesu durvis un kāds eņģelis galvu pabāzis lūkojās lejā, ko mēs te daram.

Debesīs gan ari visi durvju klinķi bij no tīra zelta un grīda no stikla, pa kuŗu varēja iet kā pa ūdens virsu.

Pats Dievs, es domāju, sēd zelta krēslā kā bite ziedā un ir mūžīgi aizplīvurojies ar mākonī. Kad viņš to atvilktu nost, tad visi, kas to ieraudzītu, paliktu akli no lielā spožuma.

Debesīm apkārt ir ari lieli meži ar sudraba, zelta un dimanta kokiem, un sudraba skudru pūžņiem ar dimanta skudriņām. Bet grūti ir mežiem cauri tikt, kamēr notiek debesīs, tos apsargā lieli pinkaīni lāči un vilki, kuŗiem zobi kā krusa zemē birst, kad tie savā starpā kaujas.

Vai ari es kādreiz debesīs klīšu, tāpat kā Rīgā? Tas gan būs daudz grūtāk un bez spārnu jau nu nemaz neies! Bet tā īsti atzīstoties, es jau ari nemaz negribēju debesīs tikt. Man izlikās, ka tur būs ļoti garlaicīgi, jo būs vienmēr jāskaita pārtari un uz vaiga krītot Dievs jāslavē. Es jau tepat nevarēju beigu sagaidīt, kad māte sestdienas vakaros un svētdienas rītos sapulcēja māju laudis un dziedāja garu garās dziesmas un lasīja sprediķi un skaitīja lūgšanas.

Bet ellē degt un ciest mocības, „kuŗām nekad nebūs gala“, to es ari negribēju. Ak, kādas šausmas to iedomājot vien!

Bet kur tad palikt pēc nāves? Ak, kaut jel būtu bijusi vēl kāda trešā izvēle: apgulties, aizmigt tāpat kā te māmiņas gultā, aizkrāsnes lakstīgalām dziedot un mēnesim pa logu spīdot, tas būtu jaukāks par visām debesīm.

Tā es biju līdz šim prātojusi; bet tagad, kopš es stipri sāku iedomāties, ka pasaule vēl nav gatava un ka Dievs to vienmēr rada tālāk un debesīs visiem būs daudz skaista darba viņam līdzī darīt, es biju ari ar mieru sagatavoties priekš debesīm.

Varbūt, ka man Dievs uzdos priekš māmiņas mēnešrozēs ik mēneša jaunus ziedus taisīt? to es labprāt darīšu. Es nosēdīšos uz mēneša radziņa kā uz soliņa un viņu sārtās lapiņas vienu pēc otras caur pirkstiem. Ari ledus puķes logos es lūkošu ar visiem rakstiem un vijumiem izraibot.

Tā savā dabā klusi prātojot un novērojot, man allaž pagāja diena.

Nāca vakars un atnesa svaigus pieplūdus.

Kad krēsli metās, kalpones gāja laukā novākt izkārtos veļus un sanesa to istabā žāvēt uz izstieptām virvēm. Veļas gabali vēl bija stingri sasaluši, kad tos sanesa iekšā un tikai maz pa mazam atlaidās: viena pacelta krekla roka noslika logana pēc otras.

Kad meitas bij uz kūti aizgājušas lopus apkopt, man vienai uznāca krēslainā istabā bailes. Šīs rindas sastingušo balto tēlu, kuŗi pamazām kustējās, man izlikās kā no kapiem piecē-

lušies mironi. Visa istaba bij pilna miroņu! Es aiz bailēm vai sastingu un nezināju kur slēpties.

Labi, ka ļaudis atkal saradās istabās, man bailes pārgāja un tagad man uzplūda vesela svaiguma strāva reālas dzīvības.

Puiši bij no meža pārbraukuši un pārveduši vezumus ar jauncirstu malku un svaigiem žagariem. Ansis stiepa klēpjus zaļu žagaru ar visām skujiņām iekšā un sāka kurināt plīti.

Ak, kā tie smaršoja ar tādu neizsakamu svaiguma dvesmu! Svaigums jau bij izplūdis no sastingušās veļas un tagad zaļās skujas vēl pievienojās ar savu aromatu.

Puiši pa tam bij ar troksni un skaļām runām sanākuši istabā, sakāra zirgu lietas uz vadžiem pie sienas, pabāza

cirvjus pagultē un pārmainīja slapjos apavus pret sausiem. Meitas skraidīja šurp un turp uzlikdamas uz galda vakariņas un ķircinājās ar puišiem. Suņi, kas bij līdzī ienākuši istabā, plēsās un rējās pagaldē ap kādu kaulu.

Viss šis troksnis un skaļums man bez iespaida kā dūkoņa pagāja garām gar ausīm.

Es sēdēju uz žagaru čupiņas plīts priekšā un lūkojos degošā krāsnī.

Svaiguma un zaļuma smarša mani bij apņēmusi ar saldu skurbumu. Tās bij jausmas no senās, pārdzīvotās vasaras, vai arī no tāla, tāla pavasaŗa. Es neatminēju vairs vienas un nepazīnu otra, bet manā nojautā abi tapa dzīvi un smaršoja un zaļoja man apkārt.

Žagariņi un skujiņas, paslapji krāsnītē iebāzti, sāka sīkām balsītēm un žēlām, savādām svilpītēm spiegt un dziedāt.

Vesels koris šo savādo muzikantu tur locījās un dziedāja, bet man likās, ka es vēl atsevišķus zarus katru par sevi varēju izšķirt.

Tur kāds slaidis bērsa zars sīca. „Es atminu, ka uz mani bij uzlaidusies lakstīgala un dziedāja un viņa pārklīti.“

Resnais zars sprakstēja, sīkais sīca, ī mazā skujiņa atsaucās:

„Uz manis bij zīle! uz manis sienāzītis!“

Un visi zari ugunī locījās tāpat kā vējā un visi sauca:

„Mēs atminam! mēs atminam!“

Beidzot dziesma apklusā, žagariņi bij izdeguši, bet kā par brīnumu, neviens nesakrita pelnos, bet visi stāvēja augšup un visi bij no degoša, kvēla zelta, vesels brīnišķīgs musturs zelta žagariņu.

Ja jau man no rīta bij ļoti patikušas iesalušās brīnumpuķes logā, tad vakarā man vēl jo vairāk skaisti likās zelta žagariņi krāsnī.

No rīta skaistums, vakarā skaistums, tā diena slēdza savu gredzenu.

Pa tam istaba bij stipri iesilusi, puīši bij nolikušies gulēt un visapkārt valdīja klusums. Tikai mazais ezītis bij izlīdis no savas slēptuves un tecēja pukšķinādams pa istabu apkārt.

Es zināju, ka māte mani drīzi meklēs, lai eju gulēt. Bet es piegāju vēlreiz pie loga.

Ko es redzēju! Ledus puķes savu veidu bij sākušas pārmainīt, bij sākušas jau izzust.

Vai varbūt ledus puķes bij klausījušās žagariņu žēlajā dziesmā un tām bij sākusi sirds kust?

Turpat bij jau pavēries liels caurums, pa kuŗu debesis redzējās.

Pa caurumu iekšā iespīdēja liela, mīlīga zvaigzne.

„Ak,“ es nopūtos, „vai es reiz spēšu sev noaust tādu lielu, skaistu zvaigzni!“

Velna Lavize.

Nākošā diena noritēja gandrīz tādā pat kārtībā kā iepriekšējā. Puīši atkal agri no rīta aizbrauca uz mežu malkā un kalpu istabā meitas palika vienas.

Tikai pret vakaru, kad jau visi mājas ļaudis sāka kopā lasīties, iebrauca viesis, garais Krišus, tas bij vīrs ar lielu, allaž tukšu vēderu un ar vēl lielāku bārdu, kas šo vēderu apklāja.

Viņš bij mums no tēva puses attālš radnieks, dzīvoja kādā pusmuižēlē par vagaru un bija iekrājis savu labu grasi.

Pēc rakstura viņš bija ļoti skops un nevīdējās pat pāest mājā un lūkoja vienmēr kur varētu citur labi atēsties.

Šādā nolūkā viņš bij arī pie mums ieradies un gribēja reizē izubagot kādu vezmeli lopu ēdamā, jo esot barga ziema un ēdamais lopiem pietrūcies. No vezmeļa protams iznāca liels vezums siena vai āboliņa, „bet radam jau jādod, ko lai dara,” tā māte nopukojās.

Ari pats Krišs nebij nemaz piecienājams. Viņš izēda kādas trīs lielas bļodas, sataisītas ar kunkuļiem ķēnes pienā, šķīvi pilnu izceptas gaļas un šķīvi sviesta un lielu kukuli maižes un tad tikai aprima viņa rūcošais vēders, kas gurkstēja kā varžu dīkis pavasarī.

Paēdis, viņš atsēdās nomalis pie plīts krāsnes, kurā jau kurējās un sāka iepīpot. Ari tabakas viņam nebij līdz, un pīpi, viņš vispār lūdza, lai tēvs viņam iedāvinātu par atmiņu un man bij jāsameklē viņam sērkokociņi.

Ari tos viņš neizlietoja priekš pīpja iededzināšanas, bet iebāza kabatā. Pīpi viņš ielika no krāsns oglīti.

Labi iepīpojies viņš jutās visai omulīgā gara stāvoklī un meklēja tagad kādu biedri sarunai, viņš pats nemīlēja daudz runāt, bet labāk uzklausījās.

Tādu dalībnieku jeb, vēl labāk, dalībnieci, viņš drīz arī atrada.

Bij patlaban pārnākusi mana senākā aukle, vecā Lavīze; viņa kādas dienas bija pavadījusi kaimiņos linus vērpjot, jo bija pazīstama kā laba linu vērpēja un kā tāda ļoti meklēta.

Sākot viņa bija bijusi tikai mana aukle vien, bet man paugoties, šis viņas amats bij izbeidzies. Māte tomēr deva viņai dzīvokli un maizi joprojām un cik tā vēl spēja ar vērpsanu pastrādāt, bija viņas tiešā pelņa.

Pēc sava izskata viņa bija saīgusi, drūma vecene ar rupjiem sejas pantiem un lielu degunu, bet visvairāk pie viņas atbaidošā bija viņas šķībā galva, kuŗa bija sagriezusies uz viena pleca un vairs nebij uz priekšu atliecama.

Šo šķībo galvu Lavīze bija iemantojusi tādēļ, kā, viņa teicās vienu nakti redzējusi velnu. Ļaudis viņas velna stāstu pazina un viņu pašu citādi nesaucā kā par „Velna Lavīzi”.

Varbūt šī palama viņai bija dota arī vēl tādēļ, ka viņa lūkoja allaž ļaudis izbiedēt. Neraugoties uz drūmo un saīgušo izskatu, viņas šķībā galva bij pilna visādu niķu un stiķu un veselas spoku romantikas. Sevišķi lētticīgajām un bailīgajām kalponēm bij daudz no viņas jācieš.

Neraugoties uz visu to, es savu aukli ļoti mīlēju un vienmēr klausījos viņas velnu un spoku stāstos.

Citas sievas gan manu māti biedināja, lai mani nelaistu pie Lavīzes, jo tā man iemācīšot visādas blēņas, pa laikam jau gadoties, ka bērns iznākot tāds pat kā aukle; varbūt es dabūšot pat vēl šķību galvu.

Bet viss tas neko nelīdzēja, es no savas aukles nebiju šķirama.

Tagad, kur Krišus bij atbraucis, es ļoti ļaī zināju, ka Lavīze tam stāstīs savu velna stāstu, ja viņš to vēl nebija dzirdējis un tādēļ jau gaidīt gaidīju.

Visas pazīmes jau arī uz to norādīja: Lavīze iešņauca tabaku, nokraukājās un pievirzījās Krišam arvien tuvāk, „esot rokas jāapsilda.”

Rokas sildot iesila arī mēle un Lavīze bij jau tiktāl, ka varēja sākt savu stāstu.

Kalpones gan iesaucās: „Nu jau Lavīze atkal stāsta par velnu!” bet visi tomēr no jauna klausījās:

Lavīzes piedzīvojums bij noticis gadus divdesmit vai vairāk atpakaļ. Kādā vēlā rudens vakarā viņa no ciema gājusi uz mājām. Metusies jau tumsa un viņai bijis caur mežu jāiet, bet ko darīt, lai arī diezin cik bail, atpakaļ palikt nevarējusi, rītu agri viņu saimnieks gaidījis pie steidzama darba.

Piesaukusi mīļu Dieviņu un pārlikusi bozīti ar nastiņu galā pār plecu, viņa steidzīgiem soļiem devusies uz priekšu.

Ceļš vedis caur Zaļās muižas lielo, biezo parku un taisni pār to vietu, kuŗai bijusi nelaba slāva, tādēļ ka tur mituši visādi spoki un nelabi gari un kuŗa iesaukta par Zaļās muižas „Ellīti”.

Viņa tā steigusies, ka kreklis aiz sviedriem pielipis pie

muguras, tomēr tumsa jau uznākusi tikko viņa iegājusi parkā un bīstamā vieta vēl bijusi priekšā. Tumsa tīri kā krišus uzkritusi un bijusi tik bieža un melna, itkā būtu uz galvu uzņemts biezs, melns lakats.

Uzreiz arī ceļš pazudis, itkā zem kājām izrauts un bijis taču plats, balts lielceļš. Un nu viņa atradies dziļā svešā mežā un nezinājusi vairs kur atrodas un uz kuŗu pusi griezties un meklēt izeju.

Līdz ar to arī iesācies ap viņu tāds pavisam savāds troksnis, tāda špāksšana un brakšķēšana itkā visapkārt tiktu koki laužti un zari plēsti. Viņa nekūrp nevarējusi pāiet, jo pa kājām vēlušies mušķūli un koku gabali un allaž kas cits. Viņa nodomājusi, ka tie būs koku zari un noliekusies, lai vienu paceltu. Bet — ak, tu Dieviņ! nebijis vis nekāds zars, bet kails sažuvis kauls, mironkauls! un viņai pa kājām mētājušās arī apaļas mirongalvas.

Gribējusi gan kliegt, bet nedabūjusi nevienas skaņas pār lūpām, rikle bijusi kā aizžņaugta; gribējusi skriet, bet palikusi kā pienaglotā — un kur aklā naktī bez ceļa lai skrietu!

Nu tik arī viņa pamanījusi, ka nastiņa, kas viņai pār plecu bozītes galā piekārtā, top arvienu smagāka un smagāka un lauž pavisam plecu atpakaļ. Mēģinājusi bozīti pārlīkt uz otru plecu, bet tā pie muguras itkā pieaugusi un paliek tik smaga, vairs ne pakustināt.

Gribējusi paskatīties atpakaļ, kas pie bozītes tik smagi piekāries klāt, bet nedrīkstējusi, jo jutusi, ka viņai kāds uz kakla pūš karstu dvasu.

Beidzot nodomājusi: „Lai nu notiek kas notikdams, skatīšos atpakaļ!” Jutusi gan arī reizē, itkā kāds ar varu grieztu viņai galvu atpakaļ, lai skatās, un te nu viņa vai sastingusi no briesmām, jo ieraudzījusi pašu nelabo:

Tas bija zaļš, viscaur zaļš! zaļš ģimīs, zaļi svārki, zaļas rokas, gaŗi zaļi nagi kā kārklu ceri, bet asi kā plēsīgam putnam. Ari bārda un mati bijuši zaļi, un katrs mats stāvējis savrūp uz augšu sacēlies kā meža kuīļa sari. Acu dobēs deguši divi ugunīgi caurumi, no kuŗiem plīvojusi liesma laukā kā no degoša piķa, un no acu kaktiņiem tecējušas posas ārā no sveķa un sēra. Ausu vietā tam bijušas divas lielas piepes un pusparvēta mute bijusi noputojusies ar zaļām putām. Mutes kaktiņi bijuši izpuvuši un mēles vietā locījusies lodena čūska.

Viss tēls bijis ietīts bālganā, treknā līķu tvaikā un palsas gaismas apspīdēts no viņa paša acīm.

Lavīze nezināja tālāk pastāstīt, kas ar viņu noticis, tik to vien atminējās, ka kaut kā no meža tikusi laukā kad jau rīts ausis un kautkā arī mājās pārkluvusi. Bet tad viņa kritusi nesamanā un ilgi sagulējusi slima.

Kad beidzot piecēlusies, tā nevarējusi vairs galvu atlikt atpakaļ un tā palikusi šķībi sagriežta uz viena pleca.

Stāsts nu bij galā. Krišs paskatījās uz Lavīzi itkā nule to būtu ieraudzījis, piecēlās tad, nosplāvās un sacīja: „Tas bija senāk, tagad pasaule izšķīstīta un spoku vairs nav.”

Laiks bija vēls, citi jau bij apgūlušies, arī Lavīze ielīda savā kaktā, un Krišs uzmeklēja viņam ierādīto gultu.

Varēja jau būt laba stunda pagājusi, kopš visi bij nogrimuši saldā miegā.

Tē uzreiz kāds pēkšņi iebrēcās:

„Vai manu! vai manu! glābjiet!” Kļiedziens bij nācis no Kriša gultas.

„Kas tur ir? kas tur kļiedz?” prasa kāds puisis pamodies.

„Es, es!” vaimanā Krišs, „ļaudis ceļaties, palīdzat!”

„Ko kļiedz pa sapņiem un nelauj cilvēkiem gulēt, kas pa dienu izstrādājušies,” sirdās puisis.

„Apžēlojaties mīlie ļautiņi, velns mani rauj, izpestat mani!”

„Vai tu gan redzi, šo velns rauj!” atrūc otrs puisis, „pārēdies, nu ļauj pa sapņiem.”

„Mīlie brālīši,” Krišs žēlīgā balsi lūdzās, „nav pa sapņiem, velns patiesi man uzkritis un rauj aiz bārdas, glābjat jel mani!”

Visi sāk piecēties un meklē pēc sērkokociņiem un drīz iedegas uguns.

Krišs izlēcis no gultas kratās un purinājās un tikai ļauj.

Nekāds velns nekur nav redzams.

„Tur velns viņam gan vēderā,“ zoboņas puisi, „tā iet lielvēderiem!“

„Nē, bārdā! bārdā!“ kliedz Krišs.

„Nu, rādi šurp tavu bārdu!“ smejas kāds puisis, viņam klāt pienācis. „Liela jau arī ir kā slotā, aiz tās velnam būtu tiešām laba raušana, ja tik vien tāds būtu.“

„Ja! ir, palūko,“ sauc Krišs un rāda bārdu.

Puisis ķeras pie Kriša bārdas un tiešām, tā ir smaga itkā kāds tur būtu svina bumbu piekāris. Viņš sāk to tuvāk apčamdīt, arī citi pienākuši klāt un grib izpētīt trokšņa cēloni, kas nakts vidū visus ļaudis uztraucis no miega.

Kalpones nodomā, ka velna Lavīze būs Krišu nobūrusi un tam patiesi velnu uzlaidusi.

Tuvāk izpētot arī velns nāk klajā: ne par velti Krišs bij kliedzis, ka to rauj aiz bārdas, bārdā bij pakāries un cieši ietinies ezītis, jo viņam bij iepatikusies šī mīkstā guļas vieta uz kuŗu pūta virsū silta dvaša no mutes.

Ezis arī nebūt nedomāja savu gultas vietu atstāt un nebij nekā no bārdas izdabonams laukā; kur viņam reiz patika, tur viņš palika.

Pēc daudzām pūlēm cits nekas neatlika, kā bārdu griest nost, visu šo viņa lepnumu, kuŗa gadiem bij tikusi audzināta.

No rīta agri Krišs vairs nenogaidījis brokasta, patumsā savu vezumu piekrāvis un devies uz mājām.

Par vezumu viņš šoreiz bija samaksājis dārgu maksu — savu bārdu.

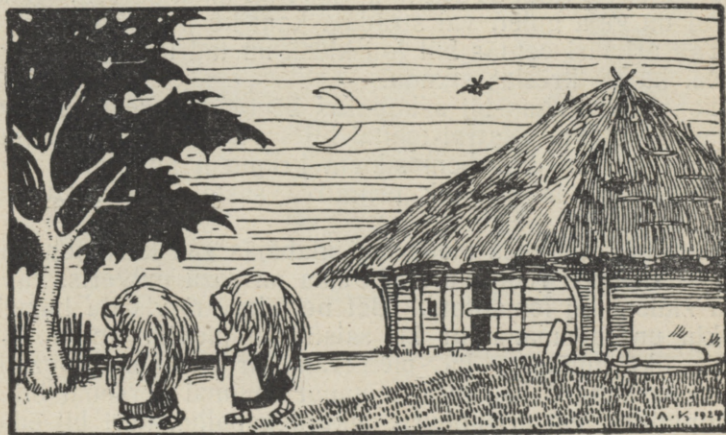
Bet ezītis netraucēts savās mīkstajās cisās gulēja tālāk.

Divas pasaules.

Jau sen, kopš Lavīzes velna stāsta, mājās valdīja tāda savāda baismu un spoku atmosfera. Sevišķi abas kalpones bija bailīgas dabas un ļoti bijās no spokiem.

Pa novakarēm, kad krēsla metās un tām bij jāiet uz laidaru lopus apkopt, vai arī uz riju pēc lopu ēdamā, tās nekad negāja pa vienu, bet turējās cieši kopā un pat i tad vēl nepalika bez trīsām: Spoki jau gan rādās tikai vienam ejot, bet te, mūsu mājās, bij gadījies, ka spoki rādījās i diviem un vairākiem.

Dažreiz, pašā gaišā dienvidū, kad meitām bij jāiet uz riju, kuŗa atradās diezgan attālu no mājas, savrūp no citām ēkām, tām pa ceļu ejot, piepeši no grāvja pacēlās tēls, baltā palagā ietinies, kā mironš. Meitas neganti pārbijušās tā skrēja, kā ne kājas pie zemes nepiedūrās un pārskrējušas, aizelsušās stāstīja, ka spoku vai mironi redzējušas.

Mana māte gan viņas par viņu bailību aprāja un cieši apgalvoja, ka ne spoki, ne mironi apkārt nestaigājot, bet meitas klusēdamas tomēr vairāk ticēja tam, ko bija ar pašu acīm redzējušas.

Vēl bīstamāka reize bij, kad meitām vēlu vakarā priekš gulētiešanas vēlreiz bij jāiet uz kūti lopus apraudzīt. Tādās reizēs tās gan negāja vienas, bet kopā ar puīšiem, kuŗi bij no meža pārbraukuši un gāja zirgus lūkot, bet arī tas neko nelīdzēja, spoki bij pārāk nekaunīgi. Tikko visi atpakaļ nākot bij iegriezušies mājas tumšajā priekšīnā, te kāds iekliedzās, jo bij uzķēris uz kailu, siltu miesu. Iekliedzās tāpat otrs, trešs.

Zila debess.

bet kad sameklēja sērkociņus un iededza uguni, tad neko nevarēja ieraudzīt.

Baismu sajūtas pavairoja arī vēl tas, ka Lavīzei, kuŗa cauru dienu sēdēja klusa un saīgusi, galvu ierāvusi lakatā, vakarā, un sevišķi pret gulētiešanu, mute kā darīt atdarījās un tad tā stāstīja visādus briesmu un spoku stāstus un pasakas.

Meitas aiz bailēm tādās reizēs nevarēja ne iemigt. Un notikās arī, ka pašā nakts vidū vienai otrai kāda roka pārbrauca pa seju, vai saķēra aiz matiem.

Dažreiz meitas gan sāka šaubīties, vai tikai tā neesot bijusi Lavīze, kas viņas baidījusi, bet pēdējā nikni atņūca, kā jel maz tādas blēņas no viņas varot iedomāties.

Nāca vēl kāds notikums priekšā, šausmīgāks par visiem iepriekšējiem, kas meitām iedvesa vēl stiprāku ticību uz spokiem un gariem.

Tas notikās kādā dienvidū ap klušo stundu: meitas bija pusdienu nokopušas un tad tās kādu stundu drikstēja pavadīt atpūtā un savā vaļā. Tāda bija vispārīgi māju paraša. Laudis tad vai nu gāja gulēt, vai strādāja kaut ko priekš sevis.

Tad arī visi centās būt ļoti klusi, un tad iestājās tāda pat baisma, kā ap krēslas stundu.

To dienu meitas bij uzkāpušas bēniņos, kur atradās viņu mantas noliktava. Katrai meitai bij sava liela lāde, pildīta ar veļu, drēbēm un dažādiem sīkiem krāmiem un tualetes bundžiņām, kādas, lai arī cik primitīvā sastāvā, netrūka pat i kalpu kaktā.

Te nu kā tualetes piederumi glabājās gan kartupeļu milti, gan sīki saberzti rīsi, gan biešu sula un rozā pulveris, kas no preču žīdiem bij iemantots. Bet netrūka arī visādu burvības līdzekļu un talismanu, ar ko saistīt un pievilkt to, no kuŗa gribēja tikt mīlētas; kā, piemēram, ar deviņiem mezgliem saistīta sarkana dzija, kuŗa nemanot zināmai personai bij apkārt apvilкта, vai arī apburti cukura gabaliņi, kuŗi bij ēdienā vai dzērienā jāiemet, lai tas, kas tos ieēd, tūdaļ pats kā cukurs izkustu, vai arī kādi izkaltēti vardulēnu kauliņi, ar kuŗiem vajadzēja tikai aiz drēbēm pavilkt, lai zināmās personas sev pievilktu.

Visas šīs lietišas jau bij vairākārt savu stipro burvības spēku pierādījušas un meitām deva vielu vienmēr par viņu iespaidu pārrunāt.

Kad šķirstu vāki bij plaši vaļā atdarīti un meitas sēdēja katra sava šķirsta priekšā, tad te atvērās īsti raiba romantikas pasaule.

Cik te nebij ko tērzēt, un smiet, un stāstīt par dažādiem piedzīvojumiem! Cik saldu nopūtu un cik sāļu asaru gan nebij ierītējušas šinīs bundžiņās! Cik cerību un cik vilšanās un

atkal cerību nebij kopā saistītas ar šiem burvju dzijas mežgliem.

Bet viss tas tomēr bij tik saldi un viss notika tik noslēpumaini, ka meitas tikai savstarpīgi čukstēja vien, lai kāds nenoklausītos un tikai šad un tad skaļi smiekli, kā sudraba raketes, uzšāvās gaisā.

Netrūka jau arī, kas visu noklausās un vēl, kam pavisam tādas lietas nebij jādzird: tā bij ganu meita, kas kaut kur tuvumā bij kaktā ielīdusi un klausījās.

Ari ganu meitai, lai cik mazs viņas šķirstiņš nebij, tomēr pēc tam ieradās savas bundžiņas, savas dzijiņas, un ja viņa

tās citādi nevarēja iemantot, tad paķēra tāpat vien no lielajām meitām, kad tās kādreiz bij savas lādes aizslēgt piemirsušas.

Es, kas biju vēl tik maza, jau nu pavisam nedrīkstēju šinī bēniņu misterijā piedalīties, kaut gan es tik labprāt būtu skatījusies, kad meitas pārcilāja savu šķirstu raibumus un noslēpumus: bērns taču varot kautko noklausīties un savā nejēgsmē izplāpāt, par ko visiem būtu ko smieties.

Un tomēr, arī es dabūju skatu mest aiz šiem aizslēgtiem vārtiem: ganu meita mani paņēma līdzī savā paslēptuvē un te mēs abas, elpu aizturēdamas, noklausījāmies lielo meitu nostāstos.

Lai gan nu mēs abas neko lāgā no visa nesapratām un reizē tik ļoti bailojāmies, lai mūs nepamanītu, tad tomēr visa

ši klausīšanās un drebešana bij pati par sevi tik patīkama, tik saistoša, ka mēs atkal un atkal uzmeklējām savu paslēptuvi, kamēr kādā dienā visi noslēpumi nāca gaismā.

Bet pirms es pie gala nāku, man vēl jāapskata otrā puse, kāda katrai lietai piemīt.

Ari bēniņiem bij sava otrā puse un galējā kontrastā ar pirmējo, kas jo vairāk tādēļ bij iespējams, ka tie bij ļoti plaši un stiepās pār visu mājas virsu. Pašā vidū atradās biezs un plats mūra skurstens, kas abas puses pāršķīra kā sienu. Viena puse, kurā atradās meitu šķirsti, un kurā bij liels logs, bij gaiša, otrs bēniņu gals, turpretīm, ar mazu lodziņu pie paša jumta, bij gandrīz tumšs.

Šinī tumšajā pusē bij nolikti divi, pavisam atbaidoši daikti, kuri tomēr katram bij visnepieciešamākie mēbeļu gabali — tie bija zārki. Protams, tie bija vēl tukši un tikai dibenos iepildīti ar ēvelu skaidām, bet viņu būtība pati par sevi bij apdvesta ar šausmām.

Un taisni tādēļ, ka tie tukši, tie jo vairāk biedināja: tie gaidīt gaidīja uz gulētāju, ko viņos iekšā liks.

Tādi zārki toreiz šur un tur pa lauku augšienēm bij sastopami, tos turēt bij veclaiku paraša:

„Sak', cilvēks sava mūža galu nevar ar roku apraudzīt, var gadīties, ka tu uz vietas nomirsti un kur tad tu skriesi, kur sev zārku sameklēsi, kad nebūsi to pie laika iegādājies!”

Bet lai nu vecajiem bij sava taisnība un ekonomija saimniekot pat ar miršanu, jaunībai gar to nebij daļas.

Un tā tad nu bēniņu vienā pusē kūšāja un spriktēja smieklī un tērزهšana un jaunība sapņoja savus sapņus un otrā pusē viss sastīnga un klusēja un satrūka visi raibie sapņi un cerību audi — un abas šīs puses bij tik tuvas, tik radniecīgas.

Vienā pusē rozes — otrā ģindeņi — tāda bij viņu gleznieciskā aina.

Ari es šad un tad biju bēniņos bijusi, tikai nekad viena, bet vienmēr kopā ar citiem, jo man no zārkiem bij neganti bail un nekad vēl es nebiju viņiem klāt piegājusi un iekšā ieskatījusies.

Ari minētā dienā, kad meitas tērزهja pa parastam pie savām mantu lādēm un es ar ganu Līziti abas kaktā noslēpušās klausījāmies viņu sarunās, man vienmēr bij jāskatās uz zārkiem, kurus gan aiz skursteņa nevarēju saredzēt, bet kuri man likās tik tumši un noslēpumaini šurpu glūnam.

Meitas tomēr šos baidēkļus bij gluži aizmirsušas un dziļi nogrimušas savās valodās. Uz klēpja tām bij izklāts kāds šujamais, gaiši zils kā pavasara debess, un spožās adatiņas skraidīja apkārt kā sudraba cīruliši.

Kas tādas gaišas ainas priekšā lai pie nāves domātu!

Te — pašu saldo valodiņu vidū kaut kas nobriķšķēja... viena meita to bij pamanījusi, un darbā apstādamās sāka klausīties. Otra jautāja, ko šī tā klausoties.

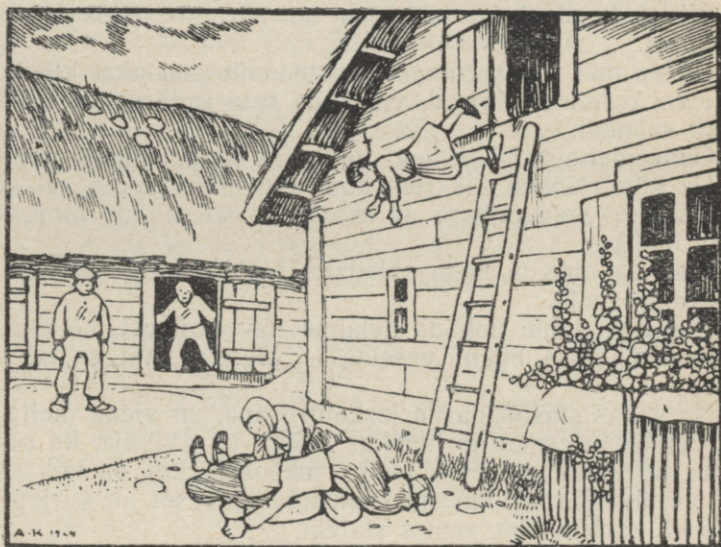
„Vai nedzirdēji mazu troksni?“ pirmā jautāja, „man likās, itkā viņā galā zārks būtu nobriķšķējis.“

„Ej, niekus!“ atteica otra, „kas tur briķšķēs no tukša zārka! Tev pašai tik tā ausīs liekas — tu esi par daudz bailīga.“

„Nu, tu jau ari neesi nekāda drošprāte,“ atjokoja otra un abas šuva atkal tālāk un turpināja aprautās valodas.

Tā pagāja kāds brīdis.

Te atkal atskanēja briķšķis un stiprāk vēl kā pirmo reiz.

Tagad to bij abas dzirdējušas un saslēja galvas stāvu, kā purvā meža raudavas, kad dzird mednieka bisi.

Abas klusēdamas klausījās, bet nekas nenotika.

„Būs ārpusē kaut kas sprādzis, un mēs tikai iebaidītas vien esam, ka tūdaļ domājam par zārkiem,“ mierināja drošākā un abas lūkoja atkal starpgadījumu aizmirst, kaut gan ap sirdi vairs nebij tik visai labi un valodas ari neveicās.

Drīz jau ari bij darbs jāliek pie malas un jākāpj zemē pie saimnieka darba, jo dienvīdus stunda beidzās. Vēl tikai nedaudz adatas dūrienu.

Abas klusēdamas steidzās, šad un tad pa pus acij pamezdamas uz zārku pusī. —

Bet nu — ak, tu, žēlīgo dieviņ! — notiek liels brīkšķis — atsprāgst vaļā zārka vāks... tas tiek nogrūzts nost... un no zārka slejas stāvu baltos palagos ietinies mironi — — —

Meitas to visu redz ar stingām, bailu platām acīm. No sākuma tās, kā triekas noņemtas, nespēj no vietas pakustēties, tad tās skaļi iekliegdamās metas uz trepju pusi.

Nokāpt tās savās izbailēs nespēj, bet metās pa diezgan augstām trepēm tāpat zemē.

Vienai vēl rokā asas šķērītes un otrai duncītis, kurus tās nav paspējušas nomest.

Abas krīt un paliek apakšā guļam...

Bet ne viņas vien krīt, viņām pakal novelas pa trepēm vēl viens muskuls, ganu meita Līziņa un uzkrīt tām virsū — un vēl viens mazāks muskuliņš kā piedevas uzkrīt pašā virsū šai dzīvai kaudzei un pārveļas tai pāri — mans ķermenis mazumiņš.

Un nu mēs visas guļam nekustēdamies un tikai kliedzam: nezin vai nelaime notikusi, vai kāda sevi sadūrusies, vai kādi locekļi salauzti.

Ganu meita pat i izkliegt nevar un funkcionē kā vēl spēj.

Uz kliedzieniem saskrien kopā citi māju ļaudis, arī saimniece izskrej no kambaŗa un skatās uz šo savādo ainu, kurā nevar iztulkot.

Maz pa mazām bailu spiedzieni sāk rimt un dzīvais kamols raisās vaļā.

Par lielu laimi nekāda nelaime nav notikusi, ne dūriums, ne lūzums, visas bijām veselas — pietika tikai ar izbailēm vien.

Nu sākās stāstīšana un izskaidrošana, un viena meita par otru centās briesmas jo lielākas iztēlot un zvērēja, ka patiesi mironi no zārka piecēlies un ka tukšos zārkos pa laikam izgūloties tādi mironi, kuriem kapā miera neesot un kuriem nolēmts kā gariem virs zemes staigāt.

Mana māte neko daudz viņās neklausījās, jo tā vienmēr vēl mani taustīja un nometēja, vai tik man kaut kas nebūtu nolūzis vai kāds matu galiņš atbīzies kā mazajai porcelāna princesītei uz kumodes.

Bet es tiešām tik viegli biju kritusi, ka man tikai vienīgi manas garās matu pīnes bij aptinušās apkārt.

Man pašai bij tikai sajūta no lidošanas, kaut gan tā bija bijusi lidošana uz apakšu un ne uz augšu; reizē arī man bij prieks par lielo visas mājas uztraukumu, tikai smieties vien es nedrīkstēju, jo visi bij vēl tādi uzbudināti un noskaitušies.

Arī māte sāka piegriezt vērību notikumam un ņēmās lamāties uz Lavīzi, jo pēc viņas domām cits neviens mirona lomu nevarēja būt izpildījis, kā atkal tikai viņa.

Un visa rinda devāmies Lavīzi uzmeklēt un sodīt, bet atradām to cieti aizmigušos viņas gultā; viņa, kā likās, no dienvīdus miega nemaz vēl nebij pamodusies.

Meitām, protams, atkal bij taisnība, ka mironis bij īsts mironis bijis un ne pakaļdarināts, kāds nāves statistis.

Tomēr vēlāk es dzirdēju, ka māte vienātnē stipri bāra veco Lavīzi un teica, lai jel reiz tādu blēņošanos metot pie malas; esot jau diezgan veca un pašai jādomājot pie kapa un nevis citi gandrīz jāiedzenot kapā. Cik tur gan esot trūcis, ka meitas nebūtu nodūrušās vai citu kādu nelaimi dabūjušas.

Ari man māte ņēmās ieskaidrot, ka miroņi nemaz apkārt nestaigājot, un spoku arī vispār nemaz neesot, un lai es turpmāk nebīstoties, kad Lavīzei atkal ienāktu prātā izdarīt kādas blēņas. Tagad nu gan viņa būšot mierā likties.

„Kā? spoku nemaz nebūtu? un miroņi arī nestaigātu apkārt?“ es nodomāju un mani itkā kaut kas sāpīgi aizdzēla. Es paliku bēdīga: „Labāk tomēr būtu, ja spoki būtu —“

Māte laikam tādēļ vien man grib iestāstīt, ka nekā nav, lai es nebaidītos.

Bet es pati — kas par to, ka man bail! es gribu vēl vairāk baidīties, es varu pat nobeigties, lai iet pāri pār biedinošo robežu „cik tur trūka“, bet spoku un miroņu vajag un bailu vajag.

Jaunās dvēseles līmens gribēja vizēt un mirdzēt un vilņoties, un stipram vējam vajadzēja būt, kas to dzen.

Un patiesi, ja arī spokiem visas eksistences tiesības ir ņemtas un ja miroņiem vairs nav koncesijas pēc nāves apkārt blandīties bez noteiktas vietas uzrādīšanas, un ja asajā prāta apgaismojumā itnekā vairs nava, tad tomēr kaut kas ir —

Tomēr kaut kas bija —

Spoku nebija, bet bija — pasaciņa.

Tā jāja garām sirmā kumeliņā un ar zelta zizli viegli aizskāra manas acis, sacīdama:

„Skaties uz iekšu! aizdari acis un tu redzēsi visu, ko tu ar vaļējām acīm nevari ieraudzīt.“

To teikusi, viņa pazuda.

Bet tā arī notika. Un no tā laika es zināju, ka mani acu plakstieni ir tikai starpsiena starp divām pasaulēm, starp realo un irrealo. Tie bija man kā vāciņi no kādas lielas mantu lādes, kurā slēpās daudz vairāk brīnumu un skaistuma, nekā meitu pūra lādēs uz augšienes.

Balta vilna un sarkana asins.

Kopš baismupilnās katastrofas uz bēniņiem, kur mironš no tukša zārka bij augšā cēlies, un kalpones un es līdz ar viņām aiz bailēm būtu vai galu dabūjušas, man no mātes bij stingri noliegts uz turieni kādreiz uzkāpt: lai rotaļājoties tepat pa istabām, te esot telpu diezgan.

Tā tad mana trešā valstība, kas man bez saimnieku kambara un kalpu istabas bij bijusi, — augšiene, nu man bij zudusi.

Šad un tad gan es paglūnēju uz pavērto lūka caurumu, bet tas man izlikās tik tumšs un draudošs, ka es i bez aizlieguma nebūtu vairs uz bēniņiem kāpusi.

Tai vietā māte man gribēja atvērt citu pasauli.

Viņa ņēma mani sev līdzi, kad gāja uz kūtim lopus raudzīt. Šis gājiens no istabas uz kūtim bij priekš manis vesels ceļojums, ne mazāks kā vēlāk dzīvē pa nebeidzamām sniega stepēm, lieliem ledus kalniem un klinšu blāķiem.

Un kā priekš liela ceļojuma mani māte arī saģērba un satina tikdaudzos lakatu lakatos, ka es būtu varējusi droši vien uz pašu ziemeļpolu doties.

Vispirms nāca apakšā plānāks lakatiņš uz galvas, lai gaisu cauri nelaiž, tam virsū villaina šallīte, lai silti būtu, tad vēl lakatiņš pāri, lai ciešāk klāt piespiestu un tad — man par lielu nepatīkšanu — pārpierīte, ap pieri apsietā, lai galvu nesašaldē un mutes lakatiņš mutei priekšā, lai aukstu gaisu neielpo un kaklu nesašaldē, un beidzot vēl itin liels lakats visiem citiem pāri uz muguras krusteniski sasiets, lai vispār nesašaldējas.

Es gan pret šādu pārāk stipru ieģērbšanu gribēju ierunas celt, bet mana balsīte skanēja tik vāji, kā no zemes apakšas, un mātes noteikums bij tik kategorisks: ka esot jāpacieš, ja gribot laukā iet, — ka es pacietu arī.

Viņa vēl piebilda, ka īsteni vajadzētu vēl šķidrautiņu aizkārt acīm priekšā, tikai tāds neesot šoreiz pie rokas. Nākošu reizi tā izgriezīšot savai vecai cepurei dibenu.

Es biju laimīga, ka vismaz šoreiz solītais šķidrauts man pagāja secen un ka netika uzcelta šī pēdējā starpsiena starp mani un skaisto pasauli laukā.

Man jau pietika arī ar šo sīko caurumiņu, kas man bij vēl vajā atstāts un manas actiņas, brīnumu gaidošas un pašas brīnumu pilnas, mirdzēja kā kurmiša spožās actiņas no dziļās zemes alas laukā.

Cik maz īsteni jaunai dvēselei vajag ārējās esamības un taustamības, lai uzceltu sev veselu pasauli un radītu reizē pati sevi. Tādai dvēselei šūniņai ir miljoniem taustēklīšu, lai

iz visnabadzīgākās apkārtnes un viskailākā kakta izzīstu paradīzisku saldumu. Vai sūniņa neaug uz akmens un cik tai, lūk, smalkas lapīņas!

Nu es biju laukā! No pārkurinātas, nevēdinātas istabas, kur nedēlām, mēnešiem biju pavadījusi, pēkšņi pārcelta vis-svaigākā ziemas gaisā. Tā bija kā viena no radišanas dienām, kad uznira vēl nebijuši elementi!

Svaiga, asa gaisa strāva šāvās man pretī pa manu mazo lakata caurumiņu, un man šķita, ka mana lakatu nasta pēkšņi būtu viegla palikusi un es vēlos ripeniski vien tuntuļu tuntuļiem uz priekšu, tīri kā mans mazais ezītis ar savām īsajām kājiņām.

Ārā vēl visu klāja bieza sniega kārtā un tā bij tik tīra, tik balta, kā māmiņas tamborētā galdsega, ar kuŗu tā svētdienās apklāja galdu. Svētdienas iespaidu darija arī dziļais miers un sastingums, kas visu bij apņēmis; visi koki arī stāvēja rindās tik drūmi un nekustīgi, itkā tiem pret pašu gribu būtu jāskaita gaŗi, gaŗi pātari. Un tad — pār visu pāri šie neskaitāmie zelta putēkliši, šīs dimanta drumstiņas, kas saulē zibēja un mirdzēja, ka acis apžilba skatoties — vai tie nebij putēkliši no dieviņa goda krēsla kājām, kas uz zemi bij noputējuši, kad eņģeļi uz lielām svinībām bij debesis posuši?

Ceļā bij ko skatīties vēl lielā malkas kaudze, kuŗu puīši bij no meža pārveduši un sakrāvuši.

Rindās tur gulēja gar zemi nogāzti skaisti bērzi baltos tāšu kreklos, kā mironi baltos audumos.

Vai tie bij tie paši bērzi, kas pavasarā bij zaļojuši un smaržojuši ar mīkstām salddzeltēnām lapinām un savus pakariņus vējā vēdinājuši?

Cauri caur ziemas skarbumu man uzpūta kā salda dvēsmā no tāla, bijuša pavasara, smarža, kas pūta šurp no mana mazā atmiņu dārziņa.

Ak, tālais pavasars, kaut jel tas drīzāk nāktu! es samaksātu ar visiem ziemas dimantiem viņa dzīvo zaļumu!

Iespaidi drīz vien mainījās, jo nu mēs savu gala mērķi bijām sasniegušas.

Vispirms tas bij lielais siena šķūnis, kurš bij līdz griestiem pilns ar sienu un āboliņu.

Kalpones grāba lielus klēpjus un nesa tos prom uz govu kūti.

Ari es ņēmu savu klēpīti, cik nu lielu varēju saņemt un stājos ar meitām vienā rindā.

Ak, kā siens smaržoja, kad to tikai pacilāja vien! Visas pērnās vasaras smaržainās zālītes un puķu galviņas birtin bira apkārt ar saldu aromatu.

Govis rindā kūtī gar sienām piesietas gaidīja jau uz savu gardo barību un ēda to šņākdamas un allaž tik pa kušķītim gaisā pavicinādamas un lēni paīdēdamas, ko varēja saprast: „gards, vī!“ vai „varen labs!“.

Starp visām divdesmit govīm man bij ari sava govs, kas man no nelaiķes mātes mātes bij par mantojumu atstāta; tā bij lielas sugas pelēka govs ar baltiem raibumiem. Es tai noliku priekšā savu klēpīti, kuŗu meitas vēl papildināja. Man tomēr šķita, ka pelēke manas zālītes no citām izlasīja, tāpat kā es mēdzu izlasīt rozīnes no baltmaizes, un tās gardāk apēda.

No govu kūts devāmies uz aitu kūti un tur atklājās vēl dzīvāka aina. Aitas nebij piesietas kā govīs un visas skraidīja savvaļā un viņu bij kādu divdesmit. Bet tas vēl nebij viss skaits. Pienācis klāt bij pulks mazu jēriņu, tikpat daudz kā lielo aitu un vēl vairāk.

Gan balti, gan raibi, tie visi bij ieģērbti zīda sprogu kažociņos un — tikko atvērās kūts durvis — lēca aiz prieka ar tādiem lēcieniem un tādu plastiku, itkā būtu samācīti no kāda baletmeistara. Es gavilēju līdzī un situ plaukstās, kad tie man lēkdami joņoja garām un pa kūts durvīm drāzās iekšā un ārā.

Es vienu noķēru un, glāstīdama viņa zīda kažociņu, prasīju mātei, vai es to varēšu priekš sevis paturēt.

„Vai nu šo,“ māte teica, „vai kaut kuŗu citu no pulka, kuŗš tev patīks, tu varēsi izvēlēties, to tad paturēsim.“

„Un tie citi,“ es prasīju, „kur tie paliks?“

„Nu, viena daļa būs jāpatur un tie citi jākauj.“

„Kā — jākauj?“ es nesaprasdama jautāju.

„Kad atnāks rudens, tagad jau vēl nē,“ māte viegli mierināja, nomanīdama, ka bij par agru man ko nevajadzīgu izteikusi.

Maz pa mazām es sāku saprast un man priekš acīm iznira šausmu aina — mani jaunie nervi liedzās to uzņemt, bet kāds neapzināms spēks mani dzina mani iet līdz galam:

„Kā — nokaut? Tā — ar nazi?“ es ar platām acīm jautāju.

„Kā tad citādi!“ māte negribot noņūca.

„Vai!!!“ — — —

Es biju iekliegusies, man satumsa priekš acīm: — es jutu, ka pa šo zīda kakliņu, ko es nupat glāstu un turu rokās, vienā dienā, vienā brīdī nenovēršami ies pāri spožs naža asmens — ka pa balto vilniņu uzšausies sarkana asins straume — ka siltā sirsniņa, kas man pukst rokās, — stāsies un vairs nepukstēs.

Dzīves špetnā roka ar briesmīgu noskaņu bij grābusi manas jaunās dvēselītes sudraba stūdiņas, tā kā tās ilgi vēl notrīsēja.

Vai tāda jau bij skaistās dzīves dziesmas preludija? —

Nāves spoks, kas man bij rādījies uz bēniņiem, bij tikai rupjš joks bijis, nāves burleska, tas mani ari nebūt nebij uztraucis un drīzāk patīkams bijis, bet te man nāve drusku ļāva uzminēt viņas īsto seju un iepazīstināt ar tām ciešanām, kas visiem dzīviem radījumiem stāv priekšā.

Cik stiprai gan dzīvei vajag būt, lai tā ar savu pozitīvo

varu visām šausmām un ciešanām spētu atstāvēt pretī un vēl iegūt virsroku?

Māte mani nu vedināja no kūts projām uz istabu. Viņa pati bij nobijusies no mana iekliedziena un mani norāja, ka es nieka jēra dēļ varot uztraukties, vēl jau nekas neesot ne darīts, ne noticis, tāda mulķīte vien es esot.

Viņa nezināja, ka es nupat biju gudra kļuvusi.

Es ātri piecēlos un bēgšus bēdzu no kūts ārā, jo es vairs nekā ne redzēju, ne dzirdēju un man priekš acīm vizmoja tikai divas krāsas: — balta vilna un sarkana asins.

Sudraba doze ar trim zēniem.

Dzīve ari nepalika savu tiesu parādā un steidzās pirmītējo drūmo iespaidu ja ne galīgi izdzēst, tomēr atbīdīt nost, stādīdama priekš acīm gaišākas ainas.

Kalpones ari bij no kūts pārnākušas un nosēdušās pie ratīņiem atkal vērpt vilnu.

Šāda vērpsana, protams, nekad nenotika klusu ciešot, bet viņām bij arvien ko tērzēt vai ari pasakas stāstīt un mīklas minēt. Viņas ļoti mīlēja ari dziedāt un uzdot rotaļu mīklas.

Nupat tās bij sākušas uzdot tādu rotaļu mīklu, kuŗā pasolīja vai izdalīja „sudraba dozes“.

Tas notika tā: Mīklas uzdevēja sacīja: „Es tev došu vienu sudraba dozi.“

Otra, kas to saņēma, prasīja:

„Kas tur labs iekšā?“

Devēja sacīja: „Trīs jauni zēni.“

Un otra noprasīja: „Kādās drānās ģērbušies?“ vai ari: „Kā tie izskatās?“

Tad sākās tēlošana, visvairāk pēc drēbēm, kā šie trīs zēni izskatās, pie kam viss tika tik noslēpumaini izskrāsots un sagrozīts, ka nekādā ziņā nevarēja uzminēt, kas šie tādi zēni varētu būt. Bet tas jau ari bij mīklas mērķis.

Tagad nu minētājam bij viens no šiem zēniem jāizvēlas, kuŗš tad ari tai uz visiem laikiem būs jāpatur, jo šāda izvēle tika reizē ņemta nopietni kā orakuls priekš dzīves.

Ar bailēm un sirdspuksteņiem minētāja nu šinī svarīgajā gadījumā lūkoja šā un tā apkārt taujādama izdabūt, kas jel viens no zēniem varētu būt. Bet noslēpuma plīvurs neatklājās ne ar vienu stūrīti, un jāizvēlas bij viens no zēniem tāpat uz labu laimi.

Lai me bieži ari gadījās laba, un kad nu izvēlētais tika atklāts, tad tas izrādījās par kādu kaimiņu puiku vai ari tepat

par mājenieku. Tāda paša veida bija arī tie otrie divi, un arī tie nemaz nebūtu peļami bijuši, ja izvēle uz tiem būtu kritusi.

Bet ikreiz laime nebūt nebija laba un izvēle krita pavisam neapmierinoša, bet tas tomēr nekavēja arvien no jauna izmēģināt sudraba dozes laimi.

Arī es piebiedrojos un lūdzu, lai man kādu dozi dotu.

Meitas gan negribēja, ka es kā bērns tādās lietās jaucoties un smēja: „cik lielu dozi tad man varot dot?”

„Uzpirksteņa lielumā!” zobošanās viena no viņām, „un ko tad tev lai liek viņā iekšā?”

„Nē, es gribu dozi ar trim zēniem,” es sirdīgi uzplijos.

Meitas smīnēdamas saskatījās un teica: „nu, labi, šē tev viena sudraba doze!”

„Kas tur labs iekšā?” es dziļi nopietni prasīju.

„Trīs jauni zēni.”

„Kādās drānās ģērbušies?”

Man galvenais šķita drēbes un pats zēna saturs kā piedeva.

Grieta, — tā sauca mīklas uzdevēju, — aprakstīja:

„Tas viens viscaur ģērbies brūnos samtos ar sarkanu, augstu cepuri, ceļas agri no rītiem un valda savu saimi.”

„Tas būs kaimiņu saimnieks,” es nodomāju, bet kur tas tādus brūnus samtus būtu ņēmis? Un sarkana cepure! ej nu sazinī, to es gan neņemšu.”

Otrais zēns bij ģērbies pelēkās pašaustās drēbēs, ļoti

laipnas un piemīlīgas dabas pret citiem, bet pats arī mīlēja ēst gardus kumosīņus un daudz gulēt mīkstās cisās.

„Tur gan nav daudz ko minēt,“ es iesaucos, „tas jau kāds no mūsu pašu māju puisiem!“

„Pagaidi, pagaidi vēl to trešo,“ viņa sacīja.

„Un kāds tad ir trešais?“ es prasīju.

„Tas trešais,“ Grieta smaidīja, „tas ir ļoti augsts kungs, tik augsts, ka tu pati viņu nevari sasniegt, ja citi tev to nedod. Viņš vienmēr zaļās drēbēs ģērbies un ir ļoti bargs. Bet to jau tu laikam neizvēlēsi!“

„Kāpēc nevēlēšu!“ es sacīju, „vai domā, man bail no viņa bardzības? Taisni šo es izvēlos no visiem trim un tagad saki man, kas viņš tāds ir!“

„Kad tik tu nenožēlo,“ viņa vilcinājās.

„Kas tur ko nožēlot, saki vien!“

„Hahaha!“ abas meitas tagad smējās pilnā kaklā, „nu tu gan labu izvēlējies: tas kungs ar zaļajām drēbēm, kas tev tā patīk — tas ir, zini, Bērza Mārtiņš! Augsts viņš ir tādēļ, ka stāv paša bērza galotnē, kur tu, mazais rupucēn, viņu pati nevari sasniegt un bargs viņš ir, jo tu ar viņu dabon pērienu. Tagad nu tu zini, ko esi sev izvēlējusies.“

Viņa nebeidza smieties un es paliku ļoti dusmīga.

„Un kas tie abi pārējie?“ es pusraudu prasīju.

„Tas ar pelēkajām, pašautām drēbēm, kas gardi ēd un ilgi gul, nav vis mūsu puisis, bet tavas pašas pelēkais runcis.“

„Un tas trešais?“

„Trešais, kas staigā brūnos samtos un sarkanā cepurē — tas ir mūsu lielais gailis; un vai nav taisnība, ka viņš ceļas agri no rītiem un valda savu saimi, savas vistas?“

Nu man bij diezgan! Tā tad mani ieskaitīja vai nu par mazu, peramo bērnu, vai arī par muļķa vīst! Es aizbēdzu otrā kaktā un gudroju, kā viņām atdarīt par tādu apvainojumu.

Pēc brīža man bij padoms rokā, un es viņām klāt pietecējusi sacīju:

„Grieta, es tev arī došu vienu sudraba dozi.“

„Kas tev tanī dozelē būs iekšā?“

„Vai nu mūsu baltais Valis,“ otra piebilda, „vai kaimiņu brūnais Resbus!“

„Nē, trīs itin riktīgi zēni,“ es apgalvoju, „ne tādi, kādus tu man devi.“

„Labī, labī, saki vien, kādās drēbēs ģērbusies?“

„Tas viens,“ es iesāku, „ir varens kungs, garš no auguma, brauc pats ar savu zirgu un valkā pats savu bārdi, kuŗu tas allaž noņem.“

„Ūja!“ meitas iesaucās, „tā jau būs liekā bārda, kuŗu var noņemt!“

„Nē, viņa paša,“ es apgalvoju un turpināju aprakstu.

„Otrais zēns ir bāls, slaiks jauneklis ar tik dziļām acīm, kādas nav nevienam; viņš staigā gaŗās, baltās drēbēs, vai arī nekādās —“

„Ko, vai gluži kails?“ Grieta prasīja, „vai tad nemaz nav kauna!“

„Ja tev tas netīk, tad klausies trešo,“ es sacīju, „tas ir ļoti sagērbies viscaur zaļās drēbēs, tas arī ir vēl lielāks kungs un runā vāciski.“

„Ja zaļas drēbes,“ Grieta teica, „tad jau būs tavas pašas Bērza Mārtiņš. Tu man viņu gribi atdot atpakaļ!“

„Nav vis Bērza Mārtiņš,“ es apgalvoju, „bet nu izvēlies!“

Grieta man nēticēja un sacīja: „Ja jau nu jāizvēlas, tad izvēlēšos to balto jaunekli, es jau viņam neļaušu kailam stāigāt, gan es viņam kaunu iedzišu.“

„Tas baltais jauneklis — vai zini, kas tas ir?“

„Nu?“

„Tas ir mīrons, kas pacēlās bēniņos no tukšā zārka —“

„Tfui!“ Grietai neviļus trīsas pārskrēja un tā bārās: „Ak, tu, nerātne, vai tev mīrons sudraba dozē jāliek!“

„Ņem to otro, ja tev tas netīk,“ es piedāvāju, itkā manā mazajā rociņā būtu likteņa lozes.

„Es ņemšu labāk to zaļo kungu,“ Grieta izsauca.

„Ņem zaļo! — Tas ir zaļais velns, ko Lavīze mežā redzēja, viņš tevi iemācīs pa vāciski runāt.“

„Tu esi ļauns bērns,“ Grieta dusmojās, „tu dod man vai nu velnu, vai mironi!“

„Tas trešais ir cilvēks!“ es izsaucos.

„Kas tas par cilvēku,“ viņa teica, „kam drīz bārda ir, drīz nav, būs jau atkal kāds biedēklis!“

„Tas ir gaŗais Jānis,“ es atzinos, „un gaŗās bārdas viņam vairs nav, viņš to ar dzirklēm nogrieza, kad ezīts tanī bij satinies.“

Ari šis dozes kandidats Grietai nebij visai patīkams, un rotaļa ar dozēm mums visām sāka jau apnikt. Vārdu „mīrons“ pieminot vien kā baiga vēsma bij pārlaidusies, sevišķi Grieta likās to tā sajūtam. Bet vai es biju prēcīga ar savu Bērza Mārtiņu, es jutos dziļi apkaunota, ka mani ved sakarā ar pērienu.

Lēcieni baltā bezdibenā un brauciens pa zaļ-zeltainiem debešiem.

Otrā dienā mēs ar kalponēm atkal bijām mierus salīgušas; citāda nodarbošanās izdzēsa vakardienas atmiņas un deva mums jaunus iespaidus.

Kalpones bij patlaban vienu partiju vilnas pabeigušas vērpt un gatavoja otro:

Pašā istabas vidū krājās liela kaudze smalkas, baltas vilnas, kurai tās stāvēja katra savā pusē un arvien vēl papildināja, plucinādamas virsū neplūkto vilnu.

Kaudze jau auga līdz griestiem un bij tik plīvurīgi sapūkota, ka tā līdzinājās čokurotam rīta mākonītim pie debess vai arī mēness apspīdētiem sarmas cekuliem mežā uz egļu zariem.

„Cik skaisti būtu tādā baltā mākonī laizties iekšā,“ es nodomāju un izsacīju savu vēlēšanos klajā.

Meitas bij gatavas to tūdaļ piepildīt. Viņas uzaicināja mani kāpt viņām uz pleciem un tad ar joni lēkt kaudzē iekšā.

Man metās drusku bail, jo kaudze jau sniedzās līdz griestiem, kurī bij diezgan augsti un meitas pašas, lai viņu sniegtu, bij uzkāpušas uz augstiem krēsliem un man nu bij jākāpj pašā augšā, lai varētu mesties zemē.

Tamlīdzīgu lidojumu es jau biju piedzīvojusi, kad toreiz, no miroņa izbijušās, visas krišus nokritām no augšienes, bet

tas nebij noticis brīvprātīgi un es pati nemaz nebiju atjēgusies, kā es biju zemē nokļuvusi.

Te lieta sastāvēja citādi. Es brīvprātīgi gribēju nolēkt dziļumā, kur manu fantazija izjuta, kā lēcienā bezdibēnā; es īsteni gribēju rotaļāties ar nāvi. Vai grūti būtu mirt, ja es tiešām tā nogāztos no kāda augstuma? Kāda ir miršana, kad netiekvien citus redz mirstam, bet pats to izbauda? Varbūt ka ir labāk, kad pats mirst?

Šādas domas un jautājumi izšāvēs caur manu mazo galvu un viss, ko jau biju piedzīvojusi, man spilgti uznira priekš acīm.

„Nu, labi,“ nodomāju, „drusku zināt es gan gribētu, kā ir —“ Es uzrāpos gar krēslu margām vienai meitai uz pleciem, sašūpoju tad abas rokas kā jauns putnēns spārnus, kas pirmoreiz mēģina laizties un ar lēcienā sviedos iekšā baltajā bezdibēnā. —

Tas, ko es krītot izjutu, bij ļoti skaisti: es grimu, grimu un nejutu nekur dibenā, baltie vilņi mani apņēma un pārsedza, kad es nekā vairs nesaredzēju un paliku tā gulot itkā mazs akmentiņš, iemests ezera dibenā.

Man netika celties un vilnā viscaur ievijusies es neatsaucos, kad mani meklēja, un meitām bij pūles mani no lielās kaudzes izdabūt laukā.

Kad viņas bij pabeigušas vilnu plucināt, tās sēdās pie ratiņiem un sāka no jauna vērpēt.

Tagad nāca jauns numurs mūsu programā, tā bij dziedāšana.

Viņas ļoti mīlēja dziedāt, kaut gan dziedātājas balss nevienai no viņām nebija.

Pēc viņu ieskata skaista dziedāšana bij tā, kad varēja ļoti augsti izdziedāt, pāri par savas balss robežām, kas izklausījās kā neganta spieģšana un smilkstēšana.

Sevišķi augsti meitas spiedza, kad radās publika, kas viņas uzklausa un kad puisi bij no meža pārbraukuši.

Pēdējie gan mēdza prasīt, kur te suņi tiekot pērti, ka tik žēlīgi smilkstot, bet meitas šādu novērtēšanu uzņēma kā labvēlīgu kritiku un spiedza vien tālāk, kamēr balss gluži pārvācās.

Viņām bija arī savs izmeklēts dziesmu repertuārs, kā piemēram:

„Bij pili daiļa jumprava,
Ar vārdu Rožu-Marija“ u. t. t.

Kāds tālāk bij šīs dziesmas teksts un kas ar Rožu-Mariju notika, es neatminos; šī dziesma man nepatika.

Vairāk man pie sirds kļāvās kāda cita dziesma:

Zila debess.

„Anniņ’, tā dailā, ar mīlīgo prāt’,
Tā turēja Kārli par sulaini klāt.”

Tā beidzās bēdīgi, un es nevarēju saprast, kādēļ puisi smējās, tikko meitas šo dziesmu iesāka dziedāt.

Bet visbēdīgākā no dziesmām bij sekošā:

„Tumšā dārzā, zaļā zālē
Apkampušies sēdēja,
Kārlis, Anniņa tie abi
Uzticīgā mīlībā.

„Anniņ’, mīlā,” Kārlis teice:

„Nu, es tagad aiziešu,
Iekam pirmās rozes ziedēs,
Es pie tevis pārnākšu.”⁴¹

Bet Kārlis nepārnāca, viņš laikam bij kaŗā kritis vai citādi nobeidzies.

Meldiņa bija garī stiepta un tik žēli smaga, kā rudens vēja gaudošana caur sastingušiem zariem. Viņa arī visvairāk atgādināja smilkslēšanu, un suņi aiz loga to izdzirduši, sāka līdzi kaut, bet dziedātājas nelikās traucēties un es arī ar savu balsīti stiepu līdzi, kaut gan tā no meldiņas sliedēm nošķiebās gluži uz citu pusi — tā kā mēs visi kopā, meitas, suņi un es sastādījām pavisam savādu kori. Tomēr mūsu jūtas bij tik īstas, kā dzīvē reti kur tādas sastopamas un mūsu greizajos meldiņos ritēja līdzi patiesas asaras par iedomātās Anniņas un Kārļa nelaimīgo likteni.

Nākošā dienā mani gaidīja kāds priecīgs pārsteigums: mūsu vēvēris uzšķērēja dzijas uz šķēru kokiem priekš jauna auduma.

Tas bij sevišķs gadījums, jo tāda uzšķērēšana notika tikai pāra reižu gadā, kad bij nodomāti lielāki audumi. Un šoreiz bij aužamas gultsegas no daždažādiem raibiem dzīpariem.

Tādi audumam piederīgi rīki kā šķērkoki, kā arī vispār aušana pilsētniekiem gan maz pazīstama, un arī uz laukiem tā reti vairs sastopama, jo patriarchāliskai dzīvei pamazām irstot un lielrūpniecībai ar fabrikas darbu ieviešoties, šai daļajai idilei jāizbeidzas. Mana bērnība tomēr vēl iestiedz šinīs maigi zilajos rītos, kaut gan vēlākā dzīve jau tvīkst dūmiem piesmakušā karstas pusdienas gaisā.

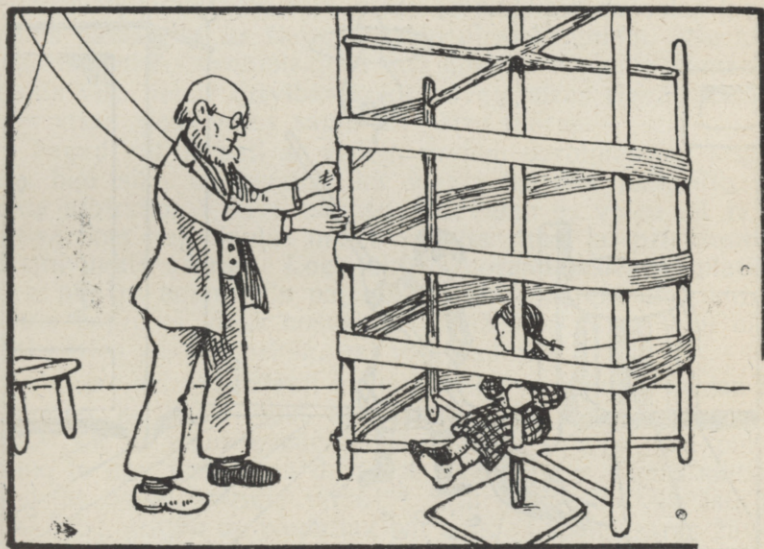
Tādi šķērkoki toreiz līdzinājās karuselīm: tie bij četri garī koki, no griestiem līdz grīdai, ar bomi vidū, ap kuŗu tie griezās kā ap savu asi. Vēvēris tos grieza riņķī un tā ap tiem tinās dzijas viens celiņš pēc otrā, iedalīts dažādās nokrāsās un locījās no apakšas sākot augšup līdz griestiem.

Vēvēris mani uzaicināja, lai es sēžot virsū uz vidus sprai-

šļiem, kas kokus saturēja kopā kā spieķi riteņa apjomu, un pieslejšoties pie vidus bomja, jo viņš griezīšot mani ātri ripķī.

Tas nu bij fantastisks brauciens, līdzīgs raganu skrējienam pār zilzaļiem, sarkaniem mežiem. Bet es toreiz raganas vēl tik labi nepazinu un domāju drīzāk, ka lidinos uz debesīm caur raibi krāsainiem mākoņiem.

Pirms locījās ap mani tumšs zaļums, taisni kā zaļa zālīte pašā ziemas vidū, tā tapa arvien gaišāki zaļa un pēkšņi pārgāja oranžu zeltā, līdzīgi vakara mākoņiem tuvu pie saules. Krāsas auga arvien augstāk un augstāk un ritens ar mani griezās arvienu ašāk lokā, kā galva sāka reibt. Te oranžu

zelts pieņēma violetu krāsu dažādās noskaņās un sniedzās jau man augsti pār galvu, ka es no apkārtnes neko vairs neredzēju un biju gluži ievērpta savā fantastiskajā pasaulē.

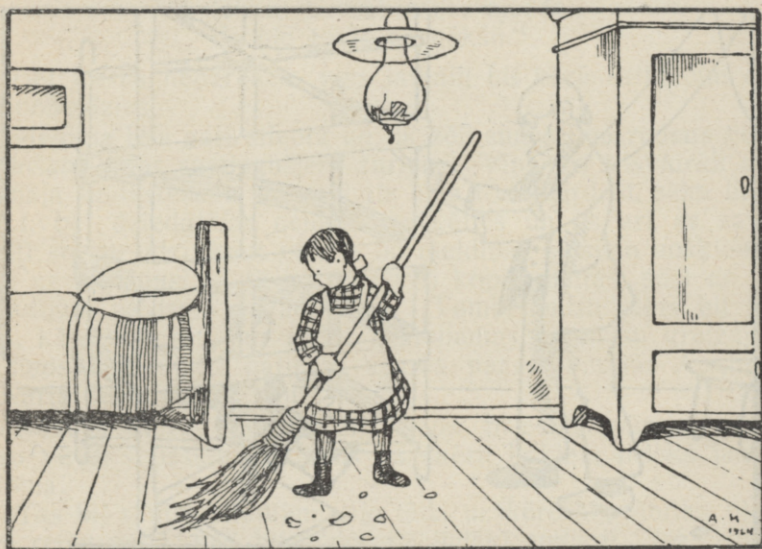
Vēveris arī tielējās, ka mani vairs ārā nelaidīšot, kamēr es sevi neizpirkšot. Es biju ar mieru turpat palikt, jo vakarsaule nupat apspīdēja krāsām virsū un padarīja manu mājokli vēl burvīgāku.

Beidzot man taču bij jānāk laukā, jo vēveris tina dziņas nost, bet izpirkšana man bij jāmaksā. Nezinu, cik tā bija liela, bet mans debesu brauciens nebija par dārgu samaksāts.

Kiklopa acs. Rozā porcelana sapnis.

Valstība viņpus slieģšņa bij no manis jau puslīdz izsmelta; tur atkārtotās gandrīz vienmēr tas pats: meitas vērpa, dziedāja, šad un tad uzdeva minēt mīklas un dalīja sudraba dozes, bet man netika vairs nevienu no tām izvēlēties un mīklas es arī jau visas iepriekš zināju. Tāpat arī bēniņu notikumi ar zārku un mironi jau manā atmiņā bij nobāluši.

Mani sīkie dienas darbi, kas jau no mazotnes kā pienākumi man bij uzlikti, arī daudz neaizņēma laika: Man no rītiem bij jāizslauka istaba, jānoslauka logu rūtis no rāsas un jāaplej puķes. Pēc tam, kad kapija bij padzerta, man bij jā-

nokopj savs mazais galdiņš, kurš man bij pašai priekš sevis vien un pie kuŗa es arī viena pati sēdēju tikai pelēkā runča sabiedrībā.

Ar istabas slaucīšanu man gāja grūtāk, grīda bij nekrāsota un man tā bij jāslauka ar lielu bērza slotu, garā kātā iedzītu, kurš augstu stiepās man pār galvu. Es pret slotu izskatījos kā sīka skudriņa, kas nes desmitreiz garāku smilgas stiebru. Reiz es sasītu lampu pie griestiem un no tā laika man slaucīšana vairs netika uzticēta. „Griestiem aci es esot izsītusi, varot arī cilvēkam tāpat acis izdauzīt.“ Es caur šādu dispensēšanu nejutos vis atvieglināta, bet drīzāk apkaunota par savu neveiklību. Žēl man arī bij griestu, kam caur manu vainu nu trūka acs, kuŗa tiem diemžēl tikai viena pati bij. Platais

lampas širmis virs sasistās stikla kanniņas nokarājās kā bēdīgs acu plakstiens pār neredzīgu acu dzīlīti.

Mans nedarbs, kaut gan noticis bez pašas vainas, tomēr tik dziļi iespiedās manas jaunās sirds mīkstajā vaskā, ka vēlāk, kad es skolā mācījos teiku par Odiseju un Ķiklopu, man pie Ķiklopa izdurtās acs bij jādāmā par manu izmaitāto griestu aci. No atmiņas bij izaugusi atziņa, bet blakām atziņas ērkšķiem uz tā paša celma bij aizmeties slepens jūtu pumpurīts: es nebūt nestāvēju uz Odiseja puses, kaut gan tas bij liels grieķu varons, bet man žēl bij drīzāk nabaga Ķiklopa, kuŗam tik nežēlīgā veidā ar nodedzinātu mietu galu bij izmaitāta viņa viena pati acs.

Man šķiet pat, ka viss mans turpmākais dvēseles izveidojums pamatojas uz šiem iespaidu pirmsākumiem. No kaut kādas neapziņas protoplazmas līdz apziņas šūniņām pamazām attīstās viss lielais dzīvības koks, savas mizas rievās iezīmēdams visas piedzīvotos saulu un vētru mūrus.

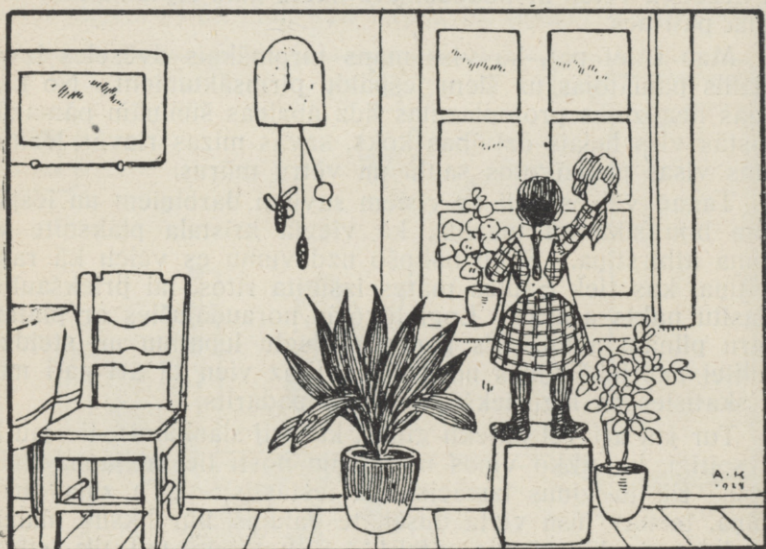
Tagad vēl es pati ar visiem saviem darbiņiem un iespādiem biju sīka un maziņa, kā viegla kristala plāksnīte vai atoma atbirstiņa. Savu nākošo uzdevumu es veicu kā rāsas meitiņa, kas tiek Saules mātes izsūtīta rītos, lai priekšautiņā salasītu nakts asaras. Logi lūkojās noraudājušies ar platām, asaru pilnām acīm. Es paņēmu vieglu lupatiņu un steidzos saulītei papriekš viņus nosusināt: Drīz vien tā arī pati nāks un skatīsies pa logu iekšā, vai viss padarīts.

Tur jau arī vēl putekļi gulās, kas bij slaukāmi: tie jau bij tik spītīgi, ka tikko viņus noslaucīju nōst, tie no jauna gulās virsū. Kā tu viņus izmācīsi, kā iestāstīsi: „Te zaļa puķes lapiņa, te nav jūsu vietā dūšēt, te galdiņš, kur liksim maizīti, negulstat nu jūs pirmie virsū!“ Situ viņus, tad tik īsti tie ceļas gaisā pretīm un pieputina pat acis. Labāk asaras žāvēt, nekā pa putekļiem dzīvot!

Darbs nu bij puslīdz darīts, tikai vēl trauciņi jānotīra. Man bij skaisti traucīni, rozā porcelana tasīte ar apakštasīti un šķīvītis. Māte man tos bij iedāvinājusi uz pēdējo dzimundīnu, teicās tos nopirkusi Rīgā pie Jakša, un kas no Rīgas nāca, tas jau pats par sevi bij apdvests ar ilgu un romantikas dvesmu. Bet trauciņi i bez tā bij skaisti: rozā porcelana šķīvītim uz dibena bija glezna: tur stāvēja divas jaunavas valēji nokrītošos kroku svārkos, kas vēlāk man izskaidrojās kā grieķu klasiskais uzvalks, viena lepna, cēla, ar tumšiem valējiem amtiem, bet otra, maiga un nespēcīga, bij savu gaišmataino galviņu atslējusi uz pirmās pleča; abas šķitās māsas esam. Ar lielu patiku es ikreiz noraudzījās šinī šķīvīša gleznā, kad trauciņus spodrināju, sevišķi mīla un tuva man likās jau-

nava, kas tur tik augsti saslējusies stāvēja: es arī tā gribu stāvēt!

Tikai viena nelaime: es nezināju, kas tās par jaunavām bij un kā viņas sauca, un māte arī nezināja, kaut gan viņai reizu reizēm prasīju, lai jel kaut cik atminās, kas viņas varētu būt. Ne māte, ne arī kāds cits man to nevarēja pateikt un glezna būtu palikusi tikai rozā porcelāna sapnis vien, ja pats laiks nebūtu nācis palīgā un vēlāk, pēc gadiem man šo sapni izskaidrojis. Abas jaunavas bija tiešām māsas, tālās, senās

daiļuma zemes, Grieķijas, bērni, aklā karaļa Oidipa meitas un saucās Antigone un Ismene. Še viņas bija tēlotas mākslinieka Tumaņa atgleznojumā, kur Antigone kā varone iet pret dieviem un likumiem apbedīt savu kritušo brāli un par to tiek dzīva iemūrēta. Kas šo varones tēlu ar savām bērna acīm skatījis, tas no viņas acu uguns būs sasilis visu mūžu.

Tomēr laiks, kas man vēlāk deva sapņa izskaidrojumu, nedarīja vis to par velti. Laiks neko nedara par velti: ja viņš ko dod, tad viņš kaut ko ņem vietā; to viņš nesauc vīs par tirgošanos, bet par veidu maiņu. Tā arī, dodams man sapņa izskaidrojumu, viņš bij paņēmis vietā sapni pašu. Beigti tagad sen mani gleznu trauciņi, mans rozā porcelāna sapnis! Sasists drupās nezin kad un kur tas kādā nomalē gul. Beigta visa sēri daiļā bērniības idile ar visu manu rotaļu biedri, runci,

kuŗu laiks bij atdevis suņiem saplēst; ari mans mazais galdiņš un krēsliņš visi aiznesti, pārdoti, aizmirsti, — bet vai tad šim straujajam iznīcības plūdumam neko nevar stādīt pretī, nekādu aizsarga valni, ne dambi, kas to apturētu? Es jutu, protams, vēlāk, ka manī pašā ir kautkas, kāds spēks, kas laika varai nepadodas, — bet šī neiznīcināmā daļa nav tikai manī vien, bet ari lietās ārpus manis. Katrā visniecīgākā puteklītī ir blakam pārejošam sava mūžības sēkla, vajag prast tik to atrast un no materijas kodola izlobīt.

Priekš tā nevajag ģenija acu vien, bet lielas, dziļas sirds. Lielā mīla, kas nāk no tādas dziļas sirds, ir pati par sevi radoša, tā visu redz, visu izjūt, visu atmin, viņas spēks pats par sevi izstaro uz ārpusi un dara nekustību dzīvu, bez kā to iemiesotu kaut kādos noteiktos mākslas vai citādos darinājumu veidos. Mīlai ir tūkstots dzīvības ceļu. Kas tādu mīlu spēj gūt, tas pats ir nemirstīgs.

Debesu ģeografija. Noasa upuris.

Kad mani rīta darbi un pienākumi bij izpildīti, man vēl atlika daudz laika. Visa diena stāvēja man priekšā, kuŗa tagad, februārī, palika arvien gaŗāka un baltāka un prasīja no manis, lai es to pildu. Tumsa aizsedz, krēsla atvaino, nakts liek sapņot un dusēt, bet diena prasa: „Ko tu darīsi ar savām vingrām rokām? kurp tu aizskriesi ar savām čaklām kājām un ko tu skatīsi ar savām gaišām acīm, kas spoži spīd kā dvēseles lodziņi?“

Ja, kurp lai es skreju! Visapkārt laukā sniegs, dziļš sniegs, lielās kupenas mana loga priekšā tupēja uz vietas nekustēdamās un perēja, kā lielas zosu mātes. Diezin, ko tās izperēs? Vai zaļu, dzīvu zālīti un zeltainas puķes? Bet pavasars vēl tik tālu un es neredzēju vēl neviena celiņa, ne sīkas taciņas, pa kuŗu es ašāk turpu, pie viņa aizskrietu, ja viņš nenāk pie manis. Kājām bij jāpaliek mierā.

Manas mazās rokas ari neko nespēja, kaut gan tām bij desmit pirkstu, bet šie desmiti bij visi tik mulķi kā mazi bērni un nevarēja iemācīties ne adīt, ne šūt un vispār negribēja zināt no nekāda rokasdarba, kas katrai godīgai, tiklaid meitenei jau agri jāmacās.

Bet vairāk nekā rokas un kājas meklēja acis sev darbu. Tās spēja veiklāk visu aptvert nekā rokas un tālāk aizskriet nekā kājas. Bet kurp? kur bija acu ceļi, kur sirds taciņas?

Es pacilāju savu mazo grāmatiņu dzeltēnā vākā „Bērnu prieks“, bet šo prieku es jau biju izpriecājusies cauri un es ari

vairs nejutos kā tik mazs bērns, jo nākošā mēnesī es jau paliku septiņus gadus.

Izlasīta un izsmelta bij arī mana otra grāmatiņa rozā vākā „Marija Refararvo”, kuŗu mācītājs Žaks man viņuziem’ bij iedāvinājis; mans garīgais avots tagad bij tukšs un jaunā dvēsele slāpa kā mazs gliemēzītis, kas tausteklīšus stiepj, lietus laika gaidīdams.

Bet palīdzība nāca no kalniem — no paša augšējā skapja plaukta.

Kādā dienā māmiņa man sacīja: „Ko te īdi, ko staipies bez darba! Še, sāc lasīt bībeli!” un krēslu pie skapja pielikusi, viņa pakāpās un nocēla lielu, smagu grāmatu melnā biežā vākā, ka es tīri sabijos, to ieraudzīdama.

„Te nu būs tā dzīvības maize,” viņa svinīgi sacīja paceltā balsī un sarautām uzacīm, „tā maize, kuŗu Tu vari ēst rītos un vakaros un kas arvien būs jauna un dos tev spēku.”

Pie tam viņa sāka grāmatu klapēt un puteklus slaucīt nost, kas tur bij biežā kārtā noguluši, un man iikās, ka viņa pati šo dzīvības maizi nebij ēdusi ne rītos, ne vakaros un varbūt pat veselu mēnesi nē, ko pierādīja biežā putekļu kārtā.

„Ak tu, mīlais Dieva vārdiņš, kāds noputējis!” māte tagad vairāk priekš sevis runāja, puteklus nost pūsdama: „sak’, nu, cilvēks, kad tev tā laika atliek palasīties; slikti arvien dziļāk pats savos grēkos iekšā, tīri kā mālu skrinī.”

Pa tam bij ienākusi kalpu sieva un brīnījās: „lūk nu, mazajai nolihta tik liela grāmata priekšā, kad tad to izlasīs!” un tad, pret māti pagriezusies, viņa prasīja: „sakāt, saimniec’, vai to bībeli arī kāds cilvēks izlasījis savā mūžā?”

„Laikām gan nē,” māte atbildēja, „un ja arī kāds izlasītu un viņš visam gribētu ticēt, kas tur iekšā, tad tas zaudētu prātu; tā pats mācītājs no kanceles teica. Tas pats Zīrāks,” viņa turpināja, „savā gudrības grāmatā saka, ka neesot nekādas augšāmcelšanās un cilvēks nokrītot kā lops un paliekot gulot, kamēr citā vietā bībelē runā par augšāmcelšanos un mūžīgo dzīvošanu.”

„Ja, nu,” nopūtās kalpu sieva, „ko nu es, prasts cilvēks: tas jau jāzin tiem študierētiem.”

Šāda saruna, kuŗai mani vajadzēja atbaidīt no bībeles, mani drīzāk pie viņas pievilka. Man šķita, ka es stāvētu pie kāda tumša, noslēpumaina dārza vārtiem, kur gan auga brīnišķi koki un puķes, bet kur reizē slēpās nāvīgas čūskas un nezvēri.

Tikko sieva bij izgājusi, es vēru valā smago melno vāku kā noslēpumainos vārtus un manā priekšā atklājās pirmā lapa.

Te nu man notēlojās visas septiņas radīšanas dienas kā

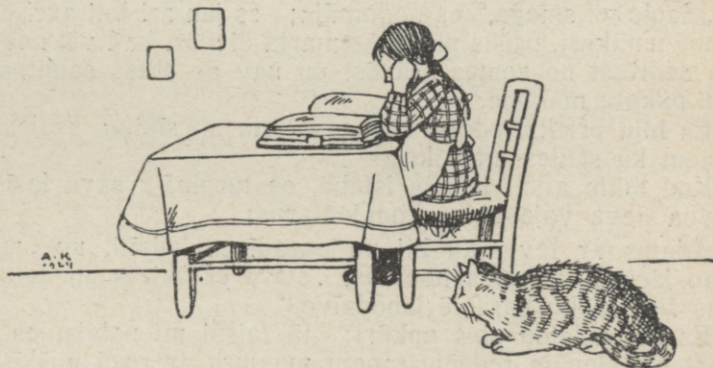
debesu ģeografija, zīmēta ar gaismu un tumsu un krāsu uguns-linijām.

„Sākumā viss bij tukšs un neiztaisīts“ — cik dobji tas skanēja, kā aizsmacis pērkons ārā iz nezināmiem dziļumiem, bet „Dieva gars lidinājās virs ūdeņiem“, — ainava man samazinājās un es tikai vēl redzēju lielu ezeru, virs kuŗa liels spāris lidoja ar zaļiem, caurredzamiem stikla spārniem.

„Bet tad nāca pats Dievs tēvs un tam gāja aši no rokas.“

Pirms viņš šķīra gaismu no tumsas un nodalīja augšu no apakšas. — „Tā bij pareizi, tā vajadzēja, zin, kur katrs paliek.“ Man pašai bij iemācīta kārtība un tādēļ es dieviņa rīcībai piekritu.

Un tad viss maz pa mazām tapa dzīvs un pildījās! Zeme sazēla ar zaļu zālīti kā zaļš suseklītis, puķes bāza ārā galviņas vienu skaistāku par otru, koki stiepās cits citam pār pleciem,

strautiņi un upes šalca, putoja un ritēja, pa augšu dziedāja visvisādi putniņi, pa apakšu čirkstēja un dūca raibi kukainīši un pa vidu pūta vēji no visām pusēm gan mīlīgi, gan asi. Bet uz lielas zaļas plavas, dzeltēnu puķu vidū stāvēja pats dieviņš, acis tam bij zilas kā vizbulītes un mati balti kā pienenes puķu galva un pilni ar dūcošām bitēm, kā ziedu zars un virs galvas tam dziedāja cīruliši un augstāk, vēl augstāk vērās zvaigznes, lielas un spožas — tās pašas zvaigznes, kuŗas es vēl tagad ik nakts redzu pa savu logu.

Kad dieviņš savu radišanas darbu noslēdza ar cilvēku un Ādamu radija no mālu pikas, man vairs neizlikās tik lieliski. Kādēļ viņš tam nelika izaugt no zemes kā kokam vai puķei, vai tad taisni māls bij jāņem par darināmo vielu.

Māte, kuŗa turpat pie galda sēdēja ar kādu rokdarbu, mēģināja manus iebildumus atspēkot:

„Dieviņš taču esot arī daudz citu vielu pielicis klāt un visu pirmatnējo rupjumu pārtaisījis.“

Acis viņš ņēmis no zvaigznēm, matus no saules stariem un visu miesu no baltiem mākoņiem.

Tā man patika, „bet“ es iebildu, „moņi ir melni,“ — jo es tādus biju kādā bilžu grāmatīnā redzējusi.

„Tos dievs pa nakti radījis,“ viņa paskaidroja.

Es biju priecīga, ka dievs pie manas radišanas nebija līdz naktij novēlojies, jo tad es arī būtu melna, kā maza morene.

Kad vēlāk es paliku viena istabā, es uzkāpu uz krēsla pie spoguļa un skatījos, kādas tad ir acis, kas no zvaigznēm ņemtas? un cilāju savas garās, kuplās bizes: „lūk, te ir kūlīts saules staru sasieta.“

„Bet tie bij tik pārāk gaiši, tikai ar mazu zeltainu atblāzmu, kamēr saules stari laukā izskatījās kā dzeltēni zīda pavedieni, medū mērkti un gaisā tecināti.“

„Saulē uz sniega,“ es nodomāju; es jau arī ļoti agri esmu pasaulē ienākusi, pašās pirmajās marta dienās, kad vēl neviena puķe nedrīkst no zemes ārā list un nav ne siltas saulītes, ne baltu, pūkotu mākoņu.

Es biju priekšziedoņa bērns, salikta no sīkiem saules gabaliņiem kā saules mozaika.

Kad māte atkal ienāca istabā, es turpināju savu lasīšanu un viņa deva vajadzīgos komentarus:

Ādams ar Ievu jau bij no paradīzes izdzīti, un „mums par to jācieš,“ māmiņa nopūtās, „starp ērkšķiem un dadžiem mums šinī grēku pasaulē jānodzīvo.“

Es aši aplaidu acis apkārt: tā taisni nu nebija, es visapkārt pie sienām redzēju tapetu musturu ar rozā pušķiņiem.

„Tomēr — paradīzē, māmiņ, gan bij jauki, neizsakāmi jauki, ko?“ es līdzī viņai skaņi nopūtos.

„Ko nu par to vairs runāt!“ māte atmeta ar roku, „kas beigts — ir beigts! Nebūtu jel tā leva to aizliegto ābolu ēdusi. Vai tad tur nu augļu nebija pilns dārzs, diezin cik gardu! Nē, viņai taisni tā ābola vajag! Tā iet, kad cilvēks nevar savus kārumus savaldīt. Tā tu arī mācies dienās sargāties.“

Es ierāvu kakliņu un sirds man bailīgi pukstēja: „kaut tik es nu varētu izsargāties!“

„Bet, māmiņ,“ es prasīju, „vai tas ābols, ko leva ēda, bij ļoti gards?“

„Kā nu tas gards nebūs,“ māte sacīja, lūpas apvīstīdama, itkā uz tām būtu uz mirkli sajutusi paradīzes garšu: „kad jau nu reiz viņa to ābolu ēda, būtu jel mums, pēcnācējiem, arī kādu gabaliņu atstājusi pasmekēt!“

Ar to tad nu radīšanas nodaļa bij nobeigta un lasīšana gāja arī vien uz priekšu.

Es jau biju nonākusi pie lielajiem grēku plūdiem un Noasa šķirsta, te man atkal uzmācās kāds sāpīgs jautājums:

„Vai tad dieviņam nepietika jau, kad viņš cilvēkus bij no paradīzes izdzinis, vai tad nu vēl vajadzēja uzlaist lielos plūdus un visus apslīcināt?“

„Cilvēki bij ļoti ļauni,“ māte atkal komentēja.

Bet, kas ir ļauns, bij priekš manis vēl neuzminēta mīkla — es jau arī vēl nebiju no atzīšanas koka ābola nekā dabūjusi.

„Bet Noass bij taisns,“ māte turpināja, „un dievs tam arī atļāva šķirstu būvēt, kas pa ūdens virsu peld un visādus zvērus un putnus paņemt līdz iekšā.“

Es sev stādījos priekšā lielos, šnācošos plūdus, kur vilņi ceļas augsti kā māja un šāvās garām kā milzīgas čūskas ar pelēkām putu galvām, un dārdēja un rībēja visapkārt, jo nami gāzās, torņi sabruka, koki, no saknēm izrauti, skrēja plūdiem līdz un pastarpām cilvēki kļiedza un vaimanāja.

„Ak, cik bargs bij dievs,“ es nodomāju, „es gan nebūtu cilvēkus tā sodījusi, lai arī tie diezin cik ļauni — labāk jau kādu vieglāku sodu tiem uzlikt.“

Tad man tēlojās priekš acīm, kā arī mūsu istaba tāpat varētu plūdiem pa virsu peldēt un es tur ieņemtu iekšā visus mūsu māju loņus: lielo, pelēko govi un manu runci un ežiņus pašus pirmos un tad visus citus, zirgus, aitas, govīs. Putniņus es salaistu pa logu iekšā. Tikai suņus vien es negribēju ieņemt, tie bij ļauni, asinskārīgi zvēri, kas saplosa nevainīgos kaķīšus, mīlīgākos un skaistākos kustonīšus, cilvēka vistuvākos draugus. Man bij riebums pret suņa smaku, kas tam nāca no purna.

Bet pāri pār drūmajām ainām un pār visu izpostīšanas lauku, kur vairs nebij nevienas dzīvas dvasas un kur paēdušies plūdi kā rāmi nezvēri ļogāja gurdy savus uztūkušos vēderus — parādījās viena maza dzīvībiņa.

Noass atvēra logu un izlaidās balodīts, balts, ar sarkanām kājiņām, un izplēta spārniņus, kuņi kā divas liesmu mēlītes zibēja, iedegtas pret sauli.

Tik maziņš. tik sīks dzīvības nesējs šinī lielajā nāves blāķumā! es jau baidījos, ka arī viņš nepazūd, — bet, lūk, viņš atgriežas, viņš nes savā knābītī vienu zaļu lapiņu!

Es par šo zaļo vēstulīti, rakstītu no pašas dzīvības rokas, ne mazāk priecājos kā toreiz pats Noass.

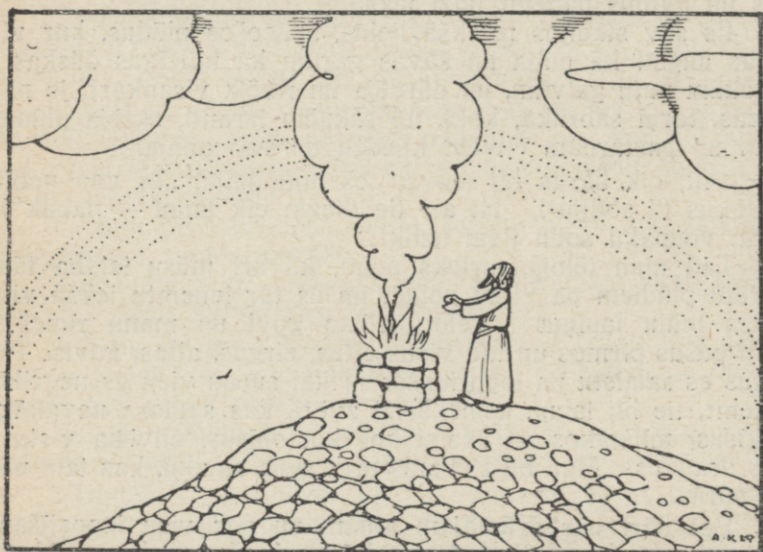
Bet visskaistākā aina nāca pašas beigās, kad pie debesīm uznira spoža varvīksna. To dievs bij devis kā solījumu, ka nu vairs tādus plūdus nelaidīšot ļaudīm virsū.

„Te nu bij!“ māmiņa sacīja, „pašam žēl palika, redzot, ko izdarījis!“

Varvīksna! — tā gandrīz bij vēl skaistāka parādība, nekā saule ar mēnesi un zvaigznēm, kaut gan tā ne sildīja, ne spīdēja un izzuda tik ātri: te ir, te nav vairs! acis vien pakal nomeklē!

Es ziemā biju redzējusi varvīksnu, kaut gan tādu bālu un dziestošu, un kad es aiz brīnumiem iekliedzos un atsaucu māti, tā man teica, ka tas esot man solījums no laimes, kuŗu dzīvē piedzīvošot.

Māte tagad man sacīja, lai es Noasa stāstu izlasot līdz beigām, un tad šodien pietikšot.

Es sekoju Noasam, kad tas līdz ar visu saimi bij no šķirsta izgājis un tagad sakūra lielu uguni un iededzināja dievam pateicības upuri.

Jautrā uguns cēlās augsti un sprēgāja uz visām pusēm itkā tepat kurētos un tas man ļoti patika.

Tikai nu sekoja kautkas, kas man atkal nemaz netika.

Noass stādīja vīna kalnu un no saldā vīna tikdaudz dzēra, kā piedzērās. Es biju dzērājus diezgan jau redzējusi un tie man bezgala riebās.

Tie, lūk, bija grēcīgi cilvēki un tādiem, nudiem, derēja otru plūdus uzlaist vīrsū, bet Noass taču bij svēts vīrs, ko pats dievs bij atzinis.

Ko nu līdzēja, ka plūdi bij pārgājuši, kad te sākās vīna plūdi.

Ko līdzēja skaistā varvīksna, kuŗa, pēc māmiņas izskaidrojuma, bij tilts uz debesīm! Dzērāji pa šo tiltu gan nekad debesīs neuzkāps un tos tur iekšā nemaz nelaidīs!

Šodien nu man bij gan. Es aiztaisīju grāmatu cieti un māte aizgāja uz laidaru, lopus raudzīt.

Saule nupat laidās lejup un krēsla tuvojās. Tā bij maņa sapņu stunda, kur es pa laikām mēdzu stāvēt pie loga un nolūkoties saules rietā, kuŗš arvien vēl sarkani atblāzmojās uz baltā sniega, kaut gan tas dilstot jau bij sācis pieņemt iepelēku krāsu.

Visa pagājusē diena ar saviem iespaidiem tad mēdza atdzīvoties manā garā un es viņas krāsas un notikumus grupēju un izliku tādā veidā, kā man patika; es to vēlreiz pārrādīju, no rupja materiala izceldama svarīgāko un nozīmīgāko.

Sarkanā saule man pie tam palīdzēja savas krāsas dodama, un bālais mēness, kas uzlīda otrā debess malā, lūkojās man pār plecu itkā mudinādams, ka tagad mans sapnis tikai mazs sākums, ka reiz visa dzīve būs jāpārrada kā viena aizlaista diena, un ka no tās būs jāprot atšķirt paliekošais no pārejošā un tam sava gara veids un zīmogs jāuzspiež.

Es vēlreiz pārdzīvoju visu radišanas darbu itkā pati līdzdarbodamās, ne tikai skatītājas lomā vien. Es peldēju vēlreiz pa lielajiem plūdu mutuļiem un biju jau nolaidusies ar visu šķirstu uz augstā Araratas kalna. Te es apstājos pie lielās upura uguns, ko Noass bij iededzinājis, dievam pateikdamies par glābšanu.

Noejošā saule man pārāk dzīvi tēloja upura liesmas. Žēl tikai, ka saldās smaržas nebij, ko upuris ap sevi izplatīja, un sprakstēšana arī nebij dzirdama.

Neviļus es laidu acis apkārt pa istabu un ieraudzīju kaktā saliktus kadiķu zarus. Māte tos no rītiem allaž mēdza iededzināt un nesa tos degošus visām istabām cauri, lai izplatītu jauku smaržu un noslāpētu sasmakušo atmosferu. Man ļoti patika kadiķu stiprā sprēgāšana un smaržīgie dūmi.

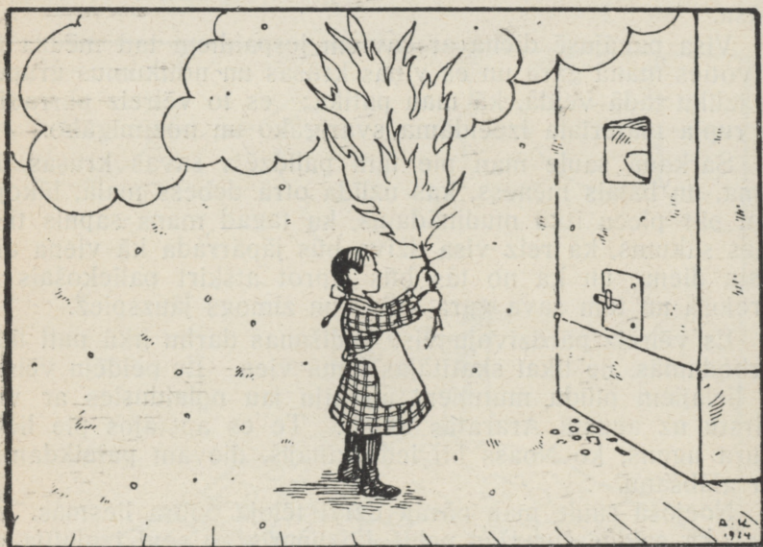
Patlaban neviena nebija istabā, jo visi vēl bij kūtiņš pie lopiem, es tagad brangi varētu aizdedzināt vienu zaru, tad es tāpat kā Noass būtu iekūrusi altāra uguni.

Domāts, darīts. Izmeklēju kuplāko zaru, paņēmu vienu sērkokciņu un to aizdedzināju. Sprakstēdama plata liesma apņēma zaru un šāvās gaisā. Es nu skrēju, durvis pavērusi, pa visu māju un dzirksteļu strīpa vilņoja man pakāļ. Ari saldie dūmi klīda un ietina mani pašu veselā mutulī.

Te es nomanīju, ka nedeg zars vien, bet līdzī aizdedzies

mans plānais priekšautiņš. Es ļoti nobijos un ar pirmo instinktu skrēju uz gultu un metos tur uz muti iekšā, liesmai virsū. Par laimi, liesma priekšautā likās apslāpusi un gruzduma smaka vien izplatījās no drēbju atliekām. Bet briesmas tomēr vēl nebij novērstas: degošais zars, kuŗu es skrejot nebiju paguvusi no rokas izlaist, bij ķēris šķidro aizsegu loga priekšā, jo gulta, kuŗā es metos iekšā, atradās tuvu pie loga. Acumirkli arī viss logs jau dedza gaišās liesmās un uguns draudēja izplatīties pa visu istabu.

Es nezināju, ko darīt un sāku kliegt visā balsī.

Par laimi, manu kliegzienu bij izdzirduši ļaudis un visi skrēja no kūts šurpu.

Māte neganti pārbijās, kad, durvis veŗot, ieraudzīja, ka istaba pilna dūmu, logs deg gaišās liesmās un es pati kliezdu ar apdegušām drēbēm.

Viņa sakēra mani, kamēr kalpones, pakērušas ūdens spaiņus, metās uguni dzēst. Ātri arī izdevās to apslāpēt, jo tā nebija vēl spējusi tālāk izplesties.

Arī māte no savām izbailēm atģidās, kad vairākkārt mani bij apskatījusi un nekādas deguma brūces nebij atradusi. Pietika šoreiz ar bailēm vien.

Bet manas bailes vēl nebij galā, jo nu es gaidīju krietnu bārienu par savu nedarbu, kaut gan tas priekš manis bij gluži kas cits bijis kā bērnu nedarbs.

Māte tomēr bij vēl tik uztraukta, ka bāriens izpalika, visas domas pie viņas pārvarēja prieks, ka es biju izglābusies no liesmām, kurām es un visa māja būtu par upuri kritusi.

Viņa skūpstīja mani un glāstīja un tad es viņai arī šņukstēdama izstāstīju, ka es biju gribējusi aizdedzināt Noasa upuri.

Mans upuris tiešām būtu liels bijis!

Engēļi nāk ciemā. Trepes uz debesīm. Ugunsstabs.

Pēc mana upura dedzināšanas, kurš pēc sava apmēra būtu pārspējis Noasa upuri, ja vien būtu izpleties ugunsgrēkā un visu māju nodedzinājis līdz ar mani pašu, un nebūtu pašā sākumā ticis nodzēsts, man nu stingri bija aizliegts tās ainas un iespaidus, kurus es caur lasīšanu biju ieguvusi, savā fantazijā, pārtēlot dzīvē; māte manu meklēšanu pēc veidiem nosauca vienkārši par nedarbiem un pat vēl vairāk: tāda āļošanās, viņa teica, esot grēks, kuŗu dievs stingri sodot.

Es gan tādām grēkam īsti neticēju, jo kad jau dievs bija pieņēmis žēlīgi Noasa upuri, kādēļ viņam nebūtu labpaticis arī manējais?

Bez tam, Dievs priekš manis toreiz nebij nekāds bargais dievs, bet mīlais baltais tēvs ar sudraba matiem un zilām, vizbulīšu acīm.

Bet nekas par to, ka mana ārējā darbība tagad bij ierobežota, viss, ko mana apkārtne man varēja dot, bija jau no manis izsmelts: siltais kambaris ar ziedošām rozēm, kalpu istaba ar mirgojošām leduspuķēm logu rūtīs un baismainā augšiene ar visiem saviem brīnumiem, atradumiem un piedzīvojumiem bija jau caurdzīvotas. Ari uz lopu kūti es labprāt negāju tādēļ, ka bij par daudz cieti jāsaģērbjas un man tā vien likās, ka saule tagad vairāk nekā sala spiestos cauri caur visiem septiņiem mātes lakatiem.

Vienīgi mani vēl varēja interesēt kaut kādi noslēpumaini podi, kuŗi aitu kūtī mēslos esot aprakti ar indijas krāsu, ar kuŗu būšot puīšiem zeķes krāsot, jo toreiz puīšu lepnums bij garas, zilas zeķes, pastelās ieautas; bet uz podu ārā rakšanu bij vēl jāgaida — līdz pavasarim.

Ari viss cits tika uz pavasari atlikts: tad ņemšot tauku iešnavas no vārceļiem zemē, tad, ap sēšanas laiku, vārišot žāvētu cūkas asti, lai gaŗi rudzi augot, tad arī likšot visas pīles, zosis un vistas perēt; bija tā, itkā līdz tam visam bij jāsnauž un jāgaida un ka pavasarī visi zemes un debess logi atdarītos un visi dzīvības avoti sāktu rietēt un mūsu māju dzīve pārvērstos gluži cita.

Ari laiks vēl skrēja gaŗām ar baltiem puteņu spārniem un

tam vēl daudz jūdžu bij jāskrej līdz tai zemei, no kuŗas atnes pavasari.

Man vajadzēja tādēļ aust vēl savu iekšējo pasauli ar viņas krāsām un ainām: es ņēmu atkal priekšā bībeli un turpināju ceļu pa brīnumu zemi. Cik labi, ka māmiņa man ar kādu rokdarbu sēdēja blakam un mēs par visu varējām dzīvi pārspriest.

Mēs bijām patlaban pie jūdu ciltstēva Ābrama. Kas tas par savādu vīru, šis Ābrams! Visa viņam bija pa pilnam: māja ar mantu, kalpi un ganāmi pulki un te, kādā dienā dievs viņam saka: „atstāj itin visu un celies un ej uz kaut kādu nezināmu tāli, uz nezināmu zemi, kur es reiz tevi darīšu par lielu tautu.“ Un viņš klausā ari un ceļas un iet! „Vai tādām maz ir prāts!“ māmiņa sirdas, „ja kāds viņam ko iepūš, viņš tūdaļ kā nelga lec kājās un poš tik projām! Vai gan es,“ viņa teica, „ietu atstāt mūsu mājas ar visu iedzīvi un lopiem, lai ari diezin kāds dievs man to raudzītu iestāstīt! Cik tad nu tam Dievam pašam tā prāta tur ir bijis!“

Māmiņai bij taisnība, protams! tā neviens prātīgs cilvēks nedarīs.

Bet kas tā tomēr var būt par tādu savādu dziņu, visu, itin visu atstāt un iet uz tāli, uz nezināmu, noslēpumainu tāli. Ak, cik tādā tālē gan var būt brīnumu un šausmu! Cik tā atbaidoša un tomēr reizē cik pievilcīga un cik skaista! Kādi tur briesmīgi nezvēri rūc pretī ar atplestām rīklēm, bet turpat viņiem virs galvas kokos dzied brīnišķīgie paradīzes putniņi. Vasarā, kad mūsu puķu starpā ziedēja kaktuss ar lieliem sarkanīem zvaņiem, māmiņa man bij stāstījusi, ka tur svešās zemēs, tāli no mums, tāds kaktuss, kas pie mums mazā podiņā ziedot, esot liels kā koks un ziedi tam tik lieli, ka vienā sarkanā zvanā bērns varot iesēsties kā šūpotnēs. Tur zālē mirdzot raiba rasa no rītiem vizuļojot visādi kukainiņi, un mušas pat skraidot apkārt ar spīdošiem spārniem kā iedegtām uguntiņām. Un putniņš tur dziedot, tāds savāds brīnumputniņš, kuŗu saucot par Bilbili; kad viņa dziesmā klausoties, paejot tūkstoš gadu un to nemaz nemanot. Pie mums ari gan atmaldoties šis putniņš, bet te viņš rādoties tikai pelēkā kamzolītī un skrejot tam kakliņš aizsalis, tā kā viņš tik mazu drusciņ varot izdziedāt no tās dziesmas, ko viņš tur dziedot. Te viņu saucot par lakstīgalu.

Es toreiz prasīju mātei, vai tas Bilbilītis Ādamam, kad tas no paradīzes izdzīts, pakal izskrējis?

Māte man to ari apstiprināja.

Tādā veidā mana fantāzija radīja sev tāles ainu, kuŗā sabiezēja kopā krāsas no orientāliskajām tūkstots un vienas nakts pasaciņām un Ābrama zvaigžņu ilgām.

Kā bite, iedvesma ņēma medu no visām puķēm un jauca to kopā lai tās būtu vai reibinošas rozes vai aromatiskās lilijas.

Raibā virknē un krāsu maģijā tagad uzplauka viena aina pēc otras manu iekšējo acu priekšā. Un jo lielākā kontrastā tās atradās ar tiešamību un ar manu apkārtnei, jo kvēlaināki tās iedegās fantazijas vizmā.

Apkārt manim izpletās lauku vientulība, sniegs un sala klusas ziemeļzemes apjomā un tur teikā žūžoja Mamres ozoli milzīgā kuplumā un deva platu paēnu „kad dienā bij viskarstāk“. Še nomalē pa ziemu reti kāds ciemiņš atbrauca, vai paunu žīds un ubags uzklīda, tur pat eņģeļi nāca kā ciemiņi.

Kad Ābrams bij dienvidū atlaidies zaļā, smaržīgā zālē zem saviem kuplajiem ozoliem, viņš ieraudzīja savā pagalmā stāigājam trīs vīrus garās, baltās drēbēs. Viņš tūlīt nomanīja, ka tie nav vis vienkārši cilvēki, jo no viņu vaiga un drēbēm izstaroja savāds spožums.

„Kādēļ pie mums nekad vairs eņģeļi nenāk ciemā?“ es prasīju mātei.

„Nāk gan,“ viņa atbildēja, „tikai mēs viņus nevaram ieraudzīt, jo mums ir grēcīgas acis.“

Man par to bij jādāmā un vēlāk, kad bībeli biju nolikusi, es ilgi skatījos pa logu ārā, vai kautkur neieraudzīšu kādu eņģeli, ja arī ne pašu svētāko, tad vismaz kādu pusēģeli un ja ne vairāk, kādu drēbes gabalu spīdam, bet cik ilgi arī neska-Zila debess.

tijos, vairāk neko es nevarēju saskatīt, kā mūsu baltraibo suni, Vali, pa sniegu bradājam.

„Tā tad arī man bij grēcīgas acis.“ bija mans slēdziens.

Es piekāpu pie spoguļa un ņemos apskatīt: kādas gan izskatās grēcīgas acis, un ieraudzīdama divus tumšus apaļumus preti mirdzam, es nu zināju: tā bij bieza grēka kārtā, kas tur spīdēja preti.

„Ak, cik skaisti bij tie laiki,“ es nopūtos, „kad cilvēki bij bez grēkiem un eņģeļi ar viņiem sarunājās kā draugi. Tagad nemaz nezini, kad un kā esam visi grēkos iebrieduši līdz ausu galiem, ka visas acis ar grēkiem aizlipušas un nezina, kā nu ārā tikt.

Ak, labāk nemaz šinī pasaulē nedzīvot!“

Es nu arvien vairāk aizdomājos prom no tiešamības un dzīvoju pa sapņiem skaistajā Palestīnā pirmatnes cilvēces dzīvi, kas norisinājās kā naivi mīlīga ganu idile.

Es ceļoju līdzī, kur Eliazers devās ceļā priekš sava kunga dēla, Izaka, bīdināt Rebeku. Saiņos mēs paņēmām līdzī dārgas mantas, sprādzes un auskarus un jājam uz kamēliem, kādus es bildē biju redzējusi gar kalnu malu, kur uz nokārēm auga rožu krūmi un citas skaistas puķes, un laimīgi nonācām Meopotamijā Naharas pilsētā.

Un tur iznāca Rebeka, Betuela meita, viņa nesa uz pleciem ūdens krūzu un bija ļoti skaista.

Man uznāca vēlēšanās, kaut es būtu bijusi tā pati Rebeka un tik skaista. Un kad viņa nolaida krūzu no pleciem uz Eliazara lūgumu un sacīja: „Dzer, kungs, es padzirdināšu arī tavus kamieļus,“ tad tas bija kā ar manu muti runāts, es gluži to pašu būtu teikusi un tāpat darījusi.

Viss saskanēja, tikai mazu druscītiņ tur kaut kā iztrūka: es nebiju Rebeka. —

Spārnotā gājienā nu norisinājās turpmākās ainas manā bībeles ceļojumā, tā kā nepilna mēneša laikā es biju izņēmusi materialu ne tikai lasot vien, bet arī caurjūtot un garīgi pārstrādājot visu jūdu pirmatnības vēsturi līdz Mozus likumiem, kuri mani vairs neinteresēja un kurus es arī nevarēju saprast.

Vēl vairāk, nekā Ābrama, mani aizrāva Jēkaba stāsts.

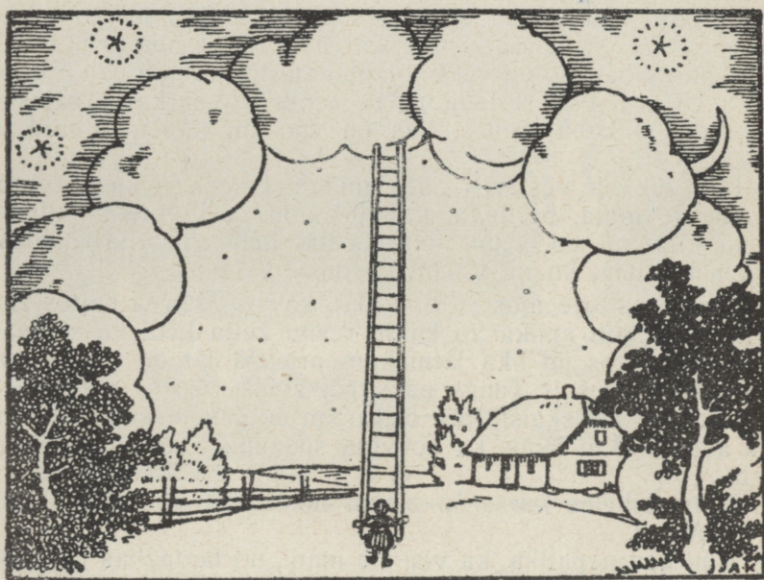
Vēl skaistāka par Rebeku bija Rahele un Jēkabs arī viņu tik ļoti iemīlēja, ka viņas dēļ kalpoja septiņus gadus un kad to ir tad nedabūja, vēlreiz septiņus gadus. Es jau baidījos, ka viņu vēlreiz nepiemāna un ka tam nebūtu jākalpo vēl trešo-reiz septiņi gadi.

„Un tik ļoti Jēkabs mīlēja Raheli, ka visi šie garie gadu meti tam šķita kā viena diena.“

Nu es zināju, kāda ir mīlestība un kāds mērs pie tās jāpieliek.

Cits, gluži cits iespāids mani pārņēma, lasot turpmāk par Jēkaba cīņu ar Dievu.

Kad Jēkaba dzīve jau ritēja skaisti un mierīgi, te kādā naktī viņam uzbrūk noslēpumains vīrs, kuŗa vaigs itkā miglā nav saredzams, tas viņu sagrābis ap viduci, sāk ar viņu lauzties un Jēkabs cīnās ar viņu klusā, nīknā cīņā, ka karsti sviedri list no pieres, cīnās cauru nakti līdz rīta ausmai un tomēr pie visa tā viņš jūt, ka šis uzbrucējs nav nemaz viņa ienaidnieks, ka šī noslēpumainā cīņa tiek vesta dēļ kā cita un kaut arī svētais viņam gurnu izmižģē, Jēkabs beidzot lūdzas viņa svētību, jo viņš nu sāk nojaust, ka ir cīnījies ar pašu dievu, un lūdzas, viņu satvēris:

„Es tevi neatlaidīšu, pirms tu mani neesi svētījis.”

Savā tumšā bērna nojautā es jau tad izjutu, ka šī Jēkaba cīņa ir simbols cilvēka cīņai pēc dzīves augstākiem ideāliem un vērtībām, ka šie ideāli tik' tad atklāj savu dievišķo būtību un dod savu svētību, kad pēc viņiem esi cīnījies karstā, neatlaidīgā cīņā, sviedriem ritot, un simboliski gurnu izmižģējot. Kā arī vispār ideāls tik' tad parādās, cik tas liels, jo to mēro pēc cīņas ap viņu.

Otra noslēpumaina parādība bij Jēkabam sapnis, kuŗā viņš redzēja trepes, kas taisni veda uz debesīm.

Neilgi pēc tam arī es redzēju gluži tādu pašu sapni. Mūsu

pagalmā bij trepes, kurām katra kāpe mirdzēja tīrā zeltā. Tikai viņas bij ļoti stāvas un bez pieturas spraišļiem veda taisni uz augšu, mākoņos iekšā. Es stāvēju lejā, pašā galā un ļoti bailojos, ka man būs jākrīt, ja es pa viņām kāptu. Tomēr es saņēmos un biju jau kāju uzlikusi uz pirmo kāpi, kad es nezinu no kāda trokšņa pamodos. Es tomēr vēl biju tā sasapņojusies, ka lecu no gultņas pēkšņi ārā un vienā krekliņā skrēju laukā, pagalmā, pilnā pārlicībā, ka trepes tur vēl atrodas. Tikai, kad mani pie durvīm kāds apturēja, kur es tik agri skriešot, jo gaisma tikko austot, es atjēdzos, ka sapņojusi vien tik' esmu. Sapnis tomēr bij tik dzīvs, ka tas atšķīrās no citiem sapņiem un ar savādu zūģestiju pārvaldīja manus prātus. Es slēpu sevī vienmēr klusu cerību, ka, ja arī šoreiz debesu trepes man priekš acīm izgaista, es tās tomēr reiz redzēšu un pa viņām uzkāpšu. Un man jāatzīstas, ka šī bērna ticība jeb, labāki sakot, parādība, arvien vēl bij uzglabājusies vēlākā dzīvē manā sirdī. Un vai es tīri tāda nelga esmu? Vai katra sajūsma nav tādas Jēkaba trepes, kas pa spožām kāpenēm ved uz augšu?

Pēc Jēkaba vēstures nāca mīlīgā Jāzepa teika, kā brāļi viņu bedrē meta, pārdeva, kā viņš nonāca Eģiptē un otrreiz smaka cietumā un vēlāk tika iecelts lielā godā un piedeva saviem brāļiem, ko tie viņam darījuši.

Ak, kā es priecājos un biju klāt, kad to ietērnā baltos zīda svārkos un tam aplika ap kaklu resnu zelta ķēdi un sēdināja viņu goda ratos un lika jātniekam priekšā jāt un izsaukt, ka pēc Vārava viņš ir kungs pār visu zemi.

Cik labi, cik skaisti, pēc ciešanām un pazemošanas saņemt tādu algu! Man likās, ka no viņa spožuma stari arī uz mani kristu.

Mans bībeles kurss šo ziemu noslēdzās ar pēdējo jūdu varoni Mozu.

Man gan nepatika, ka visi šie mani, no fantazijas tik spoži apdvestie varoņi saucās tik nelāgos vārdos: Ābrams, Jēkabs, Jāzeps un galu galā vēl Mozus, ka atgādināja preču žīdus, kas apkārt staigāja ar paunām un bij netīri un vispār, ka tie atgādināja žīdus, bet ko tur darīt, pār viņu vārdiem bij jālūkojas pāri uz viņiem pašiem.

Cik savāds bija arī šis Mozus!

Turēts pie galma kā karaļa dēls un dzīvodams visā godībā, viņš tomēr pieķērās savai nabaga tautai, kas pastāv no nīcīnātiem vergiem, un galu galā visu godību atstāj un iet projām. Gluži tāpat kā Ābrams! Tikai vēl vairāk, Mozus neiet sevī pašā labā vien prom, viņš izved visu tautu no zemes un vada to ilgus gadus pa nezināmu tuksnesi uz izredzēto zemi.

Kas tad viņus visus dzen atstāt drošo, labo dzīvi un visu

godību un tiekties pēc kaut kā nezināma un varbūt nerasnie-
dzama?

Kas tad bij šis nezināmais? Ar kādu mistisku spožumu
tas bij apdvests?

Tuksneša ceļotājiem tas nakti gāja priekšā kā gaiši degošs
ugunīgs stabs, un dienā tas kūpēja kā sarkana, dūmaina
liesma.

Bads un slāpes vārdzināja ceļotājus, vara čūskas tos dzēla
un tomēr tie gāja vien uz priekšu, un saldā debesu manna, kas
viņus veldzināja, bij viņu pašu ticība uz spožo tāli, uz apsollīto
medus un piena zemi.

Daudzi mērķi nerasniedza un nomira turpat tuksnesī, bet,
tā šurpu, turpu domājot — man likās, ka labāk tomēr bij iet,
nekā palikt par vergiem Ēģiptē.

Un Mozus pats, kas izredzēto zemi skatīja tikai no kalna
gala un kam arī bij jāpaliek tuksnesī, cik skaists viņš man iz-
likās, cik liels un kā spīdēja viņa vaigs! — žēl tikai, ka viņu
par Mozu sauca! Es sāku jau meklēt visādus skaistus vārdus,
ko viņam dot un griezos pie māmiņas pēc padoma.

Viņa atteica: „Ko tad tu gribēji, kā lai viņu sauc? Vai
par Jeku? Vai nu iesi pārkristīt to, kas sen jau miris!”

Es neko vairs neatbildēju, bet klusībā es Mozu tomēr pār-
kristīju citā vārdā. Viņš arī nebija miris, bet dzīvoja tālāk citos
laikos, zem cita vārda.

Raganas lidojums. Zvaigžņu saimniece Mēnesīte.

Februāris jau gāja uz beigām un ziedoņa dvēsema spiedās iekšā, cauri caur mūsu dubultlogiem. Ari ledus puķes kalpu logos bija līdz ar savu sudraba ziedoni noziedējušas.

Sudraba laikmets ar ziemu un salu sāka pāriet un nu sākās zelta laikmets ar sauli un siltumu.

Jo spilgtāka kļuva gaisma ārā, jo vairāk iekšā viss izlikās netīrāks un visi zirnēkļa audi tapa redzami.

Putekli, vīdamies spožās spiralēs, cēlās gaisā un zirnēkli paši, ieraudzīdami, ka saule lielām zelta rīkstēm draud pa logu iekšā, izbijušies, metās bēgt un apzeltītām kājām skrēja pātvērumu meklēt pa kaktiem.

Saule ielauzās arī pie kalpu bērniem, kuri dziļi aizkrāsņē bija sacelti gultās, lai nemaisītos lielajiem pa kājām, un apzeltīja viņu netīros degungalus, kā tie mirdzēja vien.

Aizkrāsnes lakstīgalas nevilka savu meldiņu vairs tik žēli un gaŗi, kā ziemā, bet dziedāja retāk un tā īsi un aprauti: „Nāk! nāk! nāk!”

Kas tad lai nāk?

Nekas ne nāks, ne būs! Paliek tā pati istaba ar pelēkām kaļķa sienām un apkvēpušiem griestiem, tā pati krāsniķe, tas pats soliņš, uz kuŗa sēdu.

Tikai nakti bieži pa sapņiem es tik spilgti jūtu, itkā no-modā būtu, kā uzsēžos uz soliņa, apķēros tam labi cieši, ar abām rokām, apkārt, lai nenokristu, un soliņš ar mani sāk

celties un lidoņ pa istabu arvien augstāk un augstāk, līdz pašiem griestiem un es tā lidoju, šūpodamies, no vienas sienas uz otru.

Šis sapnis man tik bieži atkārtojās, ka es dienā sāku mēģināt sēsties uz soliņa un labi cieši pieglausties klāt, vai tas nesāktu celties gaisā tāpat kā pa nakti, un kad tas nenotika, tad es gaidīju tikai uz nakti, jo tad es zināju, ka es lidošu.

Kad es citiem stāstīju par savu lidošanu, tad tie teica, ka es esot ragana un ka vecā Lavīze mani nobūrusi.

Apvainota, es cietu kľusu: tas taču nebija nekas nejauks un nelabs, ko es jutu, bet tiklīdz lielie par to sāka runāt, viss tapa citāds un man pašai vairs nepatika.

Dvēsele gribēja pati par sevi veidoties un tapt par formu, bet rupja roka to spieda un spundēja atpakaļ kā garaiņus šaurā traukā.

Es sajutu, protams, bērnišķi un neapzinīgi, ka man vienai pašai par sevi jātop, ka citi manu ilgu māju man nevarēja palīdzēt celt.

Bet pārāk daudz man bij ceļamā materiala un es nezināju izvēles, un ziedonis laukā, kas jau sāka tuvāk virzīties, man pieveda materiala vairāk un vairāk un krāva savas zelta kauzdes pie kājām kā rītzemju princesei.

Nezin, vai kokiem tur ārā, kuriem sula sāka kāpt augšup zaros, bij tikdaudz dzīvības brieduma iekšā, kā manī? Neskaitāmas sajūtas, saldās un mocošās vilņoja mani augšup un lejup; es biju kā mazs gliemēzīts, kuŗam iekšā šalc visa lielā jūra, ko var sadzirdēt, kad to pieliek pie auss un klausās.

Bet manu sirsniņu neviens neņēma rokā kā mazu gliemēzīti un nelika pie auss, klausīties, kādas tur iekšā šalc skaņas no lielās jūras.

Tuvāka draudzene un audzētāja man sāka palikt mana nedzīvā apkārtne un daba, kuŗa ar mani runāja bezlūpu balsī un rādījās man beztēla skaistumā.

Mana iekšās dzīve istabās man bij devusi ziemas pasakas un dziesmas, no kuŗām es vairāk biju dzirdējusi nestāstītas un nedziedātas, nekā tās, ko manas ausis bij jau gatavas uzņēmušas.

Ārā ziema man bij devusi savas krāsas, un kad tai cita nekā nebij, tā pret balto sniega blāķnumu izcēla kailo zaru melnos, brīnišķi izlocītos ornamentus un iesprauda tanīs kā rāmjos zeltā degošās vakara saules gleznas.

Circeni ar mani bij runājuši un vecais pulkstens pie sienas bij tikšķēdams gausā balsī ar mani bubinājis kā vectētiņš, stāstīdams par sen pagājušiem skaistiem laikiem.

Un tad vēl bībele! Tā manu dvēseli bij lietin pielējusi kā

Jāves upura kausu ar savu zvaigžņu dzērienu un kūšājošo poeziju.

Uguns, tumsa, sniegs — tās bija bijušas ziemas krāsas. tagad nāca ziedons ar savām un tās bija priekšlaikus gan vēl tas pats sniega baltums, bet tas kustot pletās un nolaidās vienmēr zemāk kā mirstoša gulbja spārni, kamēr zilums debesos vērās vienmēr plašāk vaļā kā jaunas pasaules acis.

Es sāku novērot, ka viss tapa vieglāks un steidzīgāks: mākoņi un vēji skraidīja kustīgāki un pat cilvēku soļi nedimdēja vairs tik smagi uz grīdas.

Sevišķi man patika vakaros novērot pilno mēnesi, kad tam drūzmējās apkārt sīki mazi sudraba mākonīši; es nodomāju: „ko viņi tur meklē?“ un ieraudzīju, ka mēnesī sēd meitiņa uz sudraba krēslīņa, pati vienā sudrabā un nu es zināju: tā bij mēneša paša meita, Mēnesīte, kuŗa veda zvaigžņu saimniecību un kuŗai karājās pie sudraba jostas debess atslēdzīņas, ar kuŗām tā atslēdza debesis un ielaida zvaigznes iekšā, kad nakts bij pagalam un ausa diena.

Es iedomājos sevi pašu Mēnesītes lomā un gribēju to pakal tēlot. Pa novakaru, kad visi izgāja pie lopiem, es sameklēju pa kumodi visus vecos sudraba rubļus, kuŗi man no krusttēva bij iedāvināti, apgūlos tad grīdā uz muguras un atlaidu vaļā savas matu pīnes un apliku sev visapkārt sudraba

rubļus — tā nu es biju mēnešmeitiņa, Mēnesīte, un rubļi bij mani mākonīši, kuri drūzmējās man klāt, lai es tiem stāstītu pasaciņas par debesīm.

Jēriņš ar sudraba radziņiem. Bālā Grieta.

Kaut gan jau ziedons stipri tuvojās un marts gāja otrā pusē, tad tomēr vēl daudz izkurtuša sniega gulēja ziedoņa durvju priekšā un itkā sāpes nospieda sirdis.

Tāds savāds drūms klusums bij iestājies, kas neļāva ne skaļāk runāt, ne diktāk staigāt. Ari man bij cieši piekodināts neblaustīties, jo man esot tāda sudraba balstiņa. Un es ari! ja jau visi bij bēdīgi, par ko lai es priecātos, kaut gan man uz vasaru bij tikdaudz cerību un solījumu: mani vedīšot uz dažādiem ciemiem pie radiem, — bet tas nebūt nebij viss, un tad, vasara pati ar skaistām puķēm un zaļu zāli un daudzām baltām taciņām, pa kuŗām es varēšu skraidīt pēc patikas, — bet tas ari vēl nebij viss; man dziļi no sirds pašas bij daudz vairāk solīts nekā viens ziedons un visi radu ciemi kopā, tikai es vēl nezināju, kas tas bij. Es tikai nojautu, ka tam bij ari daļa ar to drūmumu un sāpēm, kas kā mākons gaisā vilņoja.

Tās jau ari nebij neviena personiskas ciešanas, bet vispārējas, jo patlaban bij pasaulesciešanu laiks — gavenis.

Gavenis bij identisks ar reliģisku sajūtu, ar pātariem un dziedāšanu. Pa darbdienām gan pātarus neskaitīja, bet tikko pulkstens sita 12, visi nolika darbus pie malas un svinēja. Kad pulkstens sita divi, darbi atkal sāka ritēt un pamazām ieskanējās aizturētās valodas; visi itkā uzelpoja.

Man tomēr šis baigums un klusums bij paticis, jo tam bij liels, univerzāls raksturs, es biju itkā tāli aizlidojusi projām, kamēr pie pirmā ikdienišķā vārda es atkal atgriezpos atpakaļ un nokritu no augstuma mūsu istabā.

Kad nāca sestdienas vakari un svētdienas, tad pie mums bij vēl svinīgāki. Laudis gāja uz pirti un nomazgājās tīri no darba sviedriem un — no grēkiem. Visiem bij balti krekli mugurā, kuŗi stipri atcēlās no pirti sakarsušiem sarkaniem ģimjiem. Uz gultas klāja baltus, pašaustus audekļa palagus, kuŗi izplatīja patīkamu svaiguma un linu smaržu. Māmiņa izkāra pie sienas katram tīrus audekļa dvieļus, kuŗi bij gaŗi un spoži balti, kā ceļš uz debesīm.

Citādi, darbdienās puīši staigāja piesmērētos aitādu kažokos; gar piedurknēm tie slaucīja acis, varbūt asaras, gar sāniem spēķinos pirkstus un gar zeķēm, pieliekdamies un nošķaukdami, deguna ražojumu.

Pēc pirts visi, puīši un meitas, sasēda ap galdu pie pārtariem.

Meitas, tagad puīšiem blakām sēdēdamas, spiedza vēl vairāk nekā pie laicīgām dziesmām, jo nu viņām taču bij publika tuvumā, puīši, turpretim, rūca kā dunduri un sevišķi klusi, kad tiem gribējās ēst.

Māmiņa sēdēja galda galā un vadīja pātarus, arvien melnā un uzņemdama. Viņai bija ļoti skaista, plaša balss; kura visiem augsti līdinājās pāri kā ērglis māju zvirbuliem; viņa jau bija arī izdaudzīnāta kā dziedātāja un citos laikos tā arī būtu slavena kļuvusi, bet — viņas ziedonis nekad nenāca.

Kad viņa dziedāja, tad man arī daudz kas bij vairāk saprotams, nekā ar vārdiem sacīts, tad es arī zināju, kas ir gavenis.

Pie šīs balss sēri smagām vibrējošām metala skaņām es redzēju itkā velkamies gausā gaitā melni apsegtus līķus ratus, ar tādiem pat melnām segām apsegtiem zirgiem priekšā. Man bij jāraud, nezina, vai par Jēzus ciešanām, jeb vai tādēļ ka māte dziedāja. Arī puīši šņaukāja degunus, vairāk nekā vajadzīgs.

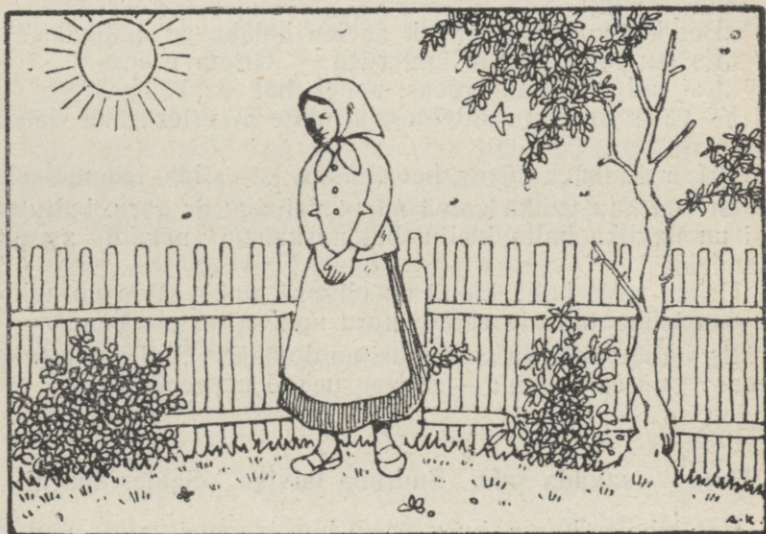
Dažā reizē gan bij tā viņas balss vien, bet citā reizē mani arī saistīja saturs. Māte dziedāja:

„Ak, šķīstais dieva jēriņš,
Viss asinīm notraipīts,
Tu, lēnīgs dieva bērniņš,
Pie krusta gauži stāpīts.“

Es redzēju vilņojam lielu, sarkanu asins jūru un tur peldēja slīkdams balts jēriņš ar sudraba radziņiem. Radziņi vien bij redzami uz virspuses, bet pats jēriņš nogrima dibenā.

Ari šī glezna man vēlāk skolā papildinājās ar grieķu teiku par Friksu un Heli, kuŗi, bēgdami no ļaunās pamātes, peldēja pār jūru uz jēriņa ar zelta ādu. Hele noslika jūrā, no kuŗas jūra dabūja vārdu „Helesponte“, bet Friks izglābās un dieviem upurēja jēriņu, zelta ādu uzkārdams svētnīcā. Šī teiksmainā āda bija par cēloni vēlākai argonautu teikai. Bet viss šis izveidojums slēpās priekš manis vēl nākotnes klēpī.

Šimbrīžam mans dzīves pavediens saistījās vēl pie mājas slieģšņa un viņas šaurajiem notikumiem.

Un notika arī vēl kautkas, kas ziedoni darīja vēl bēdīgāku nekā gavenis bij spējis.

Viena no mūsu kalponēm, Grieta, maigākā un skaistākā no abām, kuŗa arī mani mīlēja, kļuva dien' no dienas bālāka un bēdīgāka. Viņa arī vairs nesēdēja kopā ar citiem un staigāja lakatiņu dziļi uzvilkusi uz acīm.

Es prasīju mātei, kādēļ Grieta vairs nesēd pie citām meitām.

„Grieta precēsies,“ māte atbildēja.

Es gan biju dzirdējusi runājam, ka viņai esot līgavainis, mūsu pašu māju puisis, Empelis, bet ka esot ļoti jāsteidzoties ar kāzām.

Tas jau bija ļoti jauki, ka kāzas bij gaidāmas. Es gan nevienas kāzas nebiju redzējusi, bet es iedomājos, ka tad sāki mazi zvaniņi zvanīs un ka visi ļoti priecāsies. Bet Grieta nemaz neizskatījās priecīga un es jautāju vien tālāk:

„Vai tad, kad precas, neiet vairs pie citām meitām sēdēt un vērt?“

„Tad jau pie vīra jādzīvo.“

„Bet Grieta nedzied arī vairs dziesmiņas līdz kā senāk?“ es jautāju tālāk.

„Nevar jau vienmēr aušoties.“

„Vai dziedāšana ir aušošanās?“

„Kad paliek prātīgāks, vairs netiek dziedāt.“

Ar to man tomēr nekas vēl nebija izskaidrots un es neatlaidīgi prasīju:

„Bet kāpēc Grieta paliek arvien bālāka un bēdīgāka?“

„Es jau teicu,“ māte īgni rūca: „Grieta precas.“

„Vai tad visi, kas precas, paliek bāli un bēdīgi?“

Es vairs nedabūju atbildes, jo māte aizgriezās un slaucīja acis.

Drīz arī atnāca kāzas, bet citādas, kā es biju iedomājusies.

Grietai gan uzlika galvā mirtu vainagu ar garu, baltu plīvuri un uzvilka baltu kleitu, bet neskanēja nekādi zvaniņi, ne smiekli.

Grieta savā baltā kleitā un plīvurā gulēja stīva un auksta un viņu ielika tukšajā zārkā, kuŗu nonesa no augšienes.

Es stāvēju klāt kā sastingusi un domāju: „Vai jāmirst, kad precas?“ un es nolēmu — es gan nekad neprecēšos.

Tinte — savāda sula. Sudraba laiviņa. Saules spārni.

Bez bībeles kursa, kuŗu es nu biju izgājusi cauri, man vēl stāvēja priekšā kāds liels uzdevums, kuŗš man vēl bij jānoveic pirms ziedoņa atnākšanas: bij jāmacās rakstīt un vēl ar spalvu un tinti! un pie tam uz gluži balta, spoži gaiša papīra, kas nebija ne saburzīts, ne apdrukāts un kur neviena greiza strīpiņa, neviens tintes traipeklītis nevarēja apslēpties, ne kautkādā krociņā ielīst, bet viss nāca gaiši redzams.

Tas manā līdzšinējā dzīvē bija visgrūtākais uzdevums. Līdz šim es visu biju veikusi rotaļādāmās, bet te man bija jāpieliek pūles.

Lasīt es jau biju pratusi nepilnus četrus gadus veca, bet rakstīt uz tāpeles es mācījos tikai gadu vai vēl vēlāk; un man jāatzīstās, ka arī šī vienkāršā rakstīšana man nepadevās ne pusi tik viegli kā lasīšana.

Gluži pietvīkusi sejā es vilku toreiz uz tāpeles pirmās strīpiņas, kuras māmiņa man bij priekšā aizvilkusī, galviņa nošķiebās gan uz viena pleca, gan uz otra un deguntiņš strādāja arī savu tiesu līdzī, un dažā labā asara nopilēja kā mirdzošs ziedoņa lietūs uz neauglīgo tāpeles plīnu un nedzīvo pelēko gripeli.

Tukšs un neiztaisīts! — Vai tāds arī nebija chaoss pirms pasaules radišanas? Un tomēr gars bija pār viņu lidinājies un darījis to dzīvu.

Gan arī es panākšu, kā mana nedzīvā tāpele pildīsies ar dzīviem burtiem, kā jaunā pasaule ar dziedošiem putniņiem!

Gan arī manas stingās, pelēkās rindiņas sāks ziedēt un locīties un vīties kā vijīgas upītes un zaļi uzkalni.

Grūti bij gan šo gripeli valdīt, ļoti grūti, kuŗa nemaz tik nedzīva nebij, kā viņa izlikās man priekšā uz galda gulēdama: Bieži vien, kad to papēmu rokā, tā šāvās pār tāpeles malu pāri kā jauns, neiebraukts kumelš, vai pat kā spārnots pasaku zirgs, un no viena burtā iztaisīja lielu garu šleifi.

Arī burti paši, kad tie nu reiz bija uzvilkti, bija visai nepaklausīgi: drīz tie atzvēlās augšpēdu, drīz nokrita plakani uz vēdera, drīz paklupa ceļos un negribēja nemaz celties augšā. Papiņš, skatīdamies tāpelē, teica, ka tie izskatoties kā zaldati, kas patlaban noturot manevrus.

Gan jau es tos mācīšu augšām celties, gan!

Arī Jēkabs bij cauru nakti cīnījies ar Dievu, kā karsti sviedri lija no pieres un gurns tika izmīžģēts un beidzot tomēr viņš bija veicis.

Arī es cīnīšos, līdz veikšu.

Tiesa gan arī, ka pie manas neveiksmes rakstīšanā bija savu daļu vainīgi mani skolotāji.

Lasīt mani bij mācījusi māmiņa un ar to viņa varēja iepaties, bet rakstīt viņa neuznēmās mani mācīt; varot iznākt slikts rokraksts.

Viņa pati no sava tēva bij tikai sešas nedēļas tikusi laista skolā, par ko jau agrāk minēju, un tādēļ arī pati nejutās droša rakstīšanas mākslā un tādēļ šo svarīgo uzdevumu nodeva tēvam.

Tētiņš skaitījās par visai izglītotu, jo viņš bija četrus gadus vai ziemas sagājis skolā un pie tam vēl kādā privātā vācu ģimenē — un viss, kas vācisks, taču bija augstākā kultūra.

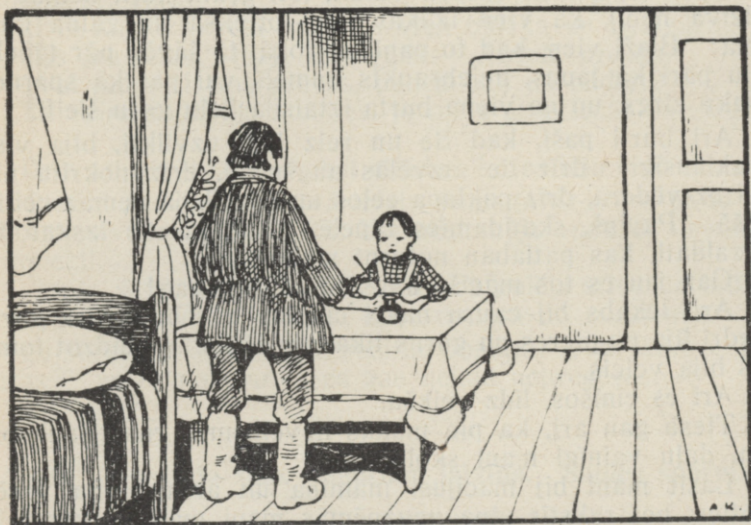
Diemžēl, šī kultūra un skola gan bij pastāvējusi vairāk bērnu auklēšanā, nekā kādās mācībās, kaut gan tētiņš visai nelabprāt atgādājās sava aukles amata, bet tāda nu reiz bija bijusi viņa skola. Pie viņa nesekmības bija gan savu tiesu vainīgs viņš pats, jo viņam — gluži pretēji apdāvinātai mā-

miņai — bija cieta galva un ar rakstīšanu un lasīšanu viņš gandrīz nekad nenodarbojās.

Visjaukās viņa atmiņas bija, kad tas kādu reiz pa vāciski varēja uzdziedāt:

„Alle Vögel sind schon da,
Alle Vögel, alle: —
Amsel, Drossel, Fink un Staar,
Und die ganze Vogelschaar
Wünschen dir ein frohes Jahr,
Lauter Heil und Segen!“

Pie šīs dziesmas viņam uzreiz arī radās balss ar augstiem un skaļiem toniem, kaut gan pie pātariem dziedot viņš, māmiņai par lielu nepatīkšanu, rūca kā dundurs.

Šo vācu dziesmu arī abi skaļi nodziedājām, pirms kā uzņēmāmies grūto rakstīšanas darbu; protams, ka es neviena vārda no šīs svešās valodas nesapratu, bet papiņš teica, ka nemaz nevajagot saprast, lai tik dziedot vien, tad būšot man lielāka drosme pie darba ķerties.

No šī pirmsākuma bij nu labs laiciņš pagājis; es cīnā ar burtiem un gripeli biju uzveikusi, es par tiem biju valdniece un tiem bij jālokās manā priekšā. Tētiņš mani atlaida no skolas ar apliecību, ka mani kareivji manevri izturējuši.

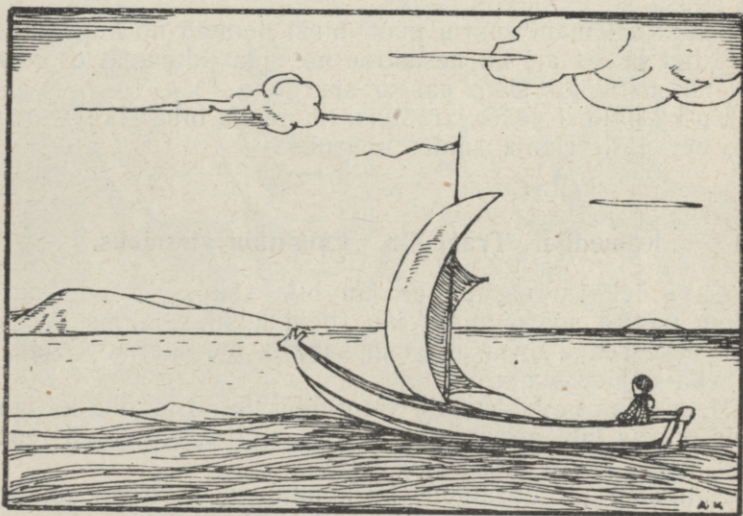
Bet tā bija bijusi tikai pirmā pakāpe rakstu mākslā, tagad sākās otrā, un tā bij daudz grūtāka.

Tinte, tā bij pavisam savāda sula! Melnais, smagais

piliens, kas spalvas galā svērās, vai tas nebija tāds pats kā asins piliens, kas nopilēja no sāgriezta pirkstiņa? Asins, teica man, esot dzīvības sula cilvēkiem, tāpat kā ūdens un viss mitrums priekš augiem — tā tad tinte arī bij dzīvības sula.

Bijība un cienība manī ieviesās pret tādu melnu tintes pilieni, kuŗam tikdaudz spēju slēpās iekšā, ka tas burtos tāpat spēja rietēt un tecēt kā asins dzīslās, kā mitrums zaros un likt dzīvot, plaukt un ziedēt!

Un reizē es taču par viņu varēju valdīt un uzburt burtus — ak, kādus skaistus, raibus, vijīgus burtus! Tie nemaz vairs nebij burti, tie bij ziedi!

Mana pašapziņa auga un domas raisījās vaļā no viena vien priekšmeta ierobežojuma: Es tagad atradu, ka savus sapņus, kuŗi paši gāja un nāca pēc savas patikas un izzuda kā rīta migla, es tagad varēju turēt cieti. Ja es tos uz papīra uzrakstu, tad tiem jāpaliek, tur vairs nekas nelīdz!

Nu arī mana metaļa spalva varēja tapt par visu, ko es gribēju.

Es jau redzēju, kā tā pārvērtās par sudrabotu burvju laiviņu un baltais papīrs par spožām baltām burām un es braucu pa lielu jūru, pa to pašu vilņojošo, sarkano asins jūru, pa kuŗu jēriņš ar sudraba radziņiem bij peldējis un kuŗa bij radusies kā no zemes avota, no viena paša melna tintes pi-

liena. Es devos tālumā; nevien uz Rīgu, bet daudz, daudz tālāk — uz pavisam neredzētām svešām zemēm.

Citā reizē tāds ceļojums notika vēl ātrāk: Tad baltais papīrs, kas tik skaisti, izklāts uz galda, vizēja man priekšā, pārvērtās par spožiem, baltiem spārniem un pieslējās man katrā pusē pie pleciem. Nu man vairs nevajadzēja cieši apķerties ap savu soliņu, ne arī uz nakti gaidīt, lai pa sapņiem varētu laisties; es tagad varēju celties netikvien līdz griestiem kā sapnī, bet pāri pār tiem, ārā, pāri pār jumtu, un augstāk, un augstāk kā meža gulbis es laidos pa mežu galiem zilās debesīs iekšā — — —

Protams, bieži vien jau gadījās, ka mana sudraba laiviņa apgāzās un draudēja sarkanajā jūrā noslīkt, bet tā atkal uznira augšā un es devos tālāk.

Tāpat arī mani spārni mani bieži nometa no augstumiem zemē, bet lai es arī kā nesisotos no tāda lidojuma, es tomēr arī tālāk uzticējos šiem papīra spārniem.

Un kā patiesi vēlāk izrādījās, tie nebija bijuši Ikara spārni vien, bet paša Helija saules spārni.

Komedija. Traģedija. Laupītāju vīrsnieks.

Savu iekšējo pasauli es jau biju sākusi izbūvēt un ar saviem papīra spārniem es jau spēju laisties, toties svešāka man kļuva realā, ār pasaule, un saistīta pie šauras vietas, es arī nekā nepiedzīvoju.

Nekur gan nevalda tāda vientulība un noslēgtība kā lauku mājās, kurās labi atstatu cita no citas, ziemas sniegā ieputinātas, dzīvo šaurā lokā savu dzīvi.

Satiksme pa dažādiem izrikojumiem, teatriem un koncertiem toreiz atradās pirmsākumā un reti tikai notika.

Mana māte bij vientulīgas dabas, tā negribēja braukt ne ciemos, ne viesībās, un tēvs jau bij gluži pasīvs, un kas gan mani, bērnu, būtu uz izrikojumiem vedis; toreiz jau lauku bērni no sabiedriskās dzīves vispār nedrīkstēja neko zināt, gluži pretēji tagadējiem bērniem, kuri jau no mazotnes tiek vesti teatrī un audzināti pēc dažādām metodēm.

Laimīga paaudze, kuŗa atrod jau visu gatavu priekšā un kuŗai pašai nav nekas no jauna jāiegūst. Tā var brīvi attīstīties un ziedēt mūsu izlauztās kultūras līdumā kā jauna zēlme uz pērnās vasaras trūdiem.

Es pie šīs laimīgās paaudzes nepiederēju, jo es biju par agru nākusi pasaulē.

Es biju radusies pārejas un tapšanas laikmetā, un pa-

audze, kas tādā laikā dzīvo, ir traģiska paaudze, tai jāsagatavo citiem ceļš un jābūt tiltam priekš pārgājējiem.

Tā tad es no tagadējiem kultūras labumiem un ieguvumiem nekā ne zināju, ne baudīju.

Vārdu „teatris“ es gan biju dzirdējusi, bet nezināju, kas tas varēja būt.

Ja māju laudis gāja ķēkatās un blautijās, tad vecie, noskatīdamies, sacīja: tas tikai esot īsts „teatris“.

Vēl tiešākā nozīmē es dabūju iepazīties ar šā vārda jēdzienu. kad reiz atnāca pie mums kādi pāra akrobatu ar leijerkasti un spēlējami locījās un meta kūleņus. Mājas laudis nostājās visapkārt skatīties teatru. Visi smējās, sā plaukstās un teica, ka „te esot sunim jāsmējas“.

Man nu gan nemaz smieklī nenāca, man drīzāk riebās un reizē arī žēl bij noskatīties, ka nabaga puikam tā bij jāmokas un jālauzās. Es skatījos arī apkārt pēc suņiem, vai tie tiešām arī smejas? Nē, arī suņi nesmejās, arī tiem nepatika tāds teatris.

Ja nu tāds bij teatris, tad es to nemaz vairs negribēju redzēt.

Es gan arī atcerējos lāču vadātāju, kāds reiz pie mums bij atklīdis ar lielu, brūnu lāci, ķēdē piesietu, ar sarkaniem pušķiem izrotātu pie katras auss. Lācis gan man bij patīcis

Zila debess.

un pat ļoti, tikai žēl man bija bijis, ka tas bij kēdē piesiets un tam pēc katra iegribas bij jādanco. Ari māmiņai bij žēl lāča un tā iznesa viņam veselu spainīti salda piena ar visu krējumu, ko viņš ari ar lielu garšu izdzēra.

Šāds teatris manī bij modinājis pirmo traģiskas sajūtu un smags žēlums nogulās manos sirds padibēnos.

Bez šiem savādajiem mākslas baudījumiem, kādus man bij vienīgi izdevība skatīt, man ari jāliek raibā rindā uznākt uz manas dzīves skatuves tām personām, kuŗas ietilpa manā toreizējā sabiedriskā aplokā.

Te nu uznāk šausmonis, laupītāju virsnieks Tilmanis. Īsti tādā čīnā viņš gan nebija, bet viņš bija visā plašā apgabalā un vēl tālāk pazīstams zagļu vadons un sevišķs specialists zirgu zagšanā. Visi saimnieki viņu gan pazina, bet neviens

nedrīkstēja viņu sūdzēt, ne uzrādīt, jo padarīt tam nekā nevarēja, ikreiz viņš no cietuma izpirkās laukā un zināt viņš ari ikreiz izzināja, kas viņu uzrādījis un tad tam smagi atriebās, vai nu galīgi aplaupīdams, vai mājas nodedzinādams.

Viņš dzīvoja mierīgi visu acu priekšā kādās mājās uz nomu un turēja ari šur un tur slepenus šķūņus un noliktavas, kur viņam pieveda zagtos zirgus un citas nolaupītās mantas. Sienu un ābolīņu priekš ēdamā viņš dabūja no saimniekiem kā meslus, jo katram, kam viņš ieprasījās, savs vezums bij jādod un to ari katrs labprāt darīja, lai tikai varētu mierā dzīvot. Tanī pagastā tad viņš ari nelaupīja un neļāva citiem laupīt, bet izplatīja savu popularitāti tālākos apvidos.

Gāja baumas, ka Tilmanis esot ari izdarījis slepkavības un izlējis cilvēku asinis. bet par to tik sačukstējās slepeni; atklāti to neviens nebūtu iedrošinājis apgalvot.

Pāra reižu Tilmanis gan arī bij ticis aizdzīts uz Sibīriju, un Sibīrija cara laikos bij tā dēvētais nāves kambaris, no kurienes vairs neviens dzīvs neiziet laukā un kur nelaimīgie ieslodzītie nobeidzās lēnā moku nāvē. Bet abas reizes Tilmanis bij itin drīz atgriezies atpakaļ un pie tam sveiks un vesels. No tā laika viņa slava vēl īsti auga un viņš uzstājās vēl bramanīgāki. Visi, kas viņu ieraudzīja nākam vai braucam, mistiskās bailēs grieza viņam ar lielu līkumu ceļu vai arī sveicināja, ja bij neizbēgami jāstopas.

Es Tilmani nebiju redzējusi un arī bijos viņu ieraudzīt, bet es sev iztēloju, kāds viņš gan varētu izskatīties. Es iedomājos lielu vīru, mežonīgi glūnošu, platmale tam bij dziļi uzmaukta uz acīm, ap viduci plata sarkana josta, un pie jostas karājās lieli, asi dunči un šaujamie. Ap kaklu tam bij ķēdes veidā uzkārtā šnore, uz kuŗas bij savērtas kā krelles cilvēku ausis no visiem tiem, kuŗus viņš bij nogalinājis un pie sāniem — tas bij vēl šausmīgāk — tur karājās kulīte, kuŗā bij kā zirņi sabērtas cilvēku acis. Īsts un briesmīgs laupītājs, pēc mana ieskata, bez tādām piedevām nemaz nevarēja būt.

Māmiņa gan lielo Tilmani tēloja daudz realāki, jo viņa to itin labi pazina un pat vēl vairāk — viņa ar to pie sava tēva bija kopā gājusi ganos. Tomēr šādu pazīšanos viņa ļoti nelabprāt atcerējās un kad par to arī ierunājās, tad viņai saskrēja asaras acīs un viņa nožēloja: kāds lāga, godīgs puisītis viņš esot bijis un par kādu briesmoni nu izvērties.

Labs laiciņš bij pagājis, kopš par Tilmani neko nedzirdēja; dzīvoja visi mierīgi.

Kādā vakarā mēs sēdējām pie vakariņām, visi māju laudis nebija kopā, divi puīši bij aizbraukuši kādās darīšanās un tikai divi bij mājā, te iebrauc pagalmā pulksteniem skanot divas kulbas, vienā sēd trīs vīri, otrā divi, lielos kažokos saģērbušies, kaut gan ārā jau bij sācies atkusnis.

Māmiņa pacēl galvu un, gluži nobālusi, izsaucas: „Vai, dieviņ, Tilmanis klāt, nu mēs būsim pagalam!”

Kalpones aši nobēg un abi puīši stāv, gaidīdami, kas nu notiks.

Vīri kāpj arī ārā no kulbām, piesien zirgus, uzmauc tiem auzu kulītes galvā un uzsedz segas uz muguras, un paši, zābakus no sniega noklapējuši, nāk visi pieci rindā pa durvīm iekšā.

Es kaktiņā aizslēpusies arī skatos kā sastingusi, ar lielām baiļu acīm, vai nu mūs visus pēc kārtas nokaus.

Māmiņa stāv saslējusies galda galā, viņa ir uz visu gatava.

Gaidu, ka nu viņš, ne vārda neteicis, tūlīt ķersies pie

dunča, bet nekā! Viņš itin godīgi noņem cepuri un dod labvakaru. Ari citi dara tāpat; es neredzu ari dunčus pie jostas karājamies, kaut gan plata, sarkana josta tam bij apcizta, taisni kā es biju iedomājusies, bet tādas jostas tolaik gan valkāja visi; ari papiņam bij tāda.

Seja tam ari nebij tik briesmīga un glūnoša, kā es biju sev iztēlojusies, un dziļās platmales vietā galvā tam bij jēreņica. Ari špores ar virkni savērtu cilvēkausu es tam neredzēju ap kaklu, bet varbūt tāda vēl slēpās zem kažoka. Diezin, kur viņam karājās kulīte ar acīm?

Tilmanis, māmiņu ieraudzījis, tūlīt tai klāt, sniedz roku un priecīgi iesaucas: „Ak tu, mana paša audzinātā Čiepiņa,

gribēju tevi pēc ilgiem laikiem redzēt, iegādījās taisni garām braukt. Vai atmini, kā abi gājām ganos? Es tev palīdzēju tavas aitas piegriezt, tu jau biji vēl tik maza!”

„Atminos gan, Kristap,” māte teica, „toreiz jau tu biji labs zēns, bet tagad nu tu esi aizgājis pa citiem ceļiem.”

„Nu, nu, Čiepiņ, labāk nerunā,” viņš atbildēja, „kas tev daļas gar maniem ceļiem! Vai man iet slikti, ko? Labāk dod man un maniem ļaudīm ko iekost, jūs, redzu, ēdiet vakariņas, un mums visiem gurst vēderi kā varžu dīķi!”

„Dot jau nu došu ar mīlu prātu,” māmiņa teica, „es nezin kā tevi uzņemt, kaut tu tikai — — —”

Viņai notrūka vārds uz lūpām, jo Tilmanis uz viņu dusmīgi paskatījās un tagad es ieraudzīju, cik nikns viņa sejs

pārvērtās, ka tagad gandrīz tas varēja atgādināt laupītāju virsnieku.

Māte izgāja steidzīgi ārā un ienesa pilnu bļodu ar gaļu un sviesta šķīvi.

Labus kumosus ieraugot, visi tā kā atlaidās, kas līdz ar pašu vadoni bija sākuši ieņemt draudošu stāvokli. Tie kāri ķēra pie gaļas un sāka steidzīgi ēst. Parādījās arī šnabja pudeles, kuŗas tie izvilkā no azotēm un tagad tie palika īsti omulīgi un savstarpīgi sarunājās un smējās.

Labi paēduši un iesmēķējuši, tie cēlās kājās un skatījās apkārt, kur saimniece palikusi; māte bij jau no sākuma nogājusi pie malas.

Tilmanis viņu sauca, lai nākot šurp.

Es lielās izbailēs domāju, ka nu sāksies kaušana un gribeļu kliegšana no savas paslēptuves skriet laukā, bet nekas nenotika.

Tilmanis atkal itin draudzīgi mātei sniedza roku: „Es tev, Čiepiņ, gribu pateikties, ka tu mūs tik labi pādināji. Dzīvo mierīgi, tev ne matiņš netiks aizskārts — kamēr Tilmanis dzīvs būs,“ viņš vilcinādamies piemetināja, „bet tu arī — piemini mani ar kādu labu vārdu.“

Māte apslaucīja acis: „Žēl man tevis, Kristap, žēl —“

„Ē, ko nu!“ viņš atmeta ar roku, „man labi! Kas tev no tavas dzīves!“

Atbildes tālāk nenogaidījis, viņš pret pavadoņiem pagriezies uzsauc: „Upā! zēni, sēž iekšā, un nu laidīsim, ka taškas skrej gar acīm!“

Visi arī uz pavēli izgāja ārā, sasēdās atkal kulbās, uzsauca zirgiem un skanēdami drāzās gar māju stūri projām.

Es pa logu paglūnēju pakal un ieraudzīju, ka vienam kamanās bij prāva mucīņa, tāda, kā alus mucīņa; bet — es nedomāju — var jau būt, ka tā ir pilna ar asinīm — —

Tagad arī mājas ļaudis lida laukā, kur nu katrs bij ielīdis. Cits uz cita pētoši skatījās: vai patiesi visi bij dzīvi palikuši un nevienam nekā netrūka, ne ausu, ne deguna, un gandrīz paši sāka sevi aptaustīt; bet viss bij kārtībā, katram savs deguns bij vietā un rokas un kājas klāt. Pēc tam visi pārmeklēja savas mantas, bet arī no tām nebij nekas nozagts; laupītāji jau nemaz nebij no galda piecēlušies.

Visi uzelpoja: lielais Tilmanis bija bijis un atkal pārgājis kā draudošs negaiss.

Vecais pravietis. Mesijas nākšana.

Pēc lielā Tilmaņa apciemojuma mēs uz katra garāmgājēja un braucēja skatījāmies ar zināmu neuzticību, tādēļ ka bailes vienmēr vēl nebij no kauliem izgājušas; citādi mums mūsu lauku vientulībā katrs tāds garāmgājējs atnesa patīkamu pārtraukumu.

Labi, ka arī neieradās neviens gluži svešs, bet visi, kas nāca, bij kaut cik pazīstami. Bez radiem un kaimiņiem, kuri ne visai bieži mūs apciemoja, visvairāk pienāca žīdi.

Tanī Zemgales apgabalā bij daudz žīdu un pie saimniekiem tie bij arī iecienīti; katrās mājās, kur tie iegriezās, viņi dabūja par velti ēst un naktsmājas.

Tādu žīdu bij dažādas grupas: gan preču žīdi, kas preces izvadāja, bagātākie braukšus, nabagākie tāpat uz muguras nesot, gan tējas žīdi ar tējas preci, kuŗa gan bij ļoti lēta, bet bieži pastāvēja no uzkrāsotiem, veciem tējas biežumiem. Māmiņa arī reiz bij tādu tēju nopirkusi, bet kad tai uzlēja vārošu ūdeni, tad tā palika melna kā piķa krāsa un garšoja pēc neizdibināmām vielām. Bez šiem preču žīdiem bij vēl trauku žīdi, kas braukāja apkārt ar trauku vezumiem un visi tie vēl piekopa blakus amatu, gan kā precinieki, gan arī kā grāmatu iznēsātāji un bieži arī kā paskvilu izplatītāji, kas tolaik arī tika stipri piekoptas.

Es atceros, ka caur tādiem žīdiem es dabūju pirmoreiz dzejas lasīt no Lapas Mārtiņa un Dinsberga.

Māte gan grāmatiņas nepirka, bet es tanīs dabūju ieskaatīties, kamēr žīds gulēja pa nakti un — man tās ļoti patika: tur tās rindiņas tā savādi vijās un locījās, itkā apkamptos un skūpstītos; ar muti tā nekad nevar skūpstīt; tikai par saturu man gardi bij jāsmejas:

„Rīga, Rīga, tā dažs saukā,
Kur tie lepnie kungī braukā,
Preilenes un dāmas staltas,
Kuplas, plašas, sarkanbaltas!“

Vai tad tāda tā Rīga bij? Tad jau es, pelēka, maza lauku pelīte tur nekad nedrīkstēšu rādīties.

No rīta žīds mēdza izkrāvēt preci un tur bij atkal daudz ko skatīties. Ari kalpones sanāca apkārt ap raibajiem katūniem un dažādiem lakatiem un tad tikai sākās liela anelēšanās ar kaulēšanos un diņģēšanos, pievircota ar lāstiem un zvērestiem, kamēr žīds tomēr beidzot par solito cenu atdeva, kaut gan apgalvoja, ka pašam jāpaliekot gluži nabagam.

Māmiņa arī nopirka rūtaiņu „ģingā“ priekšautu drēbi un maksāja ne skaidrā naudā, bet, kā viņi teica — graudā un

man izlikās jocīgi, ka tāds grauds nebija vis kā citi graudi apcirknī, bet pastāvēja no cūku sariem un vēl par citām precēm no teļa ādas, pie kam astei vēl bij sava īpaša vērtība.

Bez šīm minētām žīdu kategorijām bij vēl viena — skroderi. Lielie skroderi, kas šuva saimniekiem drēbes, bija latviešu meistari un tie strādāja saimnieku istabās un ēda arī ar saimniekiem kopā, bet priekš kalpu drēbēm tika ņemti žīdu skroderi un tiem vieta bij kalpu galā un tie vārīja paši savus ķilķenus.

Un cik maz tādām žīdiņām vajadzēja priekš pārtikas! Kad tas no rīta izvārīja mazu grāpīti ar ķilķeniem, tad tas viņam bija priekš visas dienas un bieži vien tas iztika ar gabaliņu sausas maizes un glāzīti piena; gaļas jau žīds nekad neēda. Mūsu kalpi, turpretim, ikdienas ēda gaļu un bez tās vēl tukšoja lielas bļodas ar citu ēdienu. Tolaik kalpi ēda vēl visi saimnieka un ne savu maizi, tāpat arī tiem algu izmaksāja zināmajā „graudā“, kas atkal pastāvēja no apāviem un pašaustām drēbēm, kurās saimniekam bij tiem jānodod gatavas pašūtas; priekš puīša cilvēkiem tika arī nolīgts skaits labības zemē sēts un priekš precētiem turēti lopī.

Aiz šī iemesla bij arī žīdu skroderiem daudz darba kalpu drēbes šujot.

Nupat bij Jurgī priekš durvīm un tad bij jāsteidz atdot pēdējās drēbes, kas algā noligtas.

Ieradās tad arī skroderis Pīslis, kurš bij pazīstams kā ātrs šuvējs, kaut gan tas bij pēc dabas ļoti nikns un par katru nieku skaitās. Bet puīši viņu labprāt gribēja, tādēļ ka viņa šūtām drēbēm bija laba fasona, tās pieklāvās augumam kā uzlietas.

Pīslis bij mazs vecītis un kaut gan tam nebij kupra mugurā, tas tomēr izskatījās liks, uz priekšu saģībīs. Uz krūtīm tam nokarājās gaļa, kupla, balta bārda kā patriarcham un lielo pieri ietvēra balti mati, kā gaišs vainags. Bet kas viņam piešķīra sevišķu izskatu, bij viņa lielās, gaiši zilās acis, kurās mirdzēja un zibsnīja fanatisma ugunos kā divi debesu logi negaisa laikā.

Viss viņa veids izdvesa cēlumu un atgādināja drīzāk kādu vectestamentes pravieti, nekā nabaga lauku skroderīti.

Viņš arī dzīvoja vairāk bībelē un bauslībā nekā dienas darbā.

Visa viņa manta pastāvēja no šujamās mašīnas, vecās derības, baušļu siksnām un pātaru segas.

Arī ķilķenu grāpīti viņš nesa visur līdzī pats savu, jo no kristīgo goju traukiem viņš nekad nebūtu ēdis.

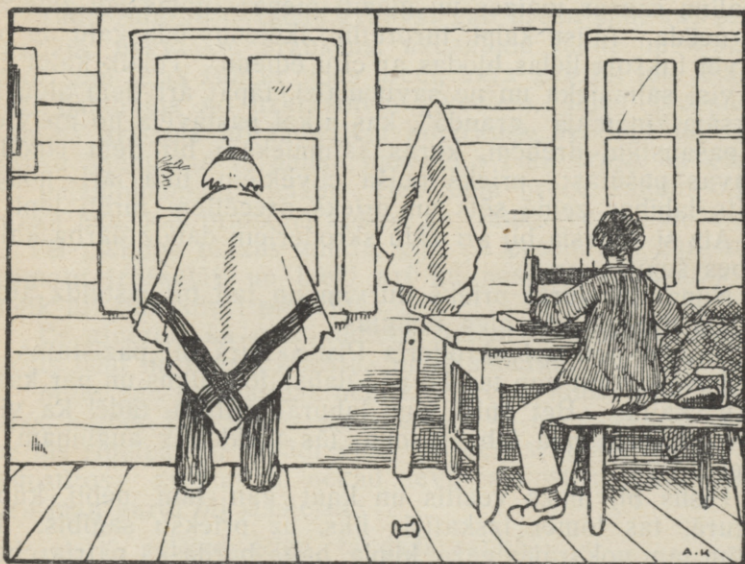
Viņš arī vispār maz ēda un pārtika tikai no sausas mai-

zītes un drusku piena. Māmiņa teica, ka viņš pastāvēt tikai no kauliem un ādas un no savas lielās bārdas un ka vējš viņu kādā dienā pa gaisu aizpūtīšot ar visu baušļu segu.

Citādi viņš arī nevarēja beigties, es nodomāju, tikai vējš viņu neaiznesīs pa gaisu, bet viņš aizbrauks uguns ratos uz debesīm kā vecā testamentē praviētis Elija.

Pātarus viņš skaitīja trīs reizes dienā un ļoti garus; māmiņa gan bažījās, ka no darba nekas vairs neiznāksot, jo vecāks tiekot, jo vairāk skaitot pātarus.

Tomēr, kad Pīslis no sava Dieva sapņa pamodās, bij bikses, kuŗas viņš šuva, viens un divi gatavas; pirmklasīgs darbs, nebija neko iebilst.

Bez pātariem Pīslis arī ļoti mīlēja strīdēties par reliģiskiem jautājumiem un tur viņš īsto partneri bij atradis manā māmiņā; tādēļ viņš arī tik labprāt nāca uz mūsu mājām.

Temats, par kuŗu tie debatēja, bij gandrīz vienmēr tas pats.

Māmiņa pārmeta:

„Jūs, žīdi, bijāt tie, kas Pestītāju krustā sita.“

Pīslis iedegās niknumā: „Oi! kas jūsu pestītājes ir! vienes meites bērns, tas nav nekādes dieves. Bet to riktīge pestītāje vēl nāks un tad būs briesmīge negaise un pērkone rūks un zibene metīs un tad vins nāks stāve no debesīm zemē.“

Māmiņa ņēmas tomēr atkal arī visu apstrīdēt, kas nobeidzās ar to, ka Pīslis gribēja atstāt bikses pusšuvumā un pakāja mašīnu kopā un taisījās iet prom.

Bet tad viņi atkal nezin kā saderēja mierus. Māmiņa tad pati priekš viņa vārīja ķilķenus un Pīslis ēda tos no viņas rokas gatavotus un ar viņas karoti.

Un vēl kādā lietā māmiņa Pīslim bij ļoti izpalīdzīga: Viņam bija puika pieņemts par mācekli, zēns gadus 14 vecs, ļoti nerātns, kurš nevīžoja strādāt un tikai izgāja uz visādiem nedarbiem. Bieži vien, kad meistars pātarus skaitīja, viņš iebēra zirņus šujmašīnā, lai mašīna maitātos un lai nebūtu jāstrādā.

Vecais gribēja puiku pērt, bet nevarēja nekad dabūt rokā, pēdējam bij pārāk ašas kājas un vecim bij bez nespēka vēl dusulis krūtīs, tā kā tas aizelsies pakrita un zēns smiedamies un nēdīdams aizskrēja projām.

Tādās reizēs māmiņa gāja Pīslim palīgā un par abiem kopā tie zēnu dabūja rokā un krietni nopēra, jo māmiņai bij ievingrināta roka, — par to tad arī vecis bija viņai dziļi pateicīgs un tā viņu starpā nodibinājās draudzība.

Es arī ļoti dusmojos par nerātno puiku, kas zaimoja veča svētumus un dažreiz noglabāja arī baušļu siksnas, par ko vālais vecītis vai trieku dabūja no dusmām.

Ar lielu bijību es, turpretīm, noskatījos, kā viņš skaitīja savus pātarus, sevišķi no rīta, kad saule lēca. Tad viņš stāvēja pret logu, uzņēmis uz pleciem balto, plašo segu, ar melnām stripām, tā dēvēto pāturu deķi un ap pieri aplicis baušļu radziņus. Viņa acis bij pārdabīgā spožumā vērstas pret debesīm un viņa vaigs spīdēja kā Mozum, kad tas nokāpa no kalna.

Arī pārkoņa laikā Pīslis piecēlās un izgāja laukā, zem klajas debess. Tur viņš stāvēja aiz rijas, galvu atmetis un rokas izstiepis pret debesīm, gaidīdams arvien vēl uz mesiju, kuram bij jānāk ar lieliem pārkoņiem un zibēniem, bet kurš ikreiz vēl nenāca —

Tā viņš bij gaidījis pagājušā vasarā, bet tagad vēl bij tikai aprīļa sākums un vēl bij jāpaciešas līdz mesija gaidīšanai; varbūt viņš nu šovasar taču atnāks.

Kad darbs bij pabeigts, Pīslis steidzīgi krāvāja kopā savus baušļus un mašīnu, jo viņu jau gaidīja citur pie šūšanas.

Ardievojies no mātes, viņš aizgāja. Pats viņš ar saviem svētumiem gāja pa priekšu un puika nesa šujmašīnu nopakaļus.

Bija jau drusku sebu novakarē, kad viņi abi izgāja.

Laiks, kas līdz šim bij atlaidies, atkal bij pieņēmis salā.

Uz nakti sāka pat stipri salt un māte baidījās, kaut tikai Pīslis nonāktu ātrāk pajumtē, jo viņam bij mugurā tikai plāns svārciņš, un viņš bij dziedies no viņas pieņemt kādu drēbes gabalu.

Pāra dienu pagāja un par Pīslī neko nedzirdēja. Domāja, ka viņš strādā sava jaunajā darbā.

Te atnāca bēdīga vēsts: — Pīslī bij otrā rītā pēc tam, kad tas vakarā bij izgājis, atraduši garāmgājēji uz grāvmalas guļam — nosalušu.

Lielās acis bij plati valā palikušas, arvien vēl gaidīdamas uz mesiju — —

Puika bij viņu atstājis guļam vienu uz grāvja malas un pats ar visu šujmašīnu aizbēdzis. —

Sparīgs ienaidnieks. Lieldienas pūpoli. Salstošs cīrulīts.

Lielais dīķis istabas logu priekšā sāka palikt nemierīgs: Pēkšņi viņš bij nometis savu ledus kažoku un baltā plūdu uzvalkā kāpa ārā no gultas un žāvodamies un burbuļodams stiepa savus strautiņu locekļus pār visu atmatu.

Nez', kā viņš tā drīkstēja tik brīvi un pēc patikas izplesties? Vai nekādas bargas varas nebij, kas viņu norāj un atbīda atpakaļ?

Vēji pūta gan asi, bet viņš tikai smiedamies vilņoja un izpletās jo platāks.

Kad beidzot pats ar savu gribu viņš atkal nolikās atpakaļ vecā vietā, izlīda no zemes maza, ziņkārīga zālīte un spicēja asnu austiņas...

Un kad zālīte jutās itin droša un palika ārpusē, līda arī citas viena pakal otrai viņai līdzī no zemes ārā un pārklāja visu atmatu. Un tad, zaļuma vidū uzziedēja dzeltēnas, spožas puķītes.

Ak, tava dzeltēnuma! ak, tava skaistuma! Otra tāda es vairs neesmu nekad redzējusi.

Tikai nezinu, vai tas bij puķīšu dzēlīgais dzeltēnums, vai manas pašas acu spožums.

Kas būtu drikstējis pāriet pār dīka laipu un atmatā noplūkt šīs dzeltēnās puķes, tas būtu laimīgākais cilvēks pasaulē.

Bet es šis laimīgākais cilvēks nebiju: pļava vēl esot pilna ar palu ūdeni un es varot sabrist kājas.

Tomēr, tik stingri māte mani iekšā vairs neturēja, kā ziemu. Es varēju biežāk skraidīt uz lopu kūti un ar lakatiem mani arī vairs nesēja tik cieši. Pārpierīts un mutes lakatiņš jau bij nolobījušies nost un tikai vēl mātes lielais lakats smagi spieda manu muguru.

Totiesu atkal taciņi bij gludāki un no sniega atbrīvoti un veda uz visām pusēm: gan uz laidariem, gan uz šķūņiem, gan uz klētīm.

Sevišķi mani aicināt aicināja kāds liels, plakans akmens klēts durvju priekšā. Es jau sen viņu biju novērojusi pa logu.

Pa dienu tas izskatījās pelēks, labsirdīgs, draudzīgs, itkā sacītu: „Nāc vien un sēdies uz mani“; tikai pa nakti tas pārvērtās melns un dusmīgs. Tomēr ar šo akmeni es vēlāk ļoti sadraudzējos.

Vispirms es tagad devos uz kūtīm, kur bij saradusies vesela jauna pasaule:

Perēja gan vistas, gan zosis, gan pīles, un liels pulks dzīvu radībiņu jau bij izperēts un čiepstēja, un čiepstēja, un rāpojās, un mudžēja pa kūts klonu. Mazi, jocīgi zoslēniņi ar pūku krūtiņām kā dzīvi spilvēniņi, un cāliši kā apaļi vates viekulīši un spārniņi visiem arī klāt, vairāk gan joka pēc, nekā priekš laišanās.

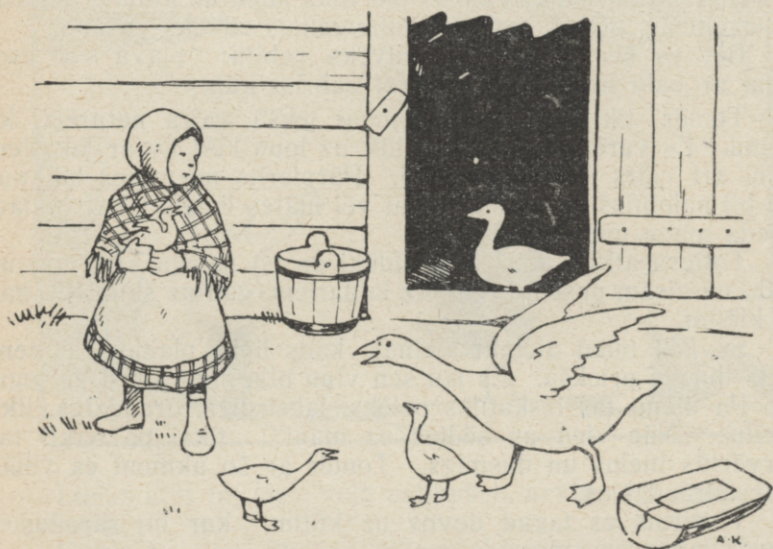
Es aizrādīju māmiņai, ka viņai vajadzēja likt perējumā nevien baltas olas, bet arī rozā, zaļas un apzeltītas, kādas pa lieldienām krāso, tad būtu tādi pat cāliši un zostiņas izšķīlušies, bet viņa manus padomus neievēroja.

Visjocīgākais bij, ka kāda vista bij izperējusi pilēnus. Tie, ieraudzījuši grāvī pie kūts ūdeni, visi iekšā un peldējas kamēr

vista izmisusi skraidā, glukstēdama gar grāvja malu un sauc veltīgi savus nepaklausīgos bērnus nākt laukā.

Māte man prasa, lai es labāk atbildot, vai nu pīlēniem esot jāatsakoties no peldēšanas un jāpiemērojas vistai, kas taču esot viņu māte, vai vistai jāpiemērojas bērniem un jāmacoties peldēt?

Es padomāju un atbildēju, ka vistai gan būs vairāk jāpiemērojas pīlēniem, jo pīlēnu ir vesels ducis un viņa viena pati. Tādēļ, ja vista kaut ko zaudē, par pīli palikdama, tad ir tikai viens zaudētājs, bet ja pīlēni aizmirstu peldēt, tad ir divpadsmit zaudētāju. Bez tam, man vēl šķita, ka peldēt ir vairāk, nekā staigāt vien, un vienmēr jāmacās no tā, kas ko vairāk prot.

Māte ar manu izskaidrojumu bij mierā, tikai atradās kāds, kas nebūt nebij mierā, ka es viņa paša spārnoto cilti aizstāvu.

Es tikko biju paņēmusi rokā vienu mazu zoslēniņu un cilāju viņa spārnus, kuŗi man izlikās kā harmoniku klapītes, kad lielais zosu tēvs, kas turpat tuvumā staigāja apkārt kā patriarks savas cieņas apzinādamies, piepēši ar lielu kara kliedzienu metās man mugurā un ar spārnim sāka mani nežēlīgi dauzīt. Viņš būtu mani gluži zilu sasitis, ja mani šoreiz nebūtu aizsargājis mātes lielais, biezais lakats, kas man citādi izlicies tik nepanesams. Kad māte pati piestaidzās mani pa-

glābt, mans vajātājs nemaz nebij atraujams nost no manas muguras.

Nezin par ko es tādu ienaidu no viņa puses biju ieguvusi, jo ne šoreizi vien, bet arī vēlāk, tikko viņš mani iztālēm pamanīja, viņš kliegdams un brēkdams dzinās man pakal, ka man bij lielās bailēs jāskrien, ko māc, lai spētu izbēgt.

Vai viņš gribēja pierādīt, ka spārni noder ne priekš lidošanas vien, bet priekš kaušanās arī? Bet kādēļ viņam savs piemērs bij jādemonstrē uz manas muguras?

Bet nepateicība ir pasaules alga, tas man bij jau jāpiedzīvo pat pie zosīm.

Šo siko piedzīvojumu es varēju viegli aizmirst, jo nu nāca jauni, patīkami iespaidi.

Tuvojās lieldienas.

Bija sestdiena priekš pūpolu svētdienas un meitas kalpu istabā jau sarunājās, ka rītu visi jāpeŗot ar pūpoliem, lai izdzītu ziemas slinkumu un miegu. Kur rītu agri atradis aizmigušu gultā, tam pēriens, kurš būs nomodā, tas pats būs mudīgs un pērienam izbēgs.

Arī mani apdraudēja ar pērienu. Bet es nu gan cieši apņēmos labāk visu nakti neaizmigt, nekā ļauties, lai mani pārsteidz pēriens.

Meitām bij savas bažas, kur ņemt pūpolus, jo pavasars bij vēl agrs un ārā pumpurīši bij tikko aizmetušies.

Bet gan jau nu kaut kā sadabūs, pameklēs pa kaimiņu kārkliem.

Un tiešām, pret vakaru es pamanīju, ka viņas nesa kaut kādas noslēpumainas zaru buntē un kaut kur noglabāja.

„Mani jau nu gan jūs nepārsteigtsat,“ es nosmējos zem sevis, „es būšu viltīgāka par jums!“

Bet tik gluži droša es vis nebiju savā apziņā: — bet kad nu tomēr mani pārsteidz?

„Kas nu liels, ja ar pūpoliem nopeŗ, sāpēt jau nesāpēs un tas jau arī netiek darīts sāpju dēļ; joks vien tik ir, vēca paraša!“ es sevi mierināju.

Bet bail ir, arvienu vairāk bail; viss ir apdvests ar tādu savādu noslēpumu, viss tā pilda dvēseli ar saldām šausmām: kas nu būs? kas notiks?

Jaunā dvēsele kaisa dēķu drudzī un alka notikumu un piedzīvojumu, kā ziedona atvērtās zemes cilas gaida apaugļojoša lietūs, lai savā klēpī raisītu valģmi un auglību.

Vakars nāca un es aizģāju gulēt ar spoģām, viltģģām acģm, aizdarģdama tās cieti un izlikdamģs, itkģ gulģtu un sāķu pat nedabģģi stipri šņģkt, tģ kģ mģģģģa man blakģm gulģtģ iesau-

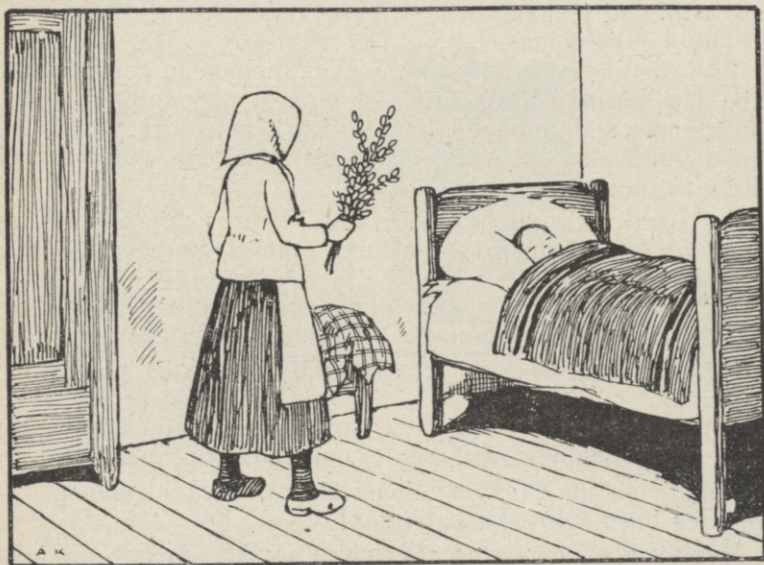
cās: kas nu esot? es šņācot kā kalēja plēšas, citādi es mēdzot tik viegli gulēt, ka nemaz nedzirdot mani elpojam.

Es mitējos gan šņākt, bet acis turēju vaļā kā pūce, tā vislabāk var miegam atturēties pretī.

Bet plakstieni kļuva smagi, itkā kāds tos lejā vilktu pār acīm. Miedzīņš tomēr neļāva sevi piemānīt: viņš bij uzsūtījis man sīku, mazu sudraba zirnekli un tas, iekēries vienā pašā skropstas matiņā, vilka visu acu vāku zemē.

Es biju aizmigusī. —

Pēkšņi es uzrāvos un skatos: kur nu pērājas, kur pūpoli? Bet viss vēl klusu un gaisma tikko vēl pelēka aust. Vēl jau var pagulēt vienu mazu mirkli, gan jau atmodīšos.

Galviņa atkal iegrīma spilventiņā un miegs tīri par spīti uzmācās pavisam salds un dziļš, un es būtu vēl ilgi gulējusi, ja nebūtu piepēši sajutusi lielus plaukšķus ar pūpoliem uz savas segas, pavadītus no sparīgiem saucieniem:

„Apaļš kā pūpols! apaļš kā pūpols!

Skaidiņu lasīt! skaidiņu lasīt!”

Te nu man bij! Par visu gudrību un gaidīšanu pēriens tāpat kā visiem, jo pa istabu apkārt cirta ar pūpoliem kā plikšķēja vien un izsmieklis arī vēl klāt, ka es esot, aizkrāsnes žargonā sakot, liela „miega cūka”.

Bez tā mani interesēja savādaļs pavadu teiciens: „skaidiņu lasīt!” Kādas skaidas lai es eju lasīt? Un visus tāpat

vien sūtīja uz skaidu lasīšanu, kaut arī nekur nekādu skaidu nebij. Arī vēlāk es nekad neesmu izdibinājusi, ko tas īsti nozīmēja.

Kad pēriens pārgājis, apskatos, visa gulta piebirusi ar maziem, pelēkiem zīda pūpoliņiem un blakām nomesti zari, kur pūpoliņi vēl turas klāt.

Paņēmu zariņu rokā: cik tie vēl maziņi! žēl uzskatīt, viņiem laikām sala, jo tie vēl bij ierāvušies brūnos kažociņos — es sajutu, ka arī man pašai sala, jo bija vēl ļoti agri no rīta un rīta zvaigzne lūkojās pa logu iekšā.

Agrs rīts, agrs pavasars, jo dzirdēju lielos runājam, ka vēl neviens putniņš neesot atnācis; agrīte arī es pati.

Visi šie jēdzieni sakusa manī vienkopus, kamēr skats kā saistīts kavējās pie zvaigznes laukā un rokā vēl es turēju pūpolu zaru.

Tagādnē un nāktne saplūda zilā, bezveidīgā miglā, no kuŗas tikai vēlāk raisījās topošais vārds:

„Tad putniņiem vēl spārni sala,
Vēl nebij nācis cīrulīts,
Tik klāvās klāt pie zara gala
Mazs, pelēks, zīda pūpolīts,
Un vērās tur, kur debess mala,
Tāds sasapņojies ausēklīts —.“

Krāsainas dienas. Skumjās vakariņas. Magdalenas zelta mati.

Nākošā nedēļa pagāja sagatavojoties vien. Gandrīz katrai dienai bij savs darbs, sava krāsa. Tas tādēļ, ka nedēļas vidū bij viena diēna ar noteiktu krāsu, kuŗa savu gaismu meta uz visām citām un tām tad arī vajadzēja atzīt savu krāsu: tā bij zaļā ceturtdiena.

Nezin, kādēļ šī diena saucās zaļa? Nekur nekāda zaļuma neredzēja ne iekšā, ne ārā. Bet varbūt kautkur no kādas malas plūda mirdzoša zeltaini zaļa gaisma kā silta saules migla un tikai līdz mums vien neatplūda.

Ja nu ceturtdiena bij zaļa, tad piektdiena, kuŗa saucās lielā piektdiena, bij dzeltēna, sēra dzeltēnumā, kas pārgāja arvien tumšākā oranžu krāsā un safrana brūnumā un nobeidzās ar to, ka viss debess apvārsnis bij apvilīts ar melnām malām.

Bet vidū, pašā gaišākā dzeltēnumā pacēlās melns krusts, un pie krusta karājās balts caurspīdīgs tēls, viņš bij jau miris, varbūt viņš arī nekad nebija dzīvs bijis, jo viņa ciešanas būtu

manu daiļo gleznu izjaukušas, bet tā audās kopā no krāsām, mirdzuma un porcelana un tikai sīkas, sarkansiltas asins lāsītes lēni ritēja pa balto miesu lejā kā sarkana rasa no baltām liliņām.

Sestdiena bij pelēka, skumja, ar kapa klusumu apdvesta.

Bet dienas darbi tomēr bij darāmi. Viss tika mazgāts, posts un tīrīts.

Meitas mazgāja un berza ar grīstēm rāpus izmetušās istabu grīdas un pēc tam izklāja tās ar salmu gaŗkūļiem, kuŗus noņēma tikai lieldienas rītā.

Istabā kurējās lielā krāsne un tika cepta visāda baltmaize, gan rupjas kviešu karašas, gan smalkā maize ar safranu un rozinēm un kriņģeliši un pīrādziņi.

Visām kājām un rokām bij jākustas un visiem jāskrej pa kaklu pa galvu. Notika arī grūstīšanās un lamāšanās, kad meitas ar pīrāgu plātīm sastapās un viena otru apbalvoja ar tādiem tituliem, kādus es vēl nekad nebiju dzirdējusi.

Es lēkāju un smējos, bet arī es dabūju duncu sānos, ka nokritu kūleniski salmos.

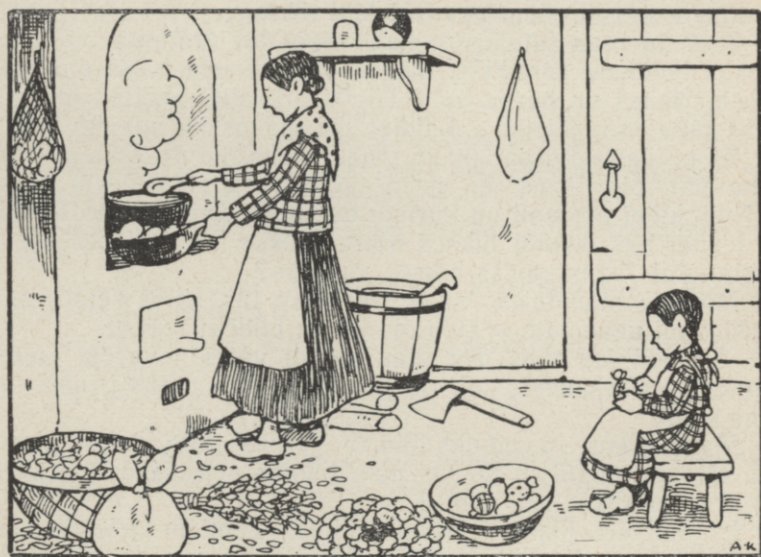
Māte savu tiesu man vēl uzkliedza, lai nemaisoties pa kājām un iedeva vienu darba nozari, kriņģeļu un pinteņu taisīšanu: lai mācoties vien!

Es māciņos arī, jo šis darbs man patika un vēlāk es viņā ieguvu tādu meistarību, ka mīkla zem maniem pirkstiņiem

tapa itkā dzīva un es no viņas izveidoju tādus pinteņus, kā tie izskatījās ļoti līdzīgi tēlnieka skulpturām.

Kad citi darbi bij pabeigti, beidzot vēl nāca vistīkamākais darbs, olu krāsošana.

Tas nebij bez savām bažām: toreiz nebij olu krāsas gatavas dabonamas, kā tagad, bet tās bij jāsagatavo pašiem. Tika maisītas kopā visādas miksturas: gan sīpolu mizas priekš dzeltēnām olām, gan indigo priekš zilām, gan lupatīņas sietas apkārt, lai iznāktu māzerainas un pat smiņķu podiņi izlietoti priekš rozā olām; tika ņemti palīgā visi līdzekļi, lai tikai olas iznāktu skaistas un pārakas par kaimiņu meitu olām, kuŗas, protams, centās gluži tāpat mūsējās pārspēt.

Pa to starpu puiši jau glūnēja aiz durvīm, vai nevarētu olas nozagt vai sadauzīt. Bet nekā! Durvis bij noslēgtas un puiši ātrāk olas nedabūs, kamēr būs uzkārtas šūpoles un meitas labi izšūpotas.

Šūpoles! — ak, kā es uz tām gaidīju! bet māte agrāk tās neļāva uzkārt, kā tikai trešo lieldienu, jo abas pirmās svētku dienas skaitījās par svētām un šūpošanās taču bij pasaulīgs prieks.

Pirmo lieldienas rītu es vēl gulēju gultā, kad saime skaitīja pātarus. Atkal skanēja māmiņas balss visiem augstī pāri, bet ne vairs tādā sērā smagumā kā gaveņu laikā. Arī citas balsis

Zila debess.

pievienojās skalāk un priecīgāk. Bij itkā izbiedēts putnu bars, kas pēkšņi spārnots saceltos gaisā.

„Kā spoži spīd mans Jezuliņš!
Kā rīta zvaigznes spožumiņš!”

Tas izskanēja māmiņas balsī tā, itkā sienas atkāptos no vietas, jumts noceltos nost un liels spožums pārlietos pār visiem pāri.

Pēc pātariem nāca mielošanās ar kapiju un raušiem un gaļas uzkožamiem un tad sāka posties, kas gribēja iet uz baznīcu.

Māmiņa papu atkal iebāra, ka tas esot „grēku prauls”, jo viņš nekad negribēja iet uz baznīcu, bet viņa pati arī labprāt negāja un arī šoreiz palika mājā, kaut gan smagi nopūtās, ka tādiem bezdievjiem nevarot labi klāties.

Tad nu man bij jāņem lielā sprediķu grāmata un jālasa priekšā lieldienu sprediķis, man esot patīkama balss pie sprediķu lasīšanas un bērna balsi Dievs arī labāk uzklausoties, jo Jezus taču esot teicis: „Laidiet tos mazos pie manīm nākt!”

Es nu gan sevi par mazu vairs neskaitīju un gribēju labāk viena pati pie Jezus iet, nekā tādu mazu smurgulišu pulkā, kuŗi vēl klēpī nemami un kuŗiem deguns jāslauka. Droši vien, tie Jezum būs dažādi bikses notraipījuši. Te es iecerējos un prasīju, vai Jezus gaišās bikses valkājis?

Māmiņa man teica, ka nekādas, ka tur, siltās zemēs stāģājuši tikai uzņemamos svārkos kā uz bildēm redzot.

„Nu tad jau viņš pēc tam nemaz vairs nevarēja ļaudīm rādīties,” es iesaucos, „un otrreiz gan vairs tādus gruzus neņems klēpī.”

Mans domu pavediens tomēr vērpās tālāk: Es izlasīju visu ciešanu nostāstu un tas man tēlojās priekšā dzīvās gleznās ar visu apkārtnes ainu.

Es redzēju plašu, gaŗēnu zāli, ar zemiem griestiem un maziem logiem, kuŗu vakara krēsla pielēja ar neizsakāmām skumjām. Krēsla jau pati par sevi bij priekš manis vienmēr pilna ar nesaprotamām skumjām un draudošām nākotnes jausmām. Bet šī krēsla bij tāda, it kā tūkstoš nezvēru sejas ar zvērošām acīm lūkotos ārā aiz logiem un visi kakti būtu pilni ar baismu.

Skumji tie visi gaŗā rindā sēdēja ap galdu un ēda vakariņas. Valodas neveicās un katrs iesākts vārds trūka pušu.

— „Šovakar es ar jums pēdējo reizi ēdu vakariņas...”

Kumoss tapa mutē rūgts un sažņaudzās rīklē —

„Patiesi, es jums saku, viens starp jums mani nodos —”

Nu šausmas bij netikvien ārpusē, tās iemita iekšā viņu pašu starpā un tās auga pēkšņi kā melna nakts un izplētās pa

visu istabu... arī man izplētās acis un es nespēju vairs ne paelpot —

Te notiek kautkas negaidīts:

Atveras durvis un itkā vesela straume zelta gaismas ieplūst pa tām istabā:

Ienāk sieviete, jauna, skaista, pasaulīga, ar greznām rotām. Zelta gaisma izplūst no viņas zelta matiem, kuŗi to apņem kā vesels mākonis.

Pret viņas gaismu visiem biedēkliem jāatkājas un visi nolaistie plakstieni atkal paceļas uz augšu.

Viņa nes rokā traukus ar ļoti dārgām smaržu zālēm un rožu smarža pilda visu istabu.

Un šī greznā, skaistā sieviete nometas ceļos pie Jezus kājām, mazgā tās ar šīm dārgām eljām, kā ar ūdeni, izliedama veselu bagātību, un beidzot dara to visaugstāko, žāvē viņa kājas ar saviem zelta matiem —

Visi pārsteigti... „Kas tā par izšķērdību!“ kāds kurn, „vai to nevarēja pārdot un izdalīt nabagiem!“

Bet Jezus, nabagākais starp nabagākiem dzīvē, tagad, nāvē iedams saņem šo bagātību:

„Laidiet! ko viņa man darījusi, to pieminēs visos laikos —“

Un Magdalenas vārds mirdz joprojām kā zvaigzne, ar zelta stariem apkārt.

Kad durvis aiz viņas atkal ir aizvērušās, baisma no jauna metas virsū.

Un tad nāk šausmainā nakts.

Jezus viens Ģetzemanes dārzā.

Viņa mācēkļi, nomocīti, pārbēdājušies gul un viņš viens pats, nogājis attālu no tiem, sāk trīcēt un drebēt.

Koki ar vēsām, platām lapām noliecas pār viņu, auksts akmens vēsina viņa karsto pieri, jo viņš ir tikai akmens un vairāk nespēj līdzēt.

Un atkal Jezus redz parādību, eņģeli, kas viņu mierina —. Vai tas bij tāds pat eņģelis, kā Ābramam rādījās?

Nē, man šķita, ka šis eņģelis bij citāds; varbūt viņš bij, ja ne zeltmatainā Magdalena, tad vismaz tas parādījās viņas veidā, jo kuŗš cits gan būtu spējis Jezu tā apmierināt viņa nāves bailēs un dot tam spēku...

Līdz šejieni es visu ciešanu stāstu biju netīkvien izlasījusi, bet reizē izdzīvojusi cauri. Tālāk, visu šausmu procesu es jau biju lasījusi lielajā piektdienā un tas man arī bij par smagu, lai to iztēlotu sev plašāk priekšā.

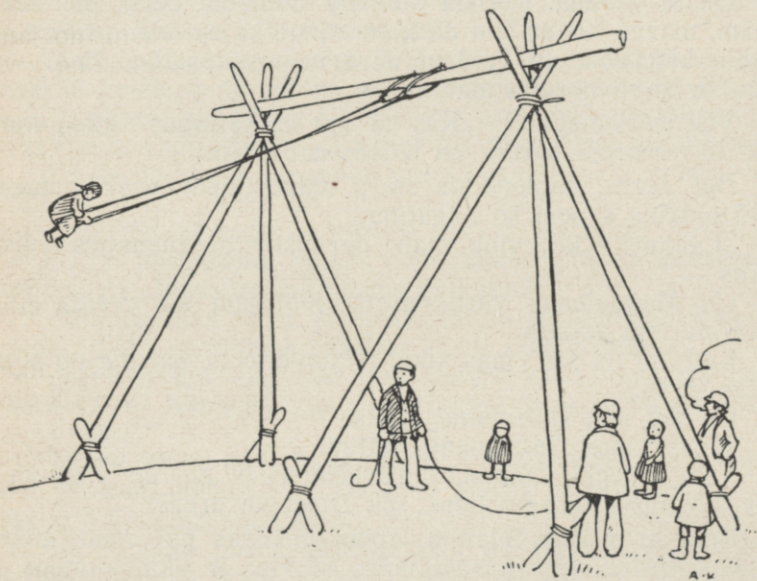
Es grāmatu noliku un ar dabūto iespaidu pavadīju abas

svētku dienas, kuŗas pagāja klusi un viena no otras neko neatšķirās.

Vienīgi tikai, ka krāsotās olas tika jau gatavībā noliktas priekš rītdienas, un puīši no savas puses sarīkoja stabus un virves priekš kaŗamām šūpolēm.

Šūpoles un viņu sekas.

Trešo lieldienu pēc brokasta šūpoles jau bij uzkārtas laukā, riŗas galā un apkārt tām jau stāvēja un gaidīja šūpojāmie kandidāti, kalpa bērni un es.

Ārā bij vēl stipri auksts, kaut gan jau bij pavasars, un māmiņa par mani ļoti baidījās, ka es nesasaldētos, bet es pēc tik ilgas gaidīšanas vairs nebiju turama. Viņa iepakāja atkal mani lakatu bāndrolēs un palaida ari, „lai nu skreĶot vien!“

Bet es — tikko no mātes acīm biju prom, nometu visus lakatus nōst un nu tik šūpolēs iekšā.

Sākot gan puīši mani šūpoja palēnām, jo es nebiju apradusi un man vēl galva reiba un es baidījos, ka neizkrītu laukā.

Bet tad pamazām bailes zuda un nu gāja augstāk un augstāk.

Sasvīdusi un sakarsusi, ar zibošām acīm es tik vēl uz-

saucu, lai sviež mani augstāk, lai sviež līdz jumta pavālām, pār jumtu pāri, vienalga, lai es arī izkristu, lai es pavisam nosistos — tā līdināties ir tik neizsakāmi skaisti.

Tā nu bij mana lidošana sapnī pa nakti, mans raganu skrējienis; ja, es nu biju ragana!

Puiši, kas mani šūpoja, bij jau apkusuši un teica, ka augstāk nemaz vairs nevarot, jo tad šūpoles pārsviežoties pašas ap sevi un nu esot diezgan. Lēnāk un lēnāk es atkal noligojos lejā un redzēju kalpu puikas, kuŗi ar kārām, žēlām acīm gaidīja, lai arī viņus ielaistu šūpolēs.

Ielaida viņus arī, kaut gan tos neviens nešūpoja, bet viņi sakērās pa diviem kopā un viens otram grūdienu un atsparu dodami šūpojās vieni paši, lai gan viņu lidojums negāja nebūt tik augsti, kā manējais.

Pēc viņiem sēdos atkal es no jauna šūpolēs un no jauna atkal cēlos gaisos un padebešos un iejūtā aizmirzdamā i virves, i šūpotājus lejā lidoju augstāk un augstāk.

Tā pārgāja pārmaiņus šūpojoties visa diena; ēdiens man nebūt nebija prātā, un kad māte ar varu ieveda istabā, es arī kaut ko noriju visā steigā un biju atkal pa durvīm laukā un pie šūpolēm projām.

Cik žēl, ka diena jau beidzās, ak, cik tāda skaista diena ir īsa, cik īsa, kādēļ viņai tā jāsteidzas!

Bet tumsa reiz nu nāca un gulēt arī bij jāiet, un ja citādi nekas nebij izdarāms, tad šūpoles tika raisītas nost.

Es pa logu redzēju, kā lēni noslīka virves, itkā salauzti spārni, kā puiši tās satina ritulī — un beigas bij; skaistā diena vairs nenāks.

Kad es biju apgulusies un jau iemigusi, māte esot dzirdējusi mani arī elpojam, arī vaidziņi bijuši piekarsuši un sārti, jo sārti.

Ap pusnakti es jau gulēju drudzī.

Tā nu nobeidzās mans raganu lidojums! Mani gan nededzināja sārtā, kā senākos laikos raganas tikušas dedzinātas, bet mani dedzināja manas pašas iekšējā uguns.

Temperatura cēlās arvien augstāk un es bez samaņas svaidījos gultā apkārt, neviena vairs nepazīdama.

No rīta agri māte sūtīja pēc Zaļās muižas ārsta, Černija.

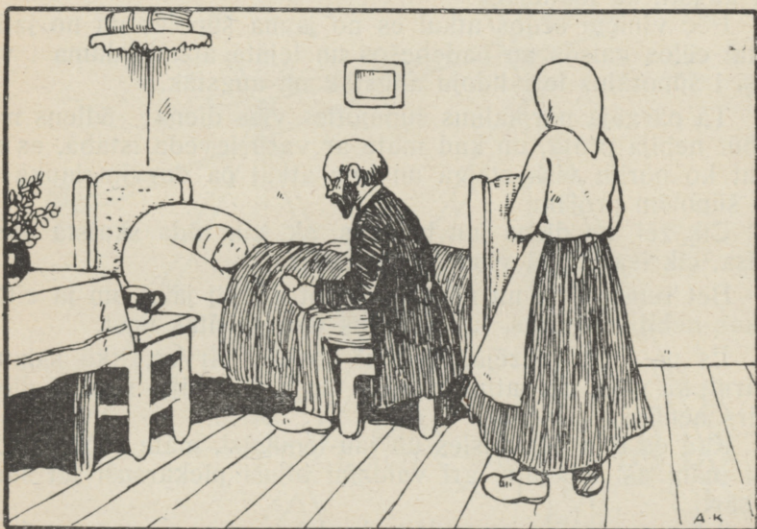
Tas gan bij pazīstams tādā ziņā, ka priekš visām slimībām viņš parakstīja vienādas zāles, tikpat cilvēkiem, kā lopiem: ik pa divām stundām vienu ēdamu karoti, un kam bij jāmirst, tas nomira tāpat un kas izveseļojās, tas arī izveseļojās tāpat, bet ko tur darīt! Viņš bij reiz pagasta ārsts, no grafa iecelts un cita ārsta nebij. Ja viņam kādus rublīšus piemaksāja klāt,

tad viņš arī deva drusku citādas zāles, un šādā pārliecībā māte arī pēc viņa sūtīja.

Man jau no visa tā nebija nekādas jēgas, es gulēju dziļos murgos un jutos ļoti labi un viss, kas manā īsā mūžinā, īsti mūža fragmentā, pārdzīvots, viss, kas vien iedomāts, pieņēma spīgtākas krāsas un lielākas konturas, nekā īstenībā un raibā chaosā virpuļoja manu sakarsētu prātu priekšā. Asā robeža starp dzīvību un nāvi te bij galīgi izdzēsta un pāreja bij tik viens vienīgs lidojums: augstāk, arvien augstāk!

„Ak, mirt nav grūt!
Tik jaunam būt!“

Ārsts bij aicinājumam tūdaļ paklausījis, jo viņš mūsu ģimeni ieskatīja par labākiem ļaudīm, un devies šurp.

Viņš bij tūdaļ konstatējis, ka mana slimība esot smagākais veids no masalām, es tās esot dabūjusi caur pielipšanu.

Un bija arī tā, ka kalpu zēni jau priekš kādām nedēļām bij masalas pārgulējuši, bet ļoti viegli, gandrīz ārpus gultas un neviens uz tiem tālāk nebij vērību griezis.

Kad es pa lieldienu laiku ar viņiem biju sanākusi kopā, slimības bacīli bij uz mani pārgājuši un toties izvērtās pie manis grūtāk.

Kā tālā miglā es nojautu, ka esmu rokas pār galvu atpakaļ pārstiepusi un kāds vīrs tura manu rokeli savā un tausta pulsu. Viņam ir ļoti smalka roka, kāda nevienam nav no mūsu ļaudīm.

Es itkā gribēju vēl pirkstu pakustināt, lai viņa roku ap-
taustītu, bet vairs nespēju, samaņa mani atstāja —

Ārsts esot gaidījis katru brīdi mani izdziestot, un māte
esot nokritusi pie manas gultiņas ceļos.

Te uzreiz es jūtu kā stipru sitienu pa muguru.

Asiņu gabals man izveļas pa muti un es itkā nāku pie
samaņas.

Tad sāk velties gabali sarecējušu asiņu, cits pēc cita, un
māmiņa iekļiedzas domādama, ka es atrodos nāves cīņā.

Bet es atveru acis, es sāku elpot, man top tik viegli, itkā
smags akmens no manis būtu novēlies, es esmu glābta.

Ārsts atzīstas, ka viņš nekad nebūtu ticējis, ka es būtu
dzīvotāja. Asiņu gabali, kas man pa muti vēlušies, esot taisni
mani glābuši, jo citādi tie būtu mani nospieduši. Man arī esot
stipra daba, viņš liecināja, un tas nākot no tam, ka māte esot
mani ļoti ilgi zīdinājusi un mātes piens esot tas, kas dodot
priekš vēlākās dzīves vislielāko atsparu un spēku.

Un tiešām, māte stāstīja, ka viņa mani tik ilgi zīdinājusi,
kamēr es esot sākusi runāt un viņu pat uzaicinājusi uz zīdīšanu
un pati pienesusi krēslīņu, apsēsties.

Tādēļ es arī vēlāk dzīvē biju stipra no rūgtā kausa dzert,
jo es biju iepriekš no saldā, dievišķā kausa dzērusi, ko tik
viens vienīgs cilvēks pasaulē spēj dot, — māte.

Cik labi nu man bij! Tā nebij vairs pirmā, saldā iemig-
šanas sajūta, bet es tagad biju gluži atmodusies. Gluži jauni,
citādi jutekļi pamodās manī un es redzēju, dzirdēju un jutu
spilgtāk nekā iepriekš.

Es aplūkoju sienas zilganbalto mūri un apmāli, kas tai
stiepās apkārt un skaitīju, cik tur krāsu iekšā. Pirmā strīpa
— es vēl tagad atceros — bij tumši zila, otra — bāli zila,
trešā — zalgana, kuŗa pārgāja violetā iesārtumā.

Šī spilgtā sajūta tomēr ilga tikai brīdi, tad es ielaidos dziļā,
veselīgā miegā. Gultu tomēr es tikai varēju atstāt pēc dažām
nedēļām.

Sīkas brūces. Lieli grēki.

Mana atveseļošanās negāja tik ātri uz priekšu, kā mā-
miņa un es pati būtu vēlējušās. Protams, es vēlāk skaitījos kā
galīgi izveseļojusies, tomēr kāds mazs aizlūzumiņš organismā
bij palicis pāri tāpat kā ieplisusi sika, švītriņa manā porcelana
šķīvītī, kuŗa gan tikko redzama, bet glābjama un aizķītējama
vairs nebij, tā pamazām plīsa arvien tālāk. Švītriņa gāja
taisni pāri par Antigones plecu.

Es gan jau biju daudz dziļākas brūces no dzīves mantojusi, bet tās man nebūtu pat atmiņā palikušas, ja viņas nebūtu atstājušas ārpusē redzamas pēdas.

Tā es gadus četrus veca, biju, mātei puķes apgriežam, uzskrējusi uz nazi, un viss paplatais galda naža gals bij man ieskrējis kreisajos denīšos, kur vēl tagad rēta redzama. Ārsts teicis, ka gandrīz nekas neesot trūcis, ka es būtu bijusi pagalam, bet man pašai no šī piedzīvojuma nopietnības nebij ne jausmas.

Tāpat arī kādu gadu atpakaļ es nazīti mazgājot, ar kuŗu biju palīdzējusi kalponēm kartupeļus mizot, biju iekritusi dīķī. Dīķis gan bij sekls un tanī nevarēja noslikt, bet viņam bij augsti krasti, un es, zemu noliekdamās, biju pārkritusi pār galvu un reizē zaudējusi samaņu. Tādā stāvoklī, jeb labāk

sakot, gulot, es būtu nosmakusi, ja mans runcis, kas mani visur pavadīja, mani nebūtu izglābis. Viņš nelabi bļaudams un skraidīdams bij vērsis uz sevi ļaužu uzmanību, kuŗi viņam bij sekojuši un mani atraduši. Drīz vien es atzīlbu un skraidīju apkārt tik ļautra, itkā nekas nebūtu noticis. Arī drēbes saulē ātri izkalta un es pielūdzu ļaudis, lai par šo „nieka lietu“ tēvam un mātei neko nestāsta, jo tie patlaban bij kautkur izbraukuši. Tikai, ja pelēkais runcis būtu pratis mūsu valodu, tad gan viņš būtu pastāstījis, kas mājā noticis, tāpat arī māmiņa nesaprata ko viņš allaž ieņaudējās un mani apoda, bet aiz abpusējās nesaprašanās viss palika apslēpts.

Vēl niecīgāks skaitījās gadījums priekš manis, kad šķērītes man izdūrās kāju pēdai cauri; cik tanī brīdī nosāpēja, tik vien i bij! Lielā straume jaunība nes arvien savus spēka nie-

plūdus klāt, un ko nozīmē tanī laikā miesas brūces un dūrieni pret tiem griezumiem, kas vēlāk dzīvē gāja caur dvēseli!

Tikai pēdējā slimība, kuŗu es mierīgi biju pārlaidusi gultā, atsaucās ilgāku laiku netikvien uz manu organismu, bet arī uz manu psihi: es biju kļuvusi trauzlāka pret visiem iespaidiem, vārigāka, gandrīz balīga un reizē sērīga, manā spirtuma tekošā ūdenī bij nogūlušies melankolijas padibeņi.

Apkārt skraidīt pa lauku es vēl biju par vārgu un ieelpoju svaigu gaisu tikai sēdēdama pie loga, ievīkstīta atkal savos septiņos lakatos kā pirmā visbulīte lapās; tikai galviņa vien bij valēja ārpusē.

Sevišķi mīļi man bij agrā ziedoņa vakari, kad mēnesis spoguļojās loga priekšā plašajos palos, kuŗi vēl nebij pārskrējuši. Skaņi un sudrabiņi atskanēja zaļās vārdes un zemes vēža tālā irdēšana, kuŗai piebalsoja korī vienkāršo varžu kurkšana. Šādai dabas muzikai ir sava dziļa mistika, tā raisa valā dvēseli no miesas esamības un tagadnes un ievēl to līdzī lielajā dabas korī un aiznes neaptveramā tālē, kuŗa ir vilinoša un reizē atbaidoša.

Jurģi pienāca, kad es jau varēju pa lauku skraidīt un tieienes dažu pārmaiņu. Vecie kalpi aizgāja un jauni nāca vietā. Appuškoti zirgi ar mantu vezumiem atbrauca zvaniņiem skanot un viss pagalmā skanēja vien no smiekliem un sarunām.

Sevišķi svarīgs notikums bij kādas tantes atbraukšana, kuŗa tagad, kā māmiņa bij teikusi, pie mums taisījās apmesties uz dzīvi. Vīrs viņai bij miris un, palikusi viena pati, viņa gribēja māmiņai palīdzēt saimniecībā.

Kad viņa ieobrauca pagalmā, viņa nemaz tik ātri nevarēja no ratiem izkāpt laukā un sauca māti palīgā. Kad tā bij izkāpusi, izrādījās, ka viņa nespēj daudz kustēties sava plašā miesas apmēra dēļ. Māmiņa jau tūlīt noģida, ka viņa nevis sev palīgu bij ieguvusi, bet drīzāk pašai bij jāiet tantei par palīgu. Arī par dažādām sāpēm un ligām tante sūdzējās un kunkstēdama sauca mani, lai es palīdzot mantas izkravāt. Te nu nāca dienas gaismā visādi vecmodes bruņči un ņieburī un citādi krāmi, kā arī dažādas zāles un plāksteri un starp tabakas lapām arī pa šņaba butelītei.

Tantei bij arī sava literatura, kuŗa pastāvēja gan vairāk no veclaiku dziesmu un lūgšanu grāmatām.

Kad tīne bij izkrauta, tante mani piesauca klāt un ar svarīgu ģimja izteiksmi iedeva man vienu zeķu pāri un pirkstu kratiņdamā teica:

«Na, valkā nu un esi godīga.»

Es lāga nesapratu un prasīju, ko lai es daru, jo par kādu godu un negodu man vēl nebij nekādas sajēgas.

«Nenokļīsti nekad no tā labā ceļa.»

Atkal es nesapratu, kas tas par labo ceļu, bet redzēju, ka te es skaidrībā netikšu. Es aplūkoju zeķu pāri un nodomāju, kā ar tādām zeķēm man jāsteigā, lai es būtu godīga.

Zeķes bij adītas no rupjas, smagas vilnas un tagad, vasa-
rai tuvojoties, man tāda staigāšana pa labo ceļu nebūt neiz-
likās pievilcīga.

Bet šāda tantes pamācība bij tikai ievads vien, likās itkā viņa taisni manī bij atradusi īsto darba lauku, kur izsēt «labo sēklu». To pašu vakaru es vēl dabūju dzirdēt gudrā Zīraka mācības, «ka skaista meita bez tikuma esot kā cūku kūts ar dakstiņu juntu» vai arī «kā zelta riņķis ievērts cūkas nāsī».

Man sametās bail no tik bargām mācībām un es nemaz nevarēju iegaumēt, kādēļ tās uz mani zīmētos un ko es īsti esmu tik cūcīgu nodarījusi.

Uz maniem jautājumiem es tikai dabūju tālākas pamācības, ka tagad pasaule esot pilna ar ļaunumu un ka grēki cilvēkus vairāk kožot nekā utis.

Nu es biju droša, ka man grēku nav, jo man utu arī nebij. No tāda stāvokļa ņemot man šķita, ka tad kalpi ir visgrēcīgāki un it sevišķi kalpu mazie puikas, kuriem tāda audzējuma bij matos bagāta raža.

Īss tomēr bij mans prieks, jo tiklīdz es tantei to pateicu, tā mani tūlīt bargi aprāja par manu iedomību, tā jau pati par sevi esot grēks un es pie citiem redzot «skabargu aci, bet baļķi savas pašas aci es neredzot.»

Ak, kas tie par bargiem vārdiem, un kas tas par balķi manā acī! Es nemaz nevarēju iedomāties, kā var liels, resns balķis vispār būt kādam acī.

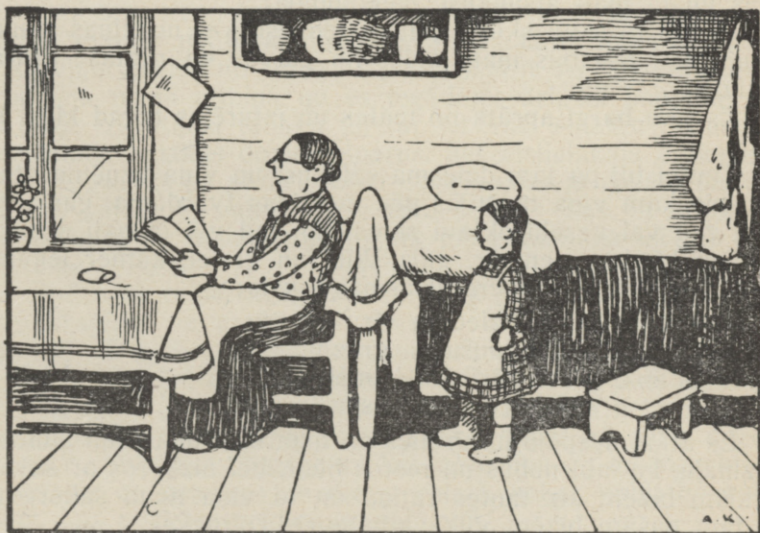
Kad es par to prasīju izskaidrojumu, es atkal dabūju atbildi, ka es esot vīzdegune un ka dieva vārdu neklājoties grozīt un pulgot, tas esot liels grēks.

Tā tad visur grēks! Griezies kā grizedamies, grēks priekšā, grēks pakalā.

Un tiešām, pēc tantes kodeksa es dabūju īsti iepazīties, kas viss nav grēks!

Labākas drēbes apvilkt — grēks!

Gardāku kumosīņu ēst — grēks!

Te nu es tiešām apzinājos, ka esmu gan grēcīga, jo es kūroju allāž kādu saldumiņu iebāzt mutē, ja ne vairāk, kādu cukara gabaliņu un skaistas kleitīņas man arī patika. Nupat jau viena jaunpašūta rozā katuna kleitīņa karājās skapī un to lai nu es vairs mugurā nevilktu!

Bet kas man par to būs, to jau es drīz vien dabūju zināt. Novakarēs tante mēdza dziedāt garas jo garas dziesmas pēc kādas ļoti vecas dziesmu grāmatas (tāda grāmata bij atrodama Siliņa vadītā muzejā, latv. biedrībā, tagad pilsētas bibliotekā) un tur nu tika peedraudēts:

«Vaj skaistas drēbes gaidi?

Tev' ģērbīs lieli vaidi,

No s— svārki kļūs...»

Bet šī dziesma bardzības ziņā tomēr palika tāļu pakal kādai citai, kuŗa tiešām ir klasiska mūsu garīgajā literatūrā:

«Še kopā ļaudis nāciet,
Jūs grēcinieki sāciet
Tās mokas klausīties:
Kas tiem tur virsū spiežas,
Kas še no dieva griežas,
Tam velnam ir padevušies.»

Un tad nu sekoja tāds reģistrs, ka man baiļu sviedri plūda noklausoties, bet reizē bij gar zemi jāvelas no smiekliem, kurus nevarēju savaldīt.

Tagad nu tantei bij skaidrs pierādījums no manas apgrēcības un tā māti atsaukusi, piekodināja:

«Valdi tu savu skuķi, gan tu redzēsi, kas no viņas dienās izaugs, tad tev būs mati jāplēš no galvas un rūgtas asaras jāraud!»

Es tiku bargi aprāta no mātes un izturējos tagad klusi kā pelīte.

Tantei bij pa tam dziesma sajukusi un viņa uzņēma atkal citu, pie kam viņa taustījās pēc mēdīgas tverdama, gan augstāk, gan vai veselu oktāvi zemāk un tad vēl tā pati uzķertā mēdīga kā jau vienmēr, gāja šķībi un greizi, kamēr iegāzās grāvī, bet visu to atsvēra dziesmas teksts:

«Apdziedam vīru bagātu,
Sakupušu un greznu,
Ar kāribām izpuškotu,
Izbaŗotu un resnu...»

Es atkal nespēju noturēties un man izspruka skaļi smiekli, es zināju, ka labi nebūs un metos bēgt, bet aizķēros ar savām garajām bizēm aiz tantes ratiņa un tā viņa mani saķēra un aiz tām pašām bizēm vilka atmuguriski atpakaļ.

Es gaidīju, kas nu būs, bet viņa ar vienu roku mani turēdama, ar otru meklēja pa savu mantu tīni un izvilkusi plānu grāmatiņu, man to iedeva, sacīdama:

«Palasi nu un tad tu redzēsi, kas tu esi un kā tev ies!»

Grāmatiņas virsraksts bij «Ceļš uz debesīm», un tā bij puškota ar ilustracijām.

Ko runāts vārds pie manis nepanāca, to panāca drukāts: pret grāmatu, lai tā būtu kāda, es sajutu lielu cienību un tādēļ ar dziļu nopietnību ņēmos grāmatiņu lasīt.

Tur bij aprakstīts kāds ir labais un ļaunais jeb dieva un velna bērns un kā tiem beidzot klājas. Dieva bērnu eņģeļi ievada debesīs, bet ļaunajam bērnam velns atbrauc pakal ar melnu cūku. Briesmīgāks vēl nekā pats teksts bij bīdles; vienā no tām bij tēlota grēcinieka sirds, kuŗa mudžēt mudžēja no

velniem visādās pāzēs un karikatūrās un otra turpretim bij pilna ar eņģeļiem, kuŗi tur staigāja apkārt spārnus sacēlušī.

Ja nu es ņēmos savu sirdi salīdzināt ar visām tām prasībām, kādas labajam bērnam jāizpilda, un iegaumēju vēl biedinājumu, ka neviens pats grēcinš netiks piedots, tad nu gan iznāca, ka mana sirds ģeometriski nesakrita kopā ar labās sirds tēlojumu un tā tad es biju velna bērns un varēju sagaidīt, ka pats viens personā man atbrauks pakal melnas cūkas pajūgā.

Šāds šausmu iztēlojums ieguva pār mani zugestīvu varu un es ar izbailēm sāku atmiņā meklēt kopā visus grēkus, kādus es varēju būt nodarījusi.

Es biju biežāk gājusi pie ievārijumu podiem, nekā bij atļauts, es biju slepu izplēsusī kādu bildīti no grāmatiņas, es mēdzu sajaukt māmiņai olekšu skaitu, kad tā meta audeklus, tā kā viņai arvien no jauna bij jāsāk skaitīt. Arvien jauni grēki uzpeldēja manā atmiņā un es iegādājos ari, ka papiņam biju no pipja izkratījusi tabaku un tur iebērusī smalku cukuru un šņaucamās tabakas dozītē piparus, bet vislielākais grēks man šķita tas, ka es pa pātaru laiku garlaikojos; jo garāki un svētāki bij pātari, jo vairāk man nāca žāvas. Tas nu tiešām bij pierādījums, ka mana sirds bij tik pilna ļaunuma kā tur bildē redzams.

Bailes un reizē rūgtums mani sāka pārņemt. Tā tad vairs ne pakustēties nevar, ka tūlīt negrēko. Kā lai īsti dzīvo? Kā lai izturas? Plūstošā, jaunā dzīvība manī kā strauja upe tika aizdambēta ar valni un sāka mutuļos vārities. Vai tāds bij dievs, kurš man līdz šim bij parādījies tikai skaistumā un brīnumos? Kas iededzinājis sajūsmā manu dvēseli tāpat kā savu degošo krūmu? Līdz šim es pazinu tikai labu vien un nu man bij jāiepazīstas ar ļaunumu un dievs vairāk nekas nebij kā bargs soģis, kas staigāja apkārt ar pātagu?

Varbūt ka tomēr spēšu kaut kā nebūt viņu pielūgt un taisni izdzīvot un iekļūt debesīs, kaut gan man, klusi atzīstoties, viņas nebūt neizlikās tik pievilcīgas; bet ko lai dara! kur lai paliek! No elles tomēr man bij briesmīgi bail, jo mokas tur bij sagaidāmas neizsakāmas un neapraustāmas.

Un es apņēmos stipri dievu lūgt un dienā vai desmit reižu uzmeklēju klusus kaktiņus vai nu kādā šķūnī, vai uz augšienes un skaitīju gan lūgšanas, kuŗas no grāmatas biju izmācījusies, gan ari pašas sadomātas.

Reizē es ari pacietīgi lūkoju noklausīties visos pātaros un nesmieties par tantes dziesmām. Visa mana garīgā būtne pārvērtās, aplusa un noslāpa itkā zem kāda neredzama smaga spiediena.

Ļaudis jau sāka brīnīties: kas tam bērnam noticis? Ko viņa staigā galvu nodūrusi un vairs nesmejas? Bet māmiņa saprata

to itkā manas grūtās slimības sekas un ikreiz smagi nopūtās, kad mani uzskatīja.

Es pārdzīvoju dziļu iekšēju krīzi, par kuru neviens nezināja un kur man arī neviens nebūtu varējis palīdzēt kā pie manas ārējās slimības dokters Černijs.

Vesela pasaule aiz manis sabruka un jauna vēl nebij at-rasta. Es biju kā Noasa balodīts izlaists ārā lielajos plūdos, kur tam nebij kur kāju uzlikt un arī kur nebij redzamas nevienas zaļas cerību lapiņas.

Es nezinu, kas ar mani būtu noticis, ja man nebūtu pa-līgs nācis no ārienes, kas manu krīzi gan vēl paasināja, bet reizē deva spēku to pārvarēt un rādīja izeju.

Nāves puķes. Zibens spēriens.

Šis glābējs nebij neviens cits, kā pats ziedonis, kurš mani kā laipns draudziņš ņēma pie rociņas un izveda savā plašajā dziedinātavā, dabā.

Ārsts mātei bij ieteicis, ka man priekš manas atveseļoša-nās tagad daudz vajagot uzturēties laukā, sevišķi tagad, kur laiks jau bij tik silts un viss zaļoja un ziedēja.

Man tagad māmiņa atļāva, lai es dzīvojot pa dārzu cik gri-bot, tikai lai nekur tālāk neejot.

Cik viegli elpoja krūts un kā mazas prieka uguntiņas iede-gās acis.

Viss bij tik jauks un skaists un ik uz soļa mani saistīt sai-stīja, aizmirsti bij visi grēki un visas aizlūgšanas un baiļošanās par tiem.

Viens skaistums gan bij zudis, tas no debesu dārziem, bet otrais atvērās tepat mūsu vienkāršā dārziņā, kuram bij tā priekšrocība, ka viņš bij pieejams.

Turpat jau durvju priekšā zaļajā zālītē balinājās izstiepti māmiņas audekli. Tie saulē vizēja tik spoži un balti kā «ceļš uz debesīm».

Ja būtu tikdaudz audeklu, ko vienu otram siet galā, tad droši vien varētu pa tiem nokļūt uz debesīm.

Tūlit tālāk parādījās dārza pamattonis dzeltēnā krāsā: tās bij plaši izplatītās, popularās kringēlītes. Viņas bija starp citām puķēm tas pats, kas starp putniem zvirbuļi. Māte viņas lāga neieredzēja un gribēja iznīdēt no dārza laukā, bet tas neizdevās. Nelīdzēja ne ravēšana, ne lamāšana, arī ne-kāds ziemas sals, viņas palika savā vietā. Un tikko iestā-dīja citas puķes, tē jau starpā parādījās atkal kringēlītes, kuras vairojās kā Ābrama dzimums.

Bez viņām auga un ziedēja vēl daudz citas, skaistākas puķes:

Zilās kurpītes, kuŗās kukaiņi pa nakti mēdza pārgulēt un tām blakam zelta krāsā bišu krēsliņi.

Vai viņus tādēļ tā sauca, ka tur sēdēja bites? Kādēļ nē! Ja turpat blakam kukaiņi gulēja zilajās gultās un vālodzes dzēra no rasu podiņiem, kādēļ lai bites nesēdētu zelta krēslā?

Bet tikpat uzbāzīgas kā kringelītes bij puķu lēcīnas. Viņas spraudās visām puķēm padusēs un skārās pat garažām kāršu rozēm ap kaklu, apliecinādamas savu mīlestību, vai nu pēdējās to gribēja vai nē.

Tā es apstaigāju visas puķes un mēģināju sev iztulkot viņu darbību un nozīmi.

Par smaržīgajiem dievkociņiem un zalpijām es zināju, ka sievas tos ņem sev līdzī baznīcā pret nelabu smaku.

Kad es visas puķes dārzā biju aplūkojusi, es devos tālāk itkā pasaku kamoliņš man tecētu papriekšu un mani kautkur aicinātu.

Dārzu noslēdza plats, garš dīķis un otrā pusē sākās pla-
viņa, uz kuŗu bij jāpāriet pa garu šauru laipu, saliktu no di-
viem apaliem balķiem. Kalpones allaž sūrojās, ka pa viņu
ejot grūti pāriet un varot iekrist dīķī.

Dīķis man neizlikās biedinošs, ūdens viņā tecēja tik
klusī, ka nevarēja noģīst, vai tas tek uz priekšu vai atpakaļ.

Kā nezināma vara vilka mani pāriet pār laipu uz pļaviņu. Man bij stāstījuši, ka tur augot tādas savādas dzeltēnas puķes, kuŗas nedrīkstot aizskārt, jo tad tūlīt esot jāmirst.

Es labprāt būtu redzējusi, kā šīs puķes izskatās; protams, ka es sargāšos tās aizskārt.

Bet laipa — kā par to tikt pāri?

Es gribēju tomēr pamēģināt:

Uzkāpu uz apaļajiem baļķiem un pagāju trīs, četrus soļus, bet tad, paskatoties uz ūdeni zem manis, man sāka reibt galva. Apgriezties un rāpties atpakaļ es lāga nevarēju un rāpos vien tālāk. Ja kāds būtu mani redzējis, es būtu ļoti nokaunējusies par savu bailību un par stāvokli, kādā es atrados.

Beidzot kautkā es tomēr tiku pāri un atrados uz pļaviņas.

Pļaviņas malā auga iestādīta rinda skaistu, jaunu bērziņu, kuŗi smaršoja pirmā zaļumā un balti spīdēja savā tāsū kreklīnā.

Tikai vienam bij iedurts sānos varbūt no kāda nedarbja puikas, kas bij meklējis pēc bērza sulas, un bērziņš stāvēja bēdīgs, lapiņas nolaidis un taisījās vīst.

Viņš atgādināja pestītāju ar caururbtiem sāniem, bet es jau vairs pie bībeles notikumiem negribēju domāt un raisījos no visiem iespaidiem, kas man vēl ik uz soļa bija sastopami.

Te nu man priekšā gulēja mazā pļaviņa, kuŗa jau man pie loga sēžot bij smaidījusi preti kā zaļa paklāta villainīte. Vienā pusē viņai stiepās rudzu lauks un pa vidu tecēja strautiņš.

Iztālēm magones locīdamās mani apsveica un rudzu puķes ar zilām acīm uzlūkoja mani jautādamas: «Vai tu nu atnāci?» Mazie vanaga nadziņi jociģi rāpuļoja citām zālēm un labībai pa kājām, kā mazi bērni, kuŗiem nevar visur pakāļ izrāpuļot. Bet strautiņam gar malu, pa pusei mirkdamas ūdenī auga neaizmirsteiles.

Es viņas labprāt būtu pušķīti salasījusi, bet viņām bij tik sēri žēlīgs vārds, ka man bij žēl viņas noplūkt un viņu īso mūžu darīt vēl īsāku.

Kad es stāvēju pļaviņas vidū, man likās, ka es būtu karalbērnš kā senā pasaciņā un visas puķes klanītos man priekšā.

Bet kur nu bij bīstamās nāves puķes?

Ā! tur jau viņas lūkojās man preti aiz citām, ugunsdzeltēnas ar mitru mirdzumu un izskatījās ļoti skaistas.

Vai nāve ir tik skaista?

Strīpoti dunduri un raibi tauriņi viņām skraidīja apkārt,

bet tiem jau bij spārni, tie varēja arī aizlaisties, tikko pamatināja, ka nav labi.

Bet man nebija ne mazāko šaubu, ka tikko būšu paņēmusi rokā vienu no šo puķu spoži dzeltēnajiem zvaniņiem, tad apstāsies arī mana sirds pukstēt.

Es aizgāju tālāk no puķēm un sāku skraidīt pa pļaviņu. Vējš šūpoja gaŗo zāli, kuŗa man sniedzās gandrīz līdz viducim un plīvināja manus valējos matus, ka es pati varēju būt puķe starp puķēm un man bij tik labi, tik jautri ap sirsniņu; es negribēju mirt.

Paskraidījusies, es tomēr atkal aiz ziņkārības tuvojos nāveklēm, bet es šļucos lēni un bailīgi, vēl bailīgāk nekā pa laipu rāpjoties.

Itin tuvu es jau viņām biju piešļūkusies — vai tad nu tiešām no viņām jāmirst?

Gandrīz negribot es pār viņām noliecos un izstiepu roku —

Ja tā ir nāve, tad skaisti būtu nokrist tepat pļavā, puķu vidū, kur man apkārt viss ziedētu un smaržotu un raibi tauriņi man lidotu virs galvas un zeltaini kukaiņi rāpotu pāri.

Jautrā pārgalvībā es saņēmos un noplūcu pašu kuplāko nāves zvaniņu un, to rokā turēdama, gaidīju, ka nu turpat uz vietas saļimšu —

Tikai es nebiju iedomājusies, vai sāpes arī jūtīšu.

Nē, nesāpēja itnemaz un krist arī vēl nenokritu.

Zila debess.

Varbūt es pa maz biju noplūkusi; noplūkšu vēl.

Es saplūcu veselu pušķi, bet man vēl nekas nekaitēja.

Es plūcu vēl un vēl un pieliku puķes pie pašas sejas un dzīji iezīdu viņu smaržu.

Tad es labu brīdi nostāvēju uz vietas, gaididama uz savu pēdējo elpas vilcienu. —

Bet kas dzīvs, tas dzīvs!

Ak, tavas sīkstas dzīvības! tīri kā mūsu vecajam zirzīnam!

Man velti gaidot ienāca prātā, ka puķes būs pa nakti jāpaliek zem pagalvja, varbūt, ka tad no rīta būšu pagalam.

Tā ari darīju.

Bija jau ari pienācis vakars un es ar savu puķu klēpi šļūcos atkal pāri par laipu kā nākusi. Ceļš šoreiz bij vieglāks. jo es vairs par iekrišanu nebēdāju, kad nāve tā kā tā gaidāma.

Pārņākusi, es puķes paliku zem savas gultiņas pagalvja un gulēt ejot noskūpstīju māmiņu un tētiņu ilgi un mīļi, tā jau bij atvadišanās no viņiem un no dzīves.

Tad es ielīdu gultiņā un iemigu saldi virs nāves puķēm. —

Otrā rītā es pamodos agri un tūlīt domāju:

«Vai nu esmu dzīva vai mirusi?»

Bail man bij atvērt acis, jo nekur nebij dzirdama eņģeļu dziedāšana. —

Tā tad es neesmu vis debesīs? es tiešām esmu ellē?

Visas manas lūgšanas neko nebij līdzējušas!

Bet es jau ari pašas beigās biju grēkojusi, kad es pret aizliegumu biju rāpusies pār laipu un plūkusi nāves puķes!

Tomēr, ja nu atrinos ellē, kādēļ man nesitās degunā dūmu smaka no grēcniekiem, kurus patlaban cepj vai ari kuņi jau izcepti?

Vai nu nāks mana reize?

Bailēs un dzīta no ziņkārības es nu mēģināju caur pusvīru skropstu palūrēt, kur es īsti atrodos un kāds liktenis man gaidāms.

Skatos, elle gluži tāda pat izskatās kā mūsu krēslainā gulāmistaba un krāsnīte ari turpat kaktā, bet tur neko ne dedzina, ne cep.

Un velnu ari nekur neredz! Tikai blakus istabā dzirdamas vīriešu balsis. Vai tad velni runātu tāpat kā mūsu puīši?

Es kļuvi arvien drošāka un vēru acis arvien platākas valā.

Tagad itin skaidri redzu: kur vakarā esmu apgūlusies, turpat ari atrodos, savā gultā. Nekādas pārmaiņas nav notikušas. Nav ne debesu, ne elles.

Nav pat ne nāves.

Es itin patiesi biju dzīva, jo es varēju kustēties un biju viscaur silta.

Es sevi visapkārt aptaustīju, vai tik pie manis nav kautkādas zīmes no miroņa. Bet nekur tādu nebij.

Un man ienāca prātā puķes, kuŗas es gulēt iedama biju pabāzusi zem pagaldja.

Turpat ari viņas vēl atradās. Bet kādas tās bij novītušas! Lapas ļogani karājās un ziedi pavisam galviņas nokāruši un maziņi!

Varēja tās tagad droši ņemt rokā un paost, nekaitēja neko.

Tikai smarža tām piemīta tik salda un reibinoša, itkā vējš to būtu atpūtis šurpu no nāves dārziem.

Tā tad viņas bij mirušas un ne es. Es biju stiprāka par nāvi!

Jeb vai viņas nemaz tik nāvīgas nebij un viss aizliegums bij meli? Vai vispār visi draudi un šausmu tēlojumi, kas mani tā bij izbiedējuši un mocījuši tik nebij salti meli?

Un vecā tante? — vai nu viņa man liekuļoja jeb vai pati bij tikai mulķa vecenīte?

Vismaz es viņu vairs neņēmu nopietni un viņa bij zaudējusi pār mani savu varu.

Jauni spēka un veselības pieplūdi mani tikpat miesīgi, kā garīgi nesa uz augšu un ļautra pārgalvība kā spriekstošas ūguntiņas dedza man pirkstu galos.

Sevišķi tā vērsās tagad pret veco tanti un es tai gribēju atdarīt par manām ciešanām.

Kad tante iesēdās atkal plaši un ērti krēslā un taisījās uzņemt garu garās šausmu dziesmas par nāvi un pastardienu, tā grābstījās apkārt un kautko meklēja — nebij brillu; diezin kur tās palikušas?

Bet ne dievs vien, ari es to zināju, jo es viņas biju noglabājusī.

Un sākās ilga meklēšana un līdz ar brillēm visa dziesma bij pagalam.

Ari otru un trešo dienu par velti pēc tām izmeklēja. Tikai sestdien, kad sviestu kūla, tās atradās krējuma ķērnē.

Vai tad nebij itin dabīgi, ka tante bij pie krējuma laizījusies un brilles no deguna tur iekritušas, kaut gan viņa zvērējās un lādējās, ka tā neesot bijis. Kad tik tā knīpa — tā viņa mani sauca, kad bij dusmīga — neesot te nedarbus izdarījusī!

Bet māmiņa teica, ka viņa jau esot veca un atmiņa sākot zust.

Pēc laiciņa atkal brilles nozuda un vēlāk atradās — gludināmā mašīnā un citā reicē krāsītē pelnos.

Bet izskaidrojums palika tas pats, ka tante veca un neatmin, kur savas lietas zaudē.

Mani nedarbi jau man pašai sāka apnikt, jo es atcerējos skrodera Pišļa zēnu, kuŗš bij šujmašīnā bēris zirņus un man palika kauns, ka es tagad tāpat daru. Bet pirms kā es savus nedarbus beidzu, es tiem vēl gribēju uzlikt kroni, tad tikai man šķita, tante bij diezgan sodīta:

Es zināju, ka viņa ļoti baidās no pārkoņa un bargā laikā gaida, ka katrs spēriens viņu ķers.

Viņa arī pie katra zibēņa meta krustus un skaitīja pārtarus.

Šo gadījumu es gribēju izlietot un uzņemties zibens lomu: Tantes gultas galā virs krēsla, kuŗā viņa sēdēja, atradās pie pašiem griestiem plaukts ar dažādiem tantes piederumiem. Starp tiem bija groziņš ar veciem dzelžiem, bleķiem un naglām.

Kad uznāca bargs laiks un tante atkal baidījās no spērieniem, es viņai nemanot pakāpos pie plaukta un tikko meta zibens, es ar visu sparū kārbīņu ar dzelžiem triecu zemē, ka visi dzelži skanēdami un grabēdami tantei bira uz galvas.

Viņa tikko paguva nokrist zemē ceļos un izsaucās:

«Dievs, esi žēlīgs, es tev pavēlu savu nabaga dvēseli!» un tad palika guļot, domādama, ka nu viņa pagalam, no zibens nosperta.

Pa tam es veikli biju projām un — kārbīņa bij pati no sevis nokritusi.

Kad tante beidzot atgīdās un redzēja, kas tas par spērienu bijis, viņa ticēja, ka, ja arī ne taisni zibens, tad tomēr tas esot dieva pirksts bijis. Tas bridinājis un licis stiprāk lūgt un pātarus skaitīt, jo tā pastarā katram varot uznākt kā slazda valgs.

Man turpretīm ļauns prieka uguns dedza acīs un es klusi pie sevis smējos: bij taču arī pardaudz jocīgi, ka dieva pirkstam bij sakars ar manu roku.

Bet es nu biju atriebusies.

Divi vientuļi un lielā Donava.

Pēc agraļiem pārkoņiem bij atkal apmetiēs auksts un man itkā par sodu par maniem nedarbiem bij atkal jāpavada dažas dienas istabā, sēžot pie loga. Es biju spēlējusi zibens lomu un tagad man pašai bij jāvīstās savos lakatos tāpat kā zibenim mākoņos, un dobjaais kāsis, kas man šad un tad uzmācās, arī atgādināja pārkoņa dobjo ducināšanu.

Tādā pasīvā lomā es būtu ļoti garlaikojusies, ja man nebūtu atkal pavērusās kādas mazas durvītiņas uz manu garīgo pasauli.

Žids bij atkal ar paunu pārstaigājis mūsu apvidu un līdz ar lakatiem un drēbēm atnesis arī garīgo mantu:

Tās bij uz šaurām, garām papīra strēmelēm nodrukātas ziņģu rīmes, tūlīt lasāmas un dziedamas kā kaņotē vārīta putra lai neatdzistu.

Ar tādu piekodinājumu žids tās iedeva kalponēm rokā un lūkoja pats meldiņu izdziedāt priekšā. Jo tā esot uznākusi modē un visur uz tirgiem tiekot dziedāta.

Meitas arī sapirkās ziņģu rīmes, bet tām nebij patlaban vaļas viņas ne izlasīt, ne izdziedāt un viņas iesvieda man tās klēpī.

«Še, izlasi tu papriekšu un tad pastāsti, kas tur iekšā, mums jāiet ļoti kopt.»

Palikusi viena istabā, es sāku lasīt:

«Antonijuss viens vārgulīts,

Bez tēv' un mātes palicis — —»

Es tūlīt iedzīvojos situācijā. Itkā ar sāpīgu sitienu man kas sita pret sirdi: «Cik ļoti vientulis ir Antonijs! Vai vēl kāds pasaulē ir tik neizsakāmi vientulis kā viņš? Man jau gan tēvs un māte bij, bet itkā no nezināmiem dziļumiem izaugusi melna ēna apņēma arī mani vientulība.

Varbūt es, pašai nemanot, kaut kādā veidā biju ar vientu-

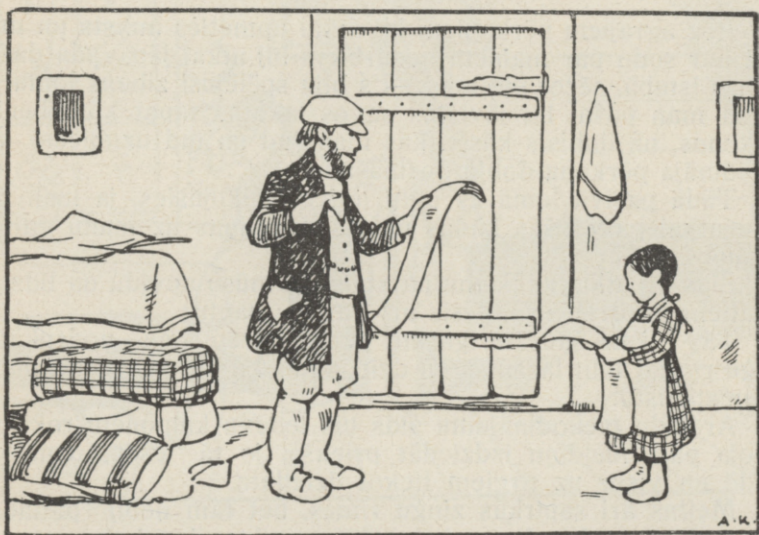
libu iepazīšusies un tikai tagad, otru tādu vientuli sastopot, sāku pati sevi nojaust. Es lasīju tālāk:

«Viņš gar Donavas upi iet,

Tur savu dzīvīb' pabeigt šķiet —»

Kāda liela un plaša tur skrēja Donavas upe! Zilgan-pelēki putodami un mirdzēdami viļņi vēlās saules gaismā, ledus segu nometuši. Ari tur, tāpat kā pie mums tagad laukā, bij pavasars un pūta silti vēji. Tikai tas nebij ne šis pavasars, ne ari še ārā, bet kaut kur kādā nezināmā un neatminamā tālumā, kur es ari nemaz nepūlējos atminēt, bet gāju vien tālāk līdz Antonijam.

Man ari nerūpēja Antonija seju redzēt, jo viņš gāja cieši satinies pret vēju, kas plivināja un raustīja viņa drēbes un viņu pašu apšlakstīja viscaur ar lieliem, mirdzošiem putu gabaliem.

Bet viņš ne par ko nebēdāja, jo viņš bij stiprs un nemaz neiskatījās pēc tāda vārguliša, kā dziesmā apdziedāts.

Ari savu dzīvību viņš negribēja pabeigt tādēļ, ka tam tēva un mātes trūka.

Un kad viņš beidzot pacēla savu vaigu, viņa acis, lielas un gaišas vērās taisni pret zilajām debesīm saules nebīdamās un ieraudzīja tur skrejam lielo ērgli, kas ar platiem spārniem šķēla gaisu.

Šim ērglim Antonijs pats bij līdzīgs, kā lai viņš būtu varejis domāt pie savas dzīvības beigšanas.

Bet vēl atradās kāds, kas bij līdzīgs i ērglim gaisos, i Antonijam un kas staigāja gar platās Donavas krastiem — —

Bet nē, nē. Ko es tik neiedomājos. Es taču biju pavisam maza, nieka meitene, ne es ko zināju no Antonija, ne Antonijs no manis.

Es te sēdēju istabā un nedrīkstēju pat ārā iet, jo man nebija atļauts, pat lasīt es nedrīkstēju, jo man bija iedots adīklis, mans pirmais rokdarbs, kas man bija jāmacās lai «no manis iznāktu krietna un tikumīga jaunava,» — tāda pat kā tante, es klusi domās piemetināju. Vairāk reižu man jau tas bija sacīts, tikai es to nespēju ne paturēt, ne lāga aptvert.

Katru brīdi arī varēja durvis atvērties un māte no āra ienākt un tad tā atkal stingri uzprasītu:

«Nu, kā iet ar darbu? vai esi ko padarījusi?» Un es tad no viņas balss skaņas vien būtu sadrebējusi kā notverts putniņš sauļā, kam strauji sitas sirsniņa; tik maza un bailīga es biju!

Bet — diezin, vai es šoreiz būtu drebējusi, jo Antonijs man tagad stāvēja blakam un lielais ērglis, spārnus izplētis, lidoja man virs galvas. Ari es, tāpat kā Antonijs nāves nebidamās un dzīvības nežēlodama, skatījos ar platām acīm gaisos un dzirdēju sev šalcam garām lielo Donavu.

Nē, es un Antonijs nebijām sveši, mēs jau sen bijām redzējušies un pazinušies, bet tas bija ļoti sen atpakaļ, kaut kādos citos laikos, kad es nebiju maza, bailīga meitenīte, bet liela, stipra un lepna . . .

Kad meitas vakarā atprasīja man dziesmu atpakaļ un sāka visu garo tekstu par vārgulīti Antoniju nodziedāt sērā, gaudīgā balsī, tad tas mani vairs nebūt neaizkustināja, es jau visu biju pārdzīvojusi un daudz spīgtākās ainās skatījusi.

Ko viņas zināja, no lielās Donavas šalkšanas!

Vitols, diķis, akmens. Tāli ceļi. Klēts noslēpumi.

Aukstums bija pārgājis un atkal iestājies silts un nu es varēju pa āru skraidīt un iepazīties ar skaisto ār pasauli, kurā papīra lapu vietā aug zaļas lapas un izlocītu burtu rindiņu vietā lokās tērces un urdziņas ar dzīvu ūdeni un ne ar melnu tintes sulu.

Manu burtu pasauli bija apspīdējusi un darījusi dzīvu manas fantazijas saule, mani pašu tās vietā tagad sildīja un plaucēja debesu saule.

Vai tad nu mana galviņa ar dzeltenajiem matiņiem būtu mazāk vērtīga bijusi nekā viena no daudzajām pienenišu galviņām, ar kurām tagad ziedēja pilns mauriņš durvju priekšā kā apšlakstīts viscaur ar lielām zelta lāsēm no nezināma dārznieka.

Bet cik droša un izaugusi es jutos jau savā garīgā pasaulē, tik nedroša un bailīga es biju ārā, istenības pasaulē un man katrs solis bij jāizmēģina un jāiegūst.

Mani tuvākie draugi, ar kuriem es biju jau iepazinusies pa logu skatoties, bija platais, garais diķis, kurš pavasara palos tāpat bija pārplūdis kā manas ilgas un lielais, vecais vītols mana loga priekšā, kuram zari zemu nokarājās kā pāršauta putna spārni.

Diķis gan ziemu bij aizsalis un ar mani tad nerunāja savā burbuļu valodā. bet vītols šalca cauru ziemu arī ar kailiem zariem un man tikdaudz stāstīja, tikai, diemžēl, toreiz es viņa valodas vēl nesapratu.

Trešais man par istu draugu kļuva liels, plats akmens klēts durvju priekšā. Tas bij tik viesmīlīgs un pacietīgs, ka ļāva man uz savas platās muguras netikvien sēdēt pašai, bet izkravāt uz tās arī savas mantiņas un visu kas patika.

Labsirdīgi viņa platais vaigs smaidīja saulē un ļāva, ka par viņu kāpj pāri tikdaudz kāju, jo viņš bij nolikts klēts priekšā kā bruģis.

Tikai kad nāca nakts, tad viņš izskatījās melns, drūms, draudošs un izauga daudz lielāks; tad arī neviens viņam pāri nestaigāja, un, man likās, ka, ja es viņam tad būtu uzsēdusies virsū, viņš būtu sācis kustēties un cēlies gaisā kā burvju zirgs, mani līdzī aiznesdams. Tikai pret rītu tas atkal palika par akmeni un nokrita turpat savā vietā klēts priekšā . . .

Vēlāk, kad manis vairs tur nebija, kad man no maniem draugiem, no mājas, no visa bij jāšķiras, akmens esot arvienu dziļāk un dziļāk zemē iegrimis.

Arī lielais diķis ar platām acīm skatījies manis meklēdams, bet tam acis tikušas ar zemi aizbērtas, lai vairs neskatās.

Tāpat arī vītols, kas tik sēri šalca, ticis nocirsts — kas vēl pāri palicis, esmu tikai es, lai vītola šalkšanu tālāk nestu. Tāpat arī aizbērtais diķis ik palu laikā atplūst pie manis un uz pelēkā akmeņa es dažreiz pa nakti mēdzu pa gaisu aizbraukt.

Vēl man pieminā kāda meža ābelīte netālajā kaimiņū, Bleku, mežīnā. Viņas āboliņi, man teica, esot kalpu bērnu un ganiņu īpašums, lai tos neaiztiekot. Es tos arī neaiztiku, bet kad es-zem ābelītes apsēdos, tad āboliņi paši, rūgti un negatavi man bira klēpi itkā aicinādami, lai es viņus neapsmādētu, kādi viņi esot.

Bet es negribu aizsteigties laikam priekšā, kurš nāk pats no sevis — nenovēršams. Es atgriežos atpakaļ pie sava akmeņa, kurš man jau saulē sildams ar platiem, labsirdīgiem smaidiem māja: «nāc vien tik!»

Un es nācu arī. Bet ta nebij vienkārša iešana vien solišos, bet tecēšana, skriešana, pat auļošana.

Es neatminu, ka es bērībā būtu citādi staigājusi, kā vien tecinjiem.

Nekur tālu es gan neaizskrēju un visa mana ceļošana apro-bežojās ar ceļa gabalu jeb labāk sakot mazu taciņas gabaliņu, kā norautu pavediena galiņu no istabas uz klēti un no klēts uz istabu.

Tas atkārtojās dienā neskaitāmu reizi un būtu bijis pārāk vienmuļīgi, ja es pati nebūtu sevi iedomājusī visādās lomās.

Drīz es biju zirgs un spraus'oju un spārdījos ar kājām, drīz atkal putns un tad es rokas sacēlusi, plivināju tās kā spārnus. Vislabāk man patika būt par mākonī un tad es paņēmu katrā rokā lakatu gan sarkanu, gan raibu un biju tad vai nu rīta vai vakara debess.

Ceļa mērķis, klētis pašas, arī man atvēra daudz neredzētu lietu, tās bija īsts mantu kambaris kā citkārt faraonu piramīdas. Tolaiku saimniekiem uz laukiem bij visiem vienādas tādas klētis un pastāvēja no mantu un labības klētīm zem viena jumta, kurām galā vēl pieslējās trešā, mazākā, piebūve, kalpu klētis.

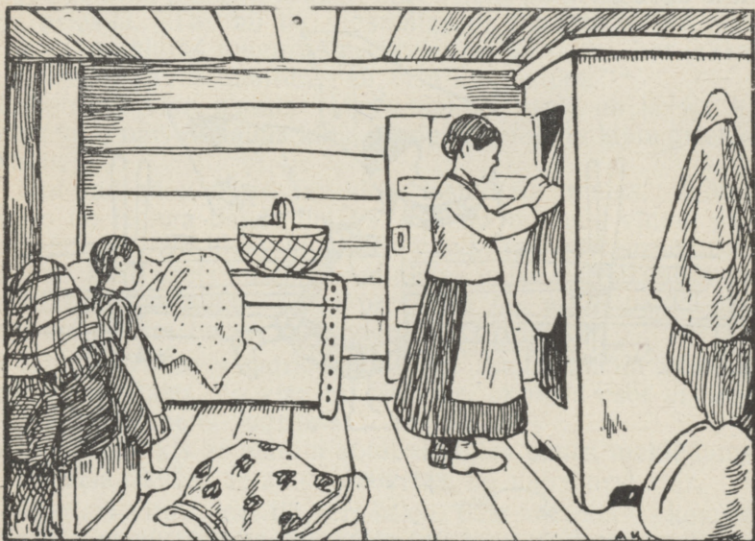
Mantu klēti pa lielākai daļai glabājās skapji ar drēbēm un tā pa vasaru tika izlietota arī kā dzīvojamā staba, tādēļ, ka tur valdīja patīkams vēsums.

Skapji atvērās priekš manis tikai tad, kad māmiņa izvēdināja drēbes; ar patiku es apskatīju katru kleitu un nodomāju, cik labi būtu, ja es tādas kleitas jau varētu valkāt; meitas, kas apģērbusas skaistas drēbes, man izlikās kā dzīvas puķes, kas no kātiņa atraisījušās, staigā apkārt.

Sevišķi man patika kāda lillā kleita ar pagaru šlepi. Man likās, ka man tā noderētu labāk, nekā mātei, jo viņai bija melni mati un man zeltaini. Apģērbusi lillā kleitu, es būtu kā garlapotā lris ar zelta bārksu kronīti vidū, bet māmiņa man nelāva pārvērsties par puķi.

Skapja otra puse pastāvēja no dažādām atvilktņēm, tur vienā glabājās mātes aubes ar mākslīgām puķēm, kādas toreiz bij modē, un es labprāt tur būtu no vienas aubes vaiņaga izplūkusi vienu skaistu, lielu sarkanu rozi — bet māte par to i dzirdēt negribēja.

Būtu es to rozi dabūjusi, ak, cik es tad būtu bijusi priecīga, bet prieks un roze abi nesastapās. Varbūt ka vēlāk es ari tādu

rozi dabūju un vairāk vēl nekā vienu. bet prieks. burvības prieks, skaistais brīnumputniņš, bij aizlidojis tālu prom un sāpīgi iedzēla atmiņu ērkšķis. —

Citā atvilktnē glabājās skaisti lieli pēperkoki ar cukura puķēm, kas māmiņai bij sadāvināti jau no pērnajiem Miķeļiem, kad puiši pārdeva savu labību, jo tad bij paradums tādus dāvināt — bet ari tos es nedabūju baudīt.

Beidzot tos bija sākušas graužt peles. Māte atdarija vēl vienu atvilktni un teicās man rādīt kaut ko sevišķu: tā bij balta bērna jostiņa ar rozā zīda maliņām, tā esot bijusi pirmā jostiņa, kurā viņa mani tinusi. Jostiņai līdzās glabājās ari mazs vikšīts nogrieztu bērna matiņu, tie bij balti kā lini ar tikko manāmu dzeltenu atblāzmu; un tie bijuši mani pirmie matiņi.

Māte man tos deva rokā apskatīt, bet es tos tikko neno-
metu zemē un man saskrēja pilnas acis asaru: ak, kāds man
bij kauns, ka es nu varēju būt tik maziņa bijusi! un šie matēji,
tie man izlikās pretīgi — kaut jel māte man tos nemaz nebūtu
rādījusi un kam viņai vajadzēja tos paglabāt!

Es būtu pavisam bēdīga atgriezusies no klēts iespaidiem,
ja piepeši man virs pašas galvas nebūtu atskanējis kāds stiprs
burkšķis, līdzīgs mazam pārkonam. Kas tas? es sākot nobijos,
bet burkšķis atkal atkārtojās un tā turpinājās vairāk reižu vie-
nādos rīboņos. «Savāds pārkons,» es brīnijos, «jāj kā koka
zirgā, un kur tad zibens?»

Mamiņa smējās un teica, ka laikam tas esot pārkoņa puika,
kas tur ālējoties, tas vēl zibeni neprotot uzlaist. Bet drīzi vien
ari izskaidrojās pārkoņa cēlons: tas bija lielais velas rullis, kas
tur burkšķēja, jo meitas patlaban rullēja velu.

Beidzot vēl māte man atslēdza kādu lielu lādi zaļā krāsā,
skaisti apkaltu: tur glabājās spilveni, lieli zīda un vecmodes
lakati un tautiski audumi. Pēdējie bij tik skaisti darināti ar
lielu krāsu gaumi un dažādām rozēm un vītņēm, ka es tik
skaistus vēlāk nekur neesmu sastapusi.

Māte teica, ka tie visi esot mantojums no kādas vec-vec-
mātes un ka tie nāksot reiz manā pūrā. Vecmāte mirstot tos
esot man nolēmusi.

Diemžēl, tie nolemto mērķi nerasniedza, laiks visu paņēma;
žēl tikai, ka tie nav varējuši nākt atklātībā un istā tautas pūrā,
bet palikuši nogrimušā pili, kurā laikam vēl šo baltu dienu gla-
bājas daudz tādu neatklātu skaistumu.

Ar to bij klēts saturs izsmelts; otra klēts, kur glabāja la-
bību, patlaban bij tukša un apcirkņi bez satura rēgojās ar at-
vērtām mutēm kā putni ligzdā, gaidīdami barības.

Kad pasaulē top gaišāks?

Gaišāk top pasaulē ne no saules, mēneša un zvaigznēm
vien, bet kad caur viņu izgājis cauri kāds sirds skaids cilvēks,
kas līdz galam izcietis.

Pa vasaru māmiņa mēdza apmeklēt radus un braukt pa
ciemiem. Viņa brauca pa lielākai daļai viena pati, jo tētiņš bij
tūlīgas dabas un grūti izkustināms no mājām.

Bet tagad ari viņai vairs nebij vienai jābrauc, jo es biju
tiklīdz pieaugusi, ka mani varēja ņemt līdz un viņa man ari to
jau sen bij apsolījusi.

Nevaru sacīt, ka es uz šo braukumu būtu sevišķi priecā-
jusies, vai ka tas man būtu devis ko sevišķi jaunu; es taču sa-

vos sapņos biju pārbraukusi kopā ar māmiņu trakajā braucienā, kādā īstenībā mēs droši vien nebrauksim.

Tikai tad man sāka mūsu ceļojums iepatīkties, kad māte teica, ka mēs brauksim pirms pie Gudenu mammas; tas bij viņas mīļākais ciems.

Bet arī es ļoti mīlēju Gudenu māmiņu.

Šī mūsu abu milamā māmiņa bij kāda gluži salikusi vecenīte ar stipri drebošām rokām, un tāpat arī acu plakstieni pār viņas lielajām, zilajām acīm raustījās pastāvīgi. Viņu varēja turēt par astondesmit gadu vecu, kaut gan tai nebij vēl sešdesmit pilni. No gurdajiem locekļiem tomēr varēja noredzēt, ka tā bijusi liela, stalta auguma.

Salikusi un nevarīga, kāda viņa bija, viņa tomēr mēdza šad un tad pie mums atčāpot, atspiedusies uz savu bozīti. Viņa būtu varējusi braukt ar visbrašākiem zirgiem, jo viņas dēlam, pie kuŗa viņa dzīvoja, piederēja vislielākās mājas Zemgalē, skaistā vietā, uz Svētes upes krasta. Dēls jau arī viņai nebūtu neko liedzis, jo viss taču bija viņas pašas un nelaiķa vīra manta, bet viņa gribēja būt vientuļa un sevišķi pie mums atnākt viena pati.

Klusi ta ielida pie mums, tik klusi, itkā vakara vējš būtu durvis atvēris un tad tikai mēs to pamanījām, kad ta jau stāvēja istabas vidū un mūs apsveica.

Man tā vien likās, ka Gudenu mama nāk īsteni tikai pie manis, to es izjutu no viņas runas.

Ar māti tā sarunājās par parastām lietām, visvairāk par saimniecību vai arī atļāva mātei izstāstīt visas bēdas, kas tai uz sirds gulēja.

Bet kad Gudenu mama palika viena ar mani, tad viņa runāja gluži citādi un nemaz tā kā ar bērnu, bet kā jau ar pieaugušu.

Viņa man stāstīja dažādus stāstus, bet visvairāk tādus par tālām zemēm, un prata tik dzīvi tēlot, itkā pati būtu ceļojusi.

Savas zināšanas viņa bij ieguvusi caur lasīšanu, jo viņas dēlam bij diezgan prāva biblioteka, kuŗa atradās gaŗos plauktos klēti, un viņš pats arī skaitījās priekš tā laika par diezgan izglītotu.

Dārzā izgājušas, mēs nosēdāmies zem kāda ēnaina oša, viņa uz soliņa, es turpat zālītē viņai pie kājām un viņa man stāstīja gaudīgā, drusku pācēltā balsī, caur ko vien jau vārdi ieguva ārpuslaicīgu nozīmi, par zemēm, skaistām zemēm, par Grieķiju, par Romu un par cilvēkiem, kādi tur dzīvojuši.

Bet arī par tagadējiem laikiem un zemēm viņa zināja stāstīt un sevišķi uzkavējās pie skaistās Šveices. Tur pūšot lieli vēji, viņa man tēloja, pa kalnu spraugām tie esot tik stipri, ka sagrabjot un aiznesot nevien cilvēkus pa gaisu, bet nonesot pat veselas kalnu būdņas. Paši kalni esot tik lieli un augsti,

ka dienām varot kāpt un kāpt un tomēr nekad nenonākot galā. Un tur arī neviens cilvēks neesot uzkāpis, tur tikai lidojot milzīgi ērgļi, bet visapkārt paceļoties drausmīgas klinķis un rēgojoties šausmu pilni bezdibeņi, kamēr apakšā, ielejā ziedot puķes.

Arī kalnu gali brīžiem izskatoties itkā ziedētu vai degtu lielā ugunsgrēkā; tas notiekot tad, kad saule lecot vai rietot.

Bet visvarenākais tomēr esot leduslauzējs vējš, kam pašam savs vārds, tikai viņa to neatminot; tas brāžoties pāri par visiem bezdibeņiem un augstumiem.

Es prasīju, itkā gribēdama savādā vēja pūšanu pati sadzirdēt, vai tik ļoti tur pūš tas vējš?

Viņa sapņaini atbildēja, ka ļoti, ļoti.

Man ar to pietika.

Labu brīdi mēs abas klusējām un klausījāmies lielā vēja pūšanā tālajos kalnos, kuŗu nekad nebijām dzirdējušas un tomēr dzirdējām.

Likās, te stastapās divas radniecīgas dvēseles, kas tomēr tik ļoti atšķirās viena no otras: viena no dzīves cīņas nogurusi kā sudmalas ar vēja saplēstiem, nolaistiem spārnieniem un otra tikai dzīves sākumā un cīņas gatavībā, kuŗu viņa sāka tikko drusku pazīt.

Reiz es, atceros, Gudenu mamai tiku ieprasījusies, kādēļ pie viņas viss dreb? i rokas, i galva, i pat acu plakstiņi.

Viņa lāga negribēja atbildēt, bet tomēr beidzot teica: «Esmu visa piekususi, bērniņ.»

«Vai daudz raudājāt?» es prasīju.

«Raudāju gan, mīlā meitiņ,» bij viņas atbilde.

«Vai tādas slapjas vai sausas asaras?»

«Visas.» —

Nu es arī iegādājos, kā Gudenu mama manai mātei sarunās tā blakam bij ieminējusies, ka viņas nelaikis bijis bargs un vienmēr sapīcis. Viņš nekad nelāvis viņai darīt, ko viņa gribējusi.

Bet ko tad viņa bij gribējusi?

Ak, to jau zināja visa apkārtnē, visi kalpiņi, pat visi siki putniņi.

Visiem viņa bij gribējusi darīt labu un pār visiem izbērt savu pilno dvēseli kā magone savu sēklu pilno trauku; it visur, kur vien auglīga zeme bij un kur kāds gaudiņš varēja dīgt. Viņa tik labi zināja un prata atšķirt labu no ļauna jeb auglību no neauglības.

Dvēseles skaidrība izstaroja no visas viņas būtes un apgaroja visu, kam tā pieskārs.

Daudz viņa bij cietusi, kamēr tik skaidra kļuvusi. Es ar saviem bērna prātiem to tumši izjutu.

Pagājušā vasarā es biju kādreiz bijusi Gudenu ciemā un tur kādas dienas no mātes atstāta paviesoties.

Ar lielu ziņkāri es biju skatījusies uz plašo biblioteku, kas Gudenu mammas dēlam jeb jaunajam Gudenam, kā viņu sauca, bij salikta klētī plauktos, bet Gudenu mama man iečukstēja, ka es tai nedrīkstot nemaz pieskārties; arī viņa pati to nedrīkstot.

Bet paslepu viņa tomēr bij daudzās no grāmatām lasījusi un lūkoja arī man to saturu savā veidā atstāstīt, un ikreiz, kad viņa sāka stāstīt un iegrimā dziļāk tēlošanā, viņas balss izklausījās itkā tā vaimanātu — tāpat kā kalnu vējš.

Tanī reizē es da ūju arī redzēt pašu jauno Gudenu.

Salīdzinot ar viņa māti un tās garīgo vieglību, viņš uz mani darīja smaguma iespaidu. Viņš runāja mierīgā, lēnā balsī un likās itkā katrs vārds viņam būtu apsvērts un nosvērts kā algādzim iemērots sieks.

Viņš nemēdza rāties, bet toties viss izteicās viņa sejā.

Viņš zināja daudz, bet savu zināšanu neizteica uz āru, tāpat arī savas grāmatas viņš nedeķa nevienam, tikai reti kādreiz kautko no viņām pastāstīja.

Tā pagājušo ziemu viņš, ciemā pie mums atbraucis, bij mātei stāstījis par kādu noslēpumainu grāmatu, kādu viņš esot lasījis, kur esot stāstīts par mūsu sentēviem, latviešiem, kā tie no kungiem dažādi mocīti un atstāstīja kā piemēru kādu gadījumu, kur muižā kungs līcis kādai kalponei acis izdurt.

Es tuvumā rotalādamies to biju noklausījusies un tas ar šausmām neizdzēšami bij iespiedies manā atmiņā.

Savu stāstu beidzis, viņš bij piezīmējis, ka šo grāmatu nekur nevarot grāmatu bodēs dabūt pīrkt, tā esot no ķeizara aizliegta, bet ja pie kāda viņu atrastu paslēptu, tad par to uziktu lielu sodu un iesēdinātu pat cietumā.

Cik noprotams, tad šī grāmata ir bijusi Merķeļa «Latvieši», kuŗa tiešām senāk bij aizliegta un grūti kautkur atrodama.

Vairāk no Gudenu onkuļa stāstiem un grāmatām es netiku dzirdējusi, tikai vēlāk, pēc gadiem, kad es jau gāju skolā, viņš iedeva man, uz mana lūguma, lasīt kādu vācu grāmatīņu «Ueber den Stockfischfang», ļoti piekodinādams, lai to nenosmērējot un drīz vien atkal atprasīja atpakaļ.

Es ari nezināju, ko ar šo grāmatu iesākt, jo pat vācu valodas es lāgā vēl nepratu.

Bet totiesu atkal Gudenu mama man pēc tam bij stāstījusi garu, skaistu stāstu no Venecijas par Santerokas grafu, kuŗš ar lielu zvanu nolaidies jūras dibenā pēc nogremdētām mantām. Stāsts bij pilns sarežģījumu un raibu dēku, dienvīdus krāsas un mirdzums man vizēja vien priekš acīm un manu fantaziju saistīt saistīja. Ilgi pēc tam es atminā biju dzīvojusi Venecijā un braukusi ar kuģiem pa dienvīdus jūru.

Šo stāstu es ari vēlāk sastapu grāmatā kā «Venecijas asins nakts».

Tagad nu es braucu atkal uz Gudeniem kā pagājušo vasaru un cerēju, ka nu dabūšu dzirdēt atkal daudz jaunu, skaistu stāstu, jo viņa no dēla bibliotekas būs paguvusi daudz izlasīt.

Celā, kuŗš gan nebij garš, pat ne veselās stundas brauciens, es spīlgti visu atmiņā atkal pārdzīvoju. Vārdu pa vārdam es atcerējos mūsu pēdējo sarunu.

Viņa vismiļāk bij atkal atgriezies pie kalniem un man par tiem stāstījusi.

Es viņai prasīju:

«Ko tad redz, kad kāpj uz kalniem?»

«Lielāku sauli.»

«Un kad kāpj un kāpj?»

«Rožainas un visādas ugunis — kalni sāk degt un ziedēt.»

«Vai ir sadeguši?»

«Nē, no rīta vēl baltāki kļuvuši.»

Ar to mums bij jābeidz saruna, jo mani veda uz mājām. Tagad man bij atkal daudz jautājumu, kuŗus vienīgi tikai Gudenu mama varēja paskaidrot.

Celā man šķita, ka zirgs pārāk lēni iet un ka ratu riteņi nemaz negriežas.

Beidzot mēs tašu pārbraucām pār Gudenu tiltu, kuŗš man

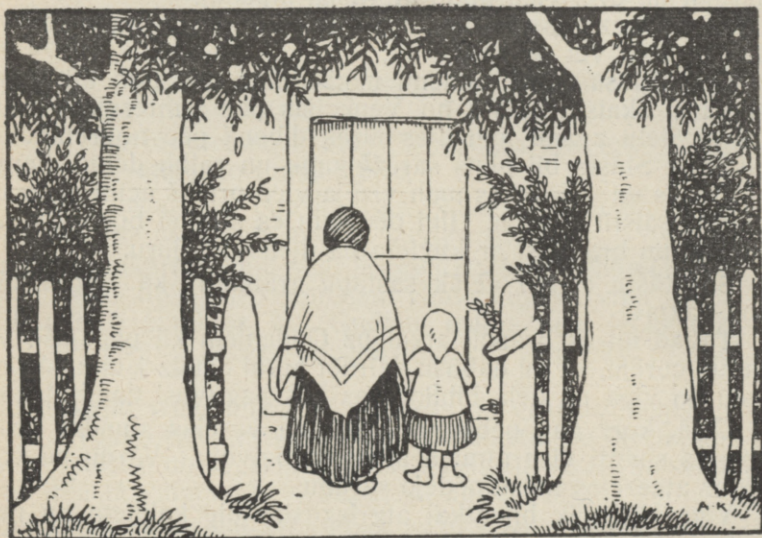
šķita diezgan bīstams, jo tas bij šaurs ar pacilus vidu un abās pusēs nebija nekādu aizsarga margu.

Mēs bijām pāri un braucām gar dārzu uz augšu.

Man šķita, ka rozes mammas durvju priekšā, kurās izgāja taisni uz dārzu, šoreiz sevišķi kupli ziedētu. Viss dārzs bij tik pilns ziedu un saules spožuma, itkā kādos lielos svētkos.

Mēs abas iegājām no sētas puses priekšnamā un māte brīnījās, kādēļ Gudenu mama mums nenāk pretīm, jo viņa mēdza to vienmēr darīt, saskatījusi mūs braucam jau no tālienes.

Iegājām istabā, bet arī tur viss tik tukšs un kluss, un tikai kāds apjucis circenis kautkur istabas kaktā skaļi vaimanāja pašā dienā, itkā būtu nakts.

Beidzot taču sāņistabas durvis atvērās un ienāca — pats Gudens.

Viņš paziņoja, ka māte pusdienas laikā esot nolikusies gulēt un vairs neesot atmodusies; laikam trieka viņu ķerusi.

Pa tam kalpi, mūs sadzirdējuši, arī sanāca kambari un visi sāka žēli raudāt.

Kāda vecenīte šņukstēdama stāstīja, ka Gudenu mama priekš pusdienas teikusi, ka viņai uznācis tāds salds, pavisam salds miedziņš un ka iešot gultā druku atpūsties.

No saldā miedziņa māmiņa arī vairs nebij atmodusies.

Es stāvēju kā sastingusi, bet ja Gudena paša paziņojums mani bij satriecis, tad no vecenītes stāsta viss riasījās ap mani

tik saldi un viegli, itkā Gudenu mammas nāve nemaz nebūtu miršana, bet aizlidošana.

Viņa nu bij uzkāpusi uz kalniem un redzēja vislielāko sauli un dzirdēja lielos vējus šalcam; es tikai viena biju palikusi lejā.

Ganu ciems un govu muzika.

Beidzot nu bij iestājusies mīlā, jaukā vasara savos pilnākos ziedos. Vispēdējā asākā vētra bij aizsteigusies prom uz vētru zemi un dienas nāca gaļos, sudrabplīvurotos mākoņu uzvalkos, ar saules vainagu galvā — un visas tās nu piederēja man.

Ziemā nakts ir bagātākas par dienām, tās visas ir pilnas ar sapņiem kā teiksmainais pērļu koks ar pērļu ziediem un augļiem. Vasarā, turpretim, dienas ir bagātākas par naktīm ar saviem īstiem smaržotiem un briestošiem pumpuriem un augļiem.

Dzīvos ziedus baro saule un lietūs, bet sapņu ziedus plaucē slepenas asaras un dienās neizpildītas ilgas.

Sapņu ziediem tikai viena priekšrocība: tie paliek vienādi un nevīst, kamēr īstie ziedi arī steidzas uz priekšu savā augšanas procesā pretī višanai.

Ari man bij jasteidzas, lai izietu cauri visas saules un ziedu pakāpes.

Vitols mana loga priekšā man to atgādināja. Viņš savu pirmo zeltu jau bij izmainījis sudrabā. Ari zvirbuli čivināja pa celiņu lēkādami: „Čiv! čiv! čiv! — brīv! brīv! brīv!”

Ja, brīv nu bij skraidīt pa lauku, cik patīk; dubļu ari vairs nebij, kas varētu drēbes aptašķīt un kājas slapināt un — bārieni par to ari vairs nebij.

Māmiņa man atļāva uzturēties laukā, tikai, lai nekur tālu neaizejot, varot apmaldīties un kāda nelaime uzbrukt; lai rotaļājos tepat ap mājām.

Bet ko līdz ziedonim sacīt: bīsties! un tekošam ūdenim: apstājies!

Māju apkārtni es jau biju izskraidījusi un sāku tagad domāt par tālākiem ceļiem. Briesmas? varēja jau būt, ka tālāk ejot uzglūn visādas briesmas, bet kas pašas nāves puķes plūcis un nav miris, tas ari pārvarēs citas briesmas.

Es jau gan biju ari tālāk bijusi ap mūsu diezgan plašajiem laukiem, kuŗi stiepās divu verstu tālumā: māte un tēvs, kad tie pa svētdienām apstaigāja laukus, vērot kā labība šogad paaugusi, bija ari mani kādreiz paņēmuši līdzī. Līdzī mums

Zila debess.

gadījās arī kāds atbraucis ciemiņš, bet tad bij mūžīgi runa par robežu strīdiem ar kaimiņiem un par procesēm, kas mani nemaz neinteresēja. Es gandrīz nedzirdēju, ko viņi runāja un tādās reizēs arī nekā neredzēju, bet gāju ievilkusies sevī kā gliemēzis savā mājā; mani dvēseles logu slēgi bij aizdarīti.

Māte mani gan mēdza modināt kā no miega un sacīja: „Skaties, nu, tu arī, tev dienās par šiem laukiem būs jāzin, jo tu esi māju mantiniece.“

Arī tas man pagāja garām gar ausīm. Kas man bij šie lauki, kad man piederēja mēneša sudraba lauki un saules zilās pļavas!

Māte sāka jau par mani bažīties, ka es esot ļoti nevērīgs, miegains bērns. Viņai bij taisnība: es īsti atmodos, kad es biju viena.

Kādā jaukā dienā, kad tēvs un māte bij izbraukuši, es uzņēmos viena pati apstaigāt laukus un iet turp, kur vēl nebiju bijusi. Es dzirdēju, ka ganu zēns kaut kur aiz mežiņa ganot govīs, pie kaimiņu Meldeņu laukiem, turp es gribēju doties.

Es nogaidiju dienviņu, kad visi bij uz pāra stundām nolikušies gulēt, noguruši no siena pļaušanas, tad es nepamanīta varēju izlīst laukā.

Tas man izdevās un es jau biju aiz mūsu kūtim.

Viss dabas klēpis ar plašajiem laukiem kā noklāts gulēja manā priekšā.

Par kādu „dabas klēpi“ te gan īsteni nevarēja runāt. Ja iedomājos Zemgales plašos līdzenumus, kur atradās mana dzimtene un pirmā māju vieta.

Nebija nekādu augšup kāpjošu kalnu, ne dejojošu pakalnu; ne izvītu upju, ne plaismotu gravu.

Ari krāsu te nebij ne pārāk drūmu, ne pārāk spilgtu, tikai maigos toņus pārvaldīja zils, zaļš, zelts ar blondu ziedoni un kastaņbrūnu rudeni.

Pat vētras, šalkdamas pāri šiem līdzeniem klajumiem neizskanēja lūstošās un graužošās skaņās, kā tur, kur tām jāšķeļas pret kalnu pretekļiem.

Tie pūta liriski vēji mīlīgi dzidrā plūsmā un tikai vēlā rudeni tie pārgāja gaŗi vilktās žēlabainās skaņās, kurām pievienojās pelēkās miglainās lietuss dienas kā nebeidzama raudāšana.

Tomēr, kas ārējai dabai trūka, tas izveidojās no manas iekšienes kontūrās, krāsās un skaņās. Jaunība redz ar skudras acīm un dzird ar peles ausīm.

Jāņu zāle pa grāvju malām vēl nebij nopļauta un stiepās pilnā augstumā man pāri par galvu, kad es gāju pa grāvja vidu. Dzeltēnbaltie vīgrieži kā lieli, balti akaciju koki cēla savus vēdekļus man pār galvu pāri, rožaini raibās vilkumēles stiepās no garās zāles laukā, kaut gan vilku pašu nekur neredzēju un violeti vanagnadziņi iekērās man drēbēs, itkā es būtu sagūstīta bezdelīga.

Ziedi sniedzās pār galvu un piebēra matus, ziedi vālājās pa kājām, ka bail bij pāri tiem bradāt ar kājām; ja jau uz nokritušu maizes drupatiņu uzmīt bij grēks, vai tad puķu galviņas samīt nebij vēl lielāks noziegums?

Maizīte, dieva dāvana, man ikreiz bij jāpaceļ un jānoskūpst, ar nomītām puķu galviņām es darīju to pašu. Bet tad viņu sarādās par daudz un es bridu tālāk vien iekšā grēkos un skaistumā.

Un cik daudz gaismas un spožuma visapkārt! Kā visur mirdzēja, spulgoja, zaigojās, vizuļoja, blāzmojās, laistījās, zibēja un spīdēja! Kā kāds zāles asniņš pagriezās uz citu pusi, tanī atmirdzēja citāda gaisma kā feju spoguļi — gan rozā, gan violeta, gan zilganzaļa visās nokrāsās.

Bet vēl dažādāki par puķēm un zālēm bij kukainiši, kas pa smilgu stiebriem rāpās augšup un lejup. Tie pēc sava izskata un krāsām bij tik raibi un dažādi, kā es nespēju viņus aptvert un arī nevarēju kavēties, ja gribēju tālāk tikt.

Es gāju vien pa grāvi uz priekšu, bet jo vairāk es no mājām attālinājos, jo lielākas man šķita briesmas, kuŗas gan nekur vēl nebij ieraugāmas.

Uz akmeņa, grāvja malā, gozējās saulē jauna, zaļa ķirzatiņa, bet tikko tā ieraudzīja mani un es viņu, mēs abas metāmies bēgt viena uz vienu, otra uz otru pusi. Nezin, kuŗa no mums vairāk nobijās, vai viņa no manis, vai es no viņas?

Es saņēmos, un turpināju savu gaitu. Kaut tikai nebūtu

tik klusu visapkārt! Pa dienvidiem valda uz laukiem tāds pat klusums un baigums, kā pašā pusnaktī.

Man bij stāstījuši, ka pa dienvidu staigājot apkārt pa laukiem rudzu ruņģis un grābjot bērnus cieti, ja laukā satiekot.

„Nieki vien! Kas tas par tādu rudzu ruņģi un kas nu es vairs par bērnu!“

Bet tādā bezelpas klusumā, kur visi gul, varbūt tomēr kādi gari staigā apkārt? Tik spiedīgi karsts, ka vaigi kvēlo un sviedri list.

Tomēr jāiet vien tālāk. Kad atskatījos atpakaļ, man likās, itkā ceļš būtu pazudis un es vairs nezinātu pāriet uz mājām.

Man iešāvēs prātā visas pasakas, kuņas es zināju un tās tapa par īstenību.

Tur iztālēm, uz grāvja malas, kautkas mirdzēja zālē nomests. Vai tik tas nebij čūsku kronis? Kas viņu atrod un pacel, to čūskas ceļ par karalieni un pārved uz savu pili, tam nav vairs atgriezes atpakaļ pie cilvēkiem.

Es jau biju arī ar mieru palikt par čūsku karalieni, bet tad es iedomājos māti un māju.

Māte rūgti raudās, kad manis vairs nebūs, arī tētiņš slaucīs asaras pīpi smēķēdams. Logi paliks no rītiem aprasoti kā asarās, kad tiem nebūs sava slaucītāja un putekļi gulēs bieža kārtā. Ari mans jaunais runcis, melns ar baltām krūtīm, kuņu es audzināju sava pelēkā nelaikīša vietā, kas man bij glābis dzīvību — vai māte viņu tik labi baros, kā es? Nē, viss mani sauca atpakaļ un es būtu vai tūdaļ atgriezies, ja iztālēm nebūtu ieraudzījusi mežīņu, sava ceļojuma mērķi, kur ganījās govīs.

Es izkāpu no grāvja un gāju gar tīruma malu. Vējā līgojās dzeltēni dzintara kvieši, sudraba rudzi un skarotas auzas, itkā feju auskari.

Bet visiem pa vidu, — ak, tu, manu nedienu! — rēgojās velna auzas, melnas un treknas un dzīrās labo sēklu vai nomākt.

Māte arvien sirdijās par šīm velna auzām, ka tās nemaz nevarot iznīdēt ne ar arklu, ne ar ecešām, itkā pats velns tās tur būtu iekaisījis, labai sēklai par spīti.

Man arī iešāvēs prātā pasaka par velna auzām:

Kad dieviņš savās dūsmās Ādamu un Ievu no Paradīzes izdzinis, viņam pēc tam viņu iežēlojies, ka tiem nu būs badā jānobeidzas un viņš izsūtījis kādu eņģeli ar labības maisu tiem pakal. Eņģelis sācis labību izsēt, bet te arī velns klāt un min uz graudiem virsū. Eņģelis gan paspējis velnu aizdzīt, bet pēdējais projām skriedams paguvīš mazākais uz dažiem graudiem uzsplaut. Tās bijušas taisni auzas, kuņas tad no velna

splāvienu pārvērtušās par nezālēm un palikušas melnas. Tās pašas arī bija tā dēvētās velna auzas, kuŗas tik treknas un melnas ligojās pa pulku citai labībai un draudēja to nomākt.

Es steigšos ātrāk tām garām, jo kur velna auzas auga, tur arī pats velns nevarēja būt tālu.

Beidzot es sasniedzu mežiņu un atguvu elpu. Pēc spiedošā dienvidus karstuma mani apņēma patikams vēsums koku paēnā.

Mežiņš gan nebija visai liels un viņā arī nebija lielu, vecu koku ar platiem zariem; pa lielākai daļai viņā auga alksnīši un šur un tur jauni bērziņi un apses.

Zem apsēm vēl ziedēja pēdējās atslēdziņas, ar dzeltēni skarajiem ziediem, kuŗi saldi smaržoja pēc medus un saules.

Noplūkusi pušķīti, es nogūlos bērziņu paēnā uz muguras un lūkojos, kā bērza galotnes ligojās vējā, drīz kopā liekdamies un apkampdamies, drīz atkal attālinādamies viena no otras. Katru paliekšanos vadīja vēja šalkoņa kā muzikas takts.

Mani pārņēma pus sapnis, pus nogurums, es gulēju nekustēdamās un būtu tā varējusi pavadīt veselu mūžu, noraudzīdamies galotņu rotaļā un itkā saplūzdama ar tām kopā.

Man bij jādomā pie tētiņa, kuŗš tā mēdza uz muguras cēlieniem gulēt gultā pipi smēķēdams un allaž tikai izpūzdams pa kuplam dūmam.

Varbūt mēs abi tā gulēdami sadzirdētu teiksmaino brīnum-

putniņu, kurš tik jauki dziedot, kā viņa klausoties nemanot aizejot laiks un kad beidzot pamostoties, esot jau pagājuši tūkstoš gadi.

Ari es beidzot ar visu varu lūkoju piecēlties, bail bij, ka tiešām nesāk putniņš dziedāt kautkur mežiņa biežumā un ka nepaiet tūkstoš gadu, ko tad mājā sacīs!

Kad biju piecēlusies, es gandrīz būtu devusies atpakaļ uz mājām, jo es atrados vēl sapņa varā, bet tur, mežiņa otrā malā es jau sadzirdēju govīs maurojam un idam. Turpat būs ganu zēns, un kad nu nodomājusi esmu, būs arī turpu jāaiziet.

Es atradu ganu zēnu pie meža grāvja, vītoli paēnā, guļam un no vītoliem sev stabuli griežam.

Teicu, ka esmu atnākusi viņu lūkot un lai viņš man ko uzspēlētu.

Viņam izlikās jocīgi man spēlēt priekšā; bij gluži citāda publika nekā es, kurai viņš spēlēja, tā bija viņa ragaiņu saime.

Kad es neatlaidos, viņš prasīja, ko es gribot, lai viņš spēlētu: vai ko bēdīgu, vai priecīgu, priekš dejošanas?

Es teicu, ka katra spēlēšana ir bēdīga un dara bēdīgu.

„Nekā,“ viņš pretojās, „ir priekš dejošanas arī.“

„Bet kur tad tev tie dejojāji?“ es prasīju.

„Nu, govīs; kad es spēlēju, tās sāk bizot astes sacēlušas.“

Vai nu viņš ar mani jokoja, vai kautrējās spēlēt, — īsto iemeslu es nevarēju izzināt, bet pie spēlēšanas viņu tomēr nepiedabūju.

Mēs pārgājām pie citas nodarbošanās, un viņš mani noveda aiz kāda celma rādīt, kur zemes bites jeb kamenes bij ietaisījušas medu.

Paņēmis platu lapu par blodu, viņš uzlika labu gabaliņu šā zemes medus un mani pacienāja.

Pēc tam mēs gājām „pūslīšus sist“ un „ar poliem kauties“.

Tā ir vienkārša rotaļa, kurā katrs lauku bērns pazīst, jo polī, ar garīem stiebriem un pelēkām, garēnām pūkotām galvām aug katrā grāvja malā.

Mēs saplūcām labu pušķi polu, pārdalījām tos uz pusēm un gājām kaut, kurš pretiniekam pēdējo galvu nocirta un pats vēl sveikā palika, bij uzvarētājs. Gadījās arī, ka cērtot abas galvas reizē krita, tad neviens neuzvarēja.

Pūslīšu rotaļa bij vēl vienkāršāka, bez sacensības iekarsuma, vajadzēja tikai prast tā uzsist uz pūslīša galviņas, ka tā ar skaņu plīsa.

Es to nepratu un nolūkojos, kā viņš rīkojās.

Zālē sēžot mums pārskrēja pār galvu gaisā garā rindā

meža raudavas. Mēs noprātojam, kādēļ māju zosis nevar laisties un meža zosis var.

„Mēs arī nevaram laisties,“ es sacīju, „tā tad mēs esam tādi paši, kā māju zosis.“

Ģudra saruna mums arī bij par to, kurp aiziet mākoņi, kas tik ļoti steidzas. Beidzot mēs gājām sacensties, kurš var taisni saulē skatīties.

Neatceros, kurš to ilgāk paspēja, atminu tik, ka man apreibā galva un palika tumšs acu priekšā un virmoja visapkārt sarkani uguns riņķi.

Kad ganu zēns man vēl bij parādījis, kur viņam glabājas cīruļa oliņas un kur atrodas lazda ar riekstiem, kuŗi bija vēl par zaļu priekš baudīšanas, es sāku domāt par mājām; vakars arī vairs nebij tālu.

Kad biju kādu gabaliņu no meža izgājusi, es ieklausījos, ka ganu zēns sāka pūst stabuli.

„Tā tad priekš manis viņš nespēlē, bet priekš savām govīm,“ es nodomāju.

Meldiņa bija tik salda un reizē sērīga, ka es nevarēju ticēt, ka tā būtu priekš mulķa lopiem.

Es apstājos, lai labāk uzklausiētos, bet reizē apstājās arī meldiņa. Es varēju gaidīt, cik gribu, bet viņš tālāk nepūta.

Tikko sāku iet uz priekšu, arī meldiņa sākās no jauna un bij tik salda, itkā spēlētājs savu stabulīti būtu iemērcis tanī pašā zemes bites medū, ar kuŗu viņš mani pacienāja.

Es lūkoju vēlreiz apstāties un klausīties, bet reizē aprāvās arī meldiņa, pašā vidū pušu trūkdama.

Gāju atkal un atkal turpinājās meldiņa, arvien saldāk ritēdama un plūzdama, itkā skaņās pārvērsts medus, kas no stabulītes ritēja ārā kā no bišu kārītes.

Tagad nu es gan zināju, ka tā netiek spēlēta priekš govīm, bet priekš manis.

Jo lielāks kļuva atstatums starp mani un spēlētāju, jo saldāk un sērīgāk pūta stabulīte.

Es apdomājos un sāku piepēši skriet, gribēdama zināt, kādu iespaidu tas darīs.

Pēkšņi apstātās arī meldiņa citā tempā un sāka bērt tādus skaņu burbulīšus, itkā stabulīte būtu pieburta pilna ar cīruļoliņām un viņš man tās saužām sviestu pakal.

Es nu tik skreju un meldiņa traucas man pakal burbuļodama, pērlodama, pārslodama un mani viscaur ar skaņām apbērdama.

Lēkdama vien es pārskrēju mājā un man bij jāsmejas, ka es biju tāpat bīzījusi, kā govīs.

Pārāk augstu pakārta cimbole.

Starp siena laiku un labības plauju bij iestājies pavaļa un māmiņa teica, ka nu mums esot jāizbrauc visi ciemi. Visus radus gan nevarot apciemot, bet vismaz galvenākos.

Kādi mums radi bij un cik viņu, to es īsti nekad lāgā nezināju, un kad māmiņa man kādreiz pēc tiem prasīja, es nevarēju eksamenu izturēt un jau pie pirmā auguma izkritu cauri.

Nezinu, kā tas nācās, kaut gan man citādi laba atmiņa, bet tikko māte sāka radus uzskaitīt, mani jau pie otra auguma pārņēma tāda salda tīksme, itkā es ieelpotu sakaltušu rožu smaršu. Māmiņas vārdi skanēja arvien tālāk un tālāk un es iegrimu — mazā, maigā miedziņā.

Iejūsmināta pati no sava temata, māmiņa nemaz nemanīja, ka es neko nedzirdu un skaitīja tik vien tālāk līdz trešam augumam.

Kad nu beidzot izrādījās, ka es nekā nezināju, viņa ļoti sirdijās, bet nākošu reizi un tāpat ikreizes vēlāk notika tas pats, itkā miegs turpat kaktā gaidītu, lai tik māmiņa sāk stāstīt.

... Ak, mīlā māmiņa, kā es tagad visus radus zinātu uzskaitīt no augumu augumiem, vai no paša Ādama, ja tu tik vienu vienīgu reizīti gribētu mani uzklausīties un pacelt vēlēnu

sedziņu. Bet tagad nu māmiņa neklausās, tāpat kā senāk es un viņas miedziņš ir vēl dziļāks...

Vispirms mēs gribējām doties pie vistuvākiem radiem, un tos es pazinu, jo tie arī mūs mēdza apciemot.

Guđenos mēs jau bijām bijušas un tagad devāmies ceļā uz Būdniekiem, pie mātes tēva.

Tētiņš atkal bij grūti izkustināms no mājām un visa nedēļa mums pārgāja ar sagatavošanos vien. Tēvs lika bārdu noskūt, zābakus viksēt un veļu stīvināt, tīri kā uz baznīcu braucot, un kad atnāca diena, kurā bij nolemts izbraukt, mēs agri jo agri bijām visi kājas.

Būdnieki no mātes mājām bij atstatu kādas četras jūdzes, un pirmoreiz manā mūžā atrodoties tik garā ceļā, man bij daudz ko taujāt.

Ceļš veda cauri Zaļās muižas parkam, pāri par „ellīti“, kurū es jau pazinu no savas aukles pasakām, un tagad dabūju to īstenībā redzēt.

Dienas laikā cauri braucot, protams, nekādu šausmu nebij, velni jau arī zina, kad viņiem īstais laiks cilvēkiem rādīties, tikai lielie, augstie koki deva patīkamu paēnu pret dienas karstumu un viņu šalkoņa mūs ievērpa romantiskā tīksmē.

Tēvs atlaida grožus svabadāk un zirdziņš soļoja lēnāk, itkā līdz iegrimdams teiksmainā sapnī.

Garām braucot dažām mājām man bij ko skatīties gan uz dārziem, gan ēkām. Māmiņa man šo to pastāstīja par viņu saimniekiem un māju iekārtu. Mēs bijām jau nonākuši ūzeninku pagastā, kurš tāpat kā zaļenieki pieder pie Zemgales bagātākā un lepnākā viduča.

Bet par visām staltākas pacēlās Būdnieku mājas, uz kurām jau bijām nobraukuši. Jaunbūvētā dzīvojamā ēka, celta no sarkaniem ķieģeliem, izskatījās drīzāk pēc pils nekā pēc lauku dzīvojamās ēkas. Skaisti tā atcēlās no plašā, zaļā dārza fona, kas to ierāmēja visapkārt. Būdnieki jau arī skatījās ar savām pāri par 400 pūrvietām zemes vairāk par muižu, nekā par mājām. Viņas jau arī bija piederējušas kronim un ne dzimtkungam un tādēļ arī vergu laikus un feodalisma spaidus mazāk izjutušas.

Tādos apstākļos arī māju īpašnieka raksturs varēja izveidoties neatkarīgs, brīvs un lepns.

Un tāds arī bij vecais Dāvids Freimanis, manas mātes tēvs; visā apvidū viņš bij ļoti cienīts un visu mūžu nodzīvoja kā pagasta vecākais un tiesnesis.

Viņš bij arī pazīstams tirgotājs un tirgojās ar miltiem un labību un uzturēja sakarus pat ar Lietuvu. Leišu valodu viņš

brangi pārvaldīja un piekopa to arī dažreiz mājā; arī mana māte pa daļai to prata.

Pēc ārējā izskata Būdnieks atstāja valodā, gaitā un žestos noteicošu, pasmagu iespaidu. Steigties nekur nesteidzās, bet visu panāca, nerunāja bargi, bet visi no viņa bijās; viņš turēja visu saimi un ģimeni rokā kā zvejnieks tīklu ar zivīm.

Arī man no vectēva sametās bail, kad man bij jāiet apsveikties un jābučo viņam roku.

Viņš man uzlika šo roku uz galvu kā maziem bērniem mēdz darīt un teica:

„Tā, tā; audz vien liela, būsi dienās mātei palīgs saimniecībā.“ Vairāk viņš gar mani tanī reizē nelikās zinot.

Arī starp māmiņu un viņu valdīja tāds bijīgs, salts atstatums, viņi runāja tikai par saimniecību un vispārējo valodu; nekāda tuvāka un siltāka jūsma neieplūda starpā. Mans tēvs jutās pavisam lieks un tikai šad un tad ierūca kādu vārdu, sarunām piebalsodams.

Tēvs un meita laikām bij atsvešinājušies, no tā laika, kamēr pirmais bij pa otram lāgam apņērcējies un viņam bij no otras sievas bērni, divi dēli un meita. Visu savu rūpību un gādību viņš piegriezā šiem pēdējiem un domājās pret manu māmiņu savu pienākumu izpildījis, izprecinādams to pie saimnieka ar prāvām mājām.

Kā viņai tālāk klājās un kāda bija viņas iekšējā dzīve, par to viņš maz likās zinot; nebija jau arī viņam, izpildot savus dažādos amatus, priekš tā laika.

Un tomēr māmiņa arvien meklēja pēc šīs tēva sirds, jo māte viņai vēl šūpulī gulot bij mirusi un viņa jutās gluži bārenīte. Vai viņa to kādā retā brīdī, vai varbūt pat tagad caur ikdienas valodām cauri būtu sadzirdējusi runājam, to es nezināju un arī nebūtu spējīga bijusi ar savu bērna prātu uztvert.

Man bij turpat biedrenes, manas māsiņas, viena ar mani vienādos gados, otra jaunāka, un brālēns, drusku par mums vecāks. Tie bija Būdnieka jaunākās meitas bērni, kuŗa tanī reizē arī bija atbraukusi sērst, jo tika kāda dzimumdiena, vai kādi citi ģimenes svētki svinēti. Šī jaunākā māsa bija izprecēta bijusi pie Zaļās muižas skolotāja Zorgenfreija, kuŗš gadu atpakaļ jau bij miris.

Atraitne, kuŗa vēl skolā uzturējās kādas stundas dodama, taisījās tagad ar visiem bērniem pārnākt uz dzīvi pie tēva.

Bez viņas Būdniekam no otras sievas vēl bija divi dēli: vecākais jau saimniekoja līdzī tēvam turpat mājās un jaunākais bij Berkenes skolā par skolotāju.

Kristaps Freimanis tika ieskatīts par ļoti gudru cilvēku un

par lielu grāmatnieku, jo viņam bij plaša biblioteka. Skolotāja vietā viņš tomēr negribēja palikt, jo jutās ar krūtīm ne visai spēcīgs un interesējās arī par zemkopību. Tēvs viņam jau bij nopircis lielākas mājas Aurumuižas pagastā, Martlaukus jeb Mercfeldus, kā viņas toreiz sauca. Ari tas bij šoreiz ieradies ciemā pie tēva.

Es uz viņu noskatījos un man viņš visvairāk imponēja ar to, ka viņam bij kupla, brūna bārda, jo vīri ar bārdām man toreiz iedvesa arvien bijību un cienību, itkā tie būtu gudrāki par citiem. Bez šīs gudrības bārdas viņam tiešām bij gudras, dzīvas acis ar caururbjošiem skatiem un pie tam viņš smēķēja cigarus ar tik saldu dūmu, ka es gluži apreibu.

Viņš vēl atradās puisī, bet vecākais dēls jau bij apprecējies un viņam jau bij mazi bērni.

Visiem tomēr bij pajumte tēva mājā un visi tagad bij sapulcējušies ap tēvu kā zari ap cilts koku.

Pēc mielasta es ar savām abām māsīcām skraidījām pa lauku. Viņas te jutās gluži mājās un izvadāja mani pa visām malām.

Izstaigājām dārzu, bet tur nekas daudz nebij atrodams, jo ogas vēl nebija ienākušās, kaut gan mēs arī zaļas labu tiesu iebaudījām, jo aizliegti augļi vienmēr ir saldi, un mums bij stingri aizliegts zaļas ogas ēst, tādēļ ka to vasaru apkārtņē valdīja kolera.

Izstaigājušas dārzu, mēs gājām tālāk pa lauku. Būdnieku apkārtņē arī nebij nekādas dažādības, visur izpletās vienmē-

rīgi līdzieni plaši labības lauki, kuŗi, kupli paauguši, mums, meitenēm sniedzās pāri pār galvu un aizsedza visu tālāko izredzi.

Mēs negājām tāli un palikām turpat uz pļaviņas aiz mājas. Pļavu pāršķērsoja strauts un pār viņu pāri veda braucamais ceļš ar tiltu. Šis tilts bij jau ļoti vecs, bet liels un masīvs, itkā tas būtu uzcelts pār kādu bezdibenu, kaut gan grava viņa apakšā bij gluži izsusējusi un tilts bij lieks. Māsīcas — Auguste un Katiņa — tā viņas saucās, — par šo tiltu zināja dažādas nostāstus: kā tur apakšā, melnajos grodu iedobumos, dzīvojot velni. Pa dienu gan tie cilvēkiem nerādoties, tikai spraugās esot nomanāmas viņu garās sūnu bārdas, pilnas ar pelējumiem, un piepju cepures, bet pa nakti tie uzbrūkot dažādos veidos. Varot gan gadīties, ka viņiem iepatiktos tiltu piepeši izraut zem kājām, kad taisni kāds tur pāri iešot vai braukšot, vai arī gājēju ar visu tiltu pacelt gaisā un aiznest projām.

Aši mēs bēdzām no tilta nost, itkā nupat tā ar mums varētu notikties un aizsūšās pārskrējām mājās, jo mums šķita, ka velni ribēdami mums dzītos pakal.

Kad bijām apmierinājušās, gājām tāpat pa mājām, apskatīt visu, kas skatāms un izkāpelējām pa augšienēm.

Vislielākā parādība bij nesen celtās klētis ar kādu savādi ierīkotu „graudu zābaku“.

Šis zābaks laikām nebij nekas cits, kā kāda praktiski ierīkota nolaižama trūba, pa kuŗu labība tika nobērtā no augšas lejā, lai nebūtu jānes ar maisiem. Varbūt šī ietaise bij vairāk komplikēta, ko es vairs neatceros, bet man, šinī caurumā ieskatoties, toreiz tas izlikās baigs un tumšs, un Auguste man arī čukstēdama stāstīja, ka tur, kāds puisis, graudus bērdams, esot graudos iekritis un noslāpis.

Tas man izlikās šausmīgi — jo kad cilvēks var ūdenī noslīkt, to var iedomāties, ūdens ir gan derīgs, bet reizē arī naidīgs elements, tāpat kā uguns, bet graudos, taisni vislabdarīgākā dabas dāvanā, maizītē, ko ikdienas ēdam, kā tur var cilvēks nobeigties, tas man izlikās pretdabīgi un vēl šausmīgāki.

Kad viss jau bij apskatīts un lielie taisījās braukt uz mājām, mēs vēl ielīdām kādā sānu pieliekamā kambarī: tur bij sakrauti šādi tādi nelietojami daikti, visi aplāti ar bieziem putekliem.

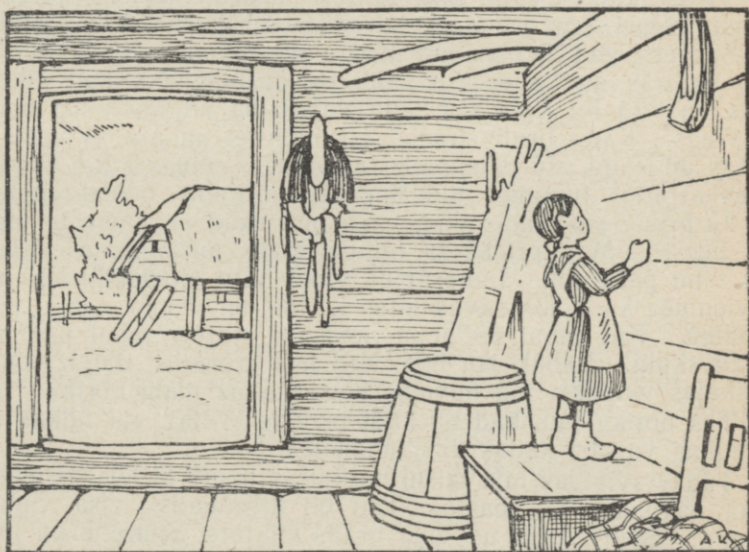
Bet starp putekļiem es pamanīju kaut ko spožu karājamies pie pašiem griestiem, tās bija vectēva cimboles.

Māsīca man atkal paskaidroja, ka vectēvs protot ļoti skaisti sist uz cimbolēm visas vecmodes dejas. Kā „ekosezi“, „puķīt, pa dambi“ u. c. Pa novakarēm viņš kādreiz sapulcējot

visus savus bērnus pagalmā, vai arī istabā un tad spēlējot un liekot deļot. Ak, cik tad esot jauki! Vectēvs arī tāpat mākot skaisti spēlēt.

Man palika tā sāpīgi ap sirdi, ka es tanī jautrajā pulciņā nebiju un ka arī vectēva spēli nekad neesmu dzirdējusi.

Kad bijām no kambara izgājušas, es viena pati ieslāpstījos viņā atpakaļ. Es gribēju, mazākais, dzirdēt, kā pati cimbole skan, ja arī spēlētāju nedzirdēšu. Kaut arī tikai vienu pašu stīdziņu spētu aizsniegt, lai tik dabūtu nojautu no skaņas! Bet cimbole karājās pārāk augsti. Es kāpu uz kastēm, bet tomēr nespēju sniegt; tad es vēl uzcēlu virsū krēslu un uzkāpu uz tā. Stiepdamās, gandrīz jau es ar vienu pirkstiņu sniedzu

stīgu, te krēsls kautkā pakustējās un es ar troksni nogāzos zemē. Lielie iesteidzās iekšā un atrada mani uz grīdas, ar putekliem aplātu un pārplēstām drēbēm, kuŗas bij aizķērušās aiz kastes naglām.

Māte mani sabāra un sagraustīja aiz pleciem: „Ko es tur esot līdusi, ko meklējusi!” Es neteicu nekā un klusēju.

Bija jau arī jābrauc uz mājām. Mēs ardievojāmies un atkal sasēdām ratos.

Māte bij skumja un ceļā nerunāja nekā, domās kavēdamās. Arī zirdziņš aši skrēja, itkā atvieglots, ka varēja doties projām.

Kad māte no domām atgīdās, viņa vēlreiz mani sabāra,

ka es lienot, kur neesot jālien un meklējot, kas neesot jāmeklē.

Bet vai viņa nebij darījusi to pašu un vai viņai bij izgājis labāk?

Es nebiju aizsniegusi vectēva kokli un viņa — tēva sirdi.

Melnā grāmata. Spoku istaba. Ķiršu dārzs.

Vasara skrēja arī uz priekšu ar sarkanām kurpēm, kā zibēja vien pakal noskatoties, bet mums ar māmiņu vēl priekšā bij apciemojumi.

Vistuvākais ciems bija mātes māsas mājas, Platones pagasta Spuri, kurī no mums atradās vairāk par jūdzi atstatu.

Spurene gan šad un tad mēdza pie mums atbraukt viena pati, bet tas notika uz īsu brīdi pa darbdienām, kad nebija vaļas un kad bij šāda vai tāda vajadzība un tāpat arī māte pie viņas. Kādu brīdi sirsnīgi izrunājušās un asaras noslaucījušas un kādu āsu palaunadzi uzkodušas, viņas atkal šķīrās. Ja es atrados tuvumā, tad Spurene pārmeta manai mātei: „Ko tu brauc pie manis viena pati un nekad nepaņem to meiteni līdzī!” Man priekš tā bij dzirdīgas ausis un es sajutu pret viņu pateicību. Labprāt es viņai būtu pieglaudusies, bet es vienmēr kaunējos savas jūtas izrādīt un vispār nebiju pieglaudīga. Kas mani no acīm nepazīna, turēja mani par nemīlīgu skuķi. Labāk jau bija, kad bija troksnis, daudz viesu un skaļas valodas, tad neviens negrieza uz mani vērību.

Tas notika tad, kad bij kādi plaujas svētki, vai talkas un apkūlības vai arī kādas dzimumdienas.

Tādas svinības bija taisni notikušas manā pēdējā dzimumdienā pavasarī, 17. martā. Tad bij atbraukusi visa Spuru ģimene: Spuris pats un viņa brālis Ģinters, Spurene un māsiņa, mīlīgā Spuru Doriņa.

Šinī reizē es nu neizbēgami biju bijusi galvenā persona, jeb vismaz personas gabaliņš, ap kuŗu viss grozījās.

Spuru tante man bij šķīnķībām atvedusi pašaditu šallīti un pušķīti mākslīgu neaizmirsteļu, un Spuru Ģinters melnas skaistas drēbes kurpītes, apšūtas ar zaļām zīdā bantītēm. Šallīte pastāvēja no trim krāsām: rozā, melnas un pelēkas, kuŗas bij atsevišķās strīpās adītas un kā matpīne sapītas kopā. Tante man šallīti nododama svinīgi teica: „Nem šo šallīti, kuŗu es pati noadīju, viņa nav tik vien kā šallīte, bet viņai ir daudz dziļāka nozīme; vēlāk tu sapratīsi. Šis neaizmirsteļu pušķītis lai tev to atgādina.”

Toreiz es patiesi Spuru tantes mistiskos vārdus nesa-pratu, bet tagad man liekas, ka tante ar šiem dažādiem krāsu

celiņiem būs domājusi manus dzīves celiņus; rozā, melns, pelēks, tādi man viņi gandrīz liekas un varbūt es toreiz ar zaļajām zīda kurpītēm staigāju pa rozā dzīves taciņu, tikai es to nezināju.

Ari citādi mana dzimumdiena bija tikusi pavadīta tik omulīgi, ka man viņa ilgi glabājās atmiņā. Pie omulības palīdzēja daudz Spuris pats. Viņš bij ļoti simpātisks vīrs, liela kalsena auguma, dedzīgu temperamentu, ar skaļu, asu valodu, kurā viņam dusmās iedegoties par šādu vai tādu pārestību, tūdaļ bij pie rokas, ar daudziem jaunradītiem lamu vārdiem. Viņa lielās, zilās acis bij ļoti izteiksmīgas pie katra uztraukuma. Vidszilākā viņa īpašība bij tomēr lielā sīrsnība, kuŗu viņš ap sevi izplatīja kā savu īpatnēju atmosferu ar audzelīgu siltumu. Viņa brālis Ģinters bij viņam līdzīgs, tikai viņa temperaments vēl izteicās jauna puīša trakulībā.

Kā trešā, viņiem līdzīga izrādījās māsīca Doriņa, kuŗa pēc dabas un izskata līdzinājās tēvam, tikai viņas skaistās zilās acis vairāk atmirdzēja maigumā nekā temperamentā, un kād smagie plakstieni lēni cilājās, bij itkā sirds vārtiņi atvērtos aizvērtos. Vēl vairāk maiguma viņai piedeva viņas kuplie zelta mati. Kaut gan viņa bija par manim dažus gadus vecāka, es ar viņu vairāk sapratos, nekā ar citām māsīcām un viņu ļoti mīlēju.

Kamēr lielie piekopa savas valodas, mēs sarunājāmies savā starpā. Doriņa man bij uzticējusi ļoti dziļus noslēpumus, tāds, par kuŗiem tikai itin slepeni drikstēja pačukstēt: Viņa bij atradusi Ģinteram zem gultas pagalvja mazu grāmatiņu „Mīlestības gaudu dziesmas” un atminēja arī šo, to kas tur bijis iekšā. Un tad vēl — ko viņa nebij atradusi un ko arī neviens cits nebij redzējis, bet par ko visi slepeni melsa — Ģinters esot burvis, viņam esot kaut kur paslēpta „melnā grāmata”, ar kuŗu varot garus atsaukt. Kāda kalpone esot skaidri redzējusi, ka viņš pa nakti garus sasaucis. Visa istaba bijusi pilna ar miroņiem, gan liesām, gan treknām dvēselēm un daži pat, rindā uz krāsns satupuši, kaulus klabinādami žēlojušies, ka salstot. Meita aiz bailēm gandrīz pamirsusi un nezinot, kas tur tālāk noticis. Ari melno grāmatu tā pati kalpone teicās citā reizē gultu taisīdama zem spilvena atradusi, tā bijusi pati viscaur melna ar melnām lapām un baltiem burtiem un kad viņa to atšķīrusi, tad pa istabu sācis čabēt un grabēt, itkā visos kaktos kustētos. Viņa to nomētusi zemē un bailēs metusies bēgt. Kur grāmata palikusi, to viņa vairs nezinot, jo no tā laika viņa Ģintera gultu vairs neapkopjot.

Tāds spēcīgus noslēpumus nu mēs, mazās meitenes, arī zinājām, jo kalpone tos Doriņai bij uzticējusi, un mēs pratām

tos arī pie sevis paturēt, allaž tik viena uz otru nozīmīgi paskatīdamies, itkā kādas svarīgas sazvērētības biedrenes.

Pēc vakariņām lielie bij spēlējuši uz trumpām un mēs darījām to pašu. Viņi spēlēja „aitas galvu” un „preferansi” vai arī „vienkāršo” un „dubulto kazu” un mēs gājām atsevišķi pie maza galdiņa uz „krustiem” jeb „ūzām”. Katra uzvilka sev priekšā ar krītu trīs krustus un kuŗu vienu gājienu vinnēja, nodzēsa vienu krusta radziņu, bet tā, kas ašāki krustus izbeidza, bija spēli vinnējusi. Tā tad drīkstēja savu pretinieci visapkārt apkrīt, gan uz sejas, gan uz drēbēm ar ūsām, caur ko cēlās liela ķerstišanās un jautra skriešana pa visām ista-

bām, galdiem un gultām. Bieži gan arī sanācām spēles iekaišumā asā konfliktā, bet aši atkal salīgām un skūpstīdamās ar apkrītotiem deguniem, šķirāties tikpat mīlas kā bijušas.

Tā bij pagājusi mana dzimundiena un nu kādā jaukā ritā mēs atkal braucām uz Spuriem.

Ceļš bija tas pats, pa kuŗu bijām braukušas uz Gudeniem; tas veda cauri vecajai Kurzemes lielkungu laiku „Jēkaba muižai” un vijās gar Svētes robotiem krastiem projām uz Ūziņu un Platones pagastiem.

Tie paši iespaidi radās arī ceļā un baismas mūs pārņēma braucot garām klinšu robam, kur bija norisinājies kāds neticami briesmīgs notikums ar māti un bērnu, kuŗu šē nevaru atstāstīt, lai neaptumšotu manas „zilās debesis”, bet kuŗu uzglabāju vēlākiem laikiem.

Kad bijām gabalu pabraukušas, mums bij jānogriežas pa kreisi lielā priežu mežā, pa kuŗu mums kādu triju verstu platumā bij jāizbrauc cauri. Pa mežu vijās daudz ceļu, viens otru krustodami, un tur varēja viegli apmaldīties; bet māmiņa atlaida zirga grožus svabadi un ļāva tam iet pēc viņa prāta un tas ceļu labāk atrada par mums.

Mežā iebraucot mūs apņēma brīnišķīgs aromats no saulē sakarsušiem priežu sveķiem un medainiem viršiem. Burvīgo sajūtu pavairoja vēl dziļais klusums, kuŗa vienīgā elpa bij priežu šūpošanās vējā, kas izklausījās kā stikla muzika, kad priežu un egļu sīkās adatīnas sasitās kopā. Mēs būtu varējušas ilgi kavēties šinī teiksmainajā atmosferā, ja zirdziņš nebūtu atvieglots nosprauslojies, sacīdams: „Te nu es jūs izvedu mežam cauri, un jūs man labu auzu kuli parādā!”

Iztālēm parādījās jau arī Spuru mājas, paceldamās uz kāda pakalniņa un iztālēm mirdzēdamas ar jauncelto ēku sarkaniem dakstiņu jumtiem. Ieslēgtas visapkārt plašā lokā no tumšiem, lieliem mežiem tās atradās skaistā apvidū. Auglīgie tīrumi ar stipru kviešu zemi tos ieņēma itkā savā platā klēpī un strautiņš ar zaļo, bārkstaino plavu gar pašām mājām tecēdams, tos apvija kā ar zaļu zīda jostu.

Šāds noapaļots ieslēgums visapkārt, kas neļāva izplūst plašumā un neaizklīst tālumā, deva stipru koncentrācijas un sirsnības iespaidu. Mežu josta, kas apjoza laukus, saturēja kopā arī iedzīvotāju jūtas.

Spuru ģimeni mēs visu atradām mājā un visi priecājās par mūsu atbraukšanu. Bez minētām personām ģimenes locekļi bij vēl divi puikas, Krišānītis un Zamuels un viena veca grosiņa.

Abi puikas bij jaunāki par mūsu. Vecākais no tiem, Krišānītis, bij priekš saviem gadiem pārāk izstīdējies, vārgs un smalks kā pagraba dīglis, kaut gan pēc izskata tas bij kā pienā mazgāts un ar medu barots. Pārāk liela jūtība bij viņa dzimuma mantojums. Mātei viņš tā bij pieķēries, ka baidījās viņu pavisam no mājām izlaist. Tā pagājušo reizi, kad māte bij taisījusies braukt uz mūsu mājām, viņš bij paņēmis šķēres un sagriezis gabalos mātes gluži jauno kleitu, kuŗu pēdējā bij nolikusi, lai vilktu mugurā.

Otrais puika, Zamuels, turpretīm, bij dzīvs un enerģisks, un tēvs no viņa cerēja dienās iznākam lielas lietas.

Vecā grosiņa bij turpretīm nokaltis zars pie ģimenes koka; veca, salikusi, sevī iedubusi tā staigāja bubinādama pa māju apkārt, un tukšais zārciņš bēniņos jau uz viņu gaidīja. Jāsaka, tādas grosiņas — kā viņas visur sauca — bij tolaik visās mājās, vienāda izskata, un vienādi zārki arī visos

bēniņos bija priekš viņām nolikti. Visām viņām bij vienādi ieskati, ka dzīvam esot jādomā pie nāves.

Mēs, visjaunākā paaudze, bijām pret to dzīvs protests, mēs augām, dzīvojām, ziedējām nākotnē iekšā ar kūsojošu pārgalvību un vētrainu temperamentu.

Kamēr lielle pa iekšieni sarunājās par saimniecību, mēs skraidījām pa lauku. Spuriem bij arī skaists augļu dārzs un āboli jau brieda gatavībai pretī. Vislabākā tomēr bija vecās grosiņas ābele ar mīkstiemi cikātāboliem, kurus tā ar savu bezzobu muti varēja sagrauzt kā veca, sirma pelīte.

Dārza otrā pusē atradās „vecā istaba”, kuŗa ļoti sen atpakaļ bij būvēta un tādēļ gluži vecmodīga, ar tā dēvēto namiņu

priekšā un savādām durvīm, kuŗas augšā un apakšā bij sevišķi veramas. Griesti bij zemi un lodziņi līdzinājās vairāk dūmu caurumiem nekā logiem. Tagad ļaudis to vairs neapdzīvoja, bet toties tur mitinājās vairāk spoki un mīroni, kādu tolaik arī bij papildnam. Kā Būdniekiem bij savs vecmodes velnu tilts, tā Spuriem bij sava spoku istaba un sava melnā grāmata.

Mūs, meitenes, šī romantiskā istaba visvairāk saistīja un drebēdamas un bailodamās mēs izložņājām visus kaktus, bet neviens spoks neturēja mūs par diezgan cienīgām, lai mums rādītos.

Vienīgais atradums bij mums lielas kuplas rozes, kuŗas biezos puduros auga taisni spoku istabas galā, itkā no nedzāmām rokām dēstītas un koptas.

Nosmērējušās viscaur ar putekliem un sodrējiem no rūpulošanās pa kaktiem, bet appuškojušās ar rozēm un ar lieliem rožu vainagiem galvā mēs atgriezāmies istabā.

Tur mēs savukārt izmeklējamies pēc melnās grāmatas, bet arī to neatradām; ne spoki, ne gari negribēja ar mums, mulķa meitenēm, ielaisties.

Glūži tukšā mans Spuru ciems tomēr priekš manis nepalika. Mēs sameklējām kādas citas grāmatas, kuŗas Spuru tante man teicās līdzī dot, tās bij dažāda satura, kā, piemēram: „Gumals un Līna”, „Priežukalna Roze”, „Brandavīna glāzē noslikst vairāk nekā ezerā”, „Par velti mīlēts”, „Kā Palejas Jānis savu būšanu kopis”, „Lietderīgi padomi par vaislas lopu vairošanu” un viens sējums „Tūkstoš un viena nakts”.

Bez izvēles man deva un es tik ņēmu pretī visu, kas drukāts, kā aizbadējusies bite ziedus. Laimīga es ar savu nastu pārbraucu mājās, cerēdama no tās sev daudzām nedēļām gara barības.

Dažas nedēļas pēc apciemojuma Spuros, mēs gatavojāmies nobraukt vēl uz Kūpeņu Jurīšiem, kur arī dzīvoja mūsu radi un ar māmiņu ļoti tuvu sagājās. Sevišķi vecais Kūpenis bij ļoti lāga vīrs, kas prata visus saistīt ar savu neizsīkstošo humoru un omulību.

Kūpenim bij divas pieaugušas meitas un dēls, vēl jauns puika. Vecākā meita nāca allaž pie mums kautko pašūt un tā mēs bijām ļoti saradušas kopā.

Es priecājos, kad braucām uz Kūpeņu ciemu. Ceļš bij tas pats, kas veda uz Gudeniem un Spuriem, tikai bij vēl tālāk jābrauc, labas divas jūdzes, bet tas jo tālāk, jo skaistāk izlocījās pa kalnainu apvidu, vienmēr līdzteku ar Svētes upi.

Kūpeņu mājas pašas atradās visskaistākā vietā, uz augsta upes krasta, kas viscaur bij noaudzis dažādiem kokiem un izvijās lielā augstumā dažādās robotās plaizmās un gravās.

Tikpat skaisti bij arī Kūpeņu plašie dārzi, divi lieli ābeļu dārzi un divi arī ķiršiem un citām ogām.

Dārzi bij mājas lielākie ienēmumi, jo tīrumi te nebij lieli un zeme smiltaina un ne tik auglīga.

Dārzi, turpretīm, kuŗi bij iznomāti kādiem Rīgas augļu tirgotājiem, deva tik lielus ienākumus, ka Kūpeņi skaitījās par pārtikušiem laudīm.

Ķiršu dārzu viņi bij paši sev paturējuši un tas patlaban laistījās vien itin sarkans no lielā ogu daudzuma, kuŗš atradās pilnā gatavībā, kad nobraucām.

Tā nu bij istā Lejputrija, vai ķiršu paradize, kad mūs ieveda dārzā un skubināt skubināja, lai tik nu ēdot cik vien spējot. Māmiņa gan teica, ka vairāk kā cilvēks spējot, ēst

jau nevarot un jāapdomājot, kas pēc tādas pārēšanās rītu būšot. Bet nevarēja jau nemaz acis pavērst ne uz vienu, ne otru pusi, ka neaicinātu ķirši, tik brūni, tik saldi un sulīgi, ka paši no sevis slidēja mutē iekšā. Edām ka vai asaras bira, apgājām pa dārzu apkārt un ēdām atkal no jauna.

Tādus burvju dārzus ar tādu dievišķu mielastu jau arī piedzīvo tikai vienreiz mūžā.

Bet ar ķiršiem mielasts vēl nebūt nebij galā. Kad beidzot izgājām no dārzciem laukā un iegājām istabā, tad tur jau gaidīja tikai īstais mielasts, ar ceptiem cālīšiem un lieliem vēžiem.

Kūpeņu izlīcotā upē piemita ne tik vien zivis, bet arī daudz vēžu alas. Visu tur varēja baudīt no dabas pirmās rokas; Kūpeņus ar viņu dabas bagātību un skaistumu tiešām varēja dēvēt par īstu Lejputriju.

Bagātīgi no visa baudījuši mēs no šīs poetiskās vietīņas šķirāties. līdzī pārvesdami pūru ar brūniem ķiršiem, ko lāga ļautiņi bij mums ratos ielikuši, un vēl lielāku mēru skaistu atmiņu.

Kūpeņi bij mūsu pēdējais ciems šīnī vasarā.

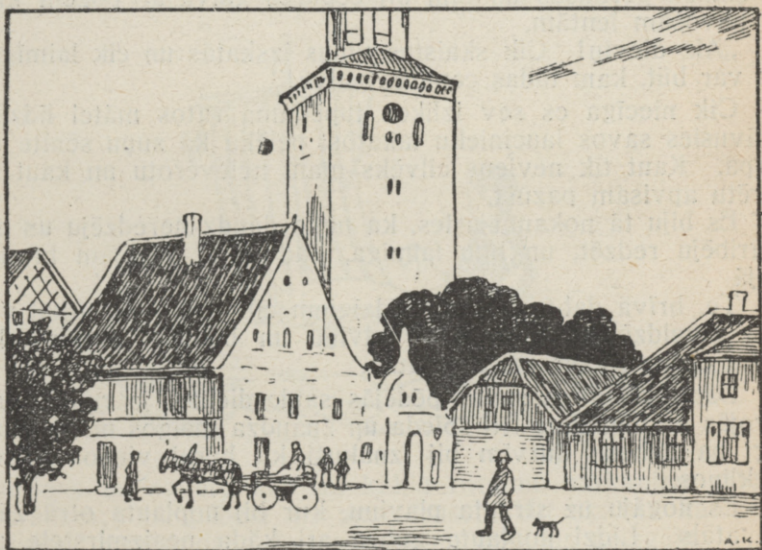
Kuģis Norvila. Novembra vētras.

Pie maniem šīs vasaras ceļojumiem piederēja vēl divi tāli braucieni: viens, kad māte mani paņēma līdzī uz Labrenču tirgu, otrais, kad pirmo reizi mani aizveda uz Jelgavu.

Tirgus pats man nemaz nepatika: pārāk daudz tur bij ļaužu kopā, kas trokšņoja un ālējās un daži pat gulēja pavisam piedzēruši. Dažas kumēdiņu būdas arī tur bija ar raibām izkārtņēm un pērtiķiem durvju priekšā; man tie bij riebīgi un es sāku pat baidīties, tā kā māte mani veda projām.

Satikāties vēl ar dažiem pazīstamiem, kuri mūs cienāja ar kvasu un piparkūkām, bet es tik tiecos uz mājām.

No visa tirgus labākais bij pats brauciens pa kalnaino apgabalu, kur augsti no lielceļa varēja lejā plaši pārredzēt visu apgabalu ar tumšiem, lieliem siliem un Tērvetes upi, kuŗa tur kā čūska vijās loku lokos.

Notālēm bij arī redzamas vēsturiskās Kalnamuižas pils drupas, un māmiņa man tikai zināja pasacīt, ka tur senāk lieli kari bijuši un ka uz nomelnējušiem mūriem vēl tagad varot redzēt sažuvušas asinis, bet par Zemgales vēsturi un par mūsu tēvu varonīgām cīņām viņa neko tuvāk nezināja, jo tolaik mūsu pašu vēsture mums bij sveša.

Drīz pēc šī tirgus brauciena mani aizveda māte pirmo reizi uz — Jelgavu. Mani iepriekš biedināja, ka Jelgavā tik viegli nēlaižot iekšā: ceļa malā stāvēt žīdi ar iesmiem un katru badot, kas pirmo reizi iebraucot.

Es to uzskatīju par joku, bet kad tuvojāmies pilsētai, es tiešām ieraudzīju žīdus ar iesmiem un tie arī gāja klāt pie braucēju ratiem un kautko tur badīja.

Tie pienāca arī pie mūsu ratiem, es ieraudzīju dzelzs iesmus žīdiem rokā un izbailēs sāku list zem ratu ādas, bet tad māmiņa, kuŗa līdz šim bij smējusies, mani mierināja, ka tie meklējot labības maisus un ne cilvēkus.

Es nokaunējos par savām bailēm un ieskatījos, ka tie tiešām dur iesmus labības maisos, noprovēdami jaunkulto labību.

Iebraucot pilsētā es ļoti brīnījos par bruģētām ielām, par lieliem, skaistiem namiem, kas tik bieži bij sablīvēti kopā cits pie cita un par tikdaudz laudīm, kas tur tik steidzīgi skraidīja pa ielām, nezin uz kuriem un kādēļ.

Daudz tur bij redzami arī tādu meiteņu kā es: tās visas bij skaisti ģērbušās un tām bij cepures galvā ar puķēm klāt un plīvošām lentām.

„Ak, dieviņ! Cik skaistas viņas izskatās un cik laimīgas tās var būt, kam tādas cepures galvā!”

Cik niecīga es sev izlikos tupēdama ratos mātei līdzās, ierāvusies savos laucinieku lakatos, pelēka kā suņu sēnīte uz cērpa. Kaut tik neviens cilvēks mani neievērotu un kaut es varētu apvisam pazust.

Es biju tā nokaunējusies, ka neko daudz neredzēju un arī negribēju redzēt, un biju laimīga, kad atkal varējām braukt mājā.

Te, brīvā dabā un starp līdzīgiem cilvēkiem, es atkal varēju atveldzēt savu sāpošo galviņu un bēdīgās actiņas, kā slima cielvaiņa pie meža strauta.

Daba vēl deva savas pēdējās saulesdienas, jo rudens jau tuvojās un miglainie rīti spieda un žņaudza maigos mākonīšus, kuŗi pa debesu durvīm bij iznākuši kā bērni vienos baltos krekliņos.

Es nogāju uz strauta plaviņu, kur bij nopļauta otrā zāle jeb atāls. Līdzī nopļauta gulēja arī kāda neaizmirstele un skatījās vēl ar zilām actiņām uz sauli, bet tā viņu vairs nežēloja, un slaidais kātiņš jau bij mīksts un sašļucis.

Arī lauki pa lielākai daļai bij nopļauti un vēlajās auzas stipri dzeltēja, tikai velna auzas vēl bij melnas un treknas, vīkšos sagriezušās, kā velna meitu auskari.

Grāvja malās arī tāda puspelēka, izčabējusi zālīte, aizlauzta smildziņas.

Es ieraudzīju skaisti lillā vanaga nadziņu, un gribēju to noplūkt, bet redzēju, ka tas bij cieši apvijies pēdējai rudzu puķei ap viduci, negribēdams no tās šķirties.

Es viņu atstāju arī, lai nozied līdz beigām, jo kad viņu noplūks, rudzu puķe paliks atraikne.

Es nogāju līdz mežiņam, arī tur jau bij nonācis rudens. Bērziņi bij pavisam caurspīdīgi dzeltēni un lapas lidoja projām

bez vēja kā tauriņi. Viņi jau pirmie bij dzeltējuši, kad vēl neviena asāka vēsma tiem nebij uzpūtusi; laikam vasarai tie bij vismīlākie un tā viņus negribēja atstāt vētrai un rudenim un ņēma sev līdzi.

Kokiem pa apakšu bij savijušās kazes cita ap citu kā meitenes rotalās, lūkodamas viena otru gar zemi nosviest. Tikai viena pacēlās par visām augstāk un stīgojās ap lazdu uz augšu.

Visur tāds grūts, spiedošs skumjums. Rudens pavedieni, rokām netverami, man sitās sejā un mazi, zaļi zirnēklīši stiepa spožus diegus kā nāves audumus.

Es salasīju dzeltēnsarkanas apšu lapas un nopinu no tām sev garas vijas, ar kurām aptinos visapkārt kā kāda meža

meitene un savēru sev ap kaklu rotu no sarkaniem pīlādžu koraļiem; es gribēju arī mazudrusciņ būt skaista kā lepnās pilsētas jaunkundzes, kurās man no atmiņas neizgāja.

Kad es mājā pārnācu, meitas iesaucās:

„Ūja! kā nu izpucējusies, tīri kā lapsas aste!”

Es par tādu atzišanu nebiju visai priecīga un gribēju ko labāku dzirdēt; bet kad es sievām piegāju klāt un teicu, lai uz manim paskatās, tās teica: „Kas sunim asti cels, kad pats necels.”

Vairāk apbrīnotāju man nebij, jo ar ganu zēnu es biju sagājusi ienaidā.

Tas bij iznācis tā: Viņš priekš manis bij uzbūvējis „brango kuģi Norvilu”, ar kuŗu es gribēju doties tālumā pa mūsu pašu dīķi.

Būvmaterials bij bijusi veca govu sile, buras mātes priekšauts un drošības pēc bij pielikti arī aiŗi, divas no kāda ubaga atstātas bozes.

Es būvmeistaram arī biju uzticējusies un sēdos droši kuģī iekšā, rīkodamās reizē ar burām un airiem.

Diena bij bijusi jauka un mātes arī nebij mājā, un dažas citas briesmas, kādas bij aprakstītas jūrnieku stāstos, arī nedraudēja, nebija ne klinšu ragu, ne jūras nezvēru, ja neskaita par tādiem mazos grundulēnus, kas mudžēja visapkārt pa diķi — un es varēju mierīgi braukt tālāk. Bet te nu notika tas negaidītais: bez vētru, bez briesmu kuģis Norvila cieta avāriju; — sile kā šauta apsviedās apkārt ar dibenu uz augšu, un es gulēju diķa dubļos.

Te nu skaidri bij redzams, ka vainīgs vienīgi bij būvmeistars, ganu zēnu, kas kuģi tik slikti bij taisījis; no tā laika es ar viņu nemaz vairs nesatikos.

Šo nepatīkamo piedzīvojumu es centos drīzi aizmirst, un tas bij jo vieglāk izdevies, kad man bij nācis palīgā liels, nopietns darbs.

Tā bija labības vadāšana. Šī darbība norisinājās starp lauku un šķūni. Pilnie vezumi no lauka bij vezumam blakām ejot un zirgu aiz pavadas turot, jāpārved mājā. Rūpīgi bij arī jāuzmanās, ka rati kautkur neaizķeras un vezums neapgāžas. Tukšie zirgi jau gaidīja priekšā, tie bij jābrauc atpakaļ uz lauka. Vezumu vedot, bij jāiet soli, bet tukšā braucot, jāsež rātos un jālaiž zirgs skriet ko māc. Varēja arī zirgam sēst mugurā un laist aulēkšiem.

Bailīgi es šo amatu iesāku, bet drīz vien es jau kļuvi par meistaru un visā nopietnībā skaitījos par labu zirgu vadātāju, jo manā vadībā notika visai šķaidīga vezumu izmaiņa.

Rati gāja kā ribēja un grabēja, un pa celmiem lēkāja kā kunkuli gaisā un bieži apgāzās, bet es par to neko nebēdāju. Arī zirgs kādreiz sāka trakot un nebija valdāms, bet es tomēr tiku ar visu galā: kas gan bij priekš manis vienkāršs darbs zirgs, kur es jau biju jājusi uz zilā ilgu zirga ar pārļotām pavadām un nojājusi līdz zvaigznēm un mēnesim!

Tagad nu bij visi darbi galā un rudens miers plēta pār visu savus vēsos spārnus. Lauki bij kaili un mežiņā visas lapas nobirušas. Līdz ar to izbeidzās arī mani lauku ceļi un bij jāprobežojas atkal ar istabu.

Sākās atkal garie rudens vakari, pilni vēlu un baismu. Rīts ar vakaru likās itkā ar varu kopā sabīdīti, lai redzētu, cik viens bāls un otrs sarkans.

Ak, kā novembra vētra raustīja slēgus pie logiem un kauca skursteni! Kā sitās un brīkšķēja gar māju stūriem!

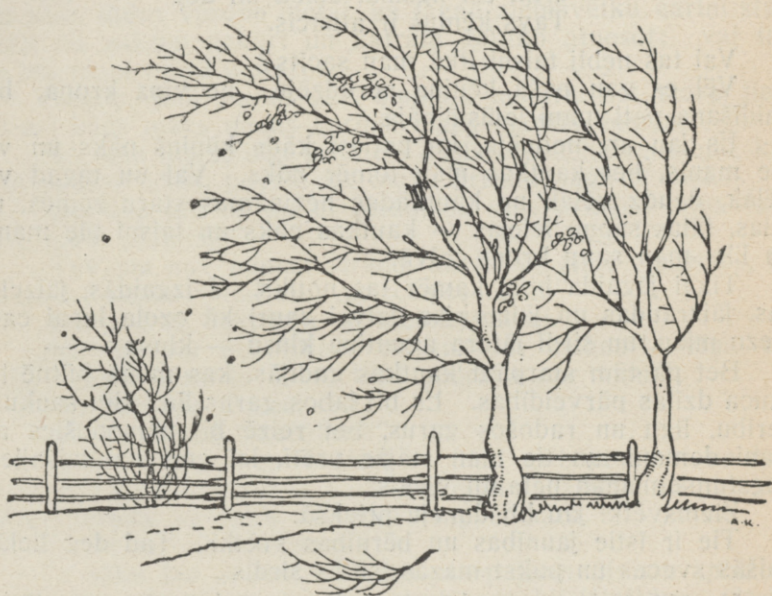
Vai tur neskrēja garām vēja kamanas ar pelēkiem zirgiem, kā krēpes plīvinājās un pulksteņi skanēja?

Kā būtu, kad viņās iekšā sēdētu? —

Bet bieži arī, kad melni, saplosīti mākoņu gabali smagi vēlās garām gar logu, man šķita, itkā tie būtu pekles ērgļa

asins piemirkušie spārni un ka skrietu garām briesmīgais ērglis, kurš jābaro ar cilvēka miesas gabaliem.

Vēl baismīgāk kļuva, kad aukas grūdieni norima un lēns vėjš vaidēja gaŗi vilktās, žēlās skaņās. Tās izklausījās, itkā vaidētu mani mirušie, noslīcinātie kaķīši, izkāpuši no diķa dibena.

Cik skaisti tie būtu bijuši un kā tie saulītē būtu spēlējušies! Tagad tie spēlējās vējā, pelēkās vēja dvēselītes pūpolu kažociņos.

Šādas un tamlīdzīgas baismu ainas atspoguļojās manā dvēselē kā pāri ejoši mākonī avota spoguļi, bet dziļi iekšā dīga kāds kluss spēks baigās un gaišās ainas netikvien uzņemt, bet tās arī pārveidot pēc sava likuma.

Karaļa kronis. Mans demons. Pazaudētā paradize.

Laikam pašam, kā likās, nepatika vairs aust melno rudens baismu un iznīcības audumu uz nāves austuvēm, viņš apstājās, apdomājās un sāka lēni to ārdīt nost, actiņu pēc actiņas, minūti pa minūtei, tā kā saulīte atkal sāka spīdēt cauri.

Ziemsvētki tuvojās un atventes steidzās viņu nākšanu vēstīt.

Māte ar saimi sāka atkal biežāk skaitīt pātarus, kas pa vasaru un darba laiku bij gluži paputējuši; Dievs jau pats arī zināja, ka cilvēkiem nebij vaļas un varēja pagaidīt.

Adventes dziesmas bij identiskas ar gaidīšanu, ar rīta krēslu un viņas mani nedarīja vairs tik skumju, kā gaveņu dziesmas.

„Ak, esi līgsma, dzied un dej,
Tavs ķēniņš ir atnācis.”

Vai tas nebij taisni itkā man sacīts?

Vēl es gan paša ķēnina neredzēju, ne viņa kroņa, bet gaidīšana pati mani iejūsmināja.

Es jau arī neticēju, ka patiesi kāds ķēniņš nāks un vēl pie manis, bet kautkas man tomēr nāks. Vai nu tagad vai vēlāk, daudz vēlāk no kautkādas nezināmas staru zemes, no tālas, tālas sapņu ielejas — kautkas nāks un taisni pie manis un liks man savu kroni galvā.

Tikai jāgaida bija, kamēr tas notiks. Jāizgaidās, jāizciešas, jāizraudas un jāizurbjas dzīvei cauri kā ozola lapai caur biezo mizu, un sirdī jātura uguntiņa klusu — klusu — —

Bet pa tām starpām kautkas gadījās, kas manā būtnē izsauca dziļas pārveidības. Es bij labos garus līdz šim saukusi, cerību, ilgu un radošos garus, bet reizē bij pamodušies arī mani demoni, un tie man stājās pretī, lai ceļš uz gaišajiem augstumiem man netaptu viegls.

Ziemsvētki jau bij durvju priekšā.

Tie ir īstie jaunības un bērnības svētki. Tad deg lielās, gaišās sveces un pukst mazās, siltās sirdis.

Vecāki dod saviem bērniem dāvanas, bet tās nav dāvanas vien, ko viņi dod, tā ir viņu mīlestība, kas še atradusi veidu visspilgtāk izteikties, un prieks, ar kādu bērni dāvanas saņem, arī nav tikai prieks vien, bet pretmīlestība — sirdis sastop sirdis, itkā stars staru, apvienodamies vienā liesmā, no kurās izaug gaisma un saules sākums.

Mana māmiņa bij dažas dienas priekš svētkiem pilsētā bijusi iepirkties ēdamās vielas un saldumus un spožos riekstīņus, jo eglīte tika gatavota.

Es redzēju, ka viņa kādu noslēpumainu pakuņu no manis slēpa un aši ieslēdza kumodē, lai es nepamanītu. Citādi jau es visus iepirkumus palīdzēju izkravāt un arī par eglītes pušķošanu mēs kopīgi apspriedāmies.

Bet kas tā par pakuņu, ko viņa no manis slēpa? Ka tur atradās kāda dāvana, ar kuru māte mani gribēja pārsteigt un iepriecināt, par to es nešaubījos.

Ēs būtu viņai prasījusi par to, bet viņa staigāja apkārt ar tik noslēpumainu gīmi un ar tik viltīgu prieku acu kaktiņos,

ka es negribēju viņai šo iepriekšbaudu izjaukt. Man likās, ka māmiņa šoreiz bij naivāka par mani.

Lai nu viņa priecājas, es nodomāju, nelikšos neko zināt, gan jau nu es arī priecāšos, kad dāvanu dabūšu.

Bet diezin, vai tā man maz patiks? Un tik ilgi ir ko gaidīt!

Mana nepacietība auga, bet māmiņas ne mazāk. Viņa jau sāka tādus vārdus mētāt, ka tagad ziemsvētku gariņi stāigājot pa naktīm apkārt un katram kautko atnesot; vai tad nu īsti mani tukšā atstāšot.

Tiešām, tādi gariņi gan staigāja apkārt, bet starp tiem bij arī kāds mazs melns gariņš, mans mazais demons.

Tas man neatlaidīgi čukstēja ausīs: „paskaties slepu, kas tanī pakipā iekšā, pavelc tik mazu drusku papīrīti vaļā.”

„Bet tad jau es mātei nolaupīšu visu prieku; viņa taču grib mani pārsteigt.”

„Tev jau nav nemaz jārāda, ka tu ko zini; izliecies, ka tu itnekā nezini; tad viņa priecāsies tāpat.”

„Bet tad es liekuļošu un melošu mātei.”

„Kas nu par liekuļošanu un kas par meliem! Viņai tas neko nekaitēs, un tu — tu būsi gudrāka par viņu.”

„Bet kur mans prieks?”

„Vai tu tagad priecāies?”

Nē, es tiešām nepriecājos, es tikai gribēju zināt un baīdījos pat, ka man dāvana varbūt nemaz nepatiktu, un man tad būtu jāizrāda, ka patīk, lai māti neapbēdinātu.

Vai tā nebūtu melošana?

Es sāku jau apgurt, cīnoties starp šiem diviem spēkiem, kuŗi mani vilka katrs uz savu pusi, man bij jāizšķiras, jātaisa pēdējais slēdziens.

Mans prāts izpalīdzēja man ar zofismu: Meli ir tikai tad ļauni, ja viņi kam kaitē. Ja es mātei nekaitēju, turpretim labu daru tad es varu melot.

Un kādēļ vispār lietot tādu nejauku, baidošu vārdu „meli”? Es tikai gribu apmierināt mazu ziņkārību un nieka dēļ sevi nomocu ar šaubām.

Lieta bij izšķirta.

Tagad tikai vajadzēja dabūt rokā kumodes atslēgu. Māte to tagad cieši glabāja aiz jostas un tikai vakarā, gulēt iedama, pabāza zem sava pagālvja.

Nogaidīju arī nakti un kad nomanīju, ka māte aizmigusi, es izkāpu no savas gultiņas un tuvojos lēni, elpu aizturēdama, viņas gultai.

Ak, kāds nejauks gājiens! Es drebēju aiz bailēm un sāku pat aizmirst, kādēļ man īsti atslēgas vajadzēja.

Bet es atrados kā hipnozē un melnais demons mani bīdīja tikai uz priekšu.

Māmiņa gulēja tik mierīgi, tik saldi, mēneša stars patlaban apspīdēja viņu kā kādu gaismas būtni. Un te nu stāvēja viņai blakām viņas mīlā meitiņa un gribēja tai uzkrist kā laupītāja —

Vai viņa pret mani šinī brīdī nebij gaismas eņģelis un es tumsas demons!

Un ja nu viņa pamostas? — —

Ko tad es teikšu? — — sviedri man lija no pierītes, domas strādāja, vēl smadzenes izdomās nebij ievingrinājušās.

Nu, tad — es teikšu, ka nācu viņu apmīlot, vai arī, ka man auksts un es gribu ielīst pie viņas sasildīties, kā jau šad un tad mēdzu darīt un tie tad bij mūsu mīlākie brītiņi!

„Meli!” atkal kāda balss man eekšā uzsauca, „arī tos mīlākos brītiņus tu ar meliem gribi sagānīt.”

Vēl pēdējais mēģinājums mani vilka atgriesties atpakaļ.

Bet ko tas līdzēja! Ja nu es arī atgriežos atslēgas neņēmusi un māte tomēr pamostas, tad man tā kā tā jāmelos un jāslēpj īstais iemesls, kādēļ es viņas gultai esmu tuvojusies.

Viens vienīgs solis jau mani bij valgos sapinis un demons nelaida mani vairs valā: Ja jau jāmelos, tad par to vajag kautko panākt.

Aši es pabāzu rociņu zem spilventiņa un tūdaļ atradu atslēgas.

Viegli es tās izvilku un māte nepamodās.

Gandrīz priecīga par labu izdošanos, es uz pirkstu galiem līdu atpakaļ.

Bet itkā žēli vaimanādama atkal balss man sauca: „Zagle, zagle, apzagi pati savu māmiņu!”

Es uz to vairs neklausījos. Demons tagad, par mani būdams drošs, bij ievietojies manī iekšā un es spītīgi sev atbildēju:

„Ko tad esmu zagusi, naudu vai kādu mantu? Tās pašas atslēgas es atbāzīšu atpakaļ.”

Es iegāju blakus istabā, kur atradās kumode, aiztaisīju durvis un aši atslēdzu kumodi.

Pakiņa man bij rokā un tikai plāns, vaļējs papīrīts mani šķīra no lielā noslēpuma —

„Varbūt vēl tagad, pēdējā brīdī, ir iespējams neskatīties, kas tur iekšā, pakiņu atlikt atpakaļ un atslēgu pabāzt, kur viņa bija?”

Tad nu gan es būtu pēdējā nejēga, visus grūtumus pārspēdama un ieguvumu nesāņemdama!

Pirkstiņi drebēdami rāva paši no sevis šporītes nost, mezglīņus neatraisījuši un — papīrītis krita uz grīdu.

Kaut kas neizsakāmi maigs un samtainš glaudās man rokā un bij diezgan prāvs.

Es piegāju pie loga pilnā mēnesī, lai to apskatītu.

Ak tu, dieviņ, cik skaists!

Bāli rozā zīda šalle, ar sīkiem zelta pavedieniem caur-austa! Tādu es toreiz biju Jelgavā redzējusi kādā logā un sacījusi, ka tā ir skaistākais, ko var pasaulē iedomāties. Tikai šī bij vēl lielāka un skaistāka.

Tā tad māmiņa nebij to aizmirsusi un visu laiku piedomājusi, kā man šo prieku darīt.

Te nu šis burvīgais skaistums izpletās manā priekšā, pār-liets vēl ar mēneša spozmi. Tādi gan izskatījās pazudušās paradizes ziedi un augļi, kuŗos pa zelta dzīslīnām kā šiem mirdzošiem diedziņiem ritēja nemirstības sula.

Asaras, divas lielas asaras man bij izlauzušās no acīm un mēness šīs divas smagās, karstās pīles ņēma apsudraboja ar savu sudrabu un ievērpa iekšā audumā. Tās vēl tur piederēja klāt — zemes asaras pie paradizes auduma.

Tas bij īss, skaists aizmirstības brīdis, tad —

Es uztrūkos kā no miega, dziļa plaīsa atvērās man acu priekšā, es nometu audumu, itkā tas man rokās degtu.

Man gar viņu vairs nebij nekādas daļas. Es nebiju vairs cienīga viņu saņemt. Paradizes vārti aiz manis aizkrita cietī — es paliku ārā — izstumta.

Mechaniski es satīnu atkal šalli papīrī, atliku atpakal kumodē un aiznesu atslēgas un iebāzu atpakal zem spilvena.

Māte ari tagad nepamodās, netraucēta es varēju atlikties savā gultā un nakts apraka manu nedarbu.

Es iemigu tikai pret rītu.

Kad pamodos, man šķita, ka ar mani būtu notikusi kāda liela pārgrozība.

Daudz, daudz vecāka es jutos, itkā pa šo nakti būtu pārdzīvojusi gadu desmitus, itkā man nekas vairs nebūtu ko cerēt un par ko priecāties.

Es uzcēlos. Actiņas tik karstas, kājiņas tik gurdas, itkā es būtu tālu ceļu nogājusi.

„Vai tev, meitiņ, kas kait?” māte prasīja manu, uz viena pleca nokārušos galviņu taustīdama.

„Nekas —” es nokungstēju.

„Būs istaba bijusi par karstu sakurināta,” viņa manu gurdumu sev izskaidroja.

Un nāca visgrūtākais, paši svētki.

Ziemsvētku vakarā visi skraidīja, gatavojās, nesa iekšā zaļu, smaržīgu eglīti.

Ak, cik es citkārt būtu labprāt līdzī skraidījusi un bijusi priecīga. Bet tagad es slapstījos pa kaktiem kā gurda rudens muša.

Kāra egles zaros vizuļus un zelta riekstus un iededza svecītes, bet manā mazajā dvēselē bij tumšs, tur nekas ne spīdēja, ne mirdzēja.

Tad nāca svinīgais brīdis, visas sveces bij iedegtas eglītē, un visi māju laudis sapulcējušies apkārt. Māmiņa katram pasniedza pa dāvanīnai: Puišiem šalles, meitām priekšautus un lakatus. Papiņam jaunu pīpi un tabakas maku. Vecajai tantei jaunmodes lūgšanu grāmatu, uz kuŗu viņa diezgan šķībi noskatījās un pat priekš pelēkā runča karājās zarā likums desas, kuŗu tam uzmauca kaklā. Visi bij ļoti priecīgi.

Tagad nu māte sauca mani: „Nāc nu tu, mans īstais ziemsvētku bērns!”

Es bailīgi tuvojos un viņa pasniedza man, tik labi pazīstamo paciņu.

„Vai tu vari uzminēt, kas tur iekšā?”

Ak, vai! Ko viņa mani tā tirdīja!

Prieks starot staroja viņas vaigā, itkā viņa būtu apdāvināta un ne es.

Brīdi klusēdama un izbaudīdama sajūtu, ka mani laimīgu dara, viņa skubināja:

„Taisi nu, taisi vaļā un skaties!”

Kad es tūlojos, viņa pati attina papīri, pacēla šalli gaisā, lai visi redzētu un plaši aplika man to ap pleciem.

Es saņēmu visus spēkus un mēģināju smaidīt; tas priekš manis bij briesmīgs brīdis. Es jutos kā notiesātā, pie kuŗas izpilda sodu.

Tad es ieslīgu mātei rokās un paslēpu galvu pie viņas krūtīm. Ak, cik laimīga viņa bija, iztulkodama to kā manu lielu prieku un pārsteigumu.

Labi, ka kalpones man noņēma šalli no pleciem un apbrīnodamas laida no rokas rokā, kamēr beidzot māte teica: „Diezgan nu, ka nenotraisas no pirkstiem, jāliek paglabāt kumodē.”

Kad svecītes taisījās izdzist, laudis izklīda un sāka ēst svētku vakariņas.

Es nevarēju ne kumosīņu baudīt, kaut gan bij izcepta zafrana maize ar rozinēm un citi gardumi.

Māte bažīgi uz manim nolūkojās un domāja, ka es esot sasaldējusies. Lai es ejot vien agrāk gulēt.

To vien tik es gaidīju.

Nu es varēju būt viena, es ielīdu savā gultiņā, pabāzu galviņu zem segām un ļāvu vaļu savām aizturētām asarām, kas tagad aumalām plūda karstā straumē. Tās bij sāpju asaras par pazaudēto paradizi, bērnības nevainīgo prieku, atzišanas asaras, ka katra atziņa ir nesāmērīgi dārgi jāsamaksā.

Viena pati es gribēju savu ziegu nest un mātei arī vēlāk neko nesacīt.

Ko man viņas piedošana un aplabināšana būtu līdzējusi, ar to mani spēki nebūtu auguši un es būtu vāja palikusi, ārpusē meklējama glābiņu.

Bet es gribēju būt stipra, netikvien savu ziegu pati nest, bet pati arī izpirkt.

Viena pasaule aiz manis bij noirusi, bet es gribēju meklēt ceļu, kas ved uz jaunu pasauli. Un ja arī mana zilā debess bij aptumšojusies, ja tā arī nekad vairs pār mani nesmaidīs pirmā ziedoņa rīta gaismā, es meklēšu savu ceļu arī zem apmākušās debess, es iešu cauri naktij un vētrām uz citu, jaunu rītu.

Šā ceļa sākums jau man vērās priekš acīm.

Pēc svētkiem māte sāka mudināt, ka nu es liela diezgan un man jāsākot iet skolā.

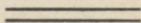
Drīz pēc tam mani noveda uz Zaļās muižas pagasta skolu.

Saturs.

Lapp.

1. Paradīzes zariņš	3
2. Gūgiņa	5
3. Trakais brauciens	9
4. Lielas lietas	12
5. Feju saimniecība	13
6. Aizkrāsnes lakstīgalas	17
7. Brīnumpuķes un zelta žagariņi. Lielais un mazais vēveris	21
8. Velna Lavīze	27
9. Divas pasaules	33
10. Balta vilna un sarkana asins	40
11. Sudraba doze ar trim zēniem	44
12. Lēciens baltā bezdībenā un brauciens pa zaļ-zeltai- niem debešiem	48
13. Ķiklopa acs. Rozā porcelana sapnis	52
14. Debesu ģeogrāfija. Noasa upuris	55
15. Eņģeļi nāk ciemā. Trepes uz debesīm. Uguns stabs	63
16. Raganas lidojums. Zvaigžņu saimiece Mēnesīte	70
17. Jēriņš ar sudraba radziņiem. Bāla Grieta	73
18. Tinte — savāda sula. Sudraba laiviņa. Saules spārni	76
19. Komēdija. Traģedija. Laupītāju virsnieks	80
20. Vecais pravietis. Mesijas nākšana	86
21. Sparīgs ienaidnieks. Lieldienas pūpoli. Salstošs cīrulīts	90
22. Krāsainas dienas. Skumjās vakariņas. Magdalenas zelta mati	95
23. Šūpoles un viņu sekas	100
24. Sīkās brūces. Lieli grēki	103
25. Nāves puķes. Zibens spēriens	110
26. Divi vientuļi un Lielā Donava	117
27. Vītols, dīķis, akmens. Tāli ceļi. Klēts noslēpumi	119
28. Kad pasaulē top gaišāks	123
29. Ganu ciems un govu muzika	129
30. Pārāk augstu pakārta cimbole	136
31. Melnā grāmata. Spoku istaba. Ķiršu dārzs	142
32. Kuģis Norvils. Novembra vētras	148
33. Karaļa kronis. Mans demons. Pazaudēta paradīze	153

Grāmatas skolai un mājai.

Šai grāmatu virknē tiek ievietoti tādi darbi no latviešu un cittautu literatūras, kuru netikvien piemēroti un saprotami jaunībai, bet tikpat labi var noderēt arī pieaugušiem, kā derīga lasamā viela. Grāmatas bagātīgi ilustrētas un ar daudzkrāsainiem vāku zīmējumiem.

- Gustava Gejerštama — **Mani puikas.** Maksā Ls —.80
 Bičer-Stou — **Krusttēva Toma būda.** Maksā Ls 1.60
 Marka Tvena — **Princis un nabaga zēns.** Maksā Ls 1.80
 Marka Tvena — **Toma Soera piedzīvojumi.** Maksā Ls 1.—
 Ed. de Amičis — **Kāda italiešu skolnieka dienas grāmata.** Maksā Ls 1.50
 D. Defo — **Robinsons Krūziņš.** Maksā Ls 1.60
 Z. Lagerlef — **Sniegbaltīte.** Maksā Ls —.60
 Birznieka-Upīša — **Pastariņa dienas grāmata.** Ilustrējis A. Kronenbergs. Maksā Ls 1.60
 H. Maļo — **Atrasts bērns.** Maksā Ls 1.40
 E. d'Ervilji — **Aizvēsturiskā zēna piedzīvojumi.** Maksā Ls 1.20
 J. Jaunsudrabiņa — **Skolā.** Ar autora ilustr. Maksā Ls —.80
 H. Aanruda — **Sidzele-Garšvārcīte.** Maksā Ls —.80
 Dž. Nilendera — **Metzolas zēni.** Maksā Ls —.80
 Mig. Servantesa — **Don-Kichots.** Maksā Ls 1.40
 E. Seton-Tompsona — **Stāsti. I. daļa.** Maksā Ls 1.—
 B. Bjernsona — **Stāsti. I. daļa.** Maksā Ls —.60
 R. Kiplinga — **Stāsti. I. daļa.** Maksā Ls —.60
 Mamina-Sibiřaka — **Stāsti. I. daļa.** Maksā Ls —.70
 M. Krukovska — **Stāsti.** Maksā Ls —.50
 Birznieka-Upīša — **Peļēkā akmeņa stāsti.** Maksā Ls —.50
 L. Tolstoja — **Pasaka par muļķa Jāni.** Maksā Ls —.50
 L. Tolstoja — **Kaukaza gūsteknis.** Maksā Ls —.40
 Dž. Londona — **Stāsti.** Maksā Ls —.40
 Birznieka-Upīša — **Kaukaza kalnos.** Stāsti. Maksā Ls —.60
 Birznieka-Upīša — **Pastariņš skolā.** Ilustr. A. Kronenbergs. Maksā Ls 1.40
 M. Dodža — **Sudraba slidas.** Stāsts no Holandes dzīves. Ilustrēts. Maksā Ls 1.80
 H. Aanruda — **Laires bērns Selve.** Maksā Ls —.80
 Bernta Li — **Tālos zīmeļos.** Stāsti ar ilustrac. Maksā Ls —.80
 P. Rozegera — **Kad es vēl biju mežnieka zēns.** Maksā Ls —.60
 Sudraba Edžus — **Engelišu skola.** Ilustr. E. Brencēns. Maksā Ls —.60
 Plūdoņa — **Saulē un smiltīs.** Ilustr. J. Zeberinš. Maksā Ls 1.10
 Ernsta Čāna — **Kalnos.** Stāsti. Maksā Ls —.60
 Zelmās Lagerlef — **Stāsti un pasakas.** Maksā Ls —.50
 Mamina-Sibiřaka — **Stāsti un pasakas.** Maksā Ls —.90
 J. Jaunsudrabiņa — **Ar maksķeri.** Ilustrējis autors. Maksā Ls —.80
 R. Kiplinga — **Brašie jūrnieki.** Stāsts ar ilustracijām. Maksā Ls —.60
 Aspazijas — **Zilā debess.** Autobiogrāfija. Ilustrējis A. Kronenbergs. Maksā Ls 2.—
 Birznieka Upīša — **Pastariņš dzīvē.** Ilustr. A. Kronenbergs. Maksā Ls 1.60
 Birznieka Upīša — **Kā pasakā.** Ilustr. A. Kronenbergs un J. Zeberinš. Maksā Ls —.70
 M. Tvena — **Finna Hekelbera piedzīvojumi.** Ar ilustr. Maksā Ls 1.80

A. Jessens, Rīgā, Kurmanova ielā 18.

1336

29. DEC. 1924